

Szabó József
**KULTÚRANDRAGÓGIAI
TANULMÁNYOK**

Kultúrandragógiai tanulmányok

Szerkesztette: Szabó József Ph.D. habil.

Lektorálta:

Juhász Erika Ph.D.

Márkus Edina Ph.D.

ISBN 978-963-473-824-4

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Neveléstudományok Intézete
Andragógia Tanszék

2015.

Tartalom

Bevezetés.....	5
Szabó József:	7
Gondolatok a kultúrandragógiáról.....	7
Bánhegyi Dóra: A Semsey kastély és múzeum	21
Barta Fruzsina: A Debreceni Református Kollégium múzeumának múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenysége	29
Jász Anita: Széchényi Ferenc Tájmuzeum	36
Szücs Szabina: Edelényi kastélysziget	46
Magyar Anita: Herman Ottó Múzeum	56
Salánki Beáta: A Magyar Természettudományi Múzeum andragógiai tevékenységének bemutatása.....	68
Erdei Éva: A Szentendrei Skanzen múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenysége.....	79
Lelt Dániel: A Sóstói Múzeumfalu andragógiai szerepe.....	92
Bíró Tamás László: Holló László Emlékház.....	99
Holló László Baráti Kör.....	101
Mermeze György Gergő: A Déri Múzeum múzeumpedagógiai – múzeumandragógiai tevékenységének bemutatása.....	105
Bíró Edit Erzsébet: A Törley Pezsgőgyár és a Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont.....	113
Szabó Mária: A Wosinsky Mór Megyei Múzeum múzeumandragógiai tevékenysége.....	125
Valánszki Enikő: A Tisza-tavi Ökocentrum andragógiai szerepének vizsgálata	136
Izer Boglárka Noémi: A Nemzeti Művelődési Intézet kultúrandragógiai megközelítésből.....	148

Tóth Aliz: Az OKM Alfa-programja keretében megvalósuló múzeumandragógiai képzéssorozat, avagy: hogyan képezzük a múzeumi frontszemélyzetet?	158
Deák Orsolya: A Múzeumpedagógia és múzeumandragógia vizsgálata az Iparművészeti Múzeum kapcsán	167
Kerényi B. Eszter: Görög példák a múzeum világából.....	173
Németh Petra: Egymásért, egy másért – múzeumandragógia és múzeumpedagógia a fogyatékkal élők világában	182
Pintérné Herczeg Andrea: Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni a szabadtéri néprajzi múzeumban örökség műhelyek.....	187
Kovács Éva Marianna – Oravec-Kis Éva: Elzárva és integrálva	201
Éles Csaba: A műemlékváros mint múzeum	208
Bohádi Dóra, Mihályfi Judit: ”Lásd, halld, érezd!” Múzeumi kultúraközvetítés fogyatékkal élők számára.....	218
Kuttner Ádám: „A hét műtárgya” múzeumi facebook alkalmazás bemutatása	231
Szabó József: Múzeumandragógia az informális tanulás szolgálatában	239

Bevezetés

A Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézetének Andragógia Tanszékén 2011-ben kezdődött és negyedik éve folyik a múzeumandragógia oktatása. A cél az volt, hogy kérdőíves és interjúval támogatott kutatással vizsgáljuk a múzeumokban a múzeumpedagógiai és múzeumandagógiai tevékenységet. A hazai piaci változások és a nemzetközi trendek is arra irányították a figyelmet, hogy a múzeumi kultúraközvetítésben egyre nagyobb szerepet kapnak az informális és non-formális tanulási lehetőségeket támogató megoldások. Ezzel együtt a gyermek és diák célcsoport mellett egyre fontosabbá váltak a felnőttek, a családok, és a nyugdíjasok. Fontosnak tartottuk tehát, hogy megvizsgáljuk, a múzeumok, illetve egyéb intézmények mennyire készültek fel a változásokra, milyen technikai megoldásokat alkalmaznak, és a szakembergárda mennyiben képes megfelelni az új elvárásoknak. A szakirodalom rámutat arra, hogy a külföldi múzeumok döntő többsége (főleg a fejlett országokban) a felnőtteket és az időseket tekinti a meghatározó piacnak, többek között azért is, mert a programokon keresztül visszatérő látogatókat tudnak szerezni, és emellett a múzeum egyéb szolgáltatásait is tudják ajánlani számukra. Mindezek mellett meghatározó szerepet játszhatnak a helyi társadalom építésében és működésében, erősíthetik az identitástudatot, új ismereteket nyújtanak a térség múltjáról, a legfontosabb eseményekről.

A vizsgálatokat elsősorban Észak- és Kelet-Magyarországon végeztük. Megállapítottuk, hogy a 1997. évi CXL. törvény módosítását követően a muzeális intézmények átalakultak, és többek között a finanszírozás változása miatt is egyre nagyobb szerepet vállalnak a helyi közösségi művelődésben, közösségi rendezvények szervezésében és lebonyolításában. Azt a következtetést is levonhattuk, hogy a múzeumi kultúraközvetítéshez hasonló módszerek más területeken is érvényesülnek. Ilyen többek között az Agóra, az állat- és növénykertek, botanikus kertek, látogató centrumok, kulturális intézmények, egyedi kulturális- és oktatási központok, stb. Így jutottunk arra a következtetésre, hogy egy magasabb kategória bevezetése szükséges, ez lett a kultúrandagógia. Az eredményeink feltárták az új fogalmi kategória bevezetésének indokoltságát. A kutatás rávilágított arra, hogy valóban működnek és a lakosság körében keresettek a múzeumokban már megszokott módszereket, vagy néha azoknak az intézményre szabott eszközrendszerét használó szervezetek. Pozitív képet jelent, hogy szinte mindenütt az andragógiai, sőt néhány esetben a gerontagógiai tevékenység egyre nagyobb szerephez jut. Azt is sikerült feltárnunk, hogy a legtöbb helyen, főleg a múzeumokban még mindig a múzeumpedagógia egyfajta leágazásaként

végzik a felnőtteknek összeállított programokat. Több esetben azt is tapasztalhattuk, hogy a megfelelő ismeretek és a felkészültség hiánya miatt a felnőttek elérése, a programokba történő bevonása nem mindig sikeres.

A kötet második felében a kultúrandragógia témakörébe besorolható, a Debrecenben rendezett 3. Múzeumandragógia konferencia tanulmányai találhatók. Pontosan ezek az előadások és írások voltak azok, amelyek alapján úgy láttam, szükséges egy, a múzeumandragógián túlmutató, azt magában foglaló szint meghatározása, lényegében így született meg a kultúrandragógia, mint új fogalom.

Szabó József

Szabó József:

Gondolatok a kultúrandragógiáról

A múzeumi kultúraközvetítés

A XXI. század elejére a múzeumok hagyományos hármas feladatrendszerének (gyűjtés, konzerválás, kiállítás) bővülése figyelhető meg. Ma a legfontosabb funkciók közé a közvetítés lépett elő. Ebben fontos szerepet játszott az a tény is, hogy az utóbbi időben jelentősen megváltozott a múzeumok és a helyi társadalom viszonya. A szakirodalomban egyre többször találkozunk azzal, hogy napjaink globalizálódó világában a múzeumok min nagyobb szerepet vállalnak a lokális közösségek építésében és működtetésében, a lokális identitás erősítésében. Külföldi és hazai példák mutatják, hogy a múzeumok megpróbálják újra definiálni szerepüket, és egyre komolyabb szerepet vállalnak a lokális közösségek megszervezésében (Koltai 2011). A múzeumi kultúraközvetítési folyamatban új elemek is megfigyelhetők. Ezek közül ki kell emelnünk a családot, mint célcsoportot megszólító hétvégi programokat, ahol a pedagógiai tevékenység mellett fontos szerep jut az andragógia speciális módszereinek. Kutatásunk egyik célja ezeknek a feladatellátásoknak a feltárása, elemzése.

A múzeumok számára az egyik legnagyobb kihívás napjainkban az, hogy miként tudnak bekapcsolódni a technológia új megoldásait felvonultató információs folyamatokba, milyen lehetőségeket találnak arra, hogy a potenciális látogatóikat, közönségüket megszólítsák. Ehhez ma már elengedhetetlen követelmény az élményszerű információközvetítés, amibe beletartozik a virtuális tárlatlátogatás, az interaktív honlapok működtetése, speciális szakmai programok kidolgozása. Ezzel olyan edutainment programok állíthatók össze, amelyek a múzeumokban összegyűjtött értékeket az interneten keresztül mindenki számára elérhetővé teszi. Különösen fontos lehet az, hogy az így elérhető anyagokat a pedagógusok közvetlenül beépíthetik az oktatási programjukba, ezzel is segítve a tananyag jobb megértését, feldolgozását, hatékonyan össze tudják kötni a gyűjteményre és az ott felhalmozott tudásra alapozott informális és non-formális tanulási lehetőségeket az iskolai keretek között folytatott formális tanulással.

A XXI. századi múzeumi kultúraközvetítés következő fontos feladat, hogy a múzeumokban megfelelően felkészült, a gyakorlati megoldásokat, információ átadási

technológiákat ismerő szakemberek álljanak rendelkezésre. A múzeumi funkciók bővülésével, a kultúraközvetítési módszerek változásával új ismeretek és új kompetenciák megszerzése szükséges. Ezekkel a múzeumokban dolgozó szakemberek a hagyományos felsőoktatási képzésük keretében ritkán találkozhatnak. Ennek fő oka, hogy hiányoznak azok a kurzusok vagy szakok, szakirányok, ahol a múzeumokban folyó ismeretterjesztés specialitásai elsajátíthatók. Fontos szerepet játszhat az is, hogy nem igazán határolható körül, hogy melyik tudományterület oldaláról közelítsék a szakemberek a képzést, mivel a kultúraközvetítésnek ez a módja több tudományterület együttműködésének eredménye lehet. Fontos lehet tehát, hogy a felsőoktatási intézmények az érdeklődő hallgatókat naprakész ismeretekkel lássák el. Megoldást jelenthet a már múzeumpedagógusként vagy múzeumi művelődésszervezőként dolgozó szakemberek továbbképzése. Azt azért itt ki kell hangsúlyoznunk, hogy erre egyetemi szintű diplomát adó képzés keretében igen kis lehetőség kínálkozik, mert a törvényi változások miatt a több éve dolgozó szakemberek csak akkor tudnak belépni az oktatásba, ha a lényegesen szigorúbb követelményeknek is meg tudnak felelni.

Az andragógia belső rendszere

Az andragógia, mint az egységes embernevelés felnőttekkel foglalkozó területe bekerült a köztudatba, de a funkcionális felosztása, a részterületek meghatározása még csak most kezdődik. Azt már sokan érzik, hogy ki kellene alakítani egy olyan felépítést, ami összekapcsolja az egyes részterületeket, de ezzel együtt a specifikumokra koncentrálna az adott terület jellemzőinek kibontását segíti. Ten Have már 1966-ban felhívta a figyelmet arra, hogy a felnőttképzés csak egy részterülete az andragógiának.

A rendszerelméleti megközelítések lényeges feladata volt a felnőttképzés funkcióinak csoportba rendezése. Ezen elmélet egyik képviselője Philipp Eggers, aki a kulturális értékek megismerésén alapuló tanulás lehetőségét csak részlegesen érintette (Eggers - Steinbacher 1977). Gáspár László tudományos munkájának egyik fontos eredménye, hogy bizonyította a szocializáció, a nevelés, a művelődés szoros kapcsolatát. A három területet együttesen az emberformálódás folyamatának tekintette (Gáspár 1990). Itt találkozunk először azzal a megközelítéssel, mely szerint az andragógia szerves része a művelődés, a kulturális értékek megismerésén keresztül történő ismeretszerzés, ismeretbővítés.

A rendszerszemléleti megközelítés legjelesebb hazai képviselője Durkó Mátyás, akivel közösen írt cikkünkben már 1999-ben jeleztük, hogy a pedagógia

rendszeréhez hasonlóan kellene az andragógia és a gerontagógia belső rendszerét megalkotni, és ebben a rendszerben a permanens nevelést, az élethosszig tartó tanulást, valamint a művelődésen keresztüli tanulást is meg kell jeleníteni. Figyelembe kell venni azonban azt, hogy a felnőttek tanulási módszerei és tanulási motivációi – mint arra többek között Juhász Erika is rámutatott – lényegesen eltérnek a gyermekekéitől. A felnőtteknél többek között új fogalomként jelent meg az autonóm tanulás, ami egyértelműen az informális tanulás részét képezi. A felnőttkori tanulás, ismeretszerzés nem képzelhető el önálló, saját elhatározásból végzett autonóm tanulás nélkül (Forray – Juhász 2009).

Mindez arra is rávilágít, hogy a pedagógia sémája csak fenntartásokkal alkalmazható az andragógia esetén. Azt is láthatjuk, hogy olyan új elemek is megjelennek az andragógia felosztásában (pl.: a fentebb említett autonóm tanulás), ami a pedagógia esetén kevésbé értelmezhetők. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a pedagógia és az andragógia belső rendszere jelentősen eltér egymástól. Ennek fő oka a két területnél alkalmazott módszerekben, az elért és elérendő hatásokban rejlik. Erre a kultúraközvetítés más területeit kutatók már régebben is felhívták a figyelmet (Nagy 2005).

Csoma Gyula a felnőttoktatás intézményi és funkciók szerinti rendszerét vizsgálva mutat rá arra, hogy a felnőttoktatási rendszerben fontos szerepet töltenek be a könyvtárak, a múzeumok, a képtárak, illetve az informális tanulás folyamatában megjeleníthető intézmények (Csoma 2003). Ezzel a munkájával lényegében megalapozza az andragógia felnőttoktatásra és kultúra közvetítésre vonatkozó elkülönítését. Ennek hátterében az is állhat, hogy már a kilencvenes évek elejétől a mai andragógus képzés felnőttképzési és művelődési menedzser szakként, majd felnőttképzési és művelődés szervező szakirányként működött. Ez tehát azt is jelzi, hogy a kultúraközvetítés szakemberei már kezdettől fogva tudják, hogy a felnőttkori tanulásnak két olyan jól elkülöníthető területe van, amelyek egyike kifejezetten a felnőttek képzésével foglalkozik, míg a másik ág a kultúraközvetítést, a rendezvények és közösségi események szervezését, az informális tanulást és ismeretszerzést állítja a középpontba.

Az andragógia belső rendszerét vizsgálva a szakemberek négy fő szakterületet különböztetnek meg:

1. Iskolarendszerű felsőoktatás: oktatásszervezés
2. Személyzeti munka andragógiája (humán erőforrás fejlesztési feladatokat foglal magába).
3. Szociális munka andragógiája (a peremhelyzetben lévők fejlesztésével foglalkozó

munkaterület. Részterülete a kriminálandragógia.)

4. A tanácsadás andragógiája: tanulási tanácsadás, általános és speciális tanácsadások szervezetei, szervezetfejlesztési tanácsadások, teleházak andragógusai.

Elvégzett vizsgálataink alapján ezt a felosztást kívánjuk kiegészíteni egy ötödik elemmel, a kultúrandragógiával. Kutatásunk a múzeumandragógia irányából indult, de az előzetes vizsgálatok alapján azonban azt tapasztaltuk, hogy az információ átadás és a közönséggel való kapcsolattartás szempontjából egyes intézmények között nincs jelentős különbség, miközben az intézmény alapvető funkciói eltérnek egymástól.

Kultúrandragógia és múzeumandragógia

A kultúrandragógia fő területe, ahol az új információk megszerzése elsősorban az informális tanulással történik, és amit az alábbiak szerint jellemezhetünk:

- Az új ismeretek megszerzése alapvetően informális tanulással történik
- Az ismeretek döntően a kulturális értékekhez kapcsolódnak
- A megismerés folyamata, módszerei hasonlóak
- A megismerés önkéntes, többnyire spontán módon zajlik

A kulturális intézménye andragógiai tevékenységének fejlesztésére vonatkozó intézményi és kultúrpolitikai tervek, ezeken belül a civil szervezetek és közösségek fokozott bevonásával kapcsolatos elképzelések megvalósításához elengedhetetlen a szakemberek andragógiai ismereteinek és kompetenciáinak fejlesztése. Erre hívta fel a figyelmet az I. országos múzeumandragógia konferencián Kurta Mihály a múzeumok oldaláról, és Szabó József a felsőoktatás oldaláról (Kurta 2010). Különösen fontosnak ítélték a felnőttkori tanulás módszertani hátterének megismerését, de emellett rámutattak arra is, hogy más tudományterületeken szintén szükségesek az új ismeretek.

Amennyiben a múzeumok feladatait vizsgáljuk, az ICOM Múzeumok Etikai Kódexe ajánlását érdemes a középpontba állítani. Ebben az iránymutatásban megjelölik azt, hogy a múzeumok mellett, hogy lehetőséget biztosítanak a természeti és kulturális örökség megbecsüléséhez, megértéséhez és kezeléséhez, fontos feladatuk a közművelődési szerepük fejlesztése. Ehhez szorosan kapcsolódik a helyi közösségekkel az interaktív kapcsolat fejlesztése.

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény az etikai kódexhez hasonlóan rögzíti, hogy a múzeumokban található kulturális javak a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség egészének elválaszthatatlan összetevői, aminek a nyilvánosság számára történő széleskörű és egyenlő hozzáférhetővé tétele a mindenkori társadalom kötelezettsége.

Ennek kapcsán Kurta Mihály kiemeli a kultúra és a kulturális intézményrendszer, ezen belül is a múzeumok társadalmi feladatait, amelyek a következők (Kurta 2012. 78):

- a mindenkori életminőség emelése, a munkaerőképzés;
- az egyén közösségképző képességének kifejlesztése;
- gondozásfejlesztő szerep;
- nemzeti és állampolitikai célok szolgálata.

Napjaink múzeumainak fontos feladata a helyi társadalom építésének támogatása, a helyi tradíciók megőrzésének segítése többek között a kapcsolódó hagyományok és audiovizuális hordozók feldolgozásával, illetve a lokális identitás erősítése. Azt is láthatjuk, hogy a múzeumok, mint az élethosszig tartó tanulás egyik meghatározó színhelyei az élményszerű kultúraközvetítés tökéletes terepét jelentik a helyi lakosság mellett az élményturizmus szereplőnek is. Ebben a folyamatban a résztvevők a múlt és a jelen kulturális értékeinek megismerésén túl olyan háttér ismeretekhez juthatnak, amelyek segítik az eligazodást az egyre bővülő információáradatban. Mindezek mellett az is megfigyelhető, hogy a múzeumokon kívül más intézményekben, kultúraközvetítő rendszerekben is hasonló ismeretszerzési igények jelentkeznek. A kulturális örökségek mellett egyre több szintéren találkozunk azokkal az elvárásokkal, ahol a társadalom tagjai a tudomány világáról, a természet értékeiről szeretnének újabb ismereteket szerezni. Ezt támasztja alá az is, hogy egyre több városban találkozhatunk tudományos élményparkokkal, így Debrecenben is megnyílt az Agora, ami a fiatalok és a felnőttek számára egyedülálló andragógiai módszerekkel, interaktív játékos megoldásokkal segíti az új ismeretek megszerzését, elmélyítését.

A kultúraközvetítés rendszere tulajdonképpen úgy is jellemezhető, mint az általános műveltségnek, az egyén tudatában meglévő információknak - az egyéni érdeklődés által meghatározott irányban való - öntevékeny továbbépítése.

Ebből következik, hogy sem a terjedelme, sem az iránya sem a szintje többnyire nem esik egybe az amúgy nehezen definiálható általános műveltségként jelölt

fogalomkörrel. A kultúraközvetítési folyamatot tehát a kínálat mellett nagymértékben határozzák meg az egyéni érdeklődés és az információkhoz való hozzáférés lehetőségei. A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy kultúraközvetítési folyamat tárgya elvileg bármi lehet, amelyben elsajátítható és elsajátításra érdemes emberi erőfeszítés, képesség, tudás halmozódott fel, és közvetítőként szerepelhet minden olyan intézmény és szervezet, amely képes valamilyen módon az általa rendelkezésre álló információt megosztani.

A múzeumandragógia megjelenése az oktatásban

A felsőoktatásban az andragógus képzés indításának célja az volt, hogy a végzettek a neveléstudományi, a pszichológiai, a jogi, a közgazdasági és a szociológiai tudásuk, valamint az állami, az önkormányzati, a vállalkozói, a civil és a nonprofit szervezetekről és intézményekről, a munkaerőpiac és a munkavállalás kapcsolatáról szerzett ismereteik alapján képesek legyenek településeken, intézményekben, szervezetekben, közösségekben, a kulturális tanulás különböző színterein tervező, szervező, értékelő, irányító, animátori és tanácsadói munkakörök ellátására, a humánerőforrás gazdálkodással kapcsolatos feladatok elvégzésére, és segítséget tudjanak nyújtani a szakmai és az önálló életvezetési feltételek megteremtésében is (Kocsis – Koltai 2006). Ennek a komplex feladatellátásnak megfelelően indultak el az egyes specializációk, ami azt is eredményezte, hogy az andragógia szak és specializációi iránt jelentőssé vált az érdeklődés. A belépési kritériumok változtatása sem tudta a képzést ellehetetleníteni, bár tény, hogy a magas pontszám és az állami finanszírozású helyek hiánya miatt a hallgatói létszám olyan mértékben csökkent, hogy már csak néhány helyen tudott megmaradni ez a szak. Az andragógián belül a lokális, az európai és a globális kultúra új kihívása a kultúrandragógia, és ezen belül a múzeumandragógia (múzeumi felnőttoktatás, felnőttképzés, nevelés), amely a kulturális, vallási, civilizációs, etnokulturális helyzetek múzeumi összefüggéseit, megismerésének lehetőségeit vizsgálja. A képzés eredményeként a muzeális jellegű intézményekben andragógiai végzettséggel rendelkező szakemberek is megjelentek. Őket tekintjük az első gyakorló múzeumandragógusoknak. A múzeumandragógia így a XXI. század első évtizedében egyfajta alternatív muzeológiaiaként jelent meg hazánkban. A gyakorló szakemberek munkája arra mutatott rá, hogy aki a felnőttkori kultúraközvetítésben részt kíván venni, annak andragógiai kompetenciával kell rendelkeznie, és ez fokozottan érvényes a múzeumi kultúraközvetítés területén.

Az andragógia szak elődjai mindig törekedtek arra, hogy megtalálják a képzés és a gyakorlati hasznosíthatóság közötti kapcsolatot. Az oktatók próbáltak olyan ismeretanyagot összeállítani és átadni, ami biztosította, hogy a végzősök a lehető leghamarabb a számukra megfelelő álláshoz jussanak. Ennek a folyamatnak volt egyik fontos eleme, hogy az I. Múzeumandragógia konferencia tapasztalatai alapján megvizsgáltuk, milyen kapcsolat lehet az andragógia és a múzeumi kultúráközvetítés között. 2011-ben kísérleti jelleggel beépítettük a múzeumandragógia gyakorlati megoldásainak kutatását a mesterszakosok tantervébe. Már az előzetes eredmények is biztatóak voltak. Egyértelművé vált, hogy a múzeumok a környezeti változásokra reagálva egyre többször fordulnak a felnőtt közönség egyes csoportjai felé, így szükségük van a megfelelő szakmai háttérre. Másrészt a hallgatók egy része kifejezetten érdeklődött az intézményi kultúráközvetítés iránt, és többen ezen a területen helyezkedtek el. Azt is láttuk azonban, hogy az intézményi kultúráközvetítés speciális területeinek megismerésével, a tanultak gyakorlati alkalmazásával csak azok a hallgatók célozhatók meg, akik már megfelelő szakmai tapasztalatokkal rendelkeznek, több gyakorlaton is részt vettek. Ezen előzetes ismérvek alapján döntöttünk úgy, hogy a képzési rendszerbe a gyakorlat oldaláról kapcsoljuk be a kultúráközvetítésnek ezt a formáját. Mindezt tesszük úgy, hogy az első néhány órán tisztázzuk, felidézzük az elméleti hátteret. Ezt követően mindenki választ egy múzeumot, és ott végzi el azt a kutatói munkát, ami megmutatja az intézményi kultúráközvetítés módszereit, különös tekintettel a felnőttek elérésére. A kutatás elméleti kereteinek tisztázásakor meghatároztuk azokat a fontosabb kérdésköröket, amelyeket mindenképpen tisztázni kell. Mindezek mellett azt is pontosítottuk, hogy milyen háttérinformációkat szükséges átnézni, és ezeket milyen szempontok, szerint kell rendezni.

A kutatás elsősorban arra irányult, hogy megtaláljuk a múzeumokban és a kultúráközvetítő intézményekben a kifejezetten andragógiai vagy az andragógia tevékenységeként értelmezhető gyakorlati elemeket. Ezzel többek között azt is szeretnénk volna elérni, hogy a gyakorlati szakemberek körében is meghonosodjon az egyes részterületek andragógiakénti értelmezése. Előzetes információink szerint ugyanis sok helyen folyik kultúrandragógiai vagy múzeumandragógiai tevékenység, de azt felnőttkori múzeumpedagógiaként, múzeumi mediációként vagy felnőtteknek szóló pedagógiai programként határozzák meg. Célunk volt továbbá, hogy a módszertani elemek vizsgálatával a kultúráközvetítés és informális tanulás egyes közeli területeinek találjunk közös definíciót, bizonyítsuk az andragógia szerkezetének általunk felvázolt leképezését, az egyes andragógiai elemek rendszerezését.

Empirikus vizsgálatok

Az empirikus vizsgálataink arra irányultak, hogy megvizsgáljuk a múzeumokat, illetve a tudásmegosztással foglalkozó más intézményeket abból a célból, hogy milyen módszereket alkalmaznak a felnőttek ismeretigényének kielégítésében, milyen szakmai háttérrel rendelkeznek a szakemberek, mennyire ismerik az andragógia megoldásait.

A kutatásunk elsősorban Kelet-Magyarország múzeumaira, illetve a tevékenység alapján hasonló kultúráközvetítő szerepet betöltő szervezetekre irányult. Első lépésként áttekintettük a nyilvánosan megszerezhető információkat, elsősorban az interneten fellelhető anyagokat néztük át. Megvizsgáltuk az intézmény honlapját, az ott közölt információk tartalmát és frissességét, frissítési ciklusát, illetve a lap által nyújtott egyéb szolgáltatásokat. Azt is megnéztük, hogy milyen rendszeres vagy időszakos kiadványai vannak az adott intézménynek, ezek mennyire célpiac orientáltak, milyen konkrét csoportot céloznak. Ezt követően kerestük meg az adott intézmény vezetőjét és azokat a szakembereket, akik a közönségkapcsolatokkal, az információ átadás kontakt és online formáival foglalkoznak. Az interjúk során már konkrétan az andragógiai tevékenységre kérdeztünk rá, illetve ha így nem foglalmazták meg a munkatársak, akkor segítettünk annak felismerésében, hogy az általuk végzett tevékenység végeredményben andragógiai munka. Legtöbbször ezt saját maguk is felismerték, mert az interjúk során elmondták, hogy mennyire más a felnőttekkel történő foglalkozás, mint az iskolásokkal.

A múzeumi közvetítésben alkalmazott hagyományos felnőttoktatási módszerek (kiállítás, tárlatvezetés galéria-beszélgetés vita, előadás stb.) mellett az elmúlt években az internetre, a mobil infokommunikációs eszközökre alapozott módszerek fejlődtek a legnagyobb mértékben. Vizsgálataink rámutattak arra, hogy a múzeumi közművelődéssel foglalkozó szakemberek többnyire tudatában vannak annak, hogy a jelenlegi ismereteik nem elegendőek, így részükről is határozott igény mutatkozik az andragógia elméletének és a hatékonyan alkalmazható felnőttoktatási módszereknek megismerésére és alkalmazására.

Az alábbiakban kutatásunk néhány részletét mutatjuk be. A teljes kutatási anyag önálló kötetben jelenik meg hamarosan.

A kutatásunk egyik célpontja volt a **Déri Múzeum** Debrecenben. Egyedülálló látványossága a Munkácsy trilógia. A múzeum épületének felújítása és akadálymentesítése megtörtént, a lakosságot megújult honlapon tájékoztatja a programokról, és akár virtuális sétát is tehetünk. Az interjúk alapján elmondhatjuk, hogy szakképzett múzeumpedagógusok várják az iskolai csoportokat. Az általános és

középiskolákkal aktív kapcsolatot építettek ki, több tematikus és interaktív, a tantervvel összehangolható programot alakítottak ki. A múzeumpedagógusok az általuk készített anyagokat hozzáférhetővé tették, így a pedagógusok könnyen megtalálhatják azokat a kapcsolatokat, amelyek miatt érdemes egy-egy órát a múzeumban megtartani. A felnőttek számára nincsenek kiemelt szervezés eseményeik, az itt dolgozók nem is ismerték az andragógia fogalmát. A felnőtt látogatók számára a klasszikusnak számító tárlatvezetést tudják biztosítani igény szerint több nyelven is, és rendelkeznek audioguide rendszerrel. Múzeumandragógiai megoldásokat nem terveznek és jelenleg sem a turisztikai cégekkel, sem a szállodákkal nem építettek ki kapcsolatot.

Vizsgálataink másik debreceni állomása a **MODEM** múzeum volt, ami az összevonások miatt ma már a Déri Múzeum irányítása alá került. Az elmúlt években kiemelkedő kezdeményezése volt az intézménynek a vasárnaponként rendezett múzeumpedagógia foglalkozás, amit múzeumpedagógusok és képzőművészek együtt tartottak. A csoportlétszám szinte minden héten az internetes jelentkezéssel betelt. A gyerekek egyedülálló élményekkel gazdagodtak, saját alkotásokat vihetek haza, amit megmutatva otthon a családdal is megbeszélhették az új ismereteket. A folyamatosan változó, a modern mesterek műveit felvonultató múzeum kiállításai látogatottak voltak, többen keresték fel Debrecent csak azért, hogy a művészekkel, illetve az alkotásaikkal találkozzanak. Kiemelt szerep jutott a neves szakemberek és prominens személyek irányításával indult tárlatvezetéseknek. Ezek az események mindig telt házzal zajlottak. Bár nem nevezték múzeumandragógiai tevékenységnek, inkább egyedi kulturális eseményként jelenítették meg, ennek ellenére ez a rendezvény a felnőtteknek szóló kultúrandragógia megjelenése. Nyugodtan állíthatjuk, hogy itt többről van szó, mint múzeumandragógiáról, mivel költők, rendezők, film és színművészek tartották a tárlatvezetést, amelynek során a kultúra igen széles spektrumát vonultatták fel, nem kevés esetben zenei programokkal színesítve.

Debrecen másik nagy sikerű intézménye a Természettudományi élménycentrum, az **Agóra**. Mint azt neve is mutatja, a célja a látogatók számára olyan élmények nyújtása, ami segíti a természettudományos jelenségek megértését, a tanulmányok gyakorlati hasznosítását mind a diákok, mind a felnőttek számára. Tevékenységüket alapvetően pedagógiai elvek szerint végzik, az iskolai oktatáshoz készítenek interaktív bemutatókat, audiovizuális anyagokat. Szervezett keretek között látják vendégül a megye általános- és középiskolai tanulóit, illetve az egyetemi hallgatókat. Mindezek mellett szívesen látják a családokat és a felnőtteket is. Kifejezetten andragógiai programokat nem indítanak, ehhez szakembereket sem alkalmaznak. Ezzel együtt viszont úgy gondolják, hogy a városban a lakosság minden rétege számára kívánnak új és érdekes látványosságokat bemutatni. Mivel az intézmény 2015-ben kezdte meg működését, így az elsődleges

pedagógiai programok után csak a későbbi években készítik el a felnőttek számára is érdekes és értékes egyedi bemutató anyagokat. A felvázolt célok alapján már most látható, hogy akár idegenforgalmi látványossággént is kezelhető, egyedülálló természettudományos ismeretátadó hely lesz Debrecenben.

Kutatásunk kiterjedt a kisebb muzeális intézményekre is. Ezek közé tartozik a **Debreceni Református Kollégium múzeuma**. A Debreceni Református Kollégium az ország egyik legjelentősebb oktatási intézménye, mely 1538-as alapítása óta folyamatosan nyújt oktatást az elemi iskolától az akadémiai szintig. A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság a Kollégiumot a Református Nagytemplommal együtt 2013-ban nemzeti emlékhellyé nyilvánította. A Kollégium könyvtárában gyűjtötték a tudomány legértékesebb alkotásait, és a kollégium feladatai közé tartozott a vidéki és falusi iskolák tanszerekkel, térképekkel, könyvekkel való ellátása. Az egységes Kollégiumi múzeum tervét 1877-ben vetette fel Révész Bálint, ez azonban csak majdnem egy évszázaddal később valósult meg. A debreceni alkotmányozó zsinat 400 éves jubileuma alkalmával rendezett ünnepségek keretében 1967-ben nyílt meg Kollégiumi és Egyházművészeti Múzeum néven az első kiállítása. A következő esztendőben már állandó kiállítást nyitott a Múzeum az épület déli szárnyának földszintjén. A Nagykönyvtár gyűjteményeinek jó része ekkor került át a Múzeum tulajdonába.

A múzeumban állandó jelleggel több, felnőtteknek is szóló múzeumpedagógiai foglalkozás is elérhető csoportok részére, ezek jellemzően városi séták, amelyek során bemutatják Debrecen nevezetességeit.

- Ady Endre nyomában
  - o a séta során felelevenítik a költő debreceni éveit, a program 90 perces és 12 év feletti korosztály számára ajánlott.
- Petőfi-séta
  - o a belvárosi séta során versek és levélrészletek segítségével idézik fel Petőfi Sándor alakját. A program 60 perces és 12 év feletti korosztály számára ajánlott.
- Bolond Istók utazása
  - o a színháztörténeti sétán a debreceni színjátszás történetét mutatják be, versekkel és történetekkel illusztrálva a történéseket. A program 90 perces és 14 éve feletti korosztály számára ajánlott.

A foglalkozások leírása a múzeum honlapján megtalálható, és a honlapon keresztül a pedagógusok be is tudják jelenteni csoportjukat.

Kifejezetten múzeumandragógiai foglalkozások nincsenek a múzeumban, azonban sok, inkább a kultúrandagógia körébe tartozó programot rendezésnek. Ilyenek például a kollégiumban megtartott könyvbemutatók, különböző komolyzenei és világzenei koncertek is. Az olyan országok programok keretében is, mint a Múzeumok Éjszakája és Templomok Éjszakája (melyben a múzeum minden évben részt vesz) biztosítanak a felnőtt korosztály számára is érdekes programokat. Ezen kívül a múzeum az egyházi ünnepekhez kapcsolódóan (húsvét, pünkösd, advent) családi délelőttöket rendez, amelyek keretében a gyerekek különböző, az ünnepkörhöz kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozáson vehetnek részt, miközben a felnőtt korosztály a múzeum kiállításait tekintheti meg idegenvezetés kíséretében. A múzeum minden hónapban megnevezi a „Hónap műtárgy”-át, melyről a múzeum honlapján részletes ismertető olvasható, valamint a tárlatvezetések megemlékeznek róla. Május hónapban a „cégyendányádi úrasztali terítő” áprilisban pedig „Arany János karosszéke” volt a hónap műtárgya. Különböző emléknaphoz és világnaphoz kapcsolódóan is szervez a múzeum ad-hoc programokat, ilyen volt legutóbb a költészet napja alkalmából megrendezett „Irodalmi karikázó”, melynek során egy muzeológus vezetésével, biciklivel járhatták végig a város irodalmi emlékhelyeit az érdeklődők.

A **Széchenyi Ferenc Tájmúzeum** Ebesen 2004. augusztus 27-én nyitotta meg kapuit a látogatók előtt. A múzeum alapítója és jelenlegi fenntartója Ebes Község Önkormányzata és az Ebesi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft. A múzeum történeti, régészeti és néprajzi gyűjtőkörrel rendelkezik. A Hajdúszoboszlói kistérség négy települése (Ebes, Hajdúszoboszló, Hajdúszovát, Nagyhegyes) adja a múzeum gyűjtőterületét. A múzeum célja és feladata: gyűjteni, megőrizni és közzétenni Ebes és a kistérség tárgyi és szellemi örökségét.

A múzeum alapját három gyűjtemény alkotja:

- A **néprajzi gyűjtemény** alapját Virág István - egykori ebesi, ma debreceni lakos - ajándékozta a múzeumnak.
- A **történeti gyűjtemény** alapját Haja István hagyatéka és az Ebesi Krónika anyaga alkotja.
- A **régészeti gyűjtemény** jelenleg csupán szórvány leletanyagot tartalmaz, melyet helyi lakosok, illetve az iskola ajándékozott a múzeumnak.
- Uzonyi Pál (1923-1986) ebesi lakos, földrajz - rajz szakos tanár, tanyasi iskolaigazgató **képzőművészeti** hagyatéka is a múzeumban található.

A múzeum fő kiállítása az „Ítélet nélkül – családok munkatáborokban” címet viseli. Az 50-es évek elején a Hortobágyon 12 zárt kényszermunkatábor hoztak létre,

ezek közül egy volt az ebesi. Elsősorban Magyarország déli és nyugati határához közel eső településekről telepítettek ki több ezer embert családotul. Ezeknek a szabadságuktól, emberi méltóságuktól megfosztott embereknek emlékére és tiszteletére nyílt Ebesen 2004. október 8-án az 50-es évekbeli elhurcolások emlékére létrehozott állandó kiállítás.

Működik továbbá egy retro kiállítás, ami a régmúlt és a közelmúlt tárgyi emlékeit mutatja be. A múzeum a felnőtteket valamint az általános és középiskolás fiatalokat célozza meg. Egyik programjuk a szerepjáték köntösébe bújtatott forráselemzés az „Ítélet nélkül” - Családok munkatáborokban című állandó kiállításához. Adott egy képzeletbeli család, az ő elhurcolásuk története rajzolódik ki a játék során. A kiállítás országosan egyedülálló, a kiállítótérben időről-időre rendhagyó történelemóra keretében a helyi általános iskola tanulóival is megismertetik a korszak történéseit.

Összegzés

Vizsgálataink azt mutatják, hogy az elmúlt években a társadalom jelentős változásokon esett át. Ennek egyik érintettje a múzeum is, és természetesen a látogatói közönség. Jelentősen változott a finanszírozás, és a társadalmi elvárások is több szinten jelentkeztek. Egyrészt a múzeumok a közjavak, társadalmi javak részének tekinthetők, ezért mindenki számára biztosítani kell az összegyűjtött és kiállított anyagokhoz a hozzáférést. Ez azonban nem jelenthet automatikusan ingyenes hozzáférést, mivel a díjmentesség és az értékítélet összekapcsolódik, ami így elfedi a múzeumokban felhalmozott tudás és ismeret valódi értékét. Többek között ennek a szemléletnek is köszönhető a kulturális intézményeknek az alulfinanszírozottsága. A múzeum és már kultúraközvetítő intézmények társadalmi haszna a társadalom, a szűkebb környezet, közösség szolgálata olyan módszerekkel, amelyek speciális és egyedi ismeretekre, azok hasznosítására építenek, sok esetben támogatják az életminőség javításához szükséges új információk megszerzését. Az andragógia egyik fő feladataként érdemes megjelölni azt, hogy a kulturális intézmények, így a múzeum fenntartása a társadalom és az azt alkotó polgárok számára egyaránt hosszú távú és magas szintű (pénzzel, közvetlen napi bevétellel nem igazán mérhető) befektetés.

Felhasznált irodalom:

- Barta Fruzsina (2015): A Debreceni Református Kollégium múzeuma. In: Szabó József: Kultúrandragógiai kutatások. Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézete
- Durkó Mátyás – Szabó József (1999): Az ezredforduló kihívása: az integráló andragógia. Magyar Pedagógia, 1999. 3. szám.
- Csoma Gyula (2003): Új szempontok a felnőttoktatás tanítási – tanulási folyamatainak időszervezeti hátteréhez. In: Időfelhasználás és Felnőttoktatás Szerk. Mayer József OKI, Budapest
- Eggers, Philipp - Steinbacher, Franz (1977): Soziologie der Erwachsenenbildung, Stuttgart Berlin Köln Mainz, (Handbuch der Erwachsenenbildung, Bd.6).
- Forray R. Katalin – Juhász Erika (2009): A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekció elköteleződés. In: Nonformális – informális – autonóm tanulás. Szerk.: Forray R. Katalin – Juhász Erika. Debrecen, Egyetemi Kiadó
- Gáspár László (1990): Bevezetés az emberi erőforrások kutatásához. In: Gáspár László - Chrappán Magdolna (szerk.): „Az emberi erőforrások fejlesztése”. Pécs, JPTE
- Jász Anita (2015): Széchenyi Ferenc Tájmúzeum. In: Szabó József: Kultúrandragógiai kutatások.
- Kocsis Mihály – Koltai Dénes (2006): Az andragógia szak a felsőoktatás átalakuló rendszerében Az andragógia korszerűeszközeiről és módszereiről. Tanulmány kötet. Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Budapest
- Koltai Zsuzsa (2011): A múzeumi kultúraközvetítés változó világa. Iskolakultúra, Veszprém.
- Kurta Mihály (2010): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúraközvetítésben. 30–40. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc –Szentendre. 23–54.
- Kurta Mihály (2012): Az andragógia a kulturális életben és a muzeológiában. SZÍN 17. évf. 2. szám. p. 78

Mermeze György Gergő (2015): A Déri múzeum. In: Szabó József: Kultúrandragógiai kutatások. Debreceni Egyetem, Neveléstudományok Intézete

Nagy Andor (2005): Médiaandragógia. Urbis Kiadó, Budapest

Bánhegyi Dóra: A Semsey kastély és múzeum

Semsey Kastély előlről

Balmazújváros az Alföld sajátos, mezővárosi jellegű települése Hajdú-Bihar megyében. A nagy kiterjedésű város két jellegzetes alföldi táj, a Hortobágy és a Hajdúság határán fekszik. A település híres szülöttei között említhetjük Soós Imre Jászai-díjas színészt, Veres Péter író, politikust és a mecénások mecénását Semsey Andort.

"Mindannyiunk kötelessége, hogy Hazánk előrehaladásán közremunkáljunk!"

gróf Semsey Andor

Balmazújváros első kastélyait a siklói Andrassy családhoz köthetjük. 1753-ban Mária Terézia Andrassy Zsigmondnak adományozta Balmazújvárost, akitől az uralmat két fia vette át, ifj. Andrassy Zsigmond és István. Andrassy István és felesége a mai kastély helyén álló ún. földesúri kastélyban lakott, amelyhez külön istálló és tisztartó lakás tartozott. Az ifjabb Andrassy Zsigmond pedig a kúriában élt, amelyet kis kastélynak neveztek, ezt az épületet 2003-ban bontották le. Zsigmond tulajdonában volt ugyanakkor a mára már szintén megsemmisült Karácsonyfoknál álló kúria is. A fent

említett két Andrássy fiú örökös nélkül halt meg, így a birtok visszaszállt a koronára. I. Ferenc pedig 1798-ban Semsey Andrásnak adományozza a területet, aki a ma is álló kastélyt építette.

Semsey Andor országunk híres mecénása hatalmas gazdagságát teljes egészében nemzetének adományozta, önzetlenül és folyamatosan finanszírozta a természettudományok művelését és fellendülését célzó vásárlásokat, fejlesztéseket. A Magyar Nemzeti Múzeum ásványtára, az őslénytani és meteorit gyűjtemény gyarapítása volt a szívügye, hiszen nem csak rajongott a föld és ásványtudományokért, hanem elmélyült ismeretekkel rendelkezett ezen diszciplínákban. Semsey nem tartozott azon adakozók közé, akik egyszeri alkalommal vagy kizárólag egy intézménynek, esetleg ügynek adakoztak. A magyar tudomány egészén akart segíteni. A legnagyobb hazai mecénás talán legszembetűnőbb és legmaradandóbb "alkotása" a Magyar Királyi Földtani Intézet Stefánia úti palotája, s neki köszönhetően fejlődött a fővárosi állatkert, épült fel benne a madárház. Emellett számos ösztöndíjat adott, alapított tehetségek számára. Több alkalommal magas tisztséggel és elismeréssel honorálták tevékenységét, de szerény személyiségéből adódóan adakozása minden hiúságtól és pózolásztól mentes volt. A mai becslések szerint három millió aranykorona értékű támogatás többségét névtelenül adta. Semsey Andor önmagával szemben fösvény volt csak azért, hogy nemzetének többet adhasson. Mecénásunk a magyar tudomány legnagyobb jótevői közé tartozik, aki pusztán hazaszeretetéből és kötelességtudatából mindent odaadva segítette a magyar tudományt, a kultúrát, az oktatást, mindezekért semmit sem várva.

Semsey címer

Balmazújváros és az utókor számára maradt fent a Balmazújváros belvárosában épült szemet gyönyörködtető kastély, mely több funkciót is ellát napjainkban. A kastély helyet és lehetőséget kínál a látogatók számára állandó és időszakos kiállítások

megtekintésére az épület különböző helységeiben és emeletein található Semsey Andor Múzeumban.

Semsey Kastély hátulról, a belső udvar felől

A kastély az öt övező hajdani kastélykert dél-nyugati részén áll, téglalap alaprajzú klasszicista épület. A délnyugati oldalon középrizalittal és oldalrizalitokkal vízszintesen tagolt homlokzatot figyelhetünk meg, amelyeket 1+2+3+2+1 arányban tovább tagolnak falnyílások. A középső rizalit felett, a timpanonban egykor a Zsigmond királytól nyert köznemesi címer állt, napjainkban pedig a család grófi címere ékeskedik az épületen. A középső részt a timpanon alatt négy ión fejezetű pilaszter osztja három részre. Az északkeleti oldalon, az épületen csak középen van rizalit, így három közel egyforma nagyságú falsík keletkezik, amelyet 4+5+4 arányban tovább tagolnak nyílászárók. Középen négy dór szerű pillérekön nyugvó kocsiáthajtót láthatunk, amelynek lapos tetejét hajdan süttői márvány borította. Az épület középső tengelyében osztott kazettás ajtók vannak, az első szinten az erkélyre a kijárat, a földszinten pedig a hajdani főbejárat helyezkedik el. A földszinten a pillérekkel szemben négy dór pilasztert fedezhetünk fel, az emeleten pedig összesen hatot, mert a rizalit szélénél is van még plusz egy-egy. A középső kiugrást felül egy fogazott főpárkány zárja, amely alatt az épületet teljes egészében körülfutó osztópárkány található, amely közvetlenül az emeleti falpillérekön nyugszik, a fentihez hasonló párkány található a két szint találkozásánál.

Az új kastély a korábbi "földesúri kastély" helyén épült, a munkálatok már 1798-ban elkezdődtek az Andrássy család által felhalmozott építőanyagból, ugyanis ők új, reprezentatív rezidenciát szerettek volna építeni. Egy későbbi tisztartói levélből tudjuk,

hogyan Semsey András már 1805-re elkészült az új kastéllyal és a hozzákapcsolódó több hektáros kastélykerttel. Az épületnek ezen szakaszáról nincs az építési stílusra vonatkozó információ, de valószínű, hogy későbarokkos jegyek uralkodtak rajta. A mostani késő klasszicista stílusát az 1840 körüli átépítés során nyerte el. A kastélyt a XIX. század végéig folyamatosan használták, utána már csökkentett bútorral csak vadászatokra vették igénybe, többnyire csak a jószágigazgató lakta. A kastély utolsó Semsey családból származó tulajdonosa Semsey András Andor, aki 1941-től Argentínában élt. A kastély 1944-től deportáló helyként szolgált, majd a háború után államosították és többféle funkciót töltött be. Volt könyvtár, kultúrház (Bagolyvár), könyvesbolt, művelődési központ, OTP, bútorraktár. Pincéjében évtizedeken keresztül vagonszám tároltak burgonyát.

A Semsey Kastély 1959-től műemlék épület. 1971-ben az ország kiemelt műemlékei közé sorolták. Az 1534 négyzetméter alapterületű kastély parkjához tartozott régen egy magtár, illetve egy lovarda is, aminek a helyén napjainkban a Penny Market épülete áll. Balmazújváros város önkormányzata 2005-ben visszavásárolta az ÁFÉSZ-től (Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet) az épületet, és pályázati forrásból a kastély rekonstrukciója 2012. júliusában kezdődött meg. Az ünnepélyes átadás 2013. december 5-én volt, és ekkortól a kastély helyet ad a Semsey Andor Múzeumnak és a 2014. augusztus 15-én nyílt Tourinform irodának is.

Semsey Múzeum kiállító terme

A múzeum az állandó kiállítása mellett időszakai tárlatokat is várja a látogatókat. Az állandó kiállítás a Kastélyal történt egybeolvadással egy időben megújult, az impozáns épület földszintjén kapott helyet, és jelenleg is fejlesztik, folyamatosan újabb elemekkel bővül. A középpontban a múzeum névadója, a mecénások mecénása: Semsey Andor (1833-1923), aki bőkezű támogatója volt a kultúrának és a tudománynak. A múzeum megismerteti a látogatót a város történetével és híres szülötteinek életével, a környék néprajzával, valamint a város életében meghatározó szerepet játszó Semsey család történetével. Az állandó kiállítás a helytörténeti és néprajzi tárgyak mellett bemutatja a rideg állattartás és a hortobágyi pásztorkodás hagyományait, továbbá szerszámok és fotók segítségével vezeti be az érdeklődőket a kismesterségek közül a kalapos, a kovács és a bognár mesterségek rejtelseibe.

Az időszakai kiállítások alatt adott otthont a múzeum a Hollóházi kiállításnak, Medgyessy Ferenc európai hírű szobrászművész életművének. Emellett egy olyan nagyszabású kiállítás sorozat indul Balmazújvároson, amire eddig nem volt lehetősége a városnak. Ennek keretében elsőként „Eviva Picasso” címmel rendeztek tárlatot 2015. tavaszán a Semsey Kastély impozáns épületében. A sorozat nyitóeseményén Pablo Picasso csaknem 120 litográfiáját mutatták be. A tárlat jelentőségét jelzi, hogy az elismert művész litográfiáiból egyszerre ennyit még nem láthatott együtt a hazai nagyközönség. A Picasso-tárlat egy páratlan kiállítás sorozat elindítása, az együttműködő partnerek szándékai szerint ugyanis 2015. második felében Marc Chagall-műveket mutatnak majd be a kastélymúzeumban. A folytatásban karácsonykor Salvador Dalí, Otto Dix, Godefroy Engelmann biblikus alkotásait, és Gustave Doré XIX. századi bibliai metszeteit láthatja együtt a nagyérdemű közönség, 2016. elején pedig az Európa-szerte nagy sikert aratott, több mint 270 metszetet felvonultató Rembrandt-gyűjtemény érkezik Balmazújvárosba.

A Semsey Kastély munkatársai között találhatunk múzeumpedagógust, műtárgyvédelmi munkatársat, muzeológust, gyűjteménykezelő/adattárost, portást, karbantartót, egy takarítót, és teremőrt. A munkaköri beosztásból adódik, hogy az intézmény kiemelt fontosságot tulajdonít a múzeumpedagógiai tevékenységnek. A kultúra pedagógiai foglalkozásokon keresztüli közvetítése a múzeumban több korcsoport számára valósul meg, már egészen 6 éves kortól a 18 évesekig. A kiállítások múzeumpedagógiai módszertana három részből épül fel. A témában kompetens dolgozó igaz hogy részekre kívánja bontani a nevelést, de mégis összefüggően építi fel a témákat a múzeumpedagógiai foglalkozások keretein belül. Első ízben Balmazújváros helytörténetével szeretnék megismertetni az odalátogató gyerekeket. Majd átvezetik a fiatalokat a városhoz köthető iparos, illetve állattartó szakmák világába. Legvégül a Semsey család történetének megismertetése a cél. Ehhez nagy segítséget nyújt a múzeumnak új otthont adó Semsey Kastély, amely önmagában is egy sokatmondó és szép épület. Az intézménynek fontos célja, hogy a már meglévő tudásukat továbbítsák a jövő generációja számára. A játékos, élvezhető feladatok egy régi, s mégis új világba csöppentik a gyerekeket, ahol ismereteiket tovább gyarapíthatják. A feladatok összeállításánál figyelt arra is a múzeumpedagógus, hogy minden korosztályt meg tudjanak szólítani, és a korkülönbségeket eltérő stílusú, nehézségű feladatok

összeállításával gondolták áthidalni. Így az alsó tagozatos gyermekektől kezdődően a középiskolás, már-már munkához közeledő korosztály figyelmét is sikeresen fel tudják hívni. Amíg az általános iskolai korcsoport érdeklődését inkább a játékos feladatok sikerességében találják, addig a középiskolás generációt már a múzeum belső munkálatainak érdekes opcióival tudják megfogni, természetesen amellett, hogy a helytörténettel, a régmúlt mesterségeivel, illetve a Semsey család történetével is megismerkednek. A múzeumi élet világa, egy-egy tárgy kalandos útja a múzeumba kerüléstől, annak feldolgozásán át egészen a kiállításba kerülésig izgalmas lehet a gyermekek számára, hiszen egy játékos feladattal érdekessé tehető, talán még a szakma iránti érdeklődést is felkeltheti.

A Semsey Múzeum múzeumpedagógiájának fő alapelve a kalandozás, amely bevezeti a gyerekeket egy olyan világba, amely ma már egyáltalán nem, vagy csak részben létezik, s melynek segítségével újraélhetik hajdanvolt korok mozzanatait, annak minden szépségével együtt. A balmazújvárosi múzeum foglalkozásai során játszva tanulnak a gyerekek. Az eddigi tapasztalatok alapján bebizonyosodott, hogy ez a leghatékonyabb módszer a tanulásra, mert így olyan élményekkel gazdagodhatnak a fiatalok, amelyeket a későbbi tanulmányaik során is kamatoztathatnak, illetve maradandó és inspiráló történetekkel ismerkedhetnek meg. A következő táblázatban az intézmény múzeumpedagógiai módszertanát szemléltetem, ami jól tükrözi a város kultúra- és a jövő generációja iránti elkötelezettségét és ezek egymásba olvasztását.

Múzeumpedagógiai foglalkozások a Semsey Andor Múzeumban

Foglalkozás neve	Foglalkozás rövid leírása	Segédanyagok, eszközök	Időtartam	Korcsoport
BALMAZÚJVÁROS HELYTÖRTÉNETE	Forrásközpontú, egyszerre több kompetenciát is fejlesztő foglalkozáson a diákok megismerhetik a város történelmét	Képek, múzeumi kiállított tárgyak, előadás	30 perc	6-10 éves
		+ Nyomtatott írásos dokumentumok, könyvek	40 perc	11-14 éves
		+ Internet	50 perc	15-18 éves

SEMSEY CSALÁD	A Semsey család történetének megismertetése	Képek, múzeumi kiállított tárgyak, előadás	30 perc	6-10 éves
		+ Nyomtatott írásos dokumentumok, könyvek	40 perc	11-14 éves
		+ Internet	50 perc	15-18 éves
MESTERSÉGEK	Régi mesterségek felelevenítése: állattenyésztési szakmák; iparos szakmák.	Képek, múzeumi kiállított tárgyak, előadás	30 perc	6-10 éves
		+ Nyomtatott írásos dokumentumok, könyvek	40 perc	11-14 éves
		+ Internet	50 perc	15-18 éves

A táblázat szemléleti a különböző foglalkozásokat, azok rövid tartalmi leírását a szükséges segédanyagokkal, külön korcsoportos és időtartami megbontásban.

Balmazújváros helytörténetének bemutatása az első lépcsőfok, hogy megismerjék a gyerekek a közvetlen környezetüket. Ennek a feladatcsoportnak is ez a célja, mivel a mai rohanó világban hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy honnan is jöttünk és honnan származunk. A feladatok segítségével az újkőkortól kezdve lépkedhetünk napjainkig, melynek keretében a fiatal generáció hasznos és érdekes információkhoz juthat Balmazújvárosról. A gyerekek számára részletes tárlatvezetéssel, nyomtatott dokumentumokkal készülnek a múzeum dolgozói, illetve programjuk fő profilja, hogy a múzeumi tárgyak segítségével ismerjék meg a történeteket. Ez rendkívül hatékony és hasznos, hiszen e tárgyak segítségével szárnyalhat képzeletük, s

elgondolkozhatnak azon, hogyan használták azokat a régmúltban. Lényegében átélhetik gondolatban mindazt, ami mára már szinte teljesen eltűnőben van.

A Semsey család története szorosan kapcsolódik mind a múzeumhoz, mind a városhoz. A múzeum Semsey Andor nevét képviseli, illetve a Semsey kastélyban kapott helyet, így alapvető feladatként szerepel a család életének bemutatását, Semsey Andor életének s szellemiségének hirdetését, hiszen a tudománypártoló gróf maga is nagyon adakozó, de szerény ember volt, aki napjainkban is példakép lehet.

Végül az állattartással kapcsolatos mesterségek (gulyás, csikós) és iparosság (cipész, szíjgyártó, asztalos, kalapos, bognár, kovács) bemutatása azért fontos, mert ősünk ezzel a szakmákkal tartották fenn magukat nagyon sokáig, hiszen itt a "Hortobágy mellékén" ezek a szakmák voltak a legjellemzőbbek. Az itt bemutatott a szakmákat nem feledhetjük el, mivel a város mezőgazdasági jellege miatt mind a mai napig fellelhetők ezen mesterségek képviselői. Hagyományaink őrzőjeként pedagógiai célként szerepel megismertetni a gyerekekkel a mesterségek eszközeit, azok használatát, illetve az állattartás miéértjeit.

Felhasznált irodalom:

Semsey Kastély és Múzeum honlapja <http://semseykastely.hu/fooldal>

Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (2014): Örökségünk őrzői Balmazújváros térségében II. Semsey Kastély

Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre.

Barta Fruzsina: A Debreceni Református Kollégium múzeumának múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenysége

A múzeum története

A Debreceni Református Kollégium az ország egyik legjelentősebb oktatási intézménye, mely 1538-as alapítása óta folyamatosan nyújt oktatást az elemi iskolától az akadémiai szintig. A teológia mellett felsőfokú filozófiai, bölcsészeti, természettudományi és jogi karral is rendelkezett. Ezek szolgáltattak alapot a későbbiekben a [Magyar Királyi Tudományegyetem](#) létrehozásához. Ugyanakkor a nagy hagyománnyal bíró Debreceni Református Kollégium egyike volt azoknak az egyházi fenntartású iskoláknak, amelyek a [szocializmus évei alatt](#) is működhettek. A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság a Kollégiumot a Református Nagytemplommal együtt 2013-ban nemzeti emlékhellyé nyilvánította.

A Kollégium könyvtárában mindig is gyűjtötték a tudomány legértékesebb alkotásait, a kollégium feladatai közé tartozott a vidéki és falusi iskolák tanszerekkel, térképekkel, könyvekkel való ellátása. A Nagykönyvtár a könyvek és kéziratok mellett mindig is gyűjtött egyéb tárgyi emlékeket is.

1. ábra: A Kollégium könyvtára

Forrás:

<http://www.hotellycium.hu/upload/Image/Csomaghoz/kollegium%20konyvtar.JPG>

A Kollégium történelmi arcképcsarnokához tartozó festmények gyűjtése 1740-ben kezdődött, ekkor kapta meg ugyanis a Kollégium II. Rákóczi Ferenc és néhány neves debreceni professzor portréját. Az arcképek mellett egyéb képzőművészeti alkotások is

gazdagítják a gyűjteményt, melynek darabjai szétszórtan találhatók meg a Kollégium különböző intézményeiben.

A Könyvtár Éremtárának már 1754-től önálló katalógussal rendelkezett, majd 1796-ban egy nagyobb magángyűjtemény átvételével jelentősen gyarapodott. Az Éremtár manapság több mint 3000 érmet őriz, de már csak a református vallással és magával a Kollégiummal kapcsolatos érmeket gyűjti.

1812-től a Kollégium fizika szertára is folytatott gyűjtő tevékenységet, de a tárgyak elhelyezése teljesen ötletszerűen történt. A néprajzi anyag gyűjtése 1841-ben kezdődött, ekkor került a Kollégium birtokába egy ötven darabból álló néprajzi kollekció, amelyet Sárvári Jakab táblabíró, Sárvári Pál professzor fia adott ajándékba volt iskolájának. A régészeti és életrajzi gyűjteményének alapját a Kollégium egykori természetrajzi szertárainak megmaradt anyaga képezi.

Az egységes Kollégiumi múzeum tervét 1877-ben vetette fel Révész Bálint, ez azonban csak majdnem egy évszázaddal később valósult meg. A Déri Múzeum vezetősége 1927-ben a városi tanácson keresztül az egyházkerület elnökségéhez fordult azzal a kéréssel, hogy néhány tárgyat kiállítás céljára, letétként adjanak át a számukra a kollégiumi gyűjteményből. A debreceni alkotmányozó zsinat 400 éves jubileuma alkalmával rendezett ünnepségek keretében 1967-ben nyílt meg Kollégiumi és Egyházművészeti Múzeum néven az első kiállítása. A következő esztendőben már állandó kiállítást nyitott a Múzeum az épület déli szárnyának földszintjén, ahol az iskolatörténeti kiállítás két az egyházművészeti három termet kapott. A Nagykönyvtár gyűjteményeinek jó része ekkor került át a Múzeum tulajdonába.

2. ábra: A Kollégium épülete ma

Forrás: <http://debrecen.utisugo.hu>

A múzeum

A Kollégium Múzeuma jelenleg is a kollégium épületében található. A múzeum hat állandó kiállítással és folyamatosan több időszaki kiállítással is rendelkezik. Ezen kívül az év minden szakában rendeznek múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai foglalkozásokat, valamint országos művelődési, múzeumi tevékenységekben is részt vesznek (Múzeumok Éjszakája, Templomok Éjszakája).

A múzeum állandó kiállításai a következők:

- Kálvinista Róma, Keresztyén Respublika, Magyar Genf – Miért éppen Debrecen?
  - o A kiállítás arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért éppen Debrecen válhatott a magyar reformátusság egyik legfontosabb (egyres korszakokban egyetlen) támaszává.
- „Az ország iskolája” – Iskolatörténeti kiállítás
  - o Az 1538 óta protestáns szellemben működő, az évszázadokon át az ország egyik legjelentősebb oktatási intézménye történetének bemutatása.
- Nemzeti emlékhely – Oratórium
  - o Az imaterem elsősorban az 1848/49-es szabadságharcnak állít emléket, itt található kiállítva többek között a diákság két nemzetőrszázlaja, Kossuth beszédének eredeti példánya, A Függetlenségi nyilatkozat egy lapja és számos más történelmi ereklye.
- Csokonai emlékszoba
  - o A Kollégium egyik legismertebb diákjának emléket állító kiállítás.
- Nagykönyvtár
  - o A hatszázezer kötetes Nagykönyvtár termeiben folyamatosan láthatóak művelődéstörténeti kiállítások, valamint megtekinthetők az európai és hazai nyomdásztörténet kiemelkedő darabjai.
- Egyházművészeti kiállítás
  - o A kiállítás a református vallás hagyományait és a vallási ünnepeket, hagyományokat mutatja be.

A múzeumban jelenleg 3 időszaki kiállítás tekinthető meg:

- Bethlen Gábor emlékezete
- Mesterség és művészet: a debreceni grafika első századai
- A „nagy háború” és a református kollégium.

3. ábra: Az Iskolatörténeti Kiállítás és az Egyházművészeti Kiállítás terme

Forrás: <http://reformatuskollegium.ttre.hu/index2.php>

A múzeumban a kiállítások megtekintéséhez kapcsolódóan több fajta szolgáltatás is igénybe vehető. Az állandó és az ideiglenes kiállítások esetében is kérni lehet idegenvezetést magyar, valamint idegen nyelven (angol, német, francia) is. Ezen kívül audioguide bérlésére, valamint ún. múzeumi vezető füzet vásárlására is lehetőség van.

A múzeumot ingyenesen látogathatják a 6. életévüket be nem töltött gyermekek, a 70. életévüket betöltött személyek, a csoportokat/osztályokat kísérő pedagógusok és idegenvezetők valamint a fogyatékos személyek és kísérőik (legfeljebb 1 fő).

Múzeumpedagógiai foglalkozások

A múzeumban állandó jelleggel több múzeumpedagógiai foglalkozás is elérhető csoportok részére. Jelenleg 3 múzeumpedagógia foglalkozás érhető el, ezek jellemzően városi séták során mutatják be

- Ady Endre nyomában
  - a séta során felelevenítik a költő debreceni éveit, a program 90 perces és 12 év feletti korosztály számára ajánlott.
  - *„A múzeumi sétán izgalmas történetekkel elevenítjük meg Ady Endre debreceni éveit. Nemcsak a városi épületek kapualjaiban állunk meg, hanem versek, tárcák és fotók segítségével nyomozunk a "Maradandóság városának" újságírója után. Magunkra öltjük a sorsfordító három esztendő (1896-1899) elvesztett köpönyegét, amelyben egykoron a szenvedélyes, debreceni múzsával megsegített, a*

tisztes jogi pálya lehetőségét feladó, s olykor-olykor párbajba is keveredő ifjú rózsa az alföldi város utcáit.”

- Petőfi-séta
  - o a belvárosi séta során versek és levélrészletek segítségével idézik fel Petőfi Sándor alakját. A program 60 perces és 12 év feletti korosztály számára ajánlott.
  - o *„A belvárosi sétán Petőfi Debrecen-élményét bontjuk ki az érdeklődők előtt: azokat az épületeket keressük fel, ahol egykor lakott, barátkozott, színjátszással próbálkozott, s családi boldogságát megélte és remélte a költő. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc néhány helyszínén versekkel és levélrészletekkel idézzük fel a nyakravaló perbe keveredett katona alakját.”*
- Bolond Istók utazása
  - o a színháztörténeti sétán a debreceni színjátszás történetét mutatják be, versekkel és történetekkel illusztrálva a történeteket. A program 90 perces és 14 éve feletti korosztály számára ajánlott.
  - o *„A színháztörténeti sétán az alkalmi színjátszóhelyektől a kőszínházig azt az utat járjuk be, amelynek számos pontján korábban irodalmárok is megfordultak. Petőfi Sándor, Arany János, Jókai Mór és Ady Endre debreceni múltját is reflektálva, versekkel és megrázképtető történetekkel tesszük maradandó élménnyé a programot.”*

A foglalkozások leírása a múzeum honlapján megtalálható, és a honlapon keresztül a pedagógusok be is tudják jelenteni igényüket a foglalkozások igénybe vételére.

Múzeumandragógiai foglalkozások

Kifejezetten múzeumandragógiai foglalkozások nincsenek a múzeumban, azonban sok felnőtteknek szóló program is megrendezésre kerül. Ilyenek például a kollégiumban megtartott könyvbemutatók, különböző komolyzenei és világzenei koncertek is. Az olyan országok programok keretében is, mint a Múzeumok Éjszakája és Templomok Éjszakája (melyben a múzeum minden évben részt vesz) biztosítanak a felnőtt korosztály számára is érdekes programokat. Ezen kívül a múzeum az egyházi ünnepekhez kapcsolódóan (húsvét, pünkösd, advent) a múzeum ún. családi délelőtti rendez, amelyek keretében a gyerekek különböző, az ünnepkörhöz kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozáson vehetnek részt, miközben a felnőtt korosztály a múzeum kiállításait tekintheti meg idegenvezetés kíséretében. A legutóbbi ilyen programra, a Pünkösdi Családi Délelőttre 2015. május 16.-án szombaton került sor, a pünkösdi ünnepkör és a család nemzetközi napja alkalmából.

A múzeum minden hónapban megnevezi a „Hónap műtárgy”-át, melyről a múzeum honlapján részletes ismertető olvasható, valamint a tárlatvezetések alkalmával

is kiemelten foglalkoznak az adott tárggyal. Május hónapban a „cégyéndányádi úrasztali terítő” áprilisban pedig „Arany János karosszéke” volt a hónap műtárgya.

Különböző emlénapokhoz és világnapokhoz kapcsolódóan is szervez a múzeum ad-hoc programokat, ilyen volt legutóbb a költészet napja alkalmából megrendezett „Irodalmi karikázó”, melynek során egy muzeológus vezetésével, biciklivel járhatták végig a város irodalmi emlékhelyeit az érdeklődők.

Szervezeti kommunikáció

A Múzeum honlapja a <http://reformatuskollegium.ttre.hu/> címen érhető el. A letisztult stílusú honlapon az összes olyan információ elérhető, ami egy látogatást tervező múzeumlátogató számára fontos lehet. A Látogatói információk menüpont alatt megtalálható a múzeum nyitva tartása, a belépődíjak árai, a nyújtott szolgáltatások listája, a múzeumpedagógiai foglalkozásokra való bejelentkezés módja, a múzeum munkatársainak elérhetőségei, a múzeum megközelíthetősége, valamint a kiállítások javasolt látogatási sorrendje és a szintek tervrajza.

4. ábra: A Múzeum honlapjának kezdőoldala

Debreceni Református Kollégium MÚZEUMA

Keresés az oldalon...

LÁTOGATÓI INFORMÁCIÓK **KIÁLLÍTÁSOK RENDEZVÉNYEK** **BEJELENTKEZÉS CSOPORTOKNAK** **MÚZEUM-PEDAGÓGIA** **HÍREK, AKTUALITÁSOK** **MULTIMÉDIA, VIDEÓK** **PÁLYAZAT, FEJLESZTÉS** **KAPCSOLAT, ELÉRHETŐSÉG**

~ Üdvözöljük weboldalunkon!

Kedves Látogatóink!
Új vendégkönyvünk első bejegyzése egy debreceni középiskola igazgatójától származik: „ezt minden iskolának látnia kellene”. Így érezzük mi is. A Kollégiumot nem véletlenül nevezték „az ország iskolájának”. Ludas Matyi, Toldi Miklós és Nyilas Misi a mi falaink között született. Diákjaink életműve, a szoltárfordító Szei Molnár, a Himmusz költője, Csokonai, Arany János, Ady, Móricz és Szabó Lőrinc nemcsak a debrecenieké. A Kollégium a magyar természettudományok egyik bölcsője: a labai meteorit őrzőhelye, ahol Melliusz püspök és Fazekas Mihály botanizált, ahol módszeresen kételkedtek kartézias professzorok, kísérletezett a legendás Hatvani István, és Maróthi György tanította az aritmetikát. Freskókkal díszített lépcsőházunk a kultúra tárházába és nemzeti emlékhelyünkre vezet: a Bibliotheca műemlék termébe és az Oratóriumba. A magyar nemzeti történelmi emlékhelye azért lehetünk, mert a Kollégium imaterme 1849 januárjában nemcsak fizikai értelemben fogadta be a Pestről menekülő kormányt és Országgyűlést: a diákság a szívén hordozta a reformkor eszméit, ezért vállaltott Debrecen a „magyar szabadság őrvárosává”. Szakemberek szerint a miénk az ország talán legeszebb egyházművészeti kiállítása, a „kicsiny felér” református templomok minden színével és virágával, a bölcsőtől a kopersőig tartó életútjaink évente ismétlődő vagy soha vissza nem térő stációival, egyházi szertartásaival és ezek mélyebb értelmének magyarázatával. A Debreceni Református Kollégium Múzeuma szeretettel várja látogatóit filmekkel, interaktív elemekkel, a modern technikát is kiaknázó kiállításával.

Dr. Gáborjáni Szabó Botond igazgató

Megközelíthetőség

Nyitva tartás

Hétfő	Zárva
Kedd	Zárva
Szerda	Zárva
Csütörtök	Zárva
Péntek	Zárva
Sombat	Zárva
Vasárnap	Zárva

Forrás: <http://reformatuskollegium.ttre.hu/index2.php>

A honlapon részletes leírás található a múzeum állandó kiállításairól és időszakos kiállításairól egyaránt. A múzeumpedagógiai foglalkozások ismertetése, valamint a foglalkozásokra jelentkezni is lehet a weboldalon keresztül. A Hírek, aktualitások menüpont alatt elérhetők a legfrissebb hírek a múzeummal kapcsolatban és az aktuális programok bemutatása is ebben a menüpontban történik. A Multimédia, videók menüpont alatt a honlap látogatója bemutatkozó kisfilmeket tekinthet meg a múzeumról és a különböző szolgáltatásokról.

A honlap oldalmenüjében szintén megtalálható a múzeum megközelíthetősége, a nyitva tartási rend, a látogatói információk menüpont, a Középkori Templomok Útja nevű weboldalra átvethető link, valamint egy „Tudta-e” rovat, melyben jellemzően Debrecenre, a múzeumra és a múzeumban megtekinthető műtárgyakra vonatkozó érdekességek olvashatók (például *„Tudta-e, hogy a reformáció idején nemcsak a templomok használata volt folytonos a felekezetek között, hanem a kegytárgyaké is? - Nézze meg a középkori Szent András templom kegytárgyait Egyháztörténeti kiállításunkban.”*).

A múzeum saját Facebook oldalt is üzemeltet (<https://www.facebook.com/pages/Debreceni-Reform%C3%A1tus-Koll%C3%A9gium-M%C3%BAzeuma/119497104861423?fref=ts>). A Facebook oldalon is megjelennek az aktuális programajánlatok, a „Hónap műtárgya”, valamint a programokról készült képes beszámolók is ide kerülnek fel.

A Debreceni Református Kollégium Múzeuma Debrecen városának egyik kiemelkedő jelentőségű intézménye, mely színes programokkal várja az érdeklődőket. Az oktatási téma miatt inkább a gyermek és fiatalok korosztályokat célozza a múzeum legtöbb programja (múzeumpedagógiai foglalkozások, családi délelőtti játékszínházai), de a felnőtt korosztály számára is kínál érdekes programokat.

Felhasznált irodalom:

Kocsis Elemér (szerk.) (1988): A Debreceni református Kollégium története. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya. Budapest.

Debreceni Református Kollégium Múzeumának honlapja.
<http://reformatuskollegium.ttre.hu/index2.php>.

Jász Anita: Széchenyi Ferenc Tájmúzeum

Ebes

A múzeum 2004. augusztus 27-én nyitotta meg kapuit a látogatók előtt. A múzeum alapítója és jelenlegi fenntartója Ebes Község Önkormányzata és az Ebesi Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft.

A múzeum történeti, régészeti és néprajzi gyűjtőkörrel rendelkezik. A Hajdúszoboszlói kistérség négy települése (Ebes, Hajdúszoboszló, Hajdúszovát, Nagyhegyes) adja a múzeum gyűjtőterületét. A múzeum célja és feladata: gyűjteni, megőrizni és közzétenni Ebes és a kistérség tárgyi és szellemi örökségét.

A múzeum alapját három gyűjtemény alkotja:

- A **néprajzi gyűjtemény** alapját Virág István - egykori ebesi, ma debreceni lakos - ajándékozta a múzeumnak. 2002-ben egy időszaki kiállítást rendeztek gyűjteményéből az ebesi vendégvárók, ekkor felajánlotta gyűjteménye egy részét egy állandó kiállítás megvalósításához.
- A **történeti gyűjtemény** alapját Haja István hagyatéka és az Ebesi Krónika anyaga alkotja. Haja István iparos családból származott. A Magyar Királyi Fazekas Gimnáziumba járt, de a háború félbeszakította tanulmányait. A harcok alatt a Debrecen környéki tanyákon bujkált, majd iparos tanulóként állt s kitanulta a férfiszabó szakmát. Szombathelyen szakérettségi vizsgát szerzett, majd beiratkozott a főiskolára Egerbe, melynek befejezése után előbb Fegyverneken, majd Tégláson tanított. Ebesen 1955-től 1990-ig, nyugdíjba vonulásáig tanított, 6 évig igazgató is volt. Az iskolában matematikát, kémiát tanított. A Haja-hagyaték tartalmaz mindazon fotó- és írásos dokumentumot, szakirodalmi- és hivatkozási anyagot, amelyek az Ebesi krónika című könyv megírásához szükségesek voltak. A múzeum feladatának tartja Haja István úttörő munkájának folytatását, és a megkezdett tematika szerint tovább gyűjteni a dokumentumokat Ebes helytörténetéhez.

- A **régészeti gyűjtemény** jelenleg csupán szórvány leletanyagot tartalmaz, melyet helyi lakosok, illetve az iskola ajándékozott a múzeumnak. A múzeum alapításától mostanáig ugyanis – annak ellenére, hogy régészeti gyűjtőkörrel 2005 óta rendelkezik - nem volt lehetősége régészeti tevékenységet folytatni, azonban a 2010-es év során egy sajtógyár építése kezdődött Ebesen, melynek során régészeti feltárássra is sor került. Ebben a feltárássban a Széchenyi Ferenc Tájmúzeum is részt vett, s az előkerült leletekből – azok restaurálása után – kiállítás fog nyílni a múzeumban.
- **Uzonyi Pál** (1923-1986) ebesi lakos, földrajz - rajz szakos tanár, tanyasi iskolaigazgató képzőművészeti hagyatéka is a múzeumban található. Uzonyi a tanítás mellett festett és gyermekverseket írt. Műveiben a bomló tanyavilágot, a vidék életének változását örökítette meg. A hagyaték tartós letétként van a múzeum gondozásában, lévén az örökösök tulajdonában lévő magángyűjtemény, de őrzésükről és rendszeres közzétételükről a Széchenyi Ferenc Tájmúzeum gondoskodik. Saját rajzaival illusztrált gyermekverses kötetét "Ecsetemben mesék élnek " címmel 2013-ban jelentette meg a múzeumot fenntartó Kulturális Kft (Ebes Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft 2015).

Állandó kiállítások

Ítélet nélkül – családok munkatáborokban

Az 50-es évek elején a Hortobágyon 12 zárt kényszermunkatábor hoztak létre, ezek közül egy volt az ebesi. Elsősorban Magyarország déli és nyugati határához közel eső településekről telepítettek ki több ezer embert családotul – csecsemőktől az aggastyánokig –, nem kímélve a betegeket sem, hogy részei legyenek a Hortobágy természetátalakításának, az ötvenes évek elejének kísérleti tervgazdálkodásának. Ezeknek a szabadságuktól, emberi méltóságuktól megfosztott embereknek emlékére és tiszteletére nyílt Ebesen 2004. október 8-án az 50-es évekbeli elhurcolások emlékére létrehozott állandó kiállítás.

A kiállítás országosan egyedülálló, a kiállítótérben időről-időre rendhagyó történelemóra keretében a helyi általános iskola tanulóival is megismertetjük a korszak történéseit.

Retró kiállítás

A retró szó ma divatos kifejezés, a „retrospektív” rövidítése - múltidéző, visszatekintő jelentéssel. Jelen esetben - a kiállítás témájára alkalmazva - a 20. század második felére tekint vissza vidám, kicsit naiv, nosztalgizáló stílusban. A kiállításban a hatvanas évektől egészen a rendszerváltásig tekintheti át a látogató a mindennapi életet körülvevő használati tárgyakat, ruhadarabokat, emlékeket, játékokat (Eigner 2015).

Pedagógusoknak

A Széchenyi Ferenc Tájmúzeum múzeumpedagógiai kínálata nem csak a felnőtteket célozza meg, hanem az általános és középiskolás fiatalokat is. Programkínálatukban és időszakos kiállításaikban így próbálnak meg alkalmazkodni a fent említett célcsoport igényeihez múzeumpedagógiai szempontból. A múzeumvezetők által vezetett blog bejegyzései közül ragadtam ki pár rendezvényt:

1. „Tettes vagy áldozat”

Szerepjáték az „Ítélet nélkül” - Családok munkatáborokban című állandó kiállításhoz

Az ebesi Széchenyi Ferenc Tájmúzeum 2005 óta állít emléket a hortobágyi és Észak-alföldi zárt kényszermunkatáborokba elhurcolt, kb. 10000 embernek. A téma tapasztalataink szerint nagyon kevésbé ismert minden életkori csoport, de különösen a fiatalok körében. Olyan foglalkozást dolgoztunk ki a 14-18 éves korosztálynak, amely élményszerűen közelebb hozza számukra az 1950-es évek világát.

A foglalkozás egy szerepjáték köntösébe bújtatott forráselemzés. Adott egy képzeletbeli család, az ő elhurcolásuk története rajzolódik ki a játék során. A szereplők a családtagok, valamint a sorsukra valamilyen módon hatást gyakoroló személyek (besúgó, rendőr, vasutas, postás, Sztálin..), valamint a család barátja, a tanító, aki otthon marad és naplójából megismerjük, hogy eközben mi történik a faluban. Minden karakterhez tartozik egy dokumentum-részlet is, amelyből különböző információk szűrhetők le a kitelepítésekről (elhurcolás okai és körülményei, élet a táborban, tábori iskola, munka, halál, szabadulás).

Optimálisan a múzeumlátogatással egybekötve célszerű a foglalkozást megtartani, de attól függetlenül is használható az 1945-1956 közötti magyar történelem és korszellem megelevenítéséhez, a forráselemzés tanításához, a szövegértés fejlesztéséhez.

2. Mi fán terem a régészet?

Évezredek öröksége Ebesen - régészeti és helytörténeti kiállításhoz

A foglalkozás során a gyerekek megismerkedhetnek a régész kutatásának tárgyával, az általa használt eszközökkel egy képzeletbeli ásatás során. Megismerhetik a korszakolás módszereit, a restaurálás, a múzeumi munka menetét; ismerkedhetnek az időszalaggal, évezred, évszázad fogalmával. A foglalkozást tárlatvezetés zárja (Széchenyi Ferenc Tájmúzeum 2015).

Kiemelkedő események

1. Múzeumpedagógiai műhelymunka

A múzeum szervezői kiemelten fontosnak tartották és tartják a mai napig a múzeumpedagógia folyamatos fejlesztését Ebes városában a tájmúzeum keretein belül. Ennek köszönhetően valósulhatott meg 2012-ben egy múzeumpedagógiai műhelymunka a múzeum falain belül.

A hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeum munkatársai kezdték a programot egy helytörténeti sétával. A múzeumba érkezve Kocsis Róbert, a megyei közgyűlés elnöke köszöntötte az összegyűlteket. Az előadások Nagy Ibolya múzeumvezető bevezetőjével indultak, aki a gyűjtemény történetébe nyújtott nekünk betekintést, majd a múzeum épületeit tekintették meg a kollégákkal. Az Alfa-program keretében felújításra kerülő épület még üres volt, de a tiszta, frissen festett falak látványa máris ígéretesnek látszott. Nagy István elmondása alapján az új kiállítás két részre tervezték: egy helytörténeti teremben, amelyben az írott források alapján lehet megismerni Szoboszlót, illetve egy tárgyakból összeállított, életmód történeti kiállításrészből, amely magában foglalja a

régészeti, néprajzi tárgyakat és egy környezeti rekonstrukciót is. Ez a fajta megosztás nem szokványos, éppen ezért érdekes és izgalmas.

Ezután következett a műhelymunka, amelynek fő kérdése: Hogyan húzzuk ki a vendégeket a gyógyvízből? A kérdés minden múzeum számára aktuális, hiszen folyamatosan csökken a múzeumok látogatottsága. A múzeum marketing tevékenysége azért kritikus kérdés, mert ez egy külön szakma, ugyanakkor a legtöbb múzeumnak nincsen marketinges munkatársa. Hiába szerveznek magas szakmai színvonalú kiállításokat, programokat, hogyha az a nagyközönséghez nem jut el.

A csoportmunka során egyik oldalon a hazai, másikon a külföldi vendégek megnyerésére kellett javaslatokat tenni. A marketinggel kapcsolatban mindkét csoportban az összefogás kulcsszó hangzott el: az éttermek, hotelek és a múzeum ugyanúgy a fürdővendégekből élnek, ezért kell együttes erővel fellépni. Emellett érdekeltté kell tenni a fürdőt abban, hogy ő is ajánlja a vendégnek a múzeumot, kölcsönös engedményeket kell tenni egymás felé – pl. kombinált belépőjegy. Illetve olyan programokat kell kínálni, amelyek az éppen nem vízben töltött holtidőre tartalmas vagy éppen könnyed szórakozást nyújtanak. Felmerül az az ötlet is, hogy a retró a volt szocialista országokból érkező turisták közös érdeklődésére tarthat számot – ugyanakkor ez a fajta a „retró életérzés” nem nemzetközi. Nem érez nosztalgiát a román vendégek többsége Ceaucescu rendszere iránt, sem a volt NDK és Csehszlovákia területéről érkezők az 1989 előtti kommunista elnyomás és a szükség iránt. Gulyáskommunizmus Magyarországon volt, nem várható tehát, hogy rögtön felkapja a fejét a retró szó hallatán mindenki, aki a „béketáborhoz” tartozott.

Az internet, mint hirdetőfelület hatalmas lehetőséget jelent minden múzeum számára, hiszen mindennapjaikhoz hozzátartozik az internet és a számítógép használata. Éppen ezért súlyos hiba figyelmen kívül hagyni ezt.

Az ebédet követően bemutatkozott a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum: Kiss Istvánné a település és a múzeum kapcsolatáról beszélt, Ferenczyné Csáky Annamária pedig a múzeumban bevezetett, jól működő múzeumpedagógiai gyakorlatot mutatta be. A hajdúszoboszlói program zárásaként a Széchényi Ferenc Tájmuzeum bemutatkozása került sorra: Eigneré Bartusz Andrea múzeumvezető a múzeum feladatait, környezetét mutatta be, lehetőségeinket és törekvéseinket. Végül bemutatta az újonnan kidolgozott foglalkozásukat, a "Tettes vagy áldozat?" című forráselemző szerepjátékot.

Az ilyen alkalmak azért nagyon fontosak, mert a szakmán belül másképpen nem igazán értesülnek a múzeumok egymás tevékenységéről. A személyes konzultáció segít a problémák és feladatok megoldásában, hiszen ugyanazokkal a gondokkal küzdenek mindannyian - a múzeumügyre mindenhol nagyságrendekkel kevesebb pénz jut, mint ami szükséges lenne (Kovács 2015).

2. „Sárba tiport kegyelet”

„Sárba tiport kegyelet” - Emlékkonferencia az ebesi kényszermunkatábor megnyitásának 60. évfordulóján

2011. november 25-én rendezte meg a Széchenyi Ferenc Tájmúzeum fennállása során első, országos konferenciáját „Sárba tiport kegyelet” címmel, az ebesi kényszermunkatábor megnyitásának 60. évfordulója, valamint a hortobágyi és észak-alföldi kényszermunkatáborokba való elhurcolások emlékére. A szervezés és lebonyolítás az Ebes Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft. munkája volt. Az egész napos rendezvény az Arany Oroszlán Étterem nagytermében került megrendezésre.

A program reggel 9 órától kezdődött Kissné Vass Rozália ügyvezető megnyitójával, majd Szabóné Karsai Mária polgármester asszony és Márton Attila országgyűlési képviselő, a konferencia védnöke köszöntötte a megjelenteket. A nyitóelőadást Püski Levente egyetemi docens tartotta, aki felvázolta, hogy a Rákosi-korszakban a Magyar Dolgozók Pártja és az állami intézményrendszer hogyan fonódott össze, hogyan nyerhetett befolyást egy-egy személy a politikai élet különböző területein, ezáltal egyszerre befolyásolva az ország politikai életét és az egyén boldogulását. Ezt követően Bank Barbara előadását olvasta fel – a kutató betegsége miatt – dr. Hantó Zsuzsa, melyből megismerhette a nagyérdemű, hogy a környező országokban (Romániában, Jugoszláviában, Csehszlovákiában) is működtek hasonló kényszermunkatáborok, mint Magyarországon, tehát a szovjet mintára alkalmazott belső ellenség-keresés és terror mindenhol jelen volt. A következőben Breuer Pál, aki maga is kitelepített volt, a deportálások okairól beszélt, arról, hogy mitől vált áldozatává egy család a kitelepítéseknek. Őt követően dr. Hantó Zsuzsa, a deportálásokkal kapcsolatos kutatások úttörője tartott előadást a kutatás során feldolgozott forrásokról, a kutatás problémáiról, a megsemmisült vagy megsemmisített dossziékról, melyeket pótolni ugyan nem lehet, de felhasználhatóak helyettük az „élő történelem” forrásait, a

túlélők beszámolóit. Ezután dr. Saád József beszélt a deportáltak szabadulás utáni visszailleszkedéséről a társadalomba, hogyan tudtak tanulni, dolgozni. Nagyon sok olyan ténytet megvilágított, amelyekre nem is gondolnánk, pl. milyen hatással volt az elhurcolásuk idején 6-7 éves gyerekekre az, hogy a táborban kellett iskolába járniuk (a tanulási nehézségek náluk sokkal inkább kiütköztek, hiszen nem volt élményük a valódi iskoláról, nem tudtak hozzá szocializálódni). A délelőtti programot Dubay Miklósné Bozsó Éva előadása zárta, aki az ebesi tábor egyik túlélője. Ő a táborban dolgozó agronómus levelét elemezte, aki tagadta az ott megtörtént embertelenségeket; Bozsó Éva ezzel állította szembe saját tapasztalatait.

Az ebédszünet után a múzeumkertben álló síremlék koszorúzásával folytatódott a nap. Csongovainé Zsákai Piroska, a Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesületének tagja megrendítő szavai után elhelyezték az emlékezés koszorúit a táborokban elhunytak előtt tisztelegve. Ezután került sor a rendhagyó tárlatvezetésre dr. Hantó Zsuzsával, az „Ítélet nélkül - Családok munkatáborokban” c. kiállítás egyik rendezőjével, majd a délután ismét az Arany Oroszlán Étteremben folytatódott. Tóth Júlia, a hajdúböszörményi Bocskai István Gimnázium igazgatóhelyettese az audiovizuális emlékgűjtés módszeréről és eredményeiről számolt be, hogyan lehet a történelemtanítás és a nevelés során kompetenciafejlesztésre és ismeretbővítésre egyaránt felhasználni az interjúkat. Ezután Nagy Marianna, a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskolájának magyar szakos tanára mutatott példákat arról, hogy a gyakorlatban hogyan lehet közelebb hozni a 20. század történetét a gyerekekhez - mindezt a Terror Háza Múzeumban tett látogatáson keresztül mutatta be. Kolléganője, Andicsné Székely Éva történelemtanár pedig a tankönyvek pozitív és negatív példáit vázolta föl előttünk - milyen hiányosságok, csúsztatások, tévedések találhatók meg némelyik akkreditált, szabadon választható és tanítható tankönyvben. Ehhez kapcsolódott dr. Bárány Ottóné Badi Györgyi előadása, mely egy kérdőíves vizsgálatra alapult. A kérdőívvel felmérték több Debrecen környéki és egy pécsi iskolában a tanulók tudását a deportálásokkal kapcsolatban, és a végkövetkeztetés az volt, hogy leginkább azok voltak tisztában a fogalmak valódi jelentésével, akik találkoztak a táborokat megjárt emberek egyikével pl. rendhagyó történelemórán vagy akár az audiovizuális emlékgűjtés során. Megdöbbenő viszont, hogy pl. az ebesi diákok milyen tájékozatlanságról tettek tanúbizonyságot ezen felmérés során. Az előadások sorát Eigner né Bartusz Andrea zárta, aki a Széchényi Ferenc Tájmuzeum küldetéséről és tevékenységéről beszélt - törekvésük legfőbb iránya, hogy minél több fiatallal megismertessék a deportálások történetét, okait, következményeit. Nagy a felelősségük abban a tekintetben, hogy megakadályozzák a felejtést: nehogy még egyszer

megtörténhessen, hogy családokat, ártatlan embereket vagyonuktól, személyi szabadságuktól és emberi méltóságuktól megfosztanak.

A konferencia végén megtekintésre került Aradi-Beöthy Péter: Út a semmibe c. dokumentumfilmje, majd a rendezővel folytatott beszélgetés során megtudhatták, hogy a filmből sorozat is készül, még hozzá az iskolai történelemoktatásban felhasználható, 16-20 perces részekből álló filmsorozat, amely az egész 20. század történetét átfogja (Eigner 2015).

Összefoglalás

A fentiekben összesűritett programokból, kiállításokból is jól látszik, hogy a múzeum küzd a fennmaradásért, de emellett nem sikkadnak el a színes és látogatóbarát rendezvények szervezése fellett.

A múzeumpedagógiai gyakorlatok fejlesztése és minél szélesebb rétegekben történő alkalmazása mellett nagy hangsúlyt fektet a múzeum vezetősége és fenntartója, hogy a generációk közötti kapcsolatokat is erősítse. Programkínálatukban megjelennek a nagyszülők és unokák szórakoztatására egyaránt szolgáló játékos szabadidő eltöltésére alkalmas rendezvények. Bár fő célcsoportjukban a kisiskolások és fiatal felnőttek vannak, az idősebb generáció számára is szeretnének minőségi kulturális szórakozást biztosítani.

A magyarországi múzeumok nehéz helyzete kirajzolódik az ebesi múzeum életében is: kevés anyagi forrás jut a marketingre, a kiállítások szervezésére, rendezvények lebonyolítására. Nem tudják hatékonyan kommunikálni a tényleges célcsoportok felé a közölni kívánt információkat, így fordul elő, hogy kevesen látogatják a kiállított emlékeket.

Minden nehézség ellenére viszont az ebesi múzeum honlapjával - ami ritkán kerül frissítésre -, tájékoztatják a városba látogatókat, az állandó és időszakos kiállításokról. Rendelkezik a múzeum facebook profillal, illetve egy bloggal, melyet a múzeum vezetői frissítenek. A blogon található bejegyzések frissek, és minden eseményt, programot reklámoznak, illetve az esemény után értékelnek. A blog nagy előnye, hogy a látogatók nem csak friss információkat kapnak kézhez.

Véleményem szerint a blog nem csak informál, de betekintést enged a múzeum helyzetébe, a nehézségekbe éppen úgy, mint az erősségekbe, és ez közelebb hozhatja az intézményt a potenciális célcsoportához.

Felhasznált irodalom:

Eigner Bartusz Andrea- Kovács Sándor (2015): Széchenyi Ferenc Kistérségi Tájmúzeum.

In <http://www.kulturaliskftebes.hu/muzeum.html> 2015.04.12. 13:10

Eigner Bartusz Andrea (2015): Sérba Tiport Kegyelet. In

<http://ebesmuzeum.blogspot.hu/> 2015.05.23. 14:32

Ebes Kulturális Közhasznú Nonprofit Kft. (2015): In [http://www.ebes.hu/ebes-kulturalis-](http://www.ebes.hu/ebes-kulturalis-kozhasznu-nonprofit-kft)

[kozhasznu-nonprofit-kft](http://www.ebes.hu/ebes-kulturalis-kozhasznu-nonprofit-kft) 2015.04.10. 13:17

Kovács Csilla (2015): Múzeumpedagógiai műhelymunka. In

<http://ebesmuzeum.blogspot.hu/search/label/m%C5%B1helymunka>

2015.04.23. 14:40

Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária,

Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1.

Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar

Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén

Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc

– Szentendre.

Szücs Szabina: Edelényi kastélysziget

Bevezetés

Napjainkban elengedhetetlenné vált a folyamatos tanulás, az önképzés, az ismeretek bővítése, az egyéni kompetenciák fejlesztése. A korábban megszerzett tudás hamar elavulhat, elértéktelenedhet, hiányossá válhat - itt különös tekintettel veszélyeztetve vannak azok, akik a rendszerváltás előtti időszakban szereztek képzésüket - főként az információs-technikai forradalom következtében megjelenő új technológiai változások miatt.

Az emberek elsősorban nem arra gondolnak, hogy a tanulás befektetés a jövőjükbe, hanem a munkanélküliségtől való félelem miatt, egyfajta kényszerként megélve a megélhetés szempontjából próbálnak újabb és újabb ismereteket megszerezni. Vannak, akik a munkahely megőrzésének érdekében, a munkahelyi előrelépésért, az újabb végzettségért vagy éppen az életminőség javulásának céljából nyúlnak újra a könyvekhez.

Ugyanakkor a tanulásnak az élet minden területére ki kell terjednie, hiszen az oktatás és művelődés minden színtere és minden intézménye próbál szerepet vállalni és kapni benne. Egyre inkább kiemelkedő irányvonalként jelenik meg az **általános kulturális felnőttoktatás**, melynek helyszíne a különböző közművelődési intézmények: művelődési ház, könyvtár és **múzeum**. A múzeum fontos tanulási helyszínként jelenik meg, mivel amellet, hogy gyűjt, kutat, konzervál, egyéb feladatokat is ellát. Pl.: kiállít, közlétesz, oktat, nevel és szórakoztat is. A múzeumban a különböző tevékenységek szétválnak, mivel a szaktudományhoz kötődő alaptevékenységek mellett, megjelennek az intézményhez kapcsolódó fenntartási feladatok, a marketing, a közgazdaságtan, a pszichológia stb. (Koltai, 2005)

A múzeumok módszertani készletét vizsgálva a következő kérdés merülhet fel: *Hogyan válhatna nevelő, képző-oktató intézménnyé, a tudástartalmakat hogyan tudja közvetíteni, a különböző múzeumi foglalkozások milyen kompetenciákat, képességeket tudnak kialakítani, fejleszteni, erősíteni?* A múzeumi oktatás előnyei közé sorolható az

oldottabb légkör, amely az iskolarendszerben megjelenő merev tanulási légkörtől nagymértékben különbözik. Ezek a tevékenységformák szórakoztató jellegűek, aktivitásra épülnek, interaktívak és nem utolsó sorban a látogatói igényeknek megfelelnek.

A különféle múzeumpedagógiai módszerek különféle lehetőségeket kínálnak a múzeumi aktivitásra. Elég, ha az „érints meg” kiállítások interaktív jellegére gondolunk (Koltai, 2005).

Összességében elmondható, hogy a szórakoztatva tanulás megvalósítása egyre fontosabb, hiszen a múzeum is kulturális szolgáltatóként jelenik meg, ahol az emberek szabadidejére építve próbálnak olyan programokat szervezni, amelyekkel látogatói számuk növekedhet.

Mit tekintünk múzeumandragógiának?

Az elmúlt években a múzeumoknak újra kellett gondolniuk a múzeumi oktatás szerepét, lehetőségeit, funkcióját, gyakorlatát. Egyre több aktív idős ember él napjainkban, akiknek szabadidejét a múzeumok kitölthetik különböző programok szervezésével. Valamint a résztvevők köre is bővült, hiszen újabb célcsoportot jelenthetnek a munkanélküliek, akik számára az aktív szabadidő eltöltés, akár segítséget is nyújthat a munkaerőpiacra való visszatéréshez.

A múzeumi kultúráközvetítést paradigmaváltás jellemzi. Angol szakirodalmak szerint a „museum education” kifejezés helyett az elmúlt évtizedekben egyre gyakrabban a „museum learning” szóhasználat terjedt el (Hooper-Greenhill, 2007). A múzeumpedagógia tanítási-tanulási folyamatából a hangsúly a tanulásra és a tanulók által megszerezhető kompetenciákra, ismeretekre helyeződött. A múzeumi tanulás meghatározására többfajta meghatározást is találhatunk. Barry Lord az alábbiak szerint határozza meg a múzeumi tanulást:

„A múzeumi tanulás olyan informális, önkéntes környezetben szerzett transzformatív, affektív tapasztalat, melyben új attitűdöket, érdeklődéseket, értékeléseket, meggyőződéseket vagy értékeket fejlesztünk ki.” (Lord, 2007:17)

Az elmúlt években a múzeumpedagógián belül egyre inkább önálló területté kezdett válni a múzeumi felnőttoktatás. A múzeumok és az élethosszig tartó tanulás kapcsolatának vizsgálata már régóta alapvető része a múzeumi kultúra- és tudásközvetítéssel foglalkozó kutatásoknak.

A múzeumandragógia a múzeumok, a muzeális jellegű intézmények, civil közösségek, a kulturális örökség védelmével, őrzésével megbízott szervezetek felnőttképzési, felnőttoktatási, felnőttnevelési tevékenységének lehetőségeit, feltételeit vizsgálja, valamint azokat a törvényszerűségeket igyekszik feltárni, amelyek intézményes vagy intézményen kívüli múzeumi keretek között hatékonyabbá tehetik a felnőtt egyének, a felnőtt közösségek számára „az élet teljes körére kiterjedő” tanulási, öntanulási, képzési, önképzési, személyiségfejlesztési eredményeit (Kurta, 2010:48).

A felnőttek elsősorban azokat a tanulási lehetőségeket keresik, amelyek kapcsolódnak munkájukhoz, a családban betöltött pozíciójukhoz (szülő, házastárs stb.). A felnőttek számára szervezett múzeumi programoknál elsődleges, hogy az adott tevékenység mennyire kapcsolódik érdeklődési körükhöz, az életükben megjelenő szociális szerepekhez, mennyire sajátítható el új kompetencia, képesség, vagy mennyiben kapnak választ azokra a kérdésekre, amelyek az adott életkorban foglalkoztatja őket.

A felnőttek számára tervezett múzeumi programoknak módszertanilag is alkalmazkodniuk kell a felnőtt tanulók sajátos tanulási igényeihez. A különböző felnőttoktatási módszerek közül választhatnak a múzeumi program célcsoportjai, a fejleszteni kívánt kompetenciák, a rendelkezésre álló infrastrukturális és emberi erőforrások, valamint a közvetíteni kívánt tudástartalmak függvényében. Többek között az alábbi felnőttoktatási módszerek alkalmazhatóak a múzeumi kultúrákövetítés során: előadás, beszélgetés, vita, fórum, kerekasztal-módszer, projektmódszer, felfedeztető oktatás, méhkas módszer, szerepjáték-szituációs játék, tréning stb. (Koltai, 2011).

Kastélytörténet

Az edelényi birtokon a kastély építése 1726-ban vette kezdetét Jean-François L'Huillier megbízásából. Azt, hogy ki tervezte az épületet a mai napig nem tudják a kutatók. Az 1730-1820-ig tartó időszakot tartják a kastély fénykorának. A legnagyobb összefüggő magyarországi rokokó falképek 1770-ben készültek el. 1820-ban örökös nélkül maradt a kastély, ezért a birtok és a kastély az államra szállt vissza.

Az épületnek 1820-tól főúri funkciója már nem volt, ezért jelentős pusztulás indult el az épület falai között. Ray Rezső Vilmos tervei alapján 1910 és 1913 között néhány felújítási munkát végeztek el. Pl.: neobarokk kiegészítések kerültek az épületre. 1928-ban a kastély végleg a magyar állam tulajdonába került. (A tulajdonos az Igazságügyi Minisztérium). A szükségállapotok időszakában a földszinten börtönhelyiségeket hoztak létre, valamint szolgálati lakásokat a fegyőröknek. A kastélyból a legnagyobb részt a járásbírószék kapta.

A II. világháború pusztítása következtében 1945-ben a szovjet parancsnokság költözött az épületbe. Egyes helyiségekben tyúkokat tartottak. Ekkor már történtek ugyan állagmegóvási munkák, de ezek az épület romlását nem sokban akadályozták. Az 1980-as évek közepére a hivatalokat kiköltöztették, a lakásokat megszüntették, az üres épület gyors pusztulásnak indult (<http://edelenyikastelysziget.hu>).

A kastélysziget újjászületése (2009–2014)

Az Edelényi kastélysziget az 1990-es években már csak a pusztulás jeleit mutatta. A kastély kezelését 2001-ben a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága kezdte el. Az Edelényi kastélysziget felújítása két ütemben zajlott. A 2,4 milliárd forintos első fejlesztési ütem eredményeképpen újjáult meg a kastély külseje, a belső tereinek kétharmada, illetve a kastélyhoz tartozó park. A 2010-es árvíz nagyban hátráltatta az építkezést. 2012 novemberében kezdődött el a második fejlesztési ütem, ami a 900 millió forintos európai uniós támogatásnak köszönhetően indult el.

Az Új Széchenyi Terv Környezet és Energia Operatív Programjának (KEOP) keretein belül, 180 millió forintos európai uniós támogatással készült el a Holt-Bódva újra életre keltése.

2013-ban európai uniós forrásból múzeumpedagógiai foglalkozások kezdődtek a kastélyban. E foglalkozások a gyerekek számára is lehetővé teszik az élményszerű tanulást, ismeretsajátítást (<http://edelenyikastelysziget.hu/>).

Múzeumpedagógia az Edelényi kastélyszigeten

5. ábra: Múzeumpedagógiai tevékenység

(Forrás: <http://edelenyikastelysziget.hu/>)

A múzeumpedagógiai program tervezése és megvalósítása az élményszerű kastélysziget bemutatásával a Forster Központ „Múzeumok Mindenkinél” című pályázat keretében a TÁMOP-3.2.8.B-12/1-2012-0021 azonosítószámú projekt keretében jött létre.

A tevékenységek illeszkednek a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott kompetenciák fejlesztéséhez. A projekt célja a különböző pedagógiai eszközök felhasználásával az új ismeretek, készségek, kompetenciák átadása, a kulcskompetenciák fejlesztése, valamint a meglévő tudás aktív felhasználása. A múzeumpedagógiai program szerves részét képezik a kastélyban fellelhető kiállítások, amelyek főként a pedagógiai program kialakításának alapjai. Pl.: A rokokó falképek, a barokk kor életmódja és gazdálkodása, az itt élt nemesi családok élete (L’Huillier, Forgách, Dessewffy, Eszterházy, Coburg), az építéstörténet kérdései, a Holt-Bódva élővilága stb.

A kiemelkedő célcsoportot az általános iskolák és a középiskolák tanulói alkotják, azonban egyéb rendezvényekhez kapcsolódó egyéni, vagy családi foglalkozások helyszínként is megjelenik a kastélysziget.

A múzeumpedagógiai programok előadói elsősorban a helyi szakértők. A projekt kidolgozásában és megvalósításban is jelentős szerepet vállalt a Szent Miklós Görög katolikus Két tannyelvű Általános Iskola és a Szent János Görög katolikus Gimnázium és Szakképző Iskola (<http://edelenyikastelysziget.hu>).

Az Edelényi kastélysziget múzeumpedagógiai ajánlata általános- és középiskolásoknak számára:

Múzeumi szakkörök: a múzeumi szakkörök választ adnak azokra a kérdésekre, amelyek a barokk kor életmódját tárják fel, beleértve a kor öltözködési, étkezési vagy viselkedési témáit. *A múzeumi szakkörök témái:* " Így éltek ők" - a kastély lakóinak hétköznapijai; Elfelejtett hősök - Lokálpatrióták előnyben!

Múzeumi napok: a múzeumi napok elsősorban azok számára ajánlott, akik érdeklődnek a kastély építésze és tulajdonosai iránt, valamint kíváncsiak az évszázadok alatt bekövetkezett kastélybeli változásokra. *A múzeumi napok témái:* A bölcsőtől a sírig - Hétköznapi és szakralitás (gimnazistáknak); KALANDidő (általános iskolásoknak).

Tematikus foglalkozások: a tematikus foglalkozások elsősorban a történelmi ismeretek elsajátítását célozzák meg a különböző legendák, mítoszok, korabeli zenék és zeneszerzők segítségével. *A tematikus foglalkozások témái:* Az idő története, Mítoszok és legendák, A zene hatalma, Történelem a hétköznapiakban.

Múzeumi órák: A múzeumi órák főként a Windsor ház és a Coburg család megismertetésére koncentrálnak. A *múzeumi órák témái:* KINCS-Tár; Royal Family - Királyi családok; Barokk kastélyok itthon és otthon; MADÁRvilág (<http://edelenyikastelysziget.hu>).

Múzeumandragógiai tevékenységek

Az Edelényi kistérség látnivalói között nem csak a kastélysziget szerepel, hanem számos olyan természeti és ember alkotta nevezetesség is, amely kiváló kirándulási alkalmaknak ad programot a turisták, csoportok számára. A hasznos szabadidő eltöltés érdekében a kastélysziget tevékenységei között konkrét napi programok is találhatóak, amelyek tartalmazzák a turisztikai látványosságokat, az étkezési lehetőségeket, a szálláskínálatokat és az ezekhez kapcsolódó legfontosabb információkat. A kastélysziget 4 napos programokat kínál, amelyeknek elemei felcserélhetőek, a kialakult igényeknek megfelelően (<http://edelenyikastelysziget.hu>).

6. ábra: Programkínálat

(Forrás: <http://edelenyikastelysziget.hu/>)

Helyszín	Elérhetőség	Programok	Időtartam	Belépőjegy ára
História- völgy állomás	3794 Boldva, Monostor tér 3. Előzetes egyeztetéssel: Kabdebon János: 30/406- 9567	Barátok háza, Egykori bencés apátsági templom megtekintése idegenvezetéssel, Teázás	Kb. 1 óra	Felnőtt 600.-. diák, nyugdíjas 400.-
Templom kert Vendéglő Bódva Étterem	3780 Edelény, Miklós Gy. út 4. Tel: 48/525-555 (vasárnap zárva) 370 Edelény, Miklós Gy. út 6. Tel: 48/525-136	Ebéd		(Napi menü 800.- mindkét helyen)

	(vasárnap zárva)			
<u>Edelényi kastély-sziget</u> (hétfő zárva)	3780 Edelény, Borsodi út 7. Tel: 20/952-2456 E-mail: eva.uveges@forsterkozpo nt.hu	3D-s kosztümös kisfilm, tárlatvezetés, fűzfa játszókert	Kb. 1,5 óra	Csoportos jegy (15 főtől): 700 Ft/fő
<u>Edelényi kastély-sziget</u> (hétfő zárva)	3780 Edelény, Borsodi út 7. Tel: 20/952-2456 E-mail: eva.uveges@forsterkozpo nt.hu	múzeum-pedagógiai foglalkozás	1 óra	500 Ft/fő/óra
<u>Borsodi tájház Edelény</u>	3780 Edelény, Borsodi út 155. Tel: 30/628-3007	Program elején rövid tájékoztatás majd a 3 tájház önálló megtekintése	Kb. 1 óra	Felnőtt 300.- Diák, nyugdíjas, pedagógus 150.-
Szállás-hely	Választható a <u>SZÁLLÁSHELYEK A TÉRSÉGBEN</u> almenüpont.			

Látnivalók Edelény környéken:

- História-völgy állomás
- Edelényi kastélysziget
- Borsodi tájház Edelény
- Szád-vár
- Baradla-barlang
- Jósvafő
- Kékfestőház múzeum
- Amerikás ház
- Iskolatörténeti kiállítás

- Tornamúzeum
- Felsővár kilátó
- Árpád-kori kőtemplom
- Háromhegyi Pálos templom- és kolostorrom

További programok, amelyek az elmúlt időszakban kerültek megrendezésre

A kastélysziget számos programot szervez, amelyek különböző szempontok alapján csoportosíthatóak. Szakmai programjai között megjelennek a turisztikai konferenciák-, a fotókiállítások szervezése, valamint olyan programok, amelyek a felfedezési tanulás részeként a résztvevők kreatív, önálló tapasztalatszerzésén keresztül nyújt kicsiknek és nagyoknak egyaránt aktív szabadidő eltöltési lehetőséget.

Programok, amelyek színesítették a múzeum életét az elmúlt években:

Farsang a kastélyban: A Kalamajka Bábszínház az érdeklődő gyerekek és felnőttek számára tartott előadást. A vendégek megismerkedtek a régi időket jellemző illemtannal és etikettel. Továbbá a gyerekek lehetőséget kaptak farsangi álarcok készítésére.

Több lábon....:

Az Edelényi kastélysziget foglalkoztatási programot szervezett a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága szervezettel partneri kapcsolatban. A projekt célja a frissen végzett diplomások foglalkoztatása volt, akik még nem tudtak elhelyezkedni végzettségüknek megfelelően. A projekt keretében 14 hónapon keresztül 43 főt foglalkoztattak, akik különböző munkacsoportokban végezték munkájukat. Pl.: gazdaságfejlesztés, agrárium és környezetvédelem, kommunikáció, oktatásfejlesztés stb. A program résztvevői megismerkedtek az Edelényi kastélysziget projekttel, valamint szakmai tapasztalatokra tettek szert múzeumi keretek között (<http://edelenyikastelysziget.hu>).

Családi napok a kastélyban: A múzeumpedagógiai program részeként családi napokat szerveztek a kastélysziget falain belül. A látogatók játékos vetélkedők keretében megismerhették a kastély történetét, valamint bepillantást nyerhettek a barokk köri öltözködésbe egy színházi előadás és egy jelmezbemutató keretében.

3. ábra: Családi napok a kastélyban

(Forrás: <http://edelenyikastelysziget.hu/>)

Veteránjárművek az edelényi kastélyszigeten: 2014-ben a kastélysziget belső udvarában, a 2006 óta működő Régi Autók és Motorok Miskolci Egyesületének klubtagjai tulajdonában lévő veteránjárművek megtekintésére nyílt lehetőség.

4. ábra: Veteránjárművek az edelényi kastélyszigeten (Forrás: Veteránjárművek az edelényi kastélyszigeten)

A kastély folyamatos programokat kínál a látogatóknak. A kínálat között kiemelkednek a múzeumpedagógiai programok, hiszen a projekt időszakát követően a tevékenységek folytatódnak különös figyelmet szentelve a felnőttek informális tanulási lehetőségeinek kialakítására.

A kastély életével kapcsolatosan az alábbi honlap nyújt bővebb információkat:
<http://edelenyikastelysziget.hu/>

Felhasznált irodalom:

Hooper-Grenhill, E. (1987): Museums in Education: Towards the End of the Century.

In: Ambrose, T. (ed.): Education in Museums, Museums in Education.

Edinburgh, HMSO, 39-52. p Elérhető:

http://human.kando.hu/pedlex/lexicon/R.xml/reprezentativ_minta.html

Letöltés ideje: 2015. május 15. 12 h

Koltai Dénes – Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés.

In: <http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/tanulmanyok/koltai.pdf>, 2015.05.15. 10:15 h.

Koltai Zsuzsa (2011): Múzeumpedagógia- Múzeumandragógia. In: Vásárhelyi Tamás -

Kárpáti Andrea (szerk.): Múzeumi tanulás. Budapest: Magyar

Természettudományi Múzeum - Typotex Kiadó. 101-103. p

Kurta Mihály (2010): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a

múzeumi kultúraközvetítésben. In: Kurta Mihály – Pató Mária (2010):

Múzeumandragógia. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia

válogatott anyaga. Miskolc – Szentendre, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei

Múzeumi Igazgatóság – Szabadtéri Néprajzi Múzeum. 23-54.p.

Lord, Barry (2007): What is Museum-Based Learning? In Lord, Barry (szerk.): The Manual of Museum Learning. AltaMira Press, Lanham, 13–19. p.

Magyar Anita: Herman Ottó Múzeum

A múzeum története

A múzeum 1899-ben alakult meg Borsod-Miskolczi Múzeum néven. 1914-ig a Borsod-Miskolczi Múzeum és Közművelődési Egyesület, majd 1949-ig Borsod vármegye és Miskolc városa finanszírozta tevékenységét. Az intézményt 1953-ban keresztelték át Herman Ottó Múzeumra. Névadója elismert természettudós, etnográfus, polihisztor és politikus, aki maga is támogatta a múzeum megalapítását.

1963-ban a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság központja lett, gyűjtőterülete ettől kezdve terjedt ki Borsod-Abaúj-Zemplén megyére. 1985-ben a kulturális kormányzat tudományos kutatóhellyé nyilvánította. 1997-től nyújt otthont a Miskolci Egyetem kihelyezett Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszékének is. 1999-ben az Év Múzeuma lett, 2000-ben pedig a városi önkormányzat Pro Urbe Miskolc („Miskolc városáért”) díjjal jutalmazta az intézmény sokoldalú és magas színvonalú szakmai tevékenységét.

Gyűjtemények

Gyűjtőköre Borsod-Abaúj-Zemplén Megye és Miskolc Megyei Jogú Város közigazgatási területére terjed ki, a képzőművészeti alkotások és az ásványok tekintetében pedig 1977 óta Magyarország teljes területére.

A múzeum raktáraiban közel félmillió, egyedileg nyilvántartott műtárgy található. A gyűjtemény legnagyobb része a *Régészeti Gyűjtemény*, amelynek legjelentősebb darabjai az őskor első tárgyi emlékei, a neolitikum bükki és bodrogkeresztúri kultúrájának leletei, valamint a népvándorlás és a honfoglalás korának alkotásai.

Az *Ásványtár* gyűjteménye egyetlen közös nyilvántartásban van, de három részre tagolódik. A kollekció 70%-át a Magyarország területéről származó ásványok teszik ki. Nagyjából 700 lelőhelyről kb. 500 különféle ásvány található meg benne, így jelenleg ez a legnagyobb és legteljesebb közgyűjtemény a hazai ásványokat illetően. Az ásványgyűjtemény kb. 20%-a Kárpátok határon túli részeiből (benne: Morvaország keleti része, Lengyelország déli része, egész Szlovákia, Ukrajna kárpáti csücske, Románia nagy

része) származik. Az ezredforduló utáni szisztematikus gyűjteményfejlesztés főleg ezekre a területekre koncentrál, mivel a híres bányászati régiókat leszámítva sok olyan terület van a Kárpátokban, melynek ásványvilága a közgyűjteményekben nincs, vagy csak alig van képviselve. Azon ásványok, amelyek az előbb említett két gyűjteményrészbe nem fértek be (a világ egyéb területeiről származó ásványok), az ásványrendszertani részben kaptak helyet, amely a teljes anyag kb. 10%-át teszi ki. Ide főként ajándékozás és csere útján kerülnek ásványok, mivel az anyagi lehetőségek nem teszik lehetővé a szisztematikus fejlesztést.

A *Képző- és Iparművészeti Gyűjtemény* törzsanyaga napjainkra közel 17 hétezer darabból áll. Kiemelt feladata a térségben működő művészek munkáinak, valamint a magyar nemzeti festészet válogatott műremekeinek gyűjtése, hogy „a szegény miskolci polgárnak effélék meglátásáért ne kelljen Egerbe, vagy Kassára menni”.

A *Néprajzi Gyűjtemény* három fő egységből áll. A Néprajzi Tárgyi Gyűjtemény 2000-2010 közötti gyűjteményfejlesztési stratégia középpontjában a kézműves mesterségek szerszámai és a komplett műhelyfelszerelések álltak, emellett a kiemelkedő, reprezentatív népművészeti tárgyak szerzeményezése is az elsődleges célok közé tartozik. A kollektív nemzetközileg is számon tartott része a matyóság és a palóc népcsoport népművészeti anyaga. A Néprajzi Adattár egy kiegészítő segédgyűjtemény, amelyben dokumentumok találhatók: szöveges néprajzi adatok, gyűjtések, terepnaplók és feljegyzések, cédulák, rajzok és fényképek. Az adattár nyilvántartása 2007 óta digitális formában történik, nyomtatott katalógusa 2002-ben jelent meg, kis példányszámú múzeumi kiadványként. A Népi Építészeti Archivum jelenleg a megye népi építészetére vonatkozóan a legteljesebb adatbázis. A megye csaknem valamennyi településéről tartalmaz kartonra felragasztott fotókat, illetve kapcsolódó tervdokumentációkat, épületfelmérési rajzokat és kisebb számban térképeket.

A *Történeti Gyűjtemény* felépítését tekintve két nagy gyűjteménycsoportra, a Tárgyi Gyűjteményre és a Dokumentációs Gyűjteményre tagolódik. Adatbázisában napjainkban közel 20.000 leltározott tárgyat és közel 200.000 leltározott dokumentumot tartanak nyilván, a 14. századtól napjainkig terjedő írásos emlékekkel.

A *Fotográfiai Gyűjtemény*, illetve a *Fotó- és Negatívár* célja Miskolc város, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, illetve az észak-magyarországi régió fotótörténeti emlékeinek gyűjtése és feldolgozása, amelyen belül kiemelten fontos szerepet kap a Miskolci Fotóklub alkotóinak munkássága.

A *könyvtári gyűjtemény* kialakítása a múzeum alapításával egyidejűleg kezdődött meg. 1949-1950-ig kettős – múzeumi szakkönyvtár és városi közkönyvtár – funkciót töltött be. Az önálló városi közkönyvtár létrehozásakor 25 ezer kötet könyvet (kb. 80%) adott át. A jelenlegi állomány közel 200 ezer kötetes, gyarapodását tervszerű vásárlások és cserekapcsolatok biztosítják. A könyvtár fontos szerepet tölt be az oktatás és a társadalomtudományi kutatás támogatásában.

Múzeumpedagógiai tevékenység

A Herman Ottó Múzeum a látogatószám növelése érdekében a kiállítások mellett családi napokat, múzeumpedagógiai foglalkozásokat és egyéb gyermekprogramokat is szervez, valamint kedvezményes belépők kidolgozásával igyekszik ösztönözni a múzeumlátogatásokat. Ilyen a „Múzeumi diákbréket”, amelyet iskolák és iskolai osztályok vehetnek igénybe, de a családok, nagycsaládok számára is elérhetők olyan jegyek, amelyekkel kedvezményesen lehet bejutni a kiállításokra.

A Herman Ottó Múzeum értelmezésében a múzeumpedagógia módszertanát tekintve egy alternatív oktatási forma, amely által megtörténhet „a múlt emlékeinek a mai életünk összefüggésrendszerébe helyezése, ismereteink strukturálása és a komplex, konstruktív szemléletű, egyéni gondolkodásmód megerősítése”. Az intézmény munkatársai rendszeresen szerveznek múzeumpedagógiai információs napokat, illetve múzeumpedagógiai évnitőt és évzárót, emellett a múzeum honlapja témakörök, cím és célcsoport szerinti bontásban tartalmazza az óvodás és iskolás csoportok számára aktuálisan elérhető múzeumpedagógiai foglalkozásokat. Ezeket foglalja össze az 1. táblázat.

	Óvoda	Általános iskola	Közép-iskola
Gondolatmenet			
Nyolcmérföldes vándorút	x	x	
Merre tovább...		x	
Hozz egy tárgyat!		x	x
Művészetek			
Művészeti kor-történetek, stílusosan		x	x
Arcok a Képtárból – (nem mindig) szemtől szemben		x	x
Barangolás festett tájakon		x	x
Művészi jelbeszéd		x	x

Erdőn, mezőn	x		
Reprezentatív portré a 19. században		x	x
Miskolc mesterei 1. / Szalay Lajos grafikusművész		x	x
Művészetek – Barokk			
Angyali történet	x	x	
Bemutatkozik: személyesen a barokk		x	
Barokk activity			x
Természettudomány – Miocén kor			
Csobbanjunk!	x	x	
Miocén keresztretjtvény		x	
Őskőkori csúcstechnika		x	x
Természettudomány – Ásványtan			
Ismerkedjünk meg az ásványokkal!		x	x
Pingáljunk föld-pigmentekkel!		x	x
Történelem – Régészet: Szemere Bertalan és kora			
Az 1848-49-es szabadságharc fegyvernemei		x	x
Naplóírás a 19. században		x	x
Történelem – Régészet: Honfoglalás kora			
Honfoglaló őseink nyomai mesékben, mondákban	x		
Honfoglaló őseink mindennapjai		x	
A magyarság eredete és		x	

vándorlása			
Honfoglalás és kalandozások		x	
Honfoglaló eleink életmódja és hitvilága		x	
A magyarság eredete és vándorlása, a magyarság őstörténetének kérdései			x
A honfoglalás szakaszai			x
Kalandozások, a magyarság képe a keleti és a nyugati forrásokban			x
Irodalom – Színház			
Színházi mesék I. – Romeó és Margaréta	x	x	
Színházi mesék II. – Dániel színháza			
Játsszunk bábszínházat!	x	x	
Shakespeare - Glóbusz	x	x	
Színházi tanulmányi séta		x	x
Költészet és grafika. Feledy Gyula vers-illusztrációi		x	x

1. táblázat: Múzeumpedagógiai foglalkozások a Herman Ottó Múzeumban

A foglalkozásokra előzetes bejelentkezés szükséges, az iskolák a programigényt 7 nappal korábban kötelesek jelezni. A foglalkozások hossza változó, a múzeum mindig azok leírásában határozza meg az időtartamot. Az. 1. táblázatban felsorolt programok között a 30 percestől egészen a 90-120 percre terjedő foglalkozások is szerepelnek. Az időkeret első részében a tanulók tárlatlátogatáson vesznek részt, amelynek során megismerik az aktuális témát, majd ezt követően egy kreatív képzőművészeti, kézműves tevékenység során, előre megadott szempontok alapján, élményszerűen dolgozzák fel a látottakat.

A múzeumpedagógiai foglalkozások, valamint a diákok részére tartott egyéb rendezvények és azok látogatói számának alakulását, illetve tervszámait a 2. táblázat összegzi.

	Múzeumpedagógiai foglalkozások		Egyéb rendezvények diákoknak	
	Alkalmak száma	Látogatók száma	Alkalmak száma	Látogatók száma
2012. tény	501	14.817 fő	112	1420 fő
2013. terv	500	15.500 fő	110	2500 fő
2013. tény	585	33.766 fő	992	24.471 fő
2014. terv	300	9000 fő	50	1500 fő

2. táblázat: Diákoknak szóló foglalkozások és rendezvények száma, látogatószáma

A múzeum a közoktatási intézményekkel való együttműködés fejlesztése érdekében az óvodás és iskolás diákcsoportok, osztályok számára 2014 óta szerződéses kedvezményrendszert alkalmaz. Az múzeummal szerződést kötő oktatási intézmények az alacsonyabb összegű belépőjegyért és a múzeumpedagógiai foglalkozásért cserébe vállalják, hogy tanulóinak legalább 50%-a (vagy egyedileg megállapított hányada) minden tanévben legalább egy alkalommal részt vesz múzeumpedagógiai foglalkozáson vagy egyéb programon, a múzeummal közösen meghatározott formában és ütemezés szerint. A megállapodás célja a tanórán kívüli oktatás megvalósítása és a múzeum szerepének közvetlen tapasztalatok alapján történő megismerése, valamint tanórai foglalkozások szervezése a hagyományos, tantermi formáktól eltérő módon, a kiállításokhoz kapcsolódó múzeumi foglalkozás formájában. Az együttműködés keretében a múzeum olyan tematikus órákat, foglalkozásokat, előadásokat, valamint szünidei és egyéb szakmai programokat biztosít a tanulóknak, amely illeszkedik az iskolák pedagógiai programjában szereplő oktatási és nevelési célokhoz, ugyanakkor lehetővé teszi a tananyag élményszerű feldolgozását és kiegészítését.

Az oktatási szférával való kooperációt, illetve az új múzeumpedagógiai módszerek kidolgozását erősíti a Múzeumi Oktatási és Képzési Központ (MOKK) is, amelynek fő feladata a 2008-2013 közötti időszakban a „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése – Központi módszertani fejlesztés (TÁMOP-3.2.8/A-08-2008-0002) című projekt megvalósítása. Ennek érdekében működteti az országos Múzeumi Koordinátori Hálózatot, amelynek feladata az információcsere biztosítása az EMMI, a MOKK, a múzeumok, valamint a közoktatás szereplői között. A hálózat koordinátorai szakmai és tájékoztató rendezvényeket (pl. múzeumpedagógiai évnitó, információs nap, szakmai tanácskozás, találkozó, szakmai műhely) szerveznek, hogy ösztönözzék a közoktatásban a múzeumok használatát, továbbá a szakmai tanácsadás mellett rendszeres továbbképzésekkel biztosítják, hogy a munkatársak naprakész ismeretekkel rendelkezzenek. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei koordinátor Marosi Ágnes, a Herman Ottó Múzeum múzeumpedagógusa.

Múzeumandragógiai tevékenység

A múzeumandragógia területének egyik kiemelkedő szakembere, Dr. Kurta Mihály – aki egyben a Herman Ottó múzeumandragógusa és a Múzeumandragógiai Tagozat elnöke is – 2012-ben megjelent *„Múzeumandragógia Magyarországon”* című kötetében gyűjtötte össze a témakörben írt tanulmányait. Ebben a múzeumandragógia fogalmát a következőképpen határozza meg: „A múzeumandragógia a múzeumok, a muzeális jellegű intézmények, civil közösségek, a kulturális örökség védelmével, őrzésével megbízott szervezetek felnőttképzési, felnőttoktatási, felnőttnevelési tevékenységének lehetőségeit, feltételeit vizsgálja. Azokat a törvényszerűségeket igyekszik feltárni, amelyek intézményes vagy intézményen kívüli múzeumi keretek között hatékonyabbá tehetik a felnőtt egyének, a felnőtt közösségek számára 'az élet teljes körére kiterjedő' tanulási, öntanulási, képzési, önképzési, személyiségfejlesztési eredményeit.”

A Herman Ottó Múzeum munkatársai korán felismerték, hogy az információs társadalom korában a felnőttek egyre kevésbé érdeklődnek a múzeumok iránt, ezért új megközelítésre, innovációra van szükség – olyan programokra, amelyek ösztönzik az érdeklődést és a látogatást. Ennek érdekében a múzeumpedagógiai programok mellett egyre nagyobb hangsúlyt helyeznek a múzeumandragógiára.

A múzeum 2009-ben ünnepelte alapításának 110. évfordulóját. Ebből az alkalomból jelent meg az intézmény első, *„Térbe Zárt Pillanat”* című múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai füzet, amely a Magyar Nemzeti Múzeum, a Hermann Ottó Múzeum és Dömötör Zoltán magángyűjtő közös fotótörténeti gyűjteményét bemutató, *„Térbe Zárt Pillanat – háromdimenziós fényképek 1850-1918”* című kiállításához

kapcsolódott. A füzet a múzeumlátogatások során közösen elvégezhető feladatokat kínált a családoknak, ezzel erősítve a generációk közötti együttműködést. Olyan múzeumi programokra hívta fel a figyelmet, amelyeken gyermek, szülő és nagyszülő együtt tanulhatott. Célja tehát a családok aktivizálása (tanítása, nevelése és szórakoztatása) volt a múzeumlátogatások során, interaktív módszerek alkalmazásával.

Nem ez volt az egyetlen olyan kiadványa a múzeumnak, amely feladat megoldására buzdította a látogatókat. 2012. május 12-én Herman Ottó emlékére múzeumi családi napot rendeztek, amelyet a Madarak és Fák napja alkalmából a gyöngyösi Mátra Múzeum és a sátorlajújhelyi Kazinczy Ferenc Múzeum természetrajzi anyagaiból készült kiállítással tettek színesebbé. A program egyik eleme a *„Rejtélyek kalandorai”* címet viselte. Ennek keretében a múzeum látogatói kis csapatokra bontva, egy kincses térkép alapján kalandozhattak a múzeum épületében, és 5 állomáson izgalmas, rejtélyes feladványokat kellett megoldaniuk.

A múzeum Közönség és Külkapcsolati Osztálya 2011-ben indította el a *„Múzeumi Szabadművelődési Akadémia Idősek és Szépkorúak részére – Múzeumandragógiai Mintaprojekt”* című programját, amelynek keretein belül Dr. Simon László és Kurta Mihály muzeológusok vezetésével rendszeres múzeumandragógiai események kerülnek megrendezésre, amelyek célja annak ösztönzése, hogy a felnőtt látogatók megismerjék a múzeumban összegyűjtött és feldolgozott szellemi és kulturális örökséget. A program kiindulópontja a közönségtalálkozókon gyűjtött tapasztalat volt, miszerint a felnőtt korosztályt érdeklődéssel töltik el azok az interaktív foglalkozások, tanulási alkalmak, amelyeken egy-egy tárgyat kézbe vehetnek, és a résztvevők maguk mesélhetik el annak történetét, egykori használatát, különleges funkcióját, a gyűjteményi darabhoz fűződő személyes élményeiket.

2011 májusában indult a *„Múzeumi Autonóm Tanulás”* elnevezésű tanfolyam, amelyre elsősorban idősek és szépkorúak jelentkezhetnek. A képzés során a résztvevők átfogó képet kapnak a múzeumban folyó szakmai munka részleteiről és a kutatási eredményekről, a kurzus elvégzése után pedig nem csak oklevelet kapnak, hanem – teremőrként, tárlatvezetőként, adminisztrációs munkatársként – önkéntes munkát is vállalhatnak a múzeumban. Amellett, hogy a múzeumlátogatások során azonos korú azonos korút vezethet körbe a tárlaton, a program további hozadéka, hogy az önkéntesek a saját ismeretségi körükben továbbadva a múzeumi rendezvények hírét, maguk is közreműködhetnek a programok iránti érdeklődés felkeltésében.

A képzés 2011 óta évente újraindul. Az első tanfolyamra 10 fő jelentkezett és 7 fő végezte el, átlagéletkoruk 60 év volt. Számukra a múzeum szakemberei tartottak előadásokat saját kutatásaik témáiból, illetve tárlat- és raktárlátogatások során ismertették meg a múzeumi gyűjteményeket és a módszertani tevékenységet. A 2012-2013-ban meghirdetett kurzusra 18 fő jelentkezett, amelyből néhányan lemorzsolódtak, viszont a 2011-es csoportból is voltak visszatérők. A második képzés eredményeként 15 új önkéntese lett a múzeumnak. Ők 15 alkalommal, 30 óra időtartamban vettek részt a

tanfolyamon, amelynek tematikája két részből állt: az aktuális előadás meghallgatása után kötetlenül, kérdés-felelet formában, valamint az előadások témáihoz fűzött megjegyzésekkel kísérve járták körbe az adott témát. A projekt a 2013-2014-es évben is folytatódott, az ekkor indult képzésbe 13 fő kapcsolódott be.

A Herman Ottó Múzeum több alkalommal bekapcsolódott az országos szakmai konferencia szervezésébe is. Az *I. Országos Múzeumandragógiai Konferenciát* a MOKK és a Timpnet Műhely közreműködésével szervezték meg 2009. május 11-12. között, a Magyar Nyelv Múzeumában (Széphalom). Az esemény céljai:

- Értekezni az andragógia, múzeumandragógia fogalmáról, a múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai témák összefüggéseiről és kölcsönhatásáról.
- Ráirányítani a figyelmet a múzeumi felnőttképzésben, felnőttoktatásban, felnőtt-nevelésben rejlő szellemi, kulturális, tudásfejlesztő és nevelő erőre, a lokális, európai és globális térben betöltendő múzeumi közvetítés (mediáció) feladataira, funkcióira.
- Az andragógusok, egyetemi-főiskolai oktatók, a muzeológusok, múzeumi kultúráközvetítők közreműködésével – akár konkrét esettanulmányokon keresztül – rámutatni a muzeológiai képzés kérdéseire, a múzeumok innovációs törekvéseire, multifunkcionális szerepkörük fejlesztési elképzeléseire, a felnőttek és idősek-szépkorúak múzeumi művelődésének, személyiségformálásának és rekreációjának /múzeumandragógia/ adaptációs lehetőségeire, elméleti és gyakorlati megvalósíthatóságának lényegére.
- Megvitatni a magyar múzeumi közművelődés elméletével és gyakorlatával kapcsolatos aktuális kérdéseket, kiemelt formában megbeszélni és értekezni a hazai múzeumi közművelők szerveződéseinek, kooperációjának lehetőségeiről, helyzetéről, a szakmai innováció lehetséges útjairól.

A *II. Országos Múzeumandragógiai Konferenciára* a Magyar Nemzeti Múzeumban került sor 2011. október 17-én, a rendezéssel járó feladatokat pedig a Herman Ottó Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum, valamint a Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Képzési Központ vállalta magára. A konferencia céljai a következők voltak:

- Megvitatni a téma kutatóival, a felsőoktatásban dolgozó oktatókkal, a kulturális irányítás szakembereivel, a gyakorló muzeológusokkal, kultúráközvetítőkkel közösen a múzeumandragógia elméleti, gyakorlati, módszertani, didaktikai kérdéseit; interdiszciplináris, transzdiszciplináris, multidiszciplináris szerepkörének lényegét.
- Kijelölni a múzeumi felnőttképzés, felnőttoktatás, felnőttnevelés feladatait.
- Perspektivikus keretet nyitni a múzeumpedagógiai, -andragógiai és -gerontológiai rendszer összekapcsolásához, átjárhatóságához, értelmezéséhez.

- Tisztázni a múzeumi kultúráközvetítés fogalmait (közművelődés, kulturális mediáció, ismeretátadás).
- Megvitatni a múzeumok közönség civil és látogatói kapcsolatainak tendenciáit, a gyűjteményekhez kapcsolódó oktatási, múzeumpedagógiai, -andragógiai, -gerontagógiai tevékenységek, folyamatok eredményeit, hiányait, az élethosszon át tartó tanulás megvalósításának múzeumi formáit, módszereit, lehetőségeit.

A digitális kor eredményei

Herman Ottó Múzeum jelentős erőfeszítéseket tesz az információs kor igényeinek való megfelelés érdekében. Honlapjára nagy gondot fordítanak a munkatársak: főoldalát rendszeresen frissítik az aktuális programokra vonatkozó információkkal, illetve virtuális túrát is lehet tenni a múzeum képtárában. Az intézmény mintegy 40 tudományos szakalkalmazottja, valamint az intézményhez kötődő kutatók kutatási eredményeinek közzétételét több rendszeresen megjelenő periodika biztosítja, amelyek egy része a múzeumi weblapról ingyenesen letölthető. Emellett a Történeti Tár munkatársai 2014-ben ezen a felületen indították el a *„Történelem és Muzeológia – Miskolci Internetes Folyóirat”* című online kiadványt. A folyóirat a történettudomány és a muzeológia tárgykörében közöl hazai vonatkozású tudományos szakkikket, amelyekben összekapcsolódik a történettudomány és a muzeológia ismeretelmélete, kutatás-módszertana és forrásfelhasználása. Célja Miskolc, Északkelet-Magyarország és a tágabb régió történetírásának és múzeumi tudományainak művelése.

A múzeum a Regionális Múzeumbaráti Kör Alapítvány és a Timpnet Műhely (Tiszán Innen Múzeumi Kultúráközvetítők Programhálózata) támogatásával működteti a *Múzeumandragógia* című honlapot, amelynek szakmai szerkesztője Dr. Kurta Mihály. A weboldal célja, hogy ráirányítsa a múzeumi szakemberek és a magyar értelmiség figyelmét a múzeumi felnőttképzésben, -oktatásban, -nevelésben rejlő szellemi, kulturális, tudásfejlesztő és nevelő erőre, a múzeumi mediáció (közvetítés) funkcióira. A honlap a múzeumi kultúráközvetítés céljait szolgálja, illetve múzeumtudományi, ismeretterjesztő írásokat, tanulmányokat, publikációkat tesz elektronikus úton elérhetővé a terület iránt érdeklődők számára.

A jelen kor elvárásait szem előtt tartva, a Herman Ottó Múzeum rendszeresen frissített és karbantartott Facebook oldalt is üzemeltet, múzeumpedagógiai programjait pedig a *„Múzeumpedagógia Borsodban”* című profilon keresztül népszerűsíti. A közösségi oldal lehetőségeinek hatékonyabb kihasználásával szélesebb nyilvánosságot is képes lehetne elérni a múzeum, a potenciális látogatók pedig napi gyakorisággal értesülhetnének az aktuális programokról, azonban a követők és ismerősök alacsony száma azt mutatja, hogy nagyobb hangsúlyt igényelne ez a terület.

A külső kommunikáció hatékony megszervezésén túl, a múzeum munkatársai nagy hangsúlyt fektetnek arra is, hogy a programokat minél színesebbé, interaktívabbá tegyék, és ennek érdekében a modern információs technológia eszközeit is igyekeznek kihasználni. Ennek egyik jelentős momentumja, hogy a 2009-es Múzeumok Éjszakájának múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai programjait az interneten is követni lehetett. Míg a helyszínen személyesen jelen lévő közönség részt vehetett a gyakorlati foglalkozásokon, addig a webkamerás közvetítés lehetővé tette, hogy a világ bármely pontján élő érdeklődők egyenes adásban láthassák az est programjait.

A múzeumlátogatások színesebbé tétele szempontjából további fejlesztési lehetőségnek tartom, hogy a hagyományos papíralapú, oktatási célú kiadványok és aktivizáló programfüzetek digitális formában – akár egy okostelefonra telepíthető applikáción keresztül – is elérhetőek legyenek. Egy ilyen alkalmazás amellet, hogy szórakoztatóbbá teszi a tárlatlátogatást és a feladatmegoldást, az IKT-eszközök használatát is ösztönözhetné a fiatalok és az idősek körében, illetve erősíthetné a generációk közötti együttműködést.

Összegzés

A Herman Ottó Múzeum életében kiemelt szerepe van a múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai programoknak, ezzel ösztönözve a különböző korosztályokat a múzeumlátogatásra és a múzeumi rendezvényeken való aktív részvételre. Az intézmény már óvodás korúak számára is indít játékos készségfejlesztő, ismeretközvetítő foglalkozásokat, de az általános és középiskolás tanulók számára is számos programot kínál. Családi rendezvényei során arra törekszik, hogy elősegítse az idősebb generációk (felnőttek és székelykorúak) aktivitását, önkéntes programjuk pedig azt is lehetővé teszi, hogy az érdeklődők a múzeum szakmai tevékenységében vegyenek részt. Az intézmény szakemberei meghatározó szerepet töltenek be a múzeumandragógia fogalmának, módszereinek és jelentőségének népszerűsítésében, ezáltal ösztönözve az egész életen át tartó tanulás megvalósítását a múzeumokban.

Felhasznált irodalom:

II. Országos Múzeumandragógia Konferencia: Konferencia felhívás. In:

<http://www.muzeumandragogia.hermuz.hu/adatok/hirek/2011/2konferencia/felhivas.pdf> (Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.31)

Együttműködési megállapodás óvodákkal és iskolákkal. In:
<http://miskolcigaleria.hu/index.php?pid=10119> (Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.31)

Herman Ottó Múzeum honlapja. www.hermuz.hu

Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre. Kurta Mihály: Andragógia a kulturális életben és a muzeológiában. In:

http://epa.oszk.hu/01300/01306/00116/pdf/EPA01306_Szin_2012_17_02_aprilis_078-083.pdf (Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.33)

Meghívó a Madarak és Fák napa múzeumi családi napra. In:

http://www.rfmli.hu/sites/default/files/meghivo_madarak_es_fak_napja_muzeumi_cs_aladi_napra.pdf (Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.33)

Miszné Korenchy Anikó: Múzeumandragógia és Múzeumpedagógia. Gyermekek - Szülő – Nagyszülő együtt tanul a Herman Ottó Múzeumban. In:

<http://www.mlalapitvany.hu/csatolt/1752/Korenchy%20cikk%20III.doc>

(Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.34)

Múzeumandragógia: Idős és szépkorú önkénteseket vár a Herman Ottó Múzeum! In:
<http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/news.php?readmore=11>

(Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.35)

Múzeumpedagógiai foglalkozások a Herman Ottó Múzeum Képtárában. In:

http://www.hermuz.hu/php/_hom_data/muzeumpedagogia/2011/mpkeptar.pdf
(Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.35)

Országos Múzeumandragógia Konferencia: Felhívás. In:

<http://www.muzeumandragogia.hermuz.hu/adatok/publikaciok/makonffelh.pdf>
(Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.36)

Trencsényi László: Múzeum-gondoskodás felnőtt módra. In:

<http://pedagogiai-tarsasag.hu/?p=1563> (Letöltés dátuma: 2015.05.12. 11.37)

Salánki Beáta: A Magyar Természettudományi Múzeum andragógiai tevékenységének bemutatása

Tanulmányomban a Magyar Természettudományi Múzeum tevékenységét, illetve a múzeumi nevelés területén végzett kutatások alkalmával gyűjtött ismereteket mutatom be. A kutatás a téma szakirodalmának megismerése mellett főként a neveléstudományok területén ismert kvalitatív módszerek alkalmazására törekedett. A kutatás a környezetvédelem és a természetvédelem múzeumi megjelenésére fókuszál és kiterjed a múzeum pedagógiai és –andragógiai, azon belül a környezeti nevelési funkciójának hatékonyságára.

A környezettudatos gondolkodást el kell érni, mert mindenki felel a környezetért. A természettudományi múzeumok szerepeltek vállaltak, hogy a foglalkozások során erősítik a látogatók tudatában a környezettudatos gondolkodást, így fő feladatuknak nem a természettudományos gondolkodás kialakítását, hanem annak bővítését tűzték ki. A foglalkozások képesek lehetnek megváltoztatni a természetről, a környezetről és a világról kialakított felfogást. Az emberek felelősek a jelen környezetükért, hogy az emberi, valamint a természeti környezet ne mérgező veszélyforrás, hanem a jövő generációi számára is élvezhető, élhető világ legyen.

A múzeumok az éves beszámolójukban közzé teszik az érdeklődőknek, hogy adott évben milyen típusú rendezvényeik voltak és hányan látogatták azokat. Évről évre azonos kategóriákban jelennek meg a rendezvények, viszont ezek száma és a jelenlévők érdeklődése évről évre változik.

Múzeumi rendezvények típusa/résztvevők	2009	2010
Szakmai rendezvény/résztvevők	170 db/40 527 fő átlag: 238,4 fő/rend.	102 db/35 258 fő átlag: 345,6 fő/rend.
Iskolai oktatást segítő foglalkozások/résztvevők	793 db/11 472 fő átlag: 14,4 fő/rend.	616 db/10 550 fő átlag: 17,1 fő/rend.
Szabadidős gyermek és felnőtt foglalkozások/résztvevők	163 db/43 572 fő átlag: 267 fő/rend.	108 db/33 742 fő átlag: 312,4 fő/rend.

1. táblázat: Múzeumi tevékenységek

Ahogy az 1. táblázat is mutatja, látható, hogy 2009-ben és 2010-ben mekkora igény volt a szakmai, az iskolai illetve a szabadidős rendezvényekre. A két év összehasonlítása jól mutatja, hogy a rendezvények száma ugyan csökkent, de a résztvevők száma kiugróan nőtt. A Magyar Természettudományi Múzeum közönségszolgálati osztályának vezetője azt emelte ki, hogy konstruktívabbá és komplexebbé tették a rendezvényeket, melyek ennek következtében csökkentek és így nagyobb érdeklődésre számítottak.

A kutatás egyik fontos eleme volt az is, hogy megvizsgálják mekkora arányban jelentek meg a múzeumpedagógiai és múzeumandagógiai foglalkozások, hiszen ennek alapján lehet kidolgozni, hogy a következő naptári évben milyen foglalkozásokat kell tervezni. A 2. és 3. táblázatban olvashatjuk a múzeumpedagógiai és múzeumandagógiai foglalkozások és résztvevők számát. Jól látható a 2. táblázatban, hogy egy év alatt a múzeumpedagógiai foglalkozások számában lényeges változás nem következett be, ám mind a múzeumandagógiai foglalkozások, mind a résztvevők száma (lásd 3. táblázat) átlagban számítva csökkent.

	Múzeumpedagógiai foglalkozások száma	Múzeumpedagógiai foglalkozások résztvevőinek száma	Átlag
2009	615 db	10455 fő	17 fő/rend.
2010	616 db	10550 fő	17,1 fő/rend.

2. táblázat: A múzeumok múzeumpedagógiai foglalkozásai száma és résztvevőik.

	Múzeumandagógiai foglalkozások száma	Múzeumandagógiai foglalkozások résztvevőinek száma	Átlag
2009	65 db	2121 fő	32,6 fő/rend.
2010	55 db	1474 fő	26,8 fő/rend.

3. táblázat: A múzeumok múzeumandagógiai foglalkozásai száma és résztvevőik.

Azt is érdemes megvizsgálni, hogy milyen arányban vesznek részt a résztvevők a múzeumi foglalkozásokon és a tárlatvezetésen. Az 1. ábra is jól mutatja, hogy mind 2009-ben, mind 2010-ben az általános iskolások látogatták a múzeumot a legnagyobb arányban, ugyanakkor 2009-hez képest a felsőoktatásban résztvevők aránya duplájára nőtt 2010-ben. A diagramról az is leolvasható, hogy aktív érdeklődés mutatkozik a

felnőttek részéről is a múzeum iránt, így meglátásom szerint szükséges beültetni a múzeum repertoárjába a múzeumandragógiai foglalkozásokat.

1. ábra: A Magyar Természettudományi Múzeum múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai foglalkozásain résztvevők aránya 2009-ben és 2010-ben

A kutatás során megvizsgálták megjelennek-e a múzeumokban a környezeti neveléssel foglalkozó múzeumpedagógiai illetve múzeumandragógiai foglalkozások (4. táblázat). Láthatjuk, hogy egy év alatt a pedagógiai foglalkozások száma 59, az

andragógiai foglalkozások száma 35 foglalkozással csökkent, illetve a tárlatvezetések száma is 10 tárlatvezetéssel csökkent. Elmondhatjuk, hogy ez a csökkenés egyenes arányban van a múzeumot látogatók létszámának hanyatlásával, hiszen míg 2009-ben 192 292 fő kereste fel a múzeumot, addig ez a szám 2010-ben 97 642 főre csökkent.

	2009	2010
Környezeti neveléssel foglalkozó múzeumpedagógiai foglalkozások száma	494 db	435db
Környezeti neveléssel foglalkozó múzeumandragógiai foglalkozások száma	65 db	30 db
Tárlatvezetések száma	65 db	55 db

4. táblázat: Környezeti neveléssel foglalkozó múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai tárlatvezetések száma a múzeumokban

A múzeum szaktudományi elemzése:

A környezeti nevelés a Magyar Természettudományi Múzeumban is megjelenik. A múzeum hármaskörű funkciót lát el: gyűjtemények megőrzése és gyarapítása, tudományos kutatómunka valamint a gyűjtemények és az új tudományos eredmények bemutatása időszakos és állandó kiállítások által. A múzeum gyűjteményei: Állattár, Ásvány – és Kőzettár, Embertani Tár, Föld- és Őslénytani Tár, Növénytár és Könyvtár.

A múzeumban található egy különös terem, melyben megtalálható mindaz, ami a környezeti neveléshez szükséges, ez az úgynevezett **Természetbúvár-terem**. A múzeumpedagógus ebben a teremben oktat és itt valószínűleg meghatározó szerepet kap. A tárgyak mind valódiak és kézbe vehetőek, melyek nagy élményt biztosítanak a látogatóknak. A múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai foglalkozások 50 percig tartanak a Természetbúvár-teremben. Célcsoportját tekintve ideális mind óvodásoknak, iskolásoknak és felnőtteknek. Minden foglalkozás tartalmaz egy bevezetőt, mely az órának a megkezdését jelenti, ahol a múzeumpedagógus felveti az óra témáját, megismerkedik a csoporttal és az azt kísérő pedagógussal. Ezt követi az egyéni felfedezés lehetősége, amely során a csoport tagjai felfedezhetik, mi is található ebben a teremben. A tárgyakat megfoghatják, nagyítóval is szemügyre vehetik és akár a csontokat is összeilleszthetik. Az élmények beszerzését követően közösen megbeszélik a látott és átélt élményeket. Természetesen a múzeumpedagógus a látogatók életkorának megfelelően vezeti le a foglalkozást.

A kisebbeknél alkalmazott módszer, hogy a vezető a felfedező rész után körbeülteti gyerekeket és feladatokat ad nekik. Ennek keretében volt már olyanra is példa, hogy megkérték az érintetteket, hozzanak magukkal egy láb nélküli állatot. Ilyenkor a gyermekek megkeresnek egy állatot és maguk elé teszik. Ezután elindul egy

beszélgetés, hogy miért pont azt az állatot választották, mit tudnak róla, milyen helyeken szokott előfordulni, és természetesen hogy védett vagy nem védett állatról van-e szó. Ezen a ponton tudja a múzeumpedagógus bevonni az óra menetébe a környezetvédelmet, így a továbbiakban az ismertetésen kívül már szakmai anyaggal is tudja fejleszteni az ott lévő gyermekeket. Ez a foglalkozás teljes elmélyülést biztosít minden korosztály számára.

A teremben az ásványoktól a növényeken át az állatokig minden megtalálható, így mindenki megteheti az érdeklődésének megfelelő tárgyát. A nagyobb gyermekeknek kedvelt játék, hogy olyan állatok bőrét húzzák magukra, mint a kengurubőr vagy gepárd, majd utánozzák az állat mozgását, hangját. A múzeumpedagógus ilyenkor párokba rendezi a gyerekeket és mindenkivel kiválasztat egy állatbőrt. Ezután veszi kezdetét a játék. A gyerekek elkezdik utánozni a magukra húzott állat tulajdonságait. A cél, hogy minél élethűben tegyék ezt, s felismerjék, ki milyen állatot próbál utánozni. A játék során sokszor kerülnek egymással szembe olyan gyerekek, akik a természetben egymás ellenfeleinek állatbőrébe bújtak például gepárd-antilop. Ilyenkor felteszi a kérdést a pedagógus, ki-kinek az ellenfele, ki mivel táplálkozik, ki kitől tart és miért, rossz-e a természetnek, ha egyik állat megeszi a másikat. Ezekből a játékokból a múzeumpedagógus arra a kérdésre is választ kap, vajon ismerik-e a gyerekek az állatok jellegzetességeit, ismerik-e a mozgásukat, tudják-e utánozni a hangjukat. Így a játékkal nemcsak a tudásokat bővíthetik, de a kreativitásukat is fejleszthetik. A gyerekek a játékot általában nagyon élvezik, és ha esetleg nem tudják utánozni az adott állatot, akkor a múzeumpedagógus akár hangfelvétel, videó, saját hang vagy mozgás segítségével bemutatja nekik, hiszen a látott élmény gyakran sokkal jobban rögzül.

A felnőttek tekintetében a játék sokkal inkább valamilyen készség, képesség felszínre hozását szolgálja. Így ők jellemzően az üvegbe zárt növényeket szagolva, azok illatmintája alapján próbálnak rájönni, vajon milyen növényt szagolnak vagy éppen a tudományos szakkönyveket olvasva tájékozódnak, de lehetőség nyílik az állati fogak mikroszkopikus vizsgálatára is. A nekik szóló játékok irányítottan a készségek, képességeik fejlesztésére irányulnak, így például ha a múzeumpedagógus az érzékelést szeretné fejleszteni, akkor a „Szimatszonda” vagy „Láss a keziddel” nevű játékot alkalmazza, ha pedig a logikus gondolkodást szeretné fejleszteni, akkor a „Fatörzskirakó” elnevezésű játékot veti be. A „Szimatszonda” játék lényege, hogy az érdeklődő felnőttnek bekötött szemmel kell felismeri annak a növénynek az illatát, amit a múzeumpedagógus megszagoltat vele. Az esetek többségében a játékosok elbuknak a játékon, hisz nem tudják kitalálni, mit szagolnak. Ez jól alátámasztja azt a tényt, miszerint az emberek sokkal többet használnák a szemüket, mint az orrukat. A „Láss a keziddel” játék az előzővel a tekintetben vonható párhuzamba, hogy a játék itt is bekötött szemmel zajlik, ám ez a tapintás által történő felismerésre irányul. Ennek a játéknak a változata az, amikor a kiállító terem közepén elhelyezett fatörzsbe kell a játékosnak benyúlni, s kitalálni a benne elhelyezett kitömött állat nevét. Megjegyzendő, hogy a foglalkozáson résztvevők többsége nem meri elvégezni a feladatot, félnek attól, hogy mit rejt magában a fatörzs belseje. Megnyugtatóként ilyenkor a múzeumpedagógus belenyúl a fatörzsbe, hogy a résztvevők lássák, nincs benne semmi

félelmetes. A sikeresen teljesített feladatok száma az előzőhöz hasonlóan itt is nagyon csekély, általában nem sikerül eltalálniuk, mi is rejtőzik benne. Utolsó játék a „Fatörzskirakó”, ami egy logikai játék. Ez annyit takar, hogy a fa törzsét kell darabokból kirakni, majd meghatározni, hogy milyen típusú fáról van szó.

A múzeumpedagógiai játékok másik szerepe az, hogy a múzeumpedagógus irányított foglalkozáson rávezesse a látogatót egy-egy aktuális környezetvédelmi problémára, hogy ezáltal elérjék azt, hogy a múzeumba betért emberek környezettudatosabbá váljanak a hétköznapiakban is. Ehhez természetesen hozzá kell igazítani a múzeumi kiállítás tartalmát is, hogy azok ne csak látványosak, de a hétköznapi életben is felhasználhatóak legyenek.

A kutatási eredmények is azt bizonyították, hogy a résztvevők érdeklődést mutatnak a környezetvédelem iránt és nyitottak a foglalkozásokon felvetett problémákra, ezért a múzeum oktatással összefüggő foglalkozásokat is tart. Csoport érkezése előtt mindenképp be kell jelentkezni, meg kell adni a csoport létszámát. Felnőtt csoport érkezése esetén életkort már nem kérnek, csupán a foglalkozni kívánt témát szükséges megadni. A múzeum a foglalkozások tekintetében meglehetősen rugalmasan jár el, hisz a résztvevők választhatnak, hogy a múzeumpedagógussal vagy önállóan tartanak órát, illetve azt is eldönthetik, hogy ezt a teremben vagy a szabadban akarják lebonyolítani.

A tárlatvezetés kiemelkedő, egymásra épülő, összetett, jól felépített rendszerben zajlik és felnőtt csoport körében teljesen szabad, kötetlen beszélgetés formájában történik. A kérdéseket azonnal fel lehet tenni, amire a tárlatvezető azonnal készségesen válaszol. Míg a felnőttek esetében komolyabb hangvételű, addig a gyerekeknél inkább mesészerű formában zajlik ez a tárlatvezetés, ám kérdéseiket a felnőttekhez hasonlóan, ők is azonnal feltehetik.

A múzeumi kiállítások szaktudományi elemzése

A Magyar Természettudományi Múzeumban a természet ábrázolása megfelelő, hiszen nemcsak a kiállítóterek kialakítása és megjelenése tükrözi vissza a természetes hangulatot, hanem a kiállítások konkrét arculata miatt is úgy érzi magát az ember, mintha nem a múzeumban, hanem a természetben lenne. A múzeum a természeti értékek bemutatása során nemcsak a szemnek kedvez, hanem a fülnek is kellemes meglepetéssel szolgál, ugyanis az egyik kiállítótérben madárhangokat is hallhat a múzeumban a vendég.

A környezetvédelmi irány megjelenése sajnos elenyésző mértékben van jelen és határozottan kijelenthetjük, hogy a természetvédelmi szempontok egyöntetűen dominálnak a múzeumi kiállításokon. Ennek kapcsán a múzeum célt téveszt a környezeti nevelés kapcsán, ugyanis környezeti nevelés címen inkább természetvédelmi célt fogalmaz meg, míg a környezetvédelem csak alkalmanként jelenik meg.

A múzeum kutató szakemberek kutatási eredményeikről nagyobb eseményeken az érdeklődő látogatók is tudomást szerezhetnek. Ezeken a rendezvényeken a

résztevők kérdezhetnek, amire a kutatók nagy szakértelmükkel válaszolnak is. Ilyen esemény volt például a *Múzeumok Őszi Fesztiválja*.

A kiállításokhoz kötődő foglalkozások szaktudományi elemzése:

Elmondható, hogy a kiállításokhoz kötődő múzeumpedagógiai foglalkozások tartalmaznak környezetvédelmi elemeket. Ez azt jelenti, hogy a múzeumpedagógus a környezetvédelem szennyezésének témájára utal, például az autók kipufogógázával, mivel robbanásszerűen megnőtt a gépjárművek használata az elmúlt évek alatt és ennek hatására kipusztultak vagy lokálisan eltűntek bizonyos fajok. Ennek kapcsán reflektálhat a biológiai körfolyamatokra, a kieső láncszem miként veszélyeztethet egy teljes ökoszisztémát és ez végül miként jut el hozzánk az emberhez.

A tárlatvezetések tagoltak, mely azt jelenti, hogy a vezető minden kiállítótérben megállva beavatja a látogatókat a kiállítás részleteibe. A tagoltság magukat a témákat is érinti: a vezető egymásba fűzve, mintha egy történetet mesélne el a látogatóknak, ismerteti a látottakat.

Az egyes modulok tartalmukban és terjedelmükben is arányosak a múzeumban, ám ami a siker érdekében még ezeknél is fontosabb, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozásokon elhangzott új információk magyarázata a valóságnak megfelelő, hitelt érdemlő és tudományosan is alátámasztott.

A múzeumi foglalkozások pedagógiai szempontú elemzése:

A Magyar Természettudományi Múzeumban a múzeumpedagógiai/múzeumandragógiai foglalkozások és a tárlatvezetések minősége egyaránt megfelelő.

A múzeumpedagógusok/múzeumandragógusok fontosnak tartják, hogy felébresszék a tanulók tanulás iránti vágyát és remélik, hogy életkor szerint érdekesítő irodalom ajánlásával és kreatív feladatokkal további tanulásra, tájékozódásra ösztönzik a tanulókat.

A kérdések nehézségi foka a tanulók életkorának megfelelő, a kérdések lényeges, fontos területre irányulnak. A múzeumpedagógusok változatos feladatokat kínálnak, nyelvezetük és stílusuk a tanulók életkorának tökéletesen megfelel. Fontos, hogy a feladatok változatosak legyenek, mert így lehet a figyelmet lankadatlaná tenni.

A múzeumpedagógus elsődleges feladatának tekinti azt, hogy mielőtt foglalkozást vagy tárlatvezetést tartana, felkészül a múzeumba érkező csoportból és kidolgozza a múzeumi tématervet.

Fontos előre egyeztetni, konkrétan tisztázni, hogy a múzeumi foglalkozást illetve tárlatvezetést ki vezeti: ezalatt értem azt, hogy egy személyben a múzeumpedagógus vagy a múzeumandragógus, a kísérő önmagában vagy a kísérő és a múzeumpedagógus/múzeumandragógus közösen? Ez azért nagyon fontos, mert egy

közös vezetésre előre fel kell készülni, viszont akkor, ha egy személyi vezetésben a múzeumpedagógus/múzeumandragógus vállal szerepet, akkor a kísérőnek mindenképpen a háttérben kell maradnia. Több olyan helyzetet láttak a megfigyelés alatt, amikor az egyszemélyes vezetés megbeszélése ellenére a kísérő is szerepet vállalt. Ennek hátránya, hogy ilyenkor megoszlik a vezetői kép és a múzeumpedagógusnak nagyon nehéz visszakerülnie a fókuszba. A csoport figyelemoszlása pedig maga után vonhatja a fegyelmezetlenséget és szétszórtságot. A pedagógus bevonására nagy szükség lenne minden esetben, ha ugyan megfelelően képes alkalmazkodni a forgatókönyvhöz, hiszen azon túl, hogy megszokott tanárukat egy ismeretlen, izgalmas tudóssal/kutatóval közösen, azonos szinten látják diskurzusban a diákok, és ez által felértékelődhet a szemükben, ugyanakkor a múzeumot elhagyva az ő feladata lesz továbbvinni a környezeti nevelés útján a nebulókat. A közös előadás tehát mind a pedagógus felértékelésében, mind a környezetvédelem, mint a téma iránti pozitív kötődésben hosszútávon jelentős szerephez juttathatja a pedagógust a diákjai irányában.

Szerepvállalás a közoktatásban, a felsőoktatásban, az informális tanulásban és a felnőttképzésben

Magyarország legnagyobb természetrajzi (ásványtani, kőzettani, földtani, őslénytani, növénytani, állattani, embertani) gyűjteményének már az alapítástól kezdve az volt a célja, hogy szakembereivel, gyűjteményeivel hozzájáruljon a „köz műveléséhez”, ezért az intézmény falai között már régóta folyik módszeres oktatás, még régebben pedig tanulás. A múzeumok tevékenységének és hatásának ez az oldala a múzeumandragógia kibontakozásával tudatosabbá és láthatóbbá vált, hiszen ezáltal a múzeumok társadalmi szerepének, hasznosságának egy újabb oldalára vetült fényt. A kiállítás látogatóinak nyújtott lehetőségeken túl szerepet vállal a közoktatásban, a felsőoktatásban, az informális tanulásban és foglalkozik felnőttképzéssel is.

1. Formális képzés

A múzeum középfokú végzettséggel rendelkezők részére *Múzeumi preparátor-képzést* és vizsgát szervez, ahová érettségivel és legalább 1 éves múzeumi munkaviszonnyal rendelkezőknek lehet jelentkezni. A képzést elvégzők a múzeumi természettudományos tömeg-anyag muzeológus irányításával való kezelését sajátítják el. Az oktatás 1 éves (3-5 hónapra elosztva 3x1 hét, és egy 2-3 napos terepgyakorlat), nappali tagozatú, elméleti és gyakorlati képzés keretében folyik. Az elméleti és gyakorlati képzés helyét a múzeum biztosítja, valamennyi tudományos tárban vannak gyakorlatok, a gyakorlati munka egy részét pedig a hallgatók saját munkahelyükön végzik. A hallgatók a képzés végén vizsgadolgozatot készítenek és vizsgát tesznek, aminek eredményes teljesítéséért bizonyítványt kapnak.

A *Természettudományos kutatók muzeológiai továbbképzése* az egyetemi természettudományi karokon, kutató vagy tanári szakjain, illetve egyéb egyetemeken szakirányú képzésben diplomát szerzett, múzeumban elhelyezkedett vagy oda készül leendő múzeumi kutatókat szólítja meg. A képzés 120 órás, melynek keretében a résztvevők elsajátítják a múzeumokkal kapcsolatos általános ismereteket, a gyűjtemények kezelésével kapcsolatos általános muzeológiai szabályokat és szükséges ismereteket, a sikeres múzeumi munkához szükséges speciális készségeket (gyűjtés, megőrzés, nyilvántartás, kutatás és annak közzététele, kiállítás és múzeumi közművelődés) és a gyűjteményekben folyó kutatói munka alapjait. A képzés moduljai között nemcsak elméleti órák és gyakorlatok szerepelnek, hanem tapasztaltszerzés céljából helyet kapnak a gyűjtemény és múzeumlátogatások is.

A *Leonardo Program SciComPed* projektjének egyik produktuma egy 2x30 órás pedagógus-továbbképzés, amelynek célja általános bevezetés a múzeumi ismeretterjesztésbe és a természettudományos múzeumi ismeretterjesztésbe. A múzeum és munkatársai részt vesznek a felsőoktatás egyes képzéseiben is. A tanfolyam célja elsősorban a természettudományi és műszaki múzeumok kiállításaiiban illetve forrásainak felhasználása révén folytatható ismeretátadás módszertanának fejlesztése. A tananyaghoz kapcsolódó ismereteket az oktatási-nevelési folyamatban sajátíttatják el a felnőtt korosztállyal, ezen túl a szakdolgozati konzulensi, TDK témavezetői feladatokat is vállalják, mivel néhányuk doktori iskolai képzésben is részt vesz.

Az ELTE TTK Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központjának szervezésében *múzeumi ismeretterjesztési jellegű képzés* folyik. Állattára a SZIE Állatorvostudományi Karának kihelyezett tanszékeként vesz részt az oktatásban. A Természettudományi Múzeumban több alkalommal töltenek teljes képzési napot a hallgatók, megismerik a kiállítóteret, bejutnak legalább egy gyűjteménybe, és a természetbúvár terembe.

A *School-Museum Education Cooperation* című hároméves projekt munka eredményeként – melyben a múzeum munkatársai is részt vettek – kidolgoztak egy *pedagógusokat és múzeumi közművelőket továbbképző programot*. A projekt eredményeként létrejött egyhetes bentlakásos képzést Münchenben a Deutsches Museumban rendezték meg már több alkalommal. Ebből a projektből nőtt ki a 2008 őszén indult Science Education as TOOL for Active Citizenship című két éves nemzetközi együttműködés.

A Magyar Nemzeti Múzeum és a Képzőművészeti Egyetem közös felsőfokú restaurátorképzésében az MTM dolgozóinak tanították az „Állattan és állati kártevők” című tárgyat, valamint a munkatársak részt vettek a Múzeumi Oktatási és Képzési Központ (MOKK) továbbképzési portfóliójának kialakításában és több képzésében is.

2. Nem-formális képzések

A múzeum közművelődéssel foglalkozó részlege előszeretettel szervez egyes iskolák, kerületek, és tudományterületek (tantárgyak) szerint csoportosuló pedagógus közösségek számára *fél és egynapos felkészítéseket*. Ezek témája a múzeum történetének, jelenének bemutatása mellett a kiállítótér megismerése és természetesen az újdonságok, az időszaki kiállítások bemutatása. Ezen kívül továbbképzést szerveznek a Magyar Környezeti Nevelési Egyesülettel együttműködésben. Ezek formái a konferenciáktól a tréningelemeket is tartalmazó képzéseken át az egyesület Múzeumi Szakmai Csoportjának szervezett múzeumlátogatásáig terjed. Gyűjteményei, kiállításai, honlapja, kiadványai pedig számos tanulási lehetőséget kínálnak az érdeklődők számára.

3. Informális tanulás

Ez az a folyamat, amit minden múzeum támogat, hiszen minden kiállításon, minden honlapból vagy kiadványból lehet tanulni. A kiállítások, a kiállítótér megannyi *tanulási lehetőséget* kínál a magányosan vagy csoportosan érkező, magukban nézelődő *látogatóknak* is. Ez már megkezdődik a múzeum épületén kívül, a Kőparkban, illetve a vándorkiállítások révén más helyszíneken is.

A honlap rengeteg információt tartalmaz, de minden nagyobb, időszaki kiállításhoz készül ún. *minisite* is aktuális szakmai tartalommal. Ugyanúgy a múzeum *saját kiadványai* (múzeumpedagógiai kiadványok, kiállításvezetők, munka- és felfedező füzetek) is kínál tanulási lehetőséget a tanulóktól kezdve az egyéni látogatókon át egészen a családokig. A múzeum produkciói és munkatársai rendszeresen megjelennek a szaktudományos és ismeretterjesztő folyóiratokban, könyvekben, a természettudományos vagy kulturális médiában, szakmai és egyéb konferenciákon, továbbá a szélesebb közönségnek szóló rendezvényeken, ily módon is alkalmat adva az olvasóknak, nézőknek, hallgatóknak az informális tanulásra.

A hazai múzeumi világ minden résztvevőjéről megkívánja a világ, hogy képezze magát, így a múzeumi munkatársakkal szemben eleve ősi elvárás az új iránti nyitottság, a tanulás képessége. A fizikai valójukban, de a még csak egy kiadványban közösen megjelenő múzeumi programok is (Múzeumok Majálisa, Múzeumpedagógiai évnvtő, Múzeumok Éjszakája, Múzeumok Őszi Fesztiválja, Reneszánsz túrák, Kultúra-Élmény) a közreműködőknek és az odafigyelőknek egyaránt nyújtják egymás tevékenységének megismerését vagy megismerésének lehetőségét. Ezeknek a rendezvényeknek a színvonala egyre emelkedik és ez nem kis részben ennek, a múzeumi dolgozók egymástól való informális tanulásának köszönhető.

Felhasznált irodalom:

Dominek Lilla: A természettudományi múzeumok tevékenységei

Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre.

Vásárhelyi Tamás (2009): A múzeumandragógiai tevékenységek egy rendszere és a felnőttek tanulási lehetőségei a Magyar Természettudományi Múzeumban. In A Magyar Nyelv múzeuma, Széphalom, 5. sz. 128-134.p.

Walter Imola - Takács Anett (2010): A múzeumokban folyó felnőttképzési lehetőségek és jó gyakorlatok. In A felnőttképzés perspektívái nemzetközi konferencia, Kaposvár, 97-98. p.

Erdei Éva: A Szentendrei Skanzen múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenysége

A kiváló svéd tudós, Arthur Hazelius alapította a világ első szabadtéri néprajzi múzeumát Stockholmban 1891-ben annak érdekében, hogy a különböző svéd tájak és népcsoportok jellemző építményeit egy helyen összegyűjtve, állandó kiállításként, nagy tömegek által látogathatóan őrizték meg és mutassák be. A városrészeiről, ahol elhelyezték, a Skanzen nevet kapta, és az idők folyamán sok nyelv szókincsébe, így a magyarba is beépült szabadtéri múzeum jelentéssel. A svéd példát követve az I. világháború időszakáig elsősorban a skandináv területeken, majd napjainkig több hullámban Európa nagy részén sorra alakultak a kisebb-nagyobb skanzenek. A II. világháborút követően ismert lett ez a kiállítási forma Észak-Amerikában, Ázsiában, sőt még Ausztráliában is. Dél-Európa, Belső-Ázsia, a Közel-Kelet és Afrika azok a területek, ahol a szabadtéri néprajzi múzeum eddig nem tudott gyökeret verni.

A szabadtéri néprajzi múzeum gondolata hazánkat sem hagyta érintetlenül. A honfoglalás 1000. évfordulójára 1896-ban szervezett országos kiállítás talán legnépszerűbb része volt a Néprajzi Falu, mely a nemzet történetébe illesztetten bemutatta azokat a falusi építményeket és berendezéseiket, melyeket a kor tudományossága jellemzőnek ítélt. A 24 eredeti tárgyakkal berendezett lakóházból, fatemplomból és gazdasági építményből álló kiállítás fele a magyar, fele pedig a nemzetiségi lakosság építészetét és életmódját képviselte. Sajnos a Néprajzi Falut 1896 novemberében elbontották, de a tárgyi anyag a Néprajzi Múzeumot gazdagította, maga a kiállítás ténye pedig beindította a népi építészeti kutatásokat, elültette a magyar központi skanzen megalakításának gondolatát a szakmai és laikus közvéleményben egyaránt. Sajnos, koncepcionális és főként pénzügyi okok, ill. a világháborúk miatt majd 70 évet kellett várni a magyar skanzen megalapítására.

1949-ben a műemlékvédelem hazánkban is a megőrzésre érdemes objektumok közé sorolta a népi építészeti alkotásokat. Megindultak a felmérések, az alapkutatások, komoly adatbázisok, kataszterek jöttek létre. A néprajztudományunk elvégezte a szükséges népi építészeti értékeléseket, kitűzte a kutatások korszerű irányait. Mindezek hatására a hazai néprajzos és műemlékes szakma végre kellő tudás birtokába jutott, hogy létrehozza a magyar központi skanzent. 1967-ben először a budapesti Néprajzi Múzeum Falumúzeumi Osztályaként, majd 1972-ben önálló, országos múzeumként megalakult a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szentendrén, a Sztaravoda-patak völgyében, egy 46 hektáros területen. Európában egyedül álló módon, az országos szabadtéri múzeum megalapításával párhuzamosan Magyarországon kialakult a vidéki regionális skanzenek hálózata is. 1968-ban Zalaegerszegen a Göcseji Falumúzeum, 1973-ban Szombathelyen a Vasi Múzeumfalu, 1979-ben Nyíregyháza-Sóstón a Sóstói Múzeumfalu, 1980-ban Szennán a Szennai Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény és 1985-ben Ópusztaszeren az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark Szabadtéri Néprajzi Gyűjteménye nyitotta meg kapuit. Velük szinte egyidőben kezdődött a helyben

megőrzött épületekben berendezett tájházak helyreállítása és láncolatának kialakulása is. Jelenleg már közel 400 működik belőlük hazánkban.

A magyar központi skanzen, a Szabadtéri Néprajzi Múzeumot 1967. február 1-jén alapították. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum alapításának célja, hogy bemutassa a magyar nyelvterület népi építészetét, lakáskultúráját, gazdálkodását és életmódját eredeti, áttelepített épületekkel, hiteles tárgyakkal, régi településformák keretében, a 18. század közepétől a 20. század első feléig tartó időszakban. A huszadik század végére, a felgyorsuló gazdasági fejlődés, alapjaiban alakította át az életmódot, a lakáskultúrát. A maradandó eszközök, épületek, berendezések szerepét ideiglenes, tömeggyártott, eldobható áruk kezdték felváltani. Ennek a folyamatnak a során a korábbi használati eszközök sokunk szemében valóságos műalkotásokká nemesültek. Ugyanez történt a régi épületekkel, berendezésekkel. A fejlődés vidéken lassabb volt, mint városon. A vidéki életmód iránti érdeklődés már a 19. század második felében általánossá vált a fejlett társadalmakban. Az érdeklődést jelzik a világkiállításokon megjelenő parasztházak. Az 1867. évi párizsi, majd az 1873. évi bécsi világkiállításon bemutatott lakóházak és szakrális épületek, tovább növelték a nagyközönség és a kutatók érdeklődését a régi épületek iránt. Lehetővé tették továbbá az összehasonlítást a különböző országok és tájak lakóházai között. A bécsi kiállításon kilenc parasztházat állítottak ki, közülük hetet a Monarchia területéről, melyek többé-kevésbé eredeti berendezéseikkel együtt nagyon népszerűek voltak.

A Múzeum arra törekszik, hogy az áttelepített épület felépítése során a romlott anyagok és szerkezet helyett az eredetinek megfelelő építőanyagot használják és az eredeti szerkezeteket alkalmazzák az eredeti méretekkel, és a hagyományos technológiával. A berendezés - bútorok, textíliák háztartási- és munkaeszközök, tárolóedények stb. - a nyílászárókkal, tüzelőberendezéssel együtt mintegy "felöltözteti" az épületet, hitelesíti múltját. A berendezési tárgyak elsősorban a nemzetiségi és vallási hovatartozást érzékeltetik, az egykor benne lakók szociális helyzetét, foglalkozásuk, munkájuk sajátosságait. A tárgyak elrendezésével, csoportosításával szemléltetik a családi ünnepek házbeli eseményeit, a házban és környékén végzett háziipari munkákat. A folyamatosan finomodó telepítési terv 400-nál is több építmény múzeumba történő áthelyezését irányozza elő, melyeket településnéprajzi szempontok alapján faluszerű épületcsoportokba, ún. tájegységekbe szervezve tár a látogatók elé. A tájegységeken belül az építmények egy-egy parasztporta hagyományos rendjébe illeszkednek, melyekhez olyan szakrális, közösségi és gazdasági építmények kapcsolódnak, melyek egykor részei voltak a hagyományos faluképnek. A lakóházak és a gazdasági épületek egy-egy táj történetileg kialakult lakóháztípusát és jellegzetes melléképületeit reprezentálják.

Az 1972-ben önálló, országos múzeumként nyilvánított Szabadtéri Néprajzi Múzeumban elkészült a Felső-Tiszavidék (1974), a Kisalföld (1987) és a Nyugat-Dunántúl

tájegység (1993), a Bakony, Balaton-felvidék tájegység (2000), a Dél-Dunántúl tájegység (2005), Tokaj-hegyalját és Gyöngyös környékét bemutató Felföldi mezőváros (2006), Északmagyarországi-falu (2010) és folyamatosan épül az Alföldi mezőváros. Tervezik a határainkon kívüli magyarság életmódját bemutató tájegységüket, elkészült a 10-15.századi Magyarország falusi építészetét bemutató Történeti tájegységük terve, s megindult a 20. századi falu építményeit, életmód-típusait bemutató kiállítási egység tervezése is.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum az elmúlt 40 év során kiállításai, és kiszolgáló infrastruktúrája, programjai és szakmai- tudományos eredményei révén hazánk egyik legsikeresebb országos múzeumává vált. A hét hónapos nyitva tartás alatt a múzeumot felkereső közel negyedmillió látogatószám egyértelműen bizonyítja népszerűségét a hazai és külföldi közönség körében. A 2000-ben elnyert Év múzeuma díj, a 2004-es Látogatóbarát múzeum kitüntető cím, és a legnagyobb társadalmi elismerést jelentő Prima Primissima díj (2005) a múzeum széles körű társadalmi beágyazottságát és elismertségét példázzák. 2010-ben a Skanzen Észak-magyarországi falu tájegysége kapta az Év kiállítása címet.

A Skanzen kiállításai, programjai, szolgáltatásai

Kiállítások:

A múzeum állandó kiállításait az előbbieken ismertetett 8 tájegység tartalmazza. Ezen kívül még számos kiállítás gazdagítja a Skanzen kínálatát.

- **A bárányok nem hallgatnak:** 2014. április 11-én nyílt kiállításukban szóra bírják a bárányokat, hogy kiderüljön, mi mindent tudnak. A nemzetközi program keretében megvalósuló tárlatban tucatnyi európai ország több mint 30 gyűjteményéből kerülnek kiállításra tárgyak, melyek most igazi juhszolgálatot tesznek. Többek között közreműködik Szófia Nemzeti Történeti Múzeuma, az Észt Élettudományi Egyetem, Mezőgazdasági- és Környezettudományi Intézet, az Athénban működő PRISMA Fejlesztéstudományi Központ, Égei Egyetem, Szociológiai Intézet, Társadalmi és Kulturális Dokumentációs Kutatóközpont, a Párizsban működő AFMA Mezőgazdasági Múzeumok Szövetsége, a lengyelországi Kresów Múzeum és a Valenciái Egyetem, Turizmus- és Kultúra-gazdaságtani Kutatóközpontja is.

- **Búcsú a parasztságtól:** A Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiállításai elsősorban a magyar parasztság évszázadok során kialakult hagyományait, mindennapjait és ünnepnapjait mutatják be. Ebben a mostani kiállításban azonban egy eddig kevésbé ismert témát ismertetnek meg a látogatókkal. A paraszti életforma felbomlását, ennek a társadalmi csoportnak az eltűnését, brutális likvidálását sajátos kiállítás rendezési módszerekkel tárják a múzeumlátogatók elé. Egy társadalmi csoport szenvedéseit, hagyományos életformájának megszűnését követik nyomon szövegben, képben, hangban és tárgyakban.

- **A történelem sodrában:** A történelem sodrában - Lakosságcsere a Dél-Dunántúlon az 1940-es években címmel újragondolt állandó kiállítás várja a látogatókat Skanzen Dél-Dunántúl tájegységének Hidasi lakóházában. A II. világháborút követő időszak egyik fontos, sokakat érintő eseményét a különböző népcsoportok politikai erőszakkal végrehajtott telepítései jelentették. A magyarországi németeket – hasonlóan a csehszlovákiai és lengyelországi németekhez – a háborúért kollektívan vonták felelősségre, és 1946-1948 között jelentős részüket Nyugat-, illetve Kelet-Németországba telepítették ki. A bukovinai székelyeket még 1941-ben telepítették át jobb jövő reményében a Jugoszláviától akkor visszacsatolt Bácskába, ahonnan azonban 1944 őszén a háború forgatagában el kellett menekülniük. A székelyek és az 1947-48-ban Csehszlovákiából szintén kollektív bűnösség elve alapján kitelepített felvidéki magyarok egy része Tolna és Baranya megyék korábban németek lakta településeire került. A megrázó események sokáig feloldhatatlan ellentéteket szítottak a különböző népcsoportok kényszerűségből egy településre sodort lakói között. Habár napjainkra ezek a konfliktusok látszólag megszűntek, az eseményeket átélt személyek közül sokan még mindig magukban hordozzák az őket ért sebeket.

- **Indulj el egy úton... Kallós Zoltán kiállítás:** A Kallós Zoltán életét és munkásságát bemutató kiállítás három részletben, egymást kiegészítve kerül színre. A Skanzen Bejárati épületének Pontlitt kiállító terében a Kamerával a kézben című minitárlat képek és videók segítségével engedi láttatni Kallós Zoltánt. A főkiállítás a Skanzen Galériában kap helyet, ahol egy időutazás formájában, különleges tárgyak segítségével, nem mindennapi történetekkel színesítve kerülhetnek közelebb a látogatók az erdélyi népi kultúrához, a kisebbségi léthez, a kutatás szenvedélyéhez. Harmadik elemként a Skanzen Felső-Tiszavidék tájegysége átalakul Tánccsúrré, ami nevéhez híven igazi

táncműhely. Itt ki-ki elsajátíthatja az egyszerűbb tánclépéseket, önállóan vagy rendezvények keretében táncoktatók segítségével.

Programok:

Az élő múzeumi programok során azt próbálják bemutatni, hogy a tájegységek egykori lakói hogyan éltek. Portáikon megelevenednek a paraszti hétköznapiak, melyekben a konyhai, kerti munkálatok mellett jótanácsokat, ötleteket talál a környezetkímélő háztartás fenntartására is. A látogató bekukkanthat a vízimalom rejtélyes működésébe is.

Állandó programok:

Erdőhorváti perecsütő
Népi misztikum
Boszorkánykonyha
Kötélverés
Játékudvar
Tejfeldolgozás és cipósütés
Meseház
Bőrfeldolgozás
Élet a falun
Sárközi gyöngyfűzés
Vízimalom
Falusi mosoda
Falusi iskola
Nagyanyáink konyhatitkai
Gyertyamártás
Textilműhely
Hagyományos konyha

Múzeumpedagógiai foglalkozások

Kikapcsolódás a tanulás jegyében. A Skanzen múzeumpedagógiai foglalkozásai óvodásoktól egyetemistákig várja a diák csoportokat, melynek keretében korosztályra szabott programokon vehetnek részt a gyerekek.

A múzeumpedagógiai foglalkozás díja magába foglalja a múzeumi belépődíjat. Ennek értelmében foglalkozás megrendelése esetén nem kell múzeumi belépőt vásárolni. Múzeumi foglalkozás rendelésének a következő a menete:

- Előzetes tájékozódás a foglalkozásokról (lásd Foglalkozások menüpont) A foglalkozások kiválasztásakor kéri, vegye figyelembe az ajánlott korosztályt, a maximális létszámot, a foglalkozás időtartamát, hogy a gyerekek sikerélménnyel távozhassanak a múzeumból. Telefonos egyeztetés a múzeum illetékesével, telefon: 06/26/502-519
- Írásos megrendelő küldése a múzeum részére (Megrendelőlap), e-mail: oktatas@sznm.hu
- A múzeum visszaigazolást küld a megrendelésről
- A pedagógus a visszaigazolást kinyomtatja, magával hozza és leadja érkezéskor a múzeum pénztárában. Itt történik a készpénzes fizetés is. Fizetés után minden megrendelőnk egy adatlapot kap, ezen igazolják a befizetés tényét, valamint a térképen bejelölik a foglalkozás helyszínét és kezdési időpontját.

Foglalkozások:

Bevezetés a Múzeumba: A Múzeummal még csak ismerkedő diákoknak rövid sétát ajánlanak múzeumpedagógus vezetésével, aki a csoport életkori sajátosságainak és ismereteinek megfelelően kiemeli a legfontosabb tudnivalókat a Skanzenről. A szabadtéri kiállításokba rendezett építmények, a bennük lévő használati tárgyak közül azokra helyezi a hangsúlyt, amelyek együttesen átfogó képet adnak a paraszti életmódról.

Család és közösség: Társadalmunk legkisebb sejtje a család. Vajon mit jelent ma a – csonka családban vagy akár szülő nélkül felnövekvő - gyerekeknek a család és otthon fogalma? Mi tarthatta össze valaha a családokat, a faluközösségeket? E „titkokat” kutatva a gyerekek önkéntelenül is átélnek a magukétól eltérő élethelyzeteket a foglalkozások során, miközben összehasonlíthatják a maival a hagyományos értékrendet. Az osztálytársakkal együtt megélt élmények pedig ráébresztik őket arra, hogy érdemes a családot vagy akár az osztályközösséget is biztos háttérnek, örömforrásnak tekinteniük, hiszen segíti őket önbecsülésük megerősödésében és mások megbecsülésében.

Ételünk, életünk: Mindnyájan tisztában vagyunk annak fontosságával, hogy mit, hogyan, mikor és milyen körülmények között eszünk. De vajon egészségesen étkezünk? Kell, lehetne változtatni annak érdekében, hogy tudatosan megőrizzük egészségünket? A résztvevők számára világossá válik, hogy a táplálkozási szokásaink megváltoztatásához szemléletváltásra és életmódváltásra is szükség van.

Személyes történelem: A történelmi események, viszonyok megértését és átélhetőségét segítik ezek a drámapedagógiai módszereket alkalmazó foglalkozások a Skanzen különböző tájegységeiben. Egy-egy család vagy személy élettörténetét rekonstruálják eredeti dokumentumok, helyszínek, szituációk segítségével a diákok ismereteire, kreativitására és empátiájára alapozva. Megismerkednek a kiemelt időszak emberének életével, konfliktusaival, amelyek nem is állnak olyan távol tőlünk. Ezzel is igyekeznek felhívni a diákok figyelmét egymás elfogadásának fontosságára, a toleranciára.

Városképző: A jelenben zajló gyors urbanizációs folyamatnak kimutathatók a múltba kapaszkodó gyökerei. A 19. századi életmód átalakulásának alapvető formálójaként, a viszonyrendszerek alakítójaként tekintik a mezővárosok működésére. Hangsúlyosan foglalkoznak a hétköznapi életet modernizáló hatásokkal, új jelenségekkel, életmóddal és tárgyakkal a múzeum Felföldi mezőváros tájegységében. Ezen folyamatok ok-okozati összefüggéseinek, működései jellemzőinek megértésében kíván a Skanzen fogódzót és iránymutatást nyújtani az érettségi előtt álló fiataloknak az élményszerű, változatos múzeumpedagógiai foglalkozások során.

Csak természetesen!: Ez a könnyednek hangzó felszólítás manapság egyre nehezebben megvalósítható. A témát kibontó foglalkozásokon igyekeznek irányt mutatni és gyakorlati megoldásokat kínálni a diákoknak ahhoz, hogy „természetükké váljon” az egyszerűbb, kiegyensúlyozottabb élet igénye. A természet közeli emberek – a parasztok - kipróbált és jól bevált tudása az, ami minden időben felhasználható, és ami a túléléshez nélkülözhetetlen. Rávilágítanak a hagyományos és a mai élet összhangjának módozataira, ezek helyes arányára, mely előre viszi életünket

Gazdálkodj ökosan!: Miért szükséges, hogy ember és környezet között összhang legyen? Mikor gondolkozunk ökológikusan? Megadják a választ ezekre a kérdésekre a paraszti gazdálkodás bemutatásával, az adott táj éghajlati és domborzati viszonyainak ismertetésével. Történeti visszatekintés közben bemutatják a fejlődési tendenciákat a változások ok-okozati összefüggéseit.

Céljuk a diákok környezettudatosabb életmódra nevelése, hogy a mindennapokban megvalósíthassák a tudatosabb vízhasználatot, vásárlást, közlekedést. Mi az ökogazdálkodás, és milyen összefüggésben áll a paraszti gazdálkodással? Mit jelentett és mit jelent ma a talajhasználat, vízhasználat, folyószabályozás, trágyázás. Hogyan menthetjük meg és tehetjük hasznossá hagyományos háziállatainkat?

Év – kör – kép: Mai, megváltozott világunkban különösen nehéz azt a „rendet” közvetítenünk, amit valaha maga az életforma határozott meg. A falusi élet színtereinek (mezőgazdaság, állattartás) nincs olyan mértékű megbecsülése, létjogosultsága, mint nagyszüleink idejében volt. Az elvárosiasodás, „modernizáció” maga után vonta az értékrend változását, az érték szó anyagiassá fordítását. A munka és a pihenés, a kötelesség és a jog, az egyén és közösség kapcsolata más hangsúlyt kapott. A négy évszak viszont még meghatározza mai életünket is. Az ÜNNEP és a MUNKA közti harmónia megtalálására élményeken keresztül vezetjük rá az ifjúságot. Egyik sincs a másik nélkül, de a köztük lévő egyensúlyt tanácsos megtartanunk.

Akár évszakonként egymásra építve, akár egy évszakot alaposan körüljárva választják is ki a foglalkozásokat, az összefüggések és kölcsönhatások mozaikjai teljes képpé állnak össze a program végére.

Tárgyalkotó: Hagyomány vagy divat? Hogyan kapcsolódik össze a látszólag mást jelentő fogalompár, a Jó és a Szép? A tartalom és forma kéz a kézben járnak, ami a paraszti tárgykultúrát illeti. A mai fiatalok életében már sokkal inkább eltolódnak a határok hol a funkció, hol a külsőségek irányába. Az alkotói munka örömének felfedeztetésével utat mutatunk tárgyi, kulturális örökségünkön túl a tárgyak jelenkori funkcióinak megtalálásához is. A tárgyak eszmei és anyagi értékét valaha a használhatóságuk határozta meg. Legfőbb célunk egyfajta szemlélet, gondolkodás elsajátíttatása a gyerekekkel, hogy jövődő, önálló életükben széles látókörűen tudjanak majd mérlegelni, és dönteni.

Ezen foglalkozások egy része fogyatékkal küzdő gyermekek számára is elérhető.

Múzeumandragógiai foglalkozások, programok, továbbképzések felnőttek számára

A Skanzenben egyrészt megjelennek **akkreditált pedagógusképzések**.

„Néphagyomány-éltetés az óvodai nevelésben”:

Ez egy 60 órás akkreditált továbbképzés a Néphagyományőrző Óvodapedagógusok Egyesülete alapításában.

Tematikája a következő elemeket tartalmazza:

1. Tematikai egység: NÉPRAJZI ISMERETEK
  - Néprajzi alapfogalmak
  - Mindennapok, jeles napok az évkörben
2. Tematikai egység: NÉPHAGYOMÁNYÉLTETÉS AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN
  - Hagyományápoló tevékenységek
  - A játékba integrálható hagyományéltetés komplex tervezése
3. Tematikai egység: A KOMPLEX HAGYOMÁNYÉLTETÉS GYAKORLATA
  - Őszi ünnepkör (Teréz, Mihály, Dömötör, Márton-napi szokások)
  - Téli ünnepkör (Adventi időszak, fonóbéli szokások, Farsang)
  - Tavasz ünnepkör (Böjti játékok, Húsvét, Pünkösöd)
4. tematikai egység: A HAGYOMÁNYŐRZŐ ÉLETMÓD HATÁSAI
  - Összegzés, hatáselemzés

A hon- és népismeret szemléltető tanítása

60 órás akkreditált továbbképzés, melynek tematikája kapcsolódik a kerettantervben megfogalmazott témakörökhöz.

1. Tematikai egység: Néprajzi alapismeretek
  - Néprajzi alapfogalmak, a 19. sz.-i népi építészet és lakáskultúra Magyarországon
2. Tematikai egység: A hon- és népismeret szemléltető oktatásának gyakorlata

- A falu társadalma
- A paraszti munka
- Mesterségek, műhelyek
- Jeles napok, ünnepi szokások

3. Tematikai egység: A hon- és népismeret oktatásának tervezése

- A múzeumlátogatás előkészítése a tanórán, motiváció
- A hagyomány-tisztelő és éltető szemléletmód kialakításának módszerei és lehetőségei
- Segédanyagok, feladatlapok készítése

4. Tematikai egység: A hagyományéltető szemléletmód hatása

- A továbbképzés összegzése, visszacsatolás – tapasztalatok észrevételek, értékelés

Önkéntesség:

A felnőtt célcsoport számára az önkénteskedés lehetőségét is felkínálják. A Skanzen Önkéntes csapata ezer meg egy helyszínen erősíti a Múzeumot. Önkéntesként a Skanzen szinte valamennyi részlegén, majd minden területén kipróbálhatják magukat az aktivisták.

Specialisták mellett bekapcsolódnak a restaurátorok munkájába, muzeológusok segítségével a Skanzen adattárában tevékenykednek, műtárgyak nyilvántartási precíziós munkájába kapcsolódnak be, mely tökéletes a muzeológia és a néprajz szakma gyakorlására. De akad lehetőség a kiállítási épületek körül is egy kis tevékenykedésre, így az etnobotanikailag rendezett kiskertek művelését végzik az önkéntesek, miközben otthon is használható tippeket tanulnak el akár a mulcsozásról, akár egy önfenntartó permakultúra kialakításáról. A népi gasztronómia iránt érdeklődők két helyszínen is élhetnek szenvedélyüknek; Bagladon, ahol hagyományos tartósítási eljárásokat mutatunk be és Ásványrárón, ahol ínycsiklandó recepteket veszünk sorra.

Aki egy játékban szeretné kipróbálni magát, az megtalálja a helyét víz kvíz helyszínükön, de bármely kiállítási egységbe szeretettel várnak minden önkéntest. Kiemelt rendezvényeik háttérmunkájába, működtetésébe is bekapcsolódnak az önkéntesek, így Pünkösdtől Számadó napon át Márton napig részesei lehetnek a fergeteges fesztivál hangulatnak.

Helyszínek és tevékenységek

- Információs szolgálat (Bejárati épület) – kedd
- Sükösd lakóház (Alföldi mezőváros tájegység): A hagyományőr munkájának segítése a tejfeldolgozásban (juhsajt, juhtúró) és a kenyérsütésben. – keddtől vasárnapig
- Hajdúbagosi lakóház (Alföldi mezőváros tájegység): A hagyományőr munkájának segítése meseolvasásban, a gyerekek kötés tanításában. – keddtől vasárnapig
- Duskai szélmalom (Alföldi mezőváros tájegység): A szélmalom felső szintjének bemutatása. – keddtől vasárnapig
- Hagyományos konyha (Kisalföld tájegység, Ásványrárói lakóház): A hagyományőr munkájának segítése birka és bárány ételek készítésében. – keddtől vasárnapig
- Nagyanyáink konyhatitkai (Nyugat-Dunántúl tájegység, Bagladi lakóház): A hagyományőr munkájának segítése a tartósítószer nélküli befőzésben. – keddtől vasárnapig
- Múzeumpedagógia: Táboroztatásban segítség. – 2014. június 30-július 25.
- Speciális igényű gyerekeknek tartott foglalkozásoknál segítség. – folyamatos

Az Örökség Műhely programjai felnőttek számára:

Mai világunkban is használható tudást szeretnének megosztani a látogatókkal az Örökség Műhely programjai keretében. Azokat az apró és mindennapi technikákat, amik egykor anyáról leányra, apáról, fiúra hagyományozódtak tovább. Muzeológusaik, mestereik segítségével 2015-ben a rakott tűzhely és a kemenceépítéshez, a hagyományos tartósítási eljárásokhoz, a kemencében sütéshez-főzéshez, valamint a népi hímzések elsajátításához kaphatnak ismereteket.

Az Örökség Műhely programjaira bejelentkezés szükséges. Minden programunkat limitált létszámmal, min. 5 – max. 15 fővel tartják, ehhez időben be kell jelentkezni, nehogy lemaradjunk a programról. Az Örökség Műhely programjainak részvételi díja tartalmazza a múzeumi belépő díját is.

Dátum	Örökség Műhely típusa	Örökség Műhely
április 11.	házi praktikák	Sütés-főzés kemencében, a kemence gazdaságos használata
április 17.-18.	férfiaknak	Rakott tűzhely építése
április 18.	nőknek	Népi hímzések - Kalotaszegi kendőfestés
május 9.	nőknek	Népi hímzések - Moldvai öltésmódok

május 16.	házi praktikák	Házi tészta készítés és főzés
szepember 12.	házi praktikák	Lecsó, sült paprika, "grillezett" zöldségek, zakuska készítés kemencében, takaréktűzhelyen
szepember 11-12. ill. 18-19.	férfiaknak	Kemenceépítés, vasúti kemence építése
szepember 19.	nőknek	Népi hímzések - Gyimesi ingváll (női ing szabása)
október 3.	házi praktikák	Savanyítás - káposzta, csalamádékészítés
október 10.	nőknek	Népi hímzések - Azsúröltések, borsóka, díszítő összevarrások
október 17.	házi praktikák	Almaecet készítése és felhasználása, fűszeres, és gyógyecetek

- Rakott tűzhely építése: A műhelyprogram első alkalmán előadás formájában bemutatják a takaréktűzhely típusokat és a kályhaépítés elméleti tudnivalóit. Majd a program résztvevői bekapcsolódhatnak az építés folyamatába, így nem csak szemlélők, hanem „építőmesterek” is lehetnek. A program díja 10.000 ft.
- Sütés-főzés kemencében: Alapvető ismereteket és fortélyokat sajátíthatnak el a kemence felfűtéséről, és a hő gazdaságos felhasználásáról, a kemence eszközeiről, a kenyérsütésről, az egytálételek készítéséről, a kemencében sütés módozatairól, eszközeiről. A program során kenyeret, kalácsot sütnék és elkészítik az ebédre valót. Ha már van kemencéje akár a kertben vagy a házában megmutatjuk, mi mindenre tudja használni, mik a kemence használat legszükségesebb eszközei. A program díja 3.900 ft/fő.

Mindezen ismertetőből is láthatjuk, hogy a múzeum széleskörű ismeretszerzési és tanulási alkalmat biztosít, mind a gyermek és mind a felnőtt lakosság számára. Ha a tervezett bővítés is bekövetkezik, akkor még több lehetőség fog rendelkezésre állni, mind a múzeumpedagógiai, mind pedig múzeumandragógiai tevékenység fejlesztésére.

Felhasznált irodalom:

- Koltai Zsuzsa (2005): A múzeumok funkcióváltása. In: A múzeumok, mint a tanulás helyszínei. Szerk.:Thinasse-Demel Jutta – Németh Balázs. PTE-TTK-FEEFI, Pécs.
- Kurta Mihály (2009): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúráközvetítésben. 23.. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre. 23–54.
- Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre.

Lelt Dániel: A Sóstói Múzeumfalú andragógiai szerepe

Előszó

Ha még nem járt Északkelet-Magyarország "fővárosában", Nyíregyházán, annak csodálatos fürdő- és üdülőhelyén, Sóstófürdőn, nem is tudja, hogy Magyarország e tája mennyi kellemes meglepetést tartogat Önnek! Ha már itt van, ki ne hagyja hazánk legnagyobb regionális szabadtéri néprajzi múzeumának, a Sóstói Múzeumfalúnak a megtekintését! A múzeum nem úgynevezett "papucsos múzeum": itt a gyerekek labdázhatnak, fogócskázhatnak, megehetik a magukkal hozott elemózsiát (a családok akár még szalonnát is süthetnek), s ha a múzeumon kívül a közeli Állatparkot és a fürdőt is felkeresik, egész napos programot és látnivalót biztosít Önnek és családjának Sóstó!

Természetesen a dolgozat célja, hogy egy múzeumi sétára invitáljam Önöket Sóstófürdő északnyugati csücskébe, a kisvasút megállójának szomszédságában 1971 óta épülő Sóstói Múzeumfaluba, ahol a kapun belépve igazi 19. század végi faluba csöppen az ember. A fák koronáján áttetszik a faluközpont legmagasabb épülete, a hangulatos tivadari harangtorony fazsindelyes sisakja, s ezután rögtön a kismesterségek műhelysorának hatalmas üvegtáblákkal borított kirakatai vonják magukra a figyelmet. Akár télen, akár nyáron jöjjön is a látogató, mindig talál érdekességet, hiszen a falu mindig más-más arcát mutatja: a magasról tűző nyári vagy a téli nap fénye eltérő szögben világítja meg az épületek kontyait, faragott tornácoszlopait, amelyek a fehérre meszelt falakra vetődött árnyékukkal szinte megsokszorozzák önmagukat.

Nem véletlen tehát, hogy a múzeumot évről évre egyre több hazai és külföldi érdeklődő keresi fel, s ennek köszönhetően a Sóstói Múzeumfalú a megye leglátogatottabb közgyűjteménye lett. Az intézmény 1970-es alapításakor kitűzött céljai a falu építésének ütemével együtt valósultak meg, az évente átadott újabb és újabb épületek, a gyűjtemény néprajzi tárgyait bemutató időszak kiállítások és a tavasztól őszig szinte megszakítás nélkül folyó érdekes kulturális programok vonzzák a közönséget.

Mégis mi az, ami oly kedvelt kulturális célponttá teszi ezt a 7 és fél hektáros területet? Bizonyára a jó levegő is közrejátszik benne, de elfogultság nélkül állíthatom, hogy a manapság már sehol sem látható falukép, az épületegyüttesek, a berendezések különbözősége és a változatos programok együtt alakították ki azt az imázst, azt a vonzó összképet, amely miatt évente közel százezer látogató keresi fel a falut.

A Sóstói Múzeumfalú története

A Sóstói Múzeumfalú tervezése 1964-ben kezdődött, az építő munkálatok elindulására azonban csak 1970-ben került sor. Eleinte különböző vállalatok végezték az

épületek áttelepítését, majd 1975-től egy önálló építőbrigád munkába állásával indult meg a szakszerű és megfelelő tempójú építkezés. A múzeumfalú első része 1979-ben öt berendezett parasztportával nyílt meg a látogatók előtt. Azóta a 7 és fél hektáros terület beépült, és már több mint 80 építmény képviseli Északkelet-Magyarország sokszínű népi építészét. Az épületek túlnyomó többsége eredeti, ami azt jelenti, hogy egykori helyszínükről pontos felmérések alapján történt meg az áttelepítésük.

Az egyes épületelemek konzerválás és a szükséges kiegészítések elvégzése után kerültek vissza eredeti helyükre. Természetesen az áttelepítésre alkalmatlan anyagokat (például szalma- vagy nádhéjazat, vert fal stb.) vagy a túlságosan előregedett, rossz állapotban levő elemeket a visszaépítés során újakkal pótolták, de egyébként az áttelepítés mindig szigorúan az eredeti állapot helyreállítását célozta. Csak néhány olyan épülete van a múzeumfalúnak, amely régi tervrajzok és fotók alapján rekonstrukcióként készült el. A lakóházak berendezése ugyancsak a legnagyobb hitelességgel történt, vagyis lehetőség szerint ugyanabból a faluból, vagy legalábbis a környező településekről származó bútorok, használati és dísz tárgyak kerültek az enteriőrökbe. A múzeumfalú Magyarország második legnagyobb skanzenjeként megközelítőleg teljes képet nyújt az Észak-Tiszántúl egykor oly gazdag néprajzi anyagáról, a 19. század végi, 20. század eleji hagyományos paraszti életmódról.

Hazánk legnagyobb regionális szabadtéri néprajzi múzeuma a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye földrajzi és néprajzi tájegységeinek megfelelő csoportosításban egy valóságos, ám igazából soha nem létezett falú másaként mutatja be a vidék néprajzi sajátosságait. Szatmár, Bereg, Rétköz, Nyírség és a nyíri Mezőség 19. század végi szegény- és középparaszti, valamint kismemesi lakóházai, gazdasági épületei, jellegzetes lakberendezési hagyományai, használati és dísz tárgyai hiteles képet nyújtanak a parasztság egykori életformájáról. A régi faluképet idézik fel a "múzeumi falú" központjában látható közösségi épületek is: az iskola, a református templom, a harangtorony, a paplak, a tűzoltószertár, a szatócsbolt és kocsmá.

Olyan kuriózumok is helyet kaptak a múzeum területén, mint a hajdani kismesterségeket bemutató műhelysor, a kovácműhely és a borbélyüzlet, a faluvégi cigánykunyhók épületegyüttese, vagy a Nyíregyháza környékére a 18. században betelepült szlovák népesség jellegzetes bokortanyai életmódját reprezentáló "tírpák tanya". Legutoljára a nyírségi kismemesi porta, egy szárazmalom és egy fejfás temető telepítése fejeződött be, s ezekkel vált teljessé a falukép. Az épületek mellett a tájjellegű gyümölcsfák, konyhakertek és kultúrnövények, a házak előtt pompázó virágoskertek egy 19. század végi falú hamisítatlan hangulatát varázsolják a látogatók elé.

Az "élő múzeum" gondolata jegyében egy-egy lakóházban bizonyos házimunkák, például a kenyérsütés vagy a kenderfeldolgozás jellegzetes eszközei és munkafolyamatai láthatók, alkalmanként pedig valamelyik jeles naphoz kapcsolódóan az ünnepi készülődés tárgyai (például a görög katolikusok hagyományos húsvéti, karácsonyi szobabelsője) kerülnek bemutatásra. Ugyancsak a múzeum élővé tételét szolgálják a különböző mesterség- és kézműves bemutatók, amelyek a fazekasság,

fafaragás, gyertyamártás, kovácsolás, bőrzés, gyöngyfűzés, vajköpülés, mézeskalácssütés és szövés munkafolyamataival ismertetik meg a látogatókat. Nagyobb rendezvények alkalmával vagy szervezett csoportfoglalkozások keretében ki is próbálhatók, el is sajátíthatók egyes régi mesterségek, házimunkák fortélyai. A szatócsbolt, a kocsmá és a templom eredeti funkciójában működik: utóbbiban esküvőket és keresztelőket is szoktak tartani.

A látnivalók körét szervesen egészítik ki a múzeum profiljához illeszkedő rendezvények. Hagyományosan minden évben sok látogatót vonz a május elsejei májusfaállítás és majális, a pünkösdi királyválasztás és a Szent István-napi kenyérünnep. Nagy népszerűségnek örvendenek a különböző őszi paraszti munkákat (aszalást, lekvár főzést, paprikafűzést, káposztasavanyítást, dohányfűzést- és simítást, paszulycséplést, mustkészítést stb.) felelevenítő bemutatók. A szerdánkénti népi gasztronómiai bemutatók (ahol az elkészült tájjellegű ételeket meg is lehet kóstolni) sokaknak rendszeres programot jelentenek. A gyerekek számára szervezett nyári hagyományőrző táborok, a múzeumfalusi szabadtéri színpadán alkalmanként megrendezett folklórfesztiválok és - műsorok mind azt a célt szolgálják, hogy az utókor számára megőrzött épületek és tárgyak mellett a népi kultúra másik arcát, a hagyományos paraszti élet ünnepi és hétköznapi oldalát is megismertessük a látogatókkal.

S hogy ne csak a magyar, hanem más népek folklórája, szokásaiba és népi gasztronómiájába is bepillantást nyerhessünk, az őszi Kóstolja meg Magyarországot! program idején más-más táj vagy ország képviselői mutatkoznak be kiállítással, folklórműsorral és népi ételekkel.

Az országnak ezen a részén aránylag kevés a helyszínen fenntartott, múzeumnak berendezett népi épületek száma. A tájházak hiánya részben azzal magyarázható, hogy az Alföldön, s így e területen is a földből, sárból emelt épületek voltak túlsúlyban, emiatt igen kevés maradt fenn belőlük a régebbi évszázadokból. S hogy ez a kevés se tűnjön el nyomtalanul, 1964-ben a megye vezetése úgy döntött, hogy létrehozza a Sóstói Múzeumfalut. A tervezés még abban az évben megkezdődött, a munka beindulására azonban csak 1970-ben került sor.

A múzeum megnyitása óta eltelt három évtized igen látványos fejlődést hozott: a nyitásra elkészült öt porta mellett még további nyolc építése fejeződött be, s kialakult az orsós faluközpont az oda illő közösségi épületek egész sorával. A kezdeti bizonytalan és esetleges támogatások után az utóbbi évek lényegi változásokat hoztak: 1995-ben az Európai Unió Phare-programja, míg 1999-ben a Nemzeti Örökség Program által biztosított jelentős összeg lehetővé tette az építés felgyorsítását, a népi épületek áttelepítésének befejezését. Mindezek eredményeként múzeumunk Magyarország legnagyobb regionális szabadtéri néprajzi múzeumává vált.

2014-ben nagyszabású fejlesztéseknek köszönhetően (HURO projekt), egyrészt teljes egészében felépült Újlétei uradalmi magtárunk, így az abban működtetett „közösségi centrumban” immár 400 m² hasznos alapterületen fogadjuk látogatóinkat, télen-nyáron. Másrészt a 7,5 hektáros néprajzi falu mellett helyet kapott a 1,5 hektáros

Árpád-kori Nyíres falu is, amelyben 5 épületet, egy kutat, és egy kemencét építettek meg. A területen egy kurgán, és rövidesen a hagyományos élővilággal betelepítendő tó is kialakításra került.

A Sóstói Múzeumfalu andragógiai szerepe

Napjainkban a múzeumoknak aktívabb szerepet kell betölteniük az emberek, a társadalom szabadművelődésében, közösségfejlesztésében és a személyiségfejlesztésben. Ki kell elégíteni a tudás társadalmának tanulási igényeit. Emiatt a múzeumoknak hagyományos funkcióik mellett egyre nagyobb hangsúlyt kell helyezniük oktató, nevelő és szórakoztató funkcióikra. Ezért az egyes intézményeknek meg kell találniuk saját helyüket az oktatás, nevelés területén. A múzeumoknak az élethosszig tartó tanulás szerves részévé, az életünk végéig tartó tanulási folyamat fontos színterévé kell válniuk. Az antropagógia jegyében minden korosztály számára iskolarendszeren kívüli tanulási lehetőséget kell biztosítaniuk. A Sóstói Múzeumfalu hatalmas mennyiségű információ birtokában van, ezért fontos szerepet tölthet be a nevelés területén. Az általa közvetítendő tudástartalmat képezik a hagyományos, falusi életmód és az ehhez tartozó tevékenységek, a hagyományok, népszokások és a teljes népi kultúra. Mindezen ismeretek megőrzésének és átadásának egyre nagyobb jelentősége van, hiszen globalizálódó világunkban a fiatalabb nemzedékek, s már lassan az idősebbek sem ismerik hagyományaikat, egyre nagyobb problémát jelent a kulturális identitás elvesztése. A Múzeumfalu fontos feladata lehet ebből a szempontból a hagyományok visszatartásában, újratartásában realizálódhat. Az élethosszig tartó tanulás első lépcsőfokát jelentő gyermekkori tanulásban jelentős szerepet vállal a Skanzen, a múzeumpedagógiai tevékenység hosszú múltra tekint vissza. Már 1984-től havonta 1 alkalommal múzeumi matinét (játékos vetélkedő) rendeztek a múzeumban a város tanulói számára. Táborokat szerveztek, ahol lehetőség nyílt a játékos tanulásra (pl.: régésztábor). Emellett múzeumi órákat és 1-1 témakör köré szerveződve tananyagot túlmutató tárlatvezetéseket is tartottak. Továbbá a kiállításokhoz kapcsolódó feladatlapokat készítettek diákok számára. A gyermekeket napjainkban is sokszínű múzeumpedagógiai programmal várják. Ide sorolhatók a kézműves foglalkozások, bemutatók, a múzeumi órák, a nyári táborok, az erdei iskolák illetve a tematikus programok. Mindezek azt bizonyítják, hogy a fiatal korosztály nevelésében aktív szerepet vállal a Múzeum. A Sóstói Múzeumfalu andragógiai vizsgálatánál megállapítható az a tény, mely szerint a múzeumpedagógiának nagyobb hagyománya van, mint a múzeumandragógiának. Ez különösen érvényes a formális keretek között zajló tanulásra. Míg a múzeumpedagógiai programok rendszeresen, szervezeten megrendezésre kerülnek, az itt folyó andragógiai tevékenységek viszonylag nehezen definiálhatók.

A kiállítások utáni tárlatvezetések és előadások teszik ki a felnőtt-nevelési tevékenység fő részét. Annak ellenére, hogy formális felnőtt tanulási program nem

igazán működik, non-formális és informális tanulási alkalmak felfedezhetők a múzeum programkínálatában. A közművelődési tevékenységek között lelhetők fel andragógiai tartalmak. Bár kimondottan oktatási célú programokat nem szerveznek számukra, a múzeumban való séta, a múzeum kiállításának megtekintése, az itt szerezhető információk kiváló informális tanulási lehetőséget biztosítanak, így módon a múzeum hozzájárul az élethosszig tartó tanulás megvalósulásához.

A Skanzen múzeumandragógiai programjait tekintve a következő fő célcsoportok különíthetők el: a családok, az exkluzív csoportok és céges rendezvények résztvevői. A Múzeum elsődlegesen a családokat célozza meg programjaival. Kifejezetten a felnőtt célcsoportnak szóló programok kevésbé vannak jelen a programkínálatban, inkább családi programokon keresztül valósul meg a kultúraközvetítés. A családi programok közül non-formális felnőttoktatásnak tekinthetők a jeles ünnepkörökhöz és a gazdasági ünnepekhez kapcsolódó rendezvények, illetve a fazekas és népi gasztronómiai bemutatók. Emellett ezek a családi programok a generációk közötti tanulásra is lehetőséget biztosítanak. A Múzeumfaluban egy-egy jeles naphoz kötődően célirányos programokat szerveznek. Ezek az ünnepek: Húsvét, május 1., Pünkösöd, Szent Iván, Augusztus 20., Márton nap. Ezeknek a rendezvényeknek a célja szórakoztató formában felidézni és továbbadni az adott ünnephez tartozó népszokásokat. A Skanzenben május közepétől egészen augusztus közepéig heti rendszerességgel fazekas és népi gasztronómiai bemutató kerül megrendezésre. Ez kiváló alkalom a tanulásra, a bemutatók során a látogatók megismerhetik a különböző tárgyak és ételek elkészítésének folyamatait, illetve a korabeli eszközöket. Emellett pedig a tapasztalati tanulásra is lehetőség nyílik, hiszen be is kapcsolódhatnak a folyamatba, kipróbálhatják a tevékenységeket, így aktívan vehetnek részt a tanulási folyamatban. Az elkészült termékeket pedig meg is kóstolhatják, illetve hazavihetik. Mindez élményszerűvé teszi az ismeretszerzést. Jelentős célközönségük volt a céges rendezvények célközönsége. Azonban mára az ilyen típusú rendezvények száma visszaesett. Nagyon népszerű volt a múzeumfalu, a környezet és a szolgáltatás családi napok, partnertalálkozók és céges rendezvények megtartására. Egy-egy ilyen alkalom során sokszínű múzeumandragógiai programokat kínálnak a résztvevők számára. Bemutatják a falut és tárlatvezetést tartanak. A műhelyekbe a mai napig mesterembereket (pl.: borbély, kovács) hívnak, akik ott dolgoznak, a mesterséget be tudják mutatni egy ilyen rendezvényen vagy egy jeles nap alkalmával. A múzeumi tanulással kapcsolatban számos elmélet jött létre. Ezek közül a Skanzenben leginkább a tapasztalati tanulás valósul meg. Ez interaktivitáson, a tárgyakkal való személyes találkozáson és az új tapasztalatok szerzésén alapul, s jóval hatékonyabb, mint a hagyományos tanulási módszerek. Mivel nincsenek kifejezetten oktatási célú programok, így speciális andragógiai módszereket sem alkalmaznak, azonban a felnőttoktatási módszerek közül a Sóstói Múzeumfaluban az előadás (pl.: „Keresztül kasul”, Érdekes emberek érdekes helyen program), a kooperatív módszer (pl.: kézműves foglalkozások) és a vetélkedő módszer alkalmazása fedezhető fel. Emellett az informális úton történő tanulás dominál.

A Sóstói Múzeumfaluban is szükségessé vált az alkalmazkodás a modern kor igényeihez. Ma már egy pusztán oktató jellegű programra nem lehet becsalogatni a látogatókat a múzeumokba. Megváltozott a világ, a közönség, számukra többet, látványosabbat, élményt kell nyújtani. Emiatt a kultúrákövetítés általában szórakoztató formában történik, a programokat igyekeznek minél látványosabbá tenni. Itt is megjelenik az edutainment, mely megmutatkozik az „élő múzeum” koncepcióban, az „érints meg” típusú kiállításban, foglalkozások és mesterségek kipróbálásának lehetőségében.

Javaslatok a fejlesztésre

Nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az informális tanulási alkalmak mellett a non-formális lehetőségekre is. A tematikus foglalkozásokat ki lehetne terjeszteni a felnőtt célcsoportra is. Ezek olyan témák köré szerveződhetnének, amelyeket a látogatók otthon, a mindennapjaikban is hasznosítani tudnak. Például nőknek házi praktikák, főzési tippek, a férfiaknak kertészeti ismeretek.

Mivel a Múzeumfalu a családokat célozza meg, lehetnének kiadványok, információs és segédanyagok a szülők számára, hogy a kiállítás üzenetét megfelelően tudják közvetíteni gyermekeik számára. Emellett kialakíthatók kifejezetten családoknak szóló foglalkoztató füzetek is. Fontos, hogy a múzeumok is alkalmazkodjanak a kor igényeihez, ezért a Múzeumfaluban is alkalmazni lehetne modern technikai eszközöket. A helyiségekben kisfilmeket lehetne vetíteni arról, hogyan zajlott ott az élet, az eszközök milyen funkciót tölthettek be, hogyan használták ezeket. Ezáltal hatékonyabbá tehető az ismeretátadás. A Múzeum honlapján a Szentendrei Skanzenhez hasonlóan virtuális túrára lehetne invitálni a látogatót, melynek során rengeteg új információt lehetne átadni a vendégeknek. A látogatókat a kiállítás megismerésében Audio guide készülékek segíthetnék, ezeket különösen a külföldi vendégek hasznosíthatnák.

Felhasznált irodalom:

Bodnár Zsuzsanna – Páll István (1999): Sóstói múzeumfalu. Nyíregyháza Sóstófürdő, Múzeumfalu Baráti Köre. Koltai Dénes - Koltai Zsuzsa (2012): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. A felnőttoktatás lehetőségei a múzeumokban. In: <http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/tanulmanyok/koltai.pdf>

Koltai Zsuzsa (2011): A múzeumi kultúraközvetítés változó világa. A múzeumi kultúraközvetítés pedagógiai és andragógiai szempontú vizsgálata. [Iskolakultúrákonyvek sorozat 41. kötet] Veszprém, Gondolat Kiadó

Nagyné Bősze Katalin (2009): Közművelődési mustra (az elmúlt harminc év eredményei). In: Páll István (szerk.): Ahol visszafordul az idő kereke... Írások a Sóstói Múzeumfalu 30 évéről. [A Sóstói Múzeumfalu kiskönyvtára sorozat 9. kötet.] Nyíregyháza-Sóstófürdő, Múzeumfalu Baráti Köre.

Páll István (2009a): Ahol visszafordul az idő kereke... Írások a Sóstói Múzeumfalu 30 évéről. [A Sóstói Múzeumfalu kiskönyvtára sorozat 9. kötet.] Nyíregyháza Sóstófürdő, Múzeumfalu Baráti Köre. Páll István (2009b): Kelet-magyarországi tájházak. [A Sóstói Múzeumfalu kiskönyvtára sorozat 7. kötet.] Nyíregyháza-Sóstófürdő, Múzeumfalu Baráti Köre.

<http://www.muzeumfalu.hu/>

Bíró Tamás László: Holló László Emlékház

Előzmények

Gyermekkorom óta meghatározó hely számomra Debrecen, azon belül a város szélén található Tócskert. Itt nőttem fel, idejártam általános iskolában és gimnáziumban is. A gimnáziumhoz tartozik egy tagintézmény, amit a híres festőművész Holló László nevét viseli. Középiskolai tanulmányaim alatt számtalanszor csodáltam meg eme csodás intézményt, és természeti adottságait, de részletes és átfogó ismeretem sosem volt Holló László tevékenységéről, és az emlékház történetéről. Ezért úgy gondoltam, hogy megfelelő választás volt számomra a Holló László Emlékház vizsgálata.

1. Intézmény

A Tócskert betonrengetegének szívében a gimnázium mellett oázisként tárul elénk a Holló László Emlékház, amelyet 1978-ban nyitottak meg. A művész 1887-ben született Kiskunfélegyházán. A pesti Mintarajziskolában szerzett rajztanári diplomát. Ezután Münchenben Hollósy Simon tanítványa lesz. Később Párizsban tanul, emellett Itáliában és Spanyolországban tanulmányozza a régi korok festészetét. Leonardo, Greco, Rembrandt, Cézanne, a korai expresszionizmus, a fauvizmus Holló számára nem hatást jelent, nem lenyűgözőn követendő iskolát, hanem az egyéniség felszabadításának példáját. Egy új festői légkört alakít ki: teljes elszakadás a hazai akadémikus naturalizmustól. Ez a forradalmiság azt jelenti, hogy mindent próbáljon meg az ember, még az abszurdot is, csak saját nyelvén beszélhessen, csak őszinte legyen és belülről jövő.

A festészete soha nem jutott el az absztraktig, a konkrét élmény, a dolgok lényege mindig tetten érhető vált a műveiben.

"Minden jó és komoly munka, akár a régi hagyományokon alapszik, akár szakít azokkal, ha belülről jön, akkor időtálló és modern. Az absztraktok elvetik a természetet, akkor pedig megszűnik minden értékes, jó és szép. A figurális elemet nem lehet eldobni."

Holló László.

1.ábra:

Holló László szobra

Forrás: <http://www.medgyessyгимnázium.hu/images/stories/tartalmak/hollo2.jpg>

1918-ban telepedik le Debrecenben. Ezután 1915-ben feleségül veszi a Hrabéczy Annát. Itt kezd el kibontakozni művészete, melynek témájául az "embert" választja sorsával, jelenével, múltjával, pszichikumával. A képein mindig ott az ember, még tájképei, csendéletei is "emberarcúak", mozognak, lélegeznek belülről. A munkásságának eredményét 1941-ben a Szinyei-díjjal, 1956-ban a Munkácsy-díjjal, 1971-ben a Kiváló Művész kitüntetést díjjal jutalmazzák. Majd 1975-ben Debrecen a város díszpolgárává avatják. 1976-ban hal meg Debrecenben. A 1970-es években dőlt el hagyatékának a sorsa. A család és a barátok Debrecen városának ajándékozták a felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt. Ebből a hatalmas anyagból, valamint özvegye újabb ajándékaiból nyílt meg 1978-ban a debreceni Holló emlékház tárlata. A Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola nyerte el a Holló ház gondozásának jogát.

Holló László Baráti Kör

A közel egy hektár területen álló, a villa mellett egy gyönyörű parkot is magában foglaló múzeum nemcsak az 1976-ban elhunyt Holló Lászlónak állít emléket: a festő méltán híres képei és seccói mellett az épület egyik különtermében helyet kaptak a művész sógorának, Hrabéczy Ernőnek a festményei is. A múzeum fényét emeli a Hrabéczy-ház körül létesülő szoborpark. A Holló-hagyaték gondozói (akik Debrecenen kívül a festőművész szülőhelyén, Kiskunfélegyházán, a Kiskun Múzeumban is több kitűnő alkotást őriznek az életműből) igyekeznek méltóképpen életben tartani a csaknem három évtizede elhunyt alkotó emlékét. A Holló László Baráti Kör ezt a nemes feladatot látja el megalakulása óta, s ezt a célt szolgálják a minden évben március 6-án, a művész születésnapján tartandó megemlékezések, koszorúzások is. A nemes alkalom idején minden évben, a festő özvegye átadja a Holló László díjat.

Átadták a Holló László-díjat

A születésének 124. évfordulóján Holló László festőművészre emlékeztek a róla elnevezett sétányon és az emlékmúzeumban. A koszorúzások után átadták a Holló László díjat, és bemutatták a jubileumi évet elindító antológiát is. A Kossuth- és Munkácsy-díjas művész sokoldalú festő volt, mitológiai és történelmi témák épp úgy közel álltak hozzá, mint a parasztság sorsát bemutató élethelyzetek, a tájképek, vagy a csendéletek. Úgy festett, hogy mindig gondolatokat, érzéseket közvetítsen. Holló László barátai és tisztelői 2015.03.06.-án a művésztől elnevezett sétánynál gyülekeztek. Először a mellszobornál, majd a múzeum kertjében lévő emlékműnél koszorúzással emlékeztek a festőre. A rendezvényen minden évben átadják a Holló László-díjat, a rangos elismerést idén Bogdándy György festőművész kapta. A díj átadása után bemutatták azt az antológiát, amely az országos Holló László verspályázat nyerteseinek műveit tartalmazza. A kötet már a Holló László emlékévé szellemében készült, jövőre lesz ugyanis a művész születésének 125. évfordulója

3. Programok, látnivalók

A múzeumnak konkrét felnőttképzési tevékenysége nincs, de több olyan kezdeményezést indított, ami elsősorban a felnőtteknek, a műértőknek szól.

A. Holló László emlékkiállítás

A valamikori Hrabéczy-villában helyet kapott Holló László Emlékmúzeum anyagának nagyobbik részét az 1887-től 1976-ig élt festőművész alkotásai teszik ki. A különleges stílusukról könnyen felismerhető, a sötét és világos tónusokat mesterien kombináló képek és az épület belső falaira festett seccók több helyiséget töltenek meg, s külön szoba jutott a művész rekonstruált, eredeti használati tárgyakkal berendezett műtermének a bemutatására is. A Kiskunfélegyházán született Holló László művészete Debrecenben bontakozott ki. A Hollósy Simon növendékeként Münchenben pallérozódott ifjú az első világháború környékén lelt (később véglegesnek bizonyult) menedékre a kálvinista Rómában, ahol nemcsak festőként, de ismert és elismert közéleti személyiségként is nyilvántartották. Az Ady Társaság osztályelnökeként és a helyi művésztelep fő szervezőjeként örök időkre elvülhetetlen érdemeket szerzett magának. Munkásságának első évtizedeiben elsősorban portrékat alkotott az ifjú művész, majd az 1920-as években egyre inkább rátalált saját stílusára és saját témáira: az életképek mellett ekkor születtek az első bibliai és mitológikus ihletésű festményei is. Holló László 1930-ban önálló kiállítást rendezhetett a debreceni városházán, de a második világháború közeledtével egyre inkább elszigetelődött és egy évtizedig teljes visszavonultságban dolgozott. A viláégés után önarcképek, portrék, történelmi képek egész sorával gazdagította életművét. Témájául mindig az embert választotta, sorsával, jelenével, múltjával, pszichikumával. Még a tájképei, csendéletei is "emberarcúak", mozognak, lélegeznek belülről. Holló László roppant dinamikus festészete drámai, impulzív, mozgalmas, rendkívül kifejező. Önarcképsorozata egyedülálló a hazai művészettörténetben. A hatvanas évektől könnyedebb témákat is elővett, az addigiaktól kissé eltérő stílust választott, míg a hetvenes években visszatért kedvenc csendéleteihez, tájképeihez. Munkácsy- és Kossuth-díjat kapott, Erdemes és Kiváló Művész.

B. Holló László 125

A Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola, Holló László születésének 125. évfordulójának alkalmából a felújította az emlékházat. Ennek a megnyitóját ünnepélyes keretek között 2014.október. 18-án tartották.

A program:

13 óra - Program előtti sajtóbemutató

14 óra - **KAPUNYITÁS**

- Köszöntőt mond és a kültéri tárlatot megnyitja: **Fekete József** - igazgató
- Holló László festészetét bemutatja: **Dr. Vitéz Ferenc**
- Az emlékházat felavatja: **Halász János** - az Emberi Erőforrás Minisztérium parlamenti államtitkára
- A felújítással és a pályázattal kapcsolatos szakmai koncepció ismertetése: **Kiss Papp Csilla, Kónya Ábel, Szabó Károly**

Helyszín: Debrecen, Holló László sétány 8.

C. Hrabéczy Ernő emlékszo

Nagynevű sógorával, Holló Lászlóval ellentétben **Hrabéczy Ernő** (1894-1953) igazán sohasem vált országosan ismert festőművésszé. Pedig a festő apától származó ifjú az első világháború alatt maga is Münchenben sajátította el a művészet fortélyait Hollósy Simon tanítványaként, majd Debrecenbe hazatérve több kiállításon is megmutathatta alkotásait a nagyközönségnek. Hrabéczy Ernő 1928-ban európai körútra indult, s a nyugati országokban tett látogatásai jótékony hatással voltak művészetére. Kialakult az a sajátos, kissé komor stílusa, amelyet a Holló László Emlékmúzeumban kiállított furcsa, sötét tónusú, enyhén groteszk, hosszúkásra nyúlt arcokat ábrázoló portréi is jól illusztrálnak. A második világháború már Budapesten találta a művészt, de Hrabéczy nem tudott hosszú időre elszakadni szeretett szülővárosától, és a háború befejeztével visszatért Debrecenbe. Fájdalmasan korai haláláig több helyi és országos kiállításon vett részt alkotásaival.

4. Összegzés

A lakótelep közepén helyezkedik el az emlékház. A környezete kellemes és barátságos, zöld övezetben található meg. Infrastrukturális felszereltsége is kielégítő. Úgy gondolom, hogy meg kellene céloznia a lakótelep fiataljait és időseit célcsoportként. Hiszen a lakótelepen ez a két célcsoport található meg a legnagyobb létszámban. Emellett, úgy gondolom mind a kettő csoport nyitott lenne bármilyen fajta foglalkozásra, programra. Amelyet a lakótelep szívében található emlékház kitudna elégeíteni. A fiataloknak ismeretterjesztő és sportra épülő programokat kellene szervezni, elsősorban a nyári szünetben. Amikor a legtöbb gyerek csak céltalanul üldögel a lakótelep padjain, ezáltal csökkenthetné a gyerekeknél a rossz társaságba kerülés veszélyét is. Továbbá az idősebb korosztály számára lehetne ez egy találkozó pont, ahol részt vehetnének különböző non-formális képzésekben. Tanulhatnak egymástól, ismereteik megosztásával, továbbá nem magányosodnának el. Hiszen fennmaradna bennünk a társasághoz való kapcsolódás ösztöne, vagyis a "mi" tudat.

Felhasznált irodalom:

Holló László Emlékház (2015)

<http://www.medgyessygyimnazium.hu/hollo-laszlo-muzeum.html> 2015.04.11 11.00h

Holló László Emlékház (2015)

<http://hollo.mfg-art.hu/> 2015.04.09 15.00h

Holló László Emlékház (2015)

<http://debrecen.varosom.hu/latnivalok/muzeum/Hollo-Laszlo-Emlekmuzeum.html>
2015.04.08. 13.00h

Mermeze György Gergő: A Déri Múzeum múzeumpedagógiai – múzeumandragógiai tevékenységének bemutatása

Bevezető

A Szociálandragógiai és HR terepek beadandó dolgozatának témájaként a Déri Múzeumot választottam. Azért választottam ezt az intézményt, mert tudtam, hogy jelentős változásokon esett át a múzeum 2015. év elején és kíváncsi voltam, hogyan hatott ez a múzeumpedagógusok mindennapi munkájára és magára a múzeumpedagógiai tevékenységre.

A dolgozatom alapját a Déri Múzeum holnapja adta, másrészt pedig az intézmény múzeumpedagógusával, Bán-Szabó Edittel készített interjúm.

A múzeum története

Déri Frigyes 1920. október 18-án adományozta művelődéstörténetileg jelentős gyűjteményét a magyar államnak. Egyedüli megkötése az volt, hogy a gyűjteménynek Debrecenben építsenek múzeumot. Azért esett Debrecenre a választása, mert itt járt egyetemre. Az egyetem hallgatói a tárgyak segítségével közvetlen tapasztalati ismereteket szerezhettek távoli kultúrákról, ez a gyűjtő tevékenységének új értelmet adott. Egyetemes művelődéstörténeti adományával a debreceni Városi Múzeum kiemelkedett a helytörténeti múzeumok sorából.

7. ábra: Koppay József: Déri Frigyes (1921)

Később felesége és testvére is adományozott a múzeum számára. Déri György kárpát-medencei népművészeti gyűjteménye révén a Déri Múzeumot a „második néprajzi múzeumként” is emlegetik. „A későbbi gyűjtéseknek és adományozásoknak köszönhetően is műtárgy-együttese felölel minden múzeumi szakágat. Érdekes helytörténeti dokumentumokkal, történetileg és esztétikailag jelentős képzőművészeti alkotásokkal, különleges iparművészeti tárgyakkal, ritkaságnak számító numizmatikai darabokkal és irodalomtörténeti jelentőségű kéziratokkal, nyomtatványokkal, látni érdemes néprajzi tárgyakkal, európai híré régészeti leletekkel és nem csak a táj

élővilágát reprezentáló természettudományi gyűjteményi darabokkal várjuk a látogatókat.”

Az 1930-ban nyílt meg a Déri Múzeum, amit Györgyi Dénes és Münnich Aladár terveztek. A múzeum megálmodói kultúrpalotának szánták az épületet, vagyis olyan helynek, „ahol ember és kultúra találkozik”. A múzeum dolgozóinak célja, hogy e találkozás egyszerre lehessen élmény és tanulás. A Déri Múzeumot újra a város egyik legfontosabb közösségévé kívánják alakítani, ahol nemcsak kultúrák, hanem emberek is találkoznak.

2015. január előtt a Déri Múzeum volt a Hajdú-Bihar megyei Múzeumok Igazgatóságának vezetője, az intézmény irányítása alá tartozott a megye többi múzeuma. Januártól ez a rendszer megszűnt, a megye többi múzeumát átvették a helyi önkormányzatok. Mivel Debrecenben csak egy múzeum működtetésére és fenntartására van lehetőség állami finanszírozásból, ezért a városvezetés összevonta a város néhány kulturális intézményét. Jelenleg a múzeum három tagintézményből áll, ezek pedig a következők:

- Déri Múzeum
- Modem Modern és Kortárs Művészeti Központ
- Debreceni Irodalom Háza (volt Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum)

Állandó és időszakos kiállítások

A Déri Múzeumot felújítási munkálatok miatt 2010-ben bezárták. 2012-ben nyílt meg újra a múzeum, viszont azóta nem tudták újrászervezni az állandó kiállításokat.

A Déri Múzeum épületében jelenleg egy állandó kiállítás várja a látogatókat, ez pedig a Munkácsy kiállítás. Napjainkban a Munkácsy trilógia két darabja tekinthető meg Debrecenben, az Ecce Homo és a Golgota. A harmadik mű, Krisztus Pilátus előtt május 12-én került vissza Debrecenbe.

A tervek szerint 2015. szeptemberétől újra megnyitják a múzeum 2010. előtti állandó kiállításait. Ezek között szerepel festmény és grafikai kiállítás, régészeti kiállítás, Egyiptommal kapcsolatos kiállítás, Debrecen helytörténeti kiállítása, szamurájokról szóló kiállítás és fegyverkiállítás is.

Az interjú elkészítése után egy másik tagintézményben, a Debreceni Irodalom Házában is megnyílt egy állandó kiállítás „Álmodó magyarok” címmel, ami a debreceni irodalmi életet mutatja be.

Az állandó kiállítások mellett természetesen megjelennek az időszakos kiállítások is az intézményben. Jelenleg is látogatható a Modem épületében az „Angyalszárnyon vigyed azt tovább” című kiállítás, ami Vadász Endre (1901-1944) képzőművészeti munkásságát hivatott bemutatni. Ennek a különlegessége, hogy bár

több száz Vadász Endre mű – főleg festmény és grafika – van a múzeum gyűjteményében, korábban még sohasem voltak láthatóak egyben, egy kiállítás keretében.

Az interjú során megemlítették még a „A megmozdult szótár” – Weöres Sándor 100 éves” című kiállítást, amit márciusig lehetett látogatni, valamint a honlapon szerepel az „Ékszerekbe álmódott gondolatok”, ami a Kós Károly Művészeti Szakközépiskola ötvös szakán tanuló diákok nemesfém és zománc ékszereit mutatja be. Utóbbi kiállítás május 3-ig volt megtekinthető a Déri Múzeumban, erről azonban nem kaptam semmilyen információt az interjú során.

A múzeum honlapja

A múzeum honlapja a <http://www.derimuzeum.hu/> címen érhető el. Úgy gondolom, hogy egy jó weboldal ma már elengedhetetlen egy múzeum életében is, így a Déri Múzeum számára is. Ezért röviden bemutatom a fent említett honlapot és az ezzel kapcsolatos észrevételeimet.

A kezdőoldal flash alapú, 15 menüponttal. Személy szerint ezt túl soknak tartom, 5-6 menüpont szerencsésebb lenne a honlapon történő kiigazodás segítségével. A kezdőoldal tetején egy banner jelenik meg, ami a múzeum aktuális programjait, kiállításait hirdeti. A képernyő alján pedig a múzeum aktuális álláshirdetéseit láthatjuk, ami szintén szokatlan megoldás.

Szintén érdekes a weboldal technikai adatai. A javasolt böngésző Internet Explorer 6, a felbontás pedig 1024x768. A rankings.hu adatai szerint Magyarországon a Google Chrome és a Mozilla Firefox a legnépszerűbb böngészők (35,43% és 29,03% használati arány a magyar internetezők körében), míg az Internet Explorert az internethasználók mindössze 11,82% használja.

Korábban említettem a felbontást, ami a Déri Múzeum honlapján 1024x768. Ez 4:3-as képarányt jelent. A rankings.hu statisztikái szerint ez a felbontás és képarány utoljára 2013. áprilisában volt a lista élén, azóta viszont felbontás került az első helyre, ami 16:9 képarányt jelent. Az utóbbi 2 évben tehát az ilyen jellegű elvárásoknak sem felel meg az intézmény honlapja. A honlap ezen adottsága nemcsak esztétikailag kifogásolható, hanem a használhatóságon is sokat ront ettől eltérő felbontású kijelzőkön.

Az egyik legnagyobb hibának azt gondolom, hogy nincs egységes megjelenés az egyes aloldalak esetén. Például a főoldalon a „Hírek” menüpontra kattintva egy ablakban jelennek meg a hírek, a többi aloldal címe pedig eltűnik. A „Programjaink” menüpontra kattintva pedig egy másik oldalra ugrik a böngésző, a fejlécen Déri Frigyes képével és „Déri Múzeum” felirattal, alatta pedig további menüpontok. Az „Üvegseb” menüpont is hasonlóan jelenik meg, annyi különbséggel, hogy itt eltűnnek a további

menüpontok a fejlécből. A „Munkácsy” menüpont pedig egy teljesen más megjelenésű aloldalt nyit meg, ami nem hasonlít a többi oldalak közül egyikre sem.

Rengeteg további apró hibát lehet megfigyelni a múzeum honlapjának használata közben, például a hivatkozások esetén egész bekezdéseket érzékel a böngésző linkként.

Múzeumpedagógiai – múzeumandragógiai tevékenység

Dolgozatom fő témája a Déri Múzeum múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenysége, azonban az interjú elkészítésének időpontjában - 2015. március 5-én – kevés foglalkozásról tudtak beszámolni a múzeumpedagógiával foglalkozó dolgozók. Interjúalanyom, Bán-Szabó Edit 2008 óta dolgozik a Déri Múzeumban. Korábban több feladatért is felelős volt, jelenleg a múzeumpedagógiai programok többségéért felelős. Mellette Aranyi Fruzsina dolgozik múzeumpedagógusként 2015 márciusa óta. Az intézmények összevonás előtt 2 múzeumpedagógus dolgozott a Modemben is, de az összevonást követően nem folytatták a munkát.

Az ott dolgozók minden állandó és időszaki kiállításhoz (valamint különleges alkalmakhoz kapcsolódóan, például nemzeti ünnepekkor) szerveznek múzeumpedagógiai foglalkozásokat. Mivel a Déri Múzeumban 2012 óta nem tudták újra megnyitni a kiállításokat, így komoly nehézségekbe ütköznek a múzeumpedagógusok. Általánosságban elmondható, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozások fő célcsoportja az általános iskolások, főleg az alsó tagozatosok, valamint az óvodások. Kevésbé jelentős a középiskolás csoportok jelenléte a múzeumban.

A múzeumpedagógiai foglalkozásokról általánosságban elmondható, hogy minden kiállításhoz hasonló jellegű rendezvényeket, órákat szerveznek. Kézműves tevékenység minden szinte minden kiállításhoz kapcsolódik, emellett a tárlatvezetéseket és családi napokat is szerveznek.

Az interjú idején a „A megmozdult szótár” – Weöres Sándor 100 éves” kiállítás közeledett a végéhez. Ez egy vándorkiállítás, ami a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítása. A foglalkozások alkalmával interaktív játékokon keresztül ismerhették meg a gyerekek a kiállítást. Ehhez kapcsolódott még tárlatvezetés, három családi nap, amit szombatonként tartottak. Ezek mellett szerveztek még egy rajzpályázatot is „Suttog a fenyves” címmel, ahol az általános iskolásoknak kellett illusztrálniuk a költő karácsonyi verseit. A beküldött műveket ki is állították.

A korábban említett Vadász Endre kiállításhoz különböző témakörökben rendeztek múzeumpedagógiai foglalkozást: néprajzi foglalkozást, cirkusszal kapcsolatos

foglalkozást, a halált feldolgozó foglalkozást és grafikai témájú foglalkozást különböző korcsoportok számára.

Korábban fontos rendezvényük volt a nyári tábor, amit a Modemmel közösen szerveztek, de az összevonással megszűnt ez a lehetőség is. Több kérdésem is irányult a Modemre, illetve annak rendezvényeire, milyen többletfeladataik lettek a múzeumpedagógusoknak az intézmények összevonásával, milyen változások történtek, de interjúalanyom a Modemmel kapcsolatos kérdésekre nem szeretett volna válaszolni.

Speciális célcsoportok

Az intézményben nagy hangsúlyt fektetnek a speciális célcsoportok múzeumpedagógiai foglalkozásaira. Az egyik ilyen célcsoport a látássérültek. Számukra külön foglalkozásokat szerveznek, ahol a kiállított tárgyak másolatait tapinthatják meg, illetve bizonyos esetekben akár az eredeti műtárgyat is megfoghatják, természetesen az erre a célra szolgáló kesztyű viselésével. Eközben pedig egy múzeumpedagógus vagy muzeológus előadást tart az adott kiállításról, a konkrét tárgyról. A részleges látássérültek számára pedig nagyítóval készülnek, így ők is tudják élvezni a kiállított tárgyakat. Az egyik pályázatuk keretében – amely jelenleg a megvalósítási időszakában tart – a fogyatékkal élők számára speciális halló, szagló és tapogató napokat szerveznek.

Múzeumok Éjszakája

A Múzeumok Éjszakája programsorozatban minden évben részt vesz a Déri Múzeum. Ez azért különleges az intézmény számára, mert teljesen más jellegű programokat kell szervezni, teljesen más felfogásban. Ezen a napon rengetegen látogatnak el a múzeumba, akik számára múzeumpedagógiai/múzeumandagógiai foglalkozást kell szervezni. Bán-Szabó Edit szerint az ideális foglalkozás erre az eseményre, könnyen megvalósítható, az előkészületekkel sem kell sok időt tölteni és nagy tömeg részt vehet benne. A tavalyi évben például egy nyomozós játékot találtak ki, ami különböző rejtvényeket tartalmazott, aminek a megfejtéseit a múzeum kiállításain kellett megkeresni. Másik példa ilyen programra a múzeumi kvíz, amely alkalmával a helyes megfejtők között értékes ajándékokat soroltak ki. Emellett természetesen kézműves tevékenységet is szerveznek, ez elengedhetetlen része a múzeumpedagógiai foglalkozásnak. Továbbá népszerű program még a mesefelolvasás, ahol a mesét mindig az adott program témájához választják ki.

A Múzeumok Éjszakájáról általánosságban elmondható, hogy különböző korosztályok mennek el ezekre a programokra. Az a benyomásom, hogy ezt nem tudják

megfelelően kezelni a Déri Múzeumban. A programok célcsoportja egyértelműen a gyerekek, a felnőttek számára nincs külön szervezett foglalkozás. Arra a kérdésemre, hogy mennyire aktív a felnőttek részvétele a Múzeumok Éjszakájának azt a választ kaptam, hogy ez nagyban a gyerekek korától függ. Például ha egy óvodás gyerekekkel mennek el a szülők, akkor neki többet segítenek a kézműves foglalkozásokon a szülők, ha már általános iskola felső tagozatába jár, akkor inkább egyedül alkotnak. Gyakran előfordul az is, hogy a szülők külön kezdenek el alkotni. Általánosan bevett szokás, hogy a kézműves foglalkozások ideje alatt a szülők tárlatvezetésen vannak, azonban ez sem kifejezetten a felnőttek számára szól.

Múzeumandragógiai tevékenység

A Déri Múzeumban rendszeresen tartanak múzeumpedagógiai foglalkozásokat, amiken alkalmanként a felnőttek is részt vesznek, azonban kifejezetten múzeumandragógiai foglalkozásokat eddig még nem szerveztek. Interjúalanyom megemlítette, hogy a Weöres Sándor kiállításon a múzeumpedagógiai foglalkozásokon a felnőttek számára külön feladatokat találtak ki, ezen túl azonban nem foglalkoznak ezzel a célcsoporttal.

A múzeumpedagógusok elmondták, hogy terveznek létrehozni egy nagyimúzeumot, ahol a nagyszülők és az unokák együtt vehetnek részt különböző foglalkozásokon. Ezeknek a foglalkozásoknak a célja a generációk közötti szakadék áthidalása lenne. A tervek szerint úgy nézne ki egy ilyen foglalkozás, hogy a nagyszülők megmutatják, megtanítják az unokáknak az egyes kézműves tevékenységeket, azután egy feladatot kell megoldania mind a két generációnak külön-külön. A múzeum dolgozói már elkezdték felvenni a kapcsolatot a nyugdíjasokkal egy szervezeten keresztül.

A nagyimúzeumot leszámítva nincs konkrét tervük múzeumandragógiai foglalkozásra, azonban számomra ez sem kifejezetten felnőttek számára szóló program, inkább családi programként tudom értelmezni ezt az elképzelést.

Korábban, a Modemben működtek különböző programok, amelyek kifejezetten felnőtteknek száltak, azonban ezek nem kötődtek kiállításhoz. Ilyen volt a Fűszer-Csemege, ami egy zenei program volt, vagy a Modem Filmklub, ahol művészfilmeket mutattak be, utána pedig lehetőség volt beszélgetni ezekről. A három tagintézmény egybeolvasztása után ezek a programok megszűntek.

Fejlesztési javaslatok

Mivel nincsen múzeumandragógiai foglalkozás a Déri Múzeumban és a közeljövőben erre vonatkozó tervek sincsenek, ezért viszonylag könnyű néhány fejlesztési javaslatot megfogalmazni a múzeum számára.

Az egyik legfontosabb fejlesztés a múzeum weboldalának teljes újragondolása lenne. Érdemes lenne tartalmilag és külső megjelenésben is egy teljesen új honlapot létrehozni. A megjelenésnek egységesnek kellene lennie (korábban említettem, hogy különböző az elrendezése az egyes menüpontoknak), illetve a tartalmat is szükséges lenne gyakrabban frissíteni, a tartalom minőségére is több figyelmet kellene fordítani.

Másik fontos kérdés a Modem. Azt gondolom, a Modem korábbi programjai (különböző kiállítások, Fűszer-Csemege, Modem Filmklub) sikeresek voltak, folyamatosan vonzották a látogatókat. Ezeket a programokat újra kellene élesztetni és tovább is lehetne fejleszteni őket. Ehhez azonban nem elég a három múzeumpedagógus, akik jelenleg dolgoznak a Déri Múzeumban, elmondásuk szerint már a jelenlegi feladataikkal is igen leterheltek.

A következő javaslatom már valóban a múzeumandragógiai tevékenység fejlesztésére irányul. Érdemes lenne elgondolkodni borkóstolóval egybekötött tárlatvezetés szervezésében minden állandó és időszakos kiállítás esetén. Úgy gondolom, hogy ez a program a fiatal felnőttektől az időskorúakig minden felnőtt korosztályt bevonzana a múzeumba. A felnőttek a művelődésen túl az ismerkedhetnek egymással, esetleg külön párkeresési céllal is lehetne ilyen jellegű programot szervezni.

Főleg az állandó kiállításokhoz lenne érdemes kiterjesztett valóság alkalmazásokat fejleszteni. Manapság nagyon elterjedtek a mobil eszközök (okostelefon, tablet), ezeken keresztül pedig plusz információhoz, élményhez lehetne juttatni a látogatókat.

Az utolsó javaslatom pedig egy mobil eszközökre fejlesztett múzeum applikáció lenne, amit alapvetően ingyenesként képzelek el és fontos információkat tartalmazna a múzeumról, mint például nyitvatartási idő, jegyárak stb. Emellett az egyes kiállításokról lehetne olvasni rövid kedvcsinálót, néhány érdekes információt a kiállított tárgyról. Ezen felül egy in-app-purchase rendszerben audio guide-ot készítenék az összes kiállításhoz ezeket pedig az alkalmazáson belül lehetne megvásárolni. Ennek az előnye a hagyományos audio guide-hoz képest, hogy itt csak a keretprogram elkészítését és a hanganyagok felvételét kellene finanszírozni, magát az audio guide-ot lejátszó eszközt a látogató hozná magával.

Összegzés

Összességében úgy gondolom, hogy rengeteg dolgon lehetne fejleszteni a Déri Múzeumban. Először is szükség lenne kiállításokra, egy múzeumnál szerintem ez alapvető elvárás. A kiállításokhoz kapcsolódóan több és sokszínűbb múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai foglalkozást kellene szervezni. Ehhez azonban szükséges lenne a humán erőforrás mennyiségi és minőségi fejlesztése. Azt gondolom, hogy alapvető problémák vannak a vezetőség és a múzeumi alkalmazottak közötti kommunikációban, erre az interjú során konkrét bizonyít is volt. A múzeumi honlap fejlesztése is elengedhetetlen, hogy a látogatók képesek legyenek tájékozódni az oldal segítségével. Továbbá ki kellene alakítani egy stratégiát a felnőttek múzeumlátogatásával kapcsolatban és meg kellene szervezni a különböző múzeumandragógiai foglalkozásokat. A felnőtt célcsoport jelenleg egy kiaknázatlan lehetőség a múzeumok számára, jelenleg inkább csak a gyerekek mellett jelennek meg kísérőként. Külön érdemes odafigyelni az idősekre, mivel nekik lenne idejük ezekre a foglalkozásokra és ezek a foglalkozások segíthetnének az elmagányosodás megakadályozásában.

Felhasznált irodalom:

http://www.derimuseum.hu/deri/deri_nyito.html (2015.05.09. 21:39)

<http://www.rankings.hu/hu/rankings/web-browsers-groups.html> (Letöltve: 2015.05.09. 20:39)

<http://www.rankings.hu/hu/rankings/screen-resolutions.html> (2015.05.09. 20:49)

Biró Edit Erzsébet: A Törley Pezsgőgyár és a Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont

A Törley Pezsgőgyár története

Az első pezsgő a franciaországi champagne megyei bencés szerzetes, Dom Perignon (1635-1715) fedezte fel. A pezsgő a bor másodlagos erjedésén alapuló elkészítési technikáját csak halála előtt árulta el, amit megőriztek és megalapozták a pezsgőgyártást Franciaországban. A pezsgő üzemi gyártása az 1730-as években indult be és hamar számos pezsgőgyár alakult Franciaországban.

Magyarországon a pezsgőgyártás 1825-ben kezdődött, majd sorra alakultak a kisebb-nagyobb pezsgőpincészetek az országban. A legjelentősebb pezsgőgyártási központ Pozsonyban volt, majd Promontor folyamatosan átvette ezt a szerepét. 1880-1940 között tíz kisebb-nagyobb pezsgőgyár létesült a ma Budafokként ismert Promontor területén, amelyek közül sok megszűnt, és csak a Törley és a Francois maradt talpon a hazai pezsgőgyártás színpadán.

8. ábra: Törley pezsgőgyár az Anna utcában

A Törley család története a török elleni harcoktól jelenik meg a krónikákban. A XVII. század óta katonáskodással foglalkoztak, de a gyáralapító Törley József (1858-1907) és két testvére, Antal (1853-1899) és Gyula (1856-1935) szakítottak a hagyományokkal és polgári foglalkozást űztek.

Törley József a Kereskedelmi Akadémiát Grazban végezte, majd Reimsben Teofil Roederer pezsgőgyárosnál helyezkedett el. Később a Delbeck et Cie.-nél tanult és dolgozott, majd Reimsben megalapította első saját pezsgőgyárát. A francia eljárás alapján nyers pezsgőt vásárolt a termelőktől, majd készre kezelés után hozta forgalomban saját néven. Egyik borbeszerző körútja során jutott el Budafokra és Etyekre, ahol felismerte a terület kiváló adottságait a pezsgőgyártáshoz. Gyárát 1882-ben áttelepítette Promontorra és augusztus 1.-én bejegyezte „Törley József és Társa” néven a budapesti cégbíróságon. A gyártást társa, a reimsi Luis Froncos irányította, aki később öccsét is meghívta a gyárba dolgozni. Azonban Törley és Froncos viszonya megromlott és 1886-ban a két testvér önállósította magát, jelentős konkurenciát jelentve ezzel a Törley pezsgőgyárnak.

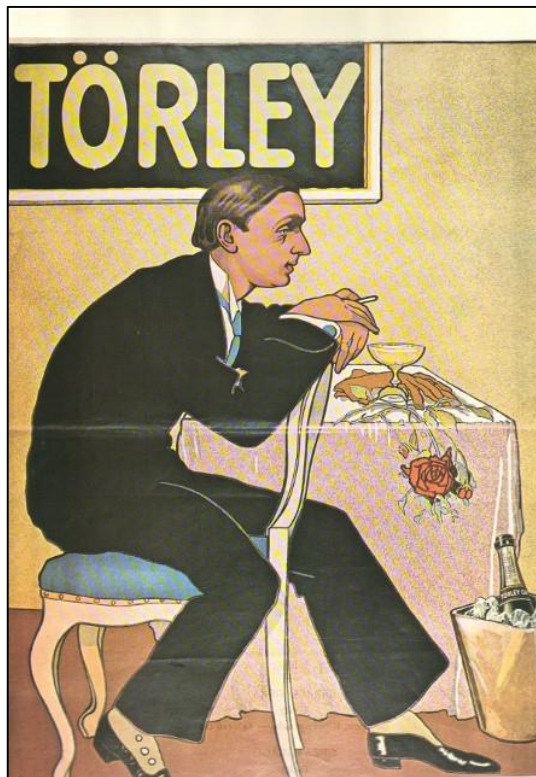

9. ábra: A Törley kastély

A gyár jelenlegi területére 1890-ben költözött és mintegy 20 000 m² alapterületű pincerendszert hozott létre. Törley a gyárat a legkorszerűbb gépekkel szerelte fel és elsőként alkalmazta Magyarországon az általa feltalált eljárást, a fagyasztásos seprőtlenítést, azaz a degorzálást. A gyár mellé kastélyt is építtetett, amely üzleti célokat is szolgált. A gyár termelése már 1890-ben elérte az évi 300 000 palack pezsgőt, amely 1905-re megközelítette az 1 millió palackot. Az áru szállításához Magyarországon először ez a gyár vásárolt teherautókat.

Törley József 1896-ban kapta meg a nemesi címet Ferenc József császártól a Millenniumi ünnepségek keretében. A gyár alapítója fennállásának 25. évfordulója után nem sokkal, 1907-ben vakbélgyulladásban elhunyt a belgiumi Ostendeben. A gyárat testvérei és azok gyermekei örökölték.

A gyár nem állt le az alapító halálával. 1907-től már Amerikától egészen Ausztráliáig szállítottak Törley pezsgőt, a cégnek pedig külföldi lerakatai is voltak Koppenhágában, Hamburgban és Berlinben. Törley József testvérei és gyermekeik irányítása alatt 1910-re a termelés elérte az évi 2 millió palackot, és öt kontinensre szállítottak pezsgőt. Az első világhégés után jelentős termeléscsökkenés történt, melynek mélypontja 1929-30 között volt, amikor alig 200 000 palackot termeltek. A második világháborút megelőző évtizedben újra termelésnövekedés következett be. A háborúban a termelés ismét elérte az évi 1 millió palackot. Csepel szőnyegbombázásakor azonban találat érte az üzemet, és a töltésre szánt bor elfolyt. A háború után a termelés minimális munkaerővel indult csak újra, és a termelést csak a meglévő készletekből tudták megoldani.

10. ábra: Törley plakát

A gyárat 1949-ben államosították, de a termelés csak 1951-ben indult meg az Unicum Likörgyár felügyeletével. Az '50-es évek első felében a Törley volt az egyetlen pezsgőgyár Magyarországon, de a kereslet növekedésével 1955-ben a Magyar Állami Pincegazdaság létrehozta a mai Hungária üzem elődjét.

A Törley Pezsgőgyár 1960-ban a Magyar Állami Pincegazdaság irányítása alá került, majd bevezették a tartályban történő erjesztési módot. A szocialista időkben folyamatosan nőtt a pezsgő iránti kereslet belföldön és külföldön egyaránt. A fejlesztéseknek köszönhetően a rendszerváltásra a gyár már képes volt évi 30 millió palack legyártására. A rendszerváltás után azonban az addigi szovjet export helyett főként a hazai piac ellátására korlátozódott a termelés.

A gyár 1992-ben került újra magánkézbe. A privatizáció során német tulajdonosa lett az Etyek és Pázmánd térségében található közel 1000 hektáros szőlőgazdaságnak, a pincei tárolótereknek, valamint az értékesítő szervezeteknek is.

2005-ben egy Európai Unió támogatású beruházás keretében a gyár másik telephelyet nyitott, ahova átköltöztették a tartályban erjesztett pezsgők teljes termelését, de a hagyományos, palackban erjesztett pezsgők a korábbi telephelyen maradtak.

11. ábra: A Törley Pezsgőgyár napjainkban

A cég már a kezdetektől sikerrel és hozzáértéssel alkalmazta a különböző reklámeszközöket. Plakátjaikat és menükártyáikat ötletgazdagon készítették el, a

teherautókon a cég nevével fémjelzett felirattal hirdették a Törley Pezsgőgyárat. A pezsgők terén a Törley volt az első pezsgőmárka, amelyik TV reklámot jelentetett meg 1997-ben. Tizenegy év alatt 6 különböző reklámspotot mutattak be a televízióban a Törley Pezsgők népszerűsítése céljából. 2011-ben a cég az új címkecsaládot egy új reklámfilm elkészítésével hirdette, amelynek célja – az új címkecsalád bevezetése mellett – az volt, hogy bemutassa a különböző, minden ember életében előforduló pezsgőzési alkalmakat.

12. ábra: Törley reklám

A Törley pezsgőrend

1987-ben alakult meg a *Chevaliers Törley Pezsgőrend*. A pezsgőrend a Törley pezsgőpincészetben jelölte ki székhelyét és a Törley Extra Cuvée-t jelölte meg „rituális italukként”, melyet minden alkalommal megkóstolnak, amikor a székhelyen járnak.

A rend tagjainak tudásukat próbákkal kell bizonyítaniuk és szigorú követelményeknek kell megfelelniük. Avatási szertartásuk alkalmával pezsgőfajtákat kell felismerniük, valamint egy nyers pezsgőt kell degorzsálniuk. A folyamat során a pezsgőt úgy kell kézzel kinyitni, hogy a palack nyakában összegyűlt üledék távozzon az üvegből, a tiszta pezsgő azonban ott maradjon. A sikeres próba végén a jelöltek felesküdnének Don Perignonra, majd a szertartás utolsó momentumával, a lovaggá ütés zárul az ünnepély.

A rend tagjai vállalják, hogy mindent megtesznek a Törley minőségének megőrzése érdekében, és azért, hogy minél szélesebb körben ismert legyen. Hirdetik a

bor és a pezsgő szeretetét és a kulturált borfogyasztást. A rend tagjai között borász szakemberek, a politikai és a művészi élet ismert személyiségei, továbbá a kiemelt partnerek és a Törley család leszármazottai foglalnak helyet. (<http://www.torley.hu/torley-pezsgorend2015>)

13. ábra: Borlovag avatási ünnepély

A Törley József Alapítvány

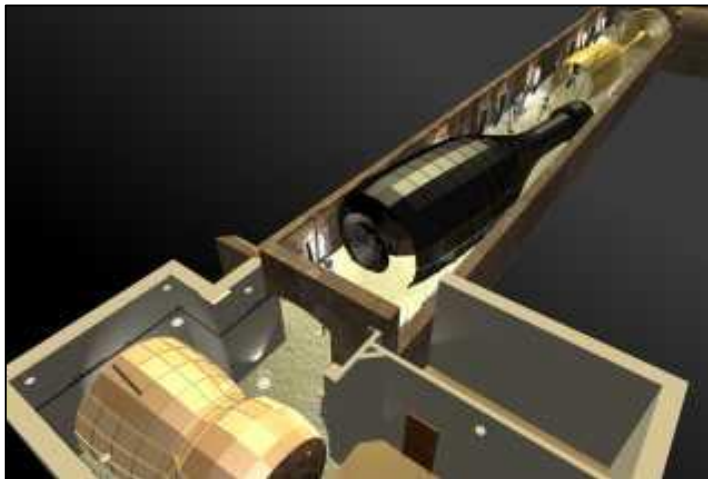
A Törley József Alapítványt Törley József és a Törley Pezsgőpincészet Kft. alapította. Tagja bárki lehet, amennyiben elfogadja az alapító okiratban lefektetett rendelkezéseket, valamint vagyonrendeléssel hozzá járul az alapítvány céljainak megvalósulásához. Az alapítvány céljai között szerepelnek:

- a magyar pezsgőgyártás fejlesztést, továbbá a pezsgőgyártással kapcsolatos kutatások és tudományos munkák támogatása,
- a Törley hagyományainak ápolása, valamint a Törleyvel kapcsolatos emlékek felkutatása,
- hozzájárulni az új, pezsgőgyártással foglalkozó ifjú generáció szakmai fejlődéséhez,
- a Törley Pezsgőgyárban dolgozó, fiatal szakemberek, továbbá a pezsgőgyártással kapcsolatos képzések hallgatóinak anyagi támogatás nyújtása, stb.

Az alapítvány továbbá minden évben pályázatot hirdet a felsőoktatásban, nappali tagozaton tanulóknak, valamint a Törley Pezsgőgyárban dolgozó fiatal szakembereknek. A pályázatokat adott témákban kerülnek kiírásra, és a pezsgőgyártás fejlesztésére, a pezsgők minőségének javítására és gyártásának technológiai fejlesztésére, továbbá a Törley hagyományokkal kapcsolatos kutatásokra irányulnak. A nyertes pályázatokat Törley József Díjjal jutalmazzák, amely egy emléklakettet, egy díszoklevelet és pénzösszeget foglal magában. (http://www.torley.hu/amit-a-torleyrol-tudni-lehet_torley-alapitvany 2015)

A Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont

A Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont a Törley Pezsgőgyár 130 évét meséli el az ideérkező látogatóknak. A kiállítótérben megtekinthetők a magyar pezsgőgyártás születésének és fejlődésének korabeli feljegyzései és relikviái. Nem csak a Törley pezsgőpincészet, hanem a Francois család, valamint a Pezsgőpincészet fejlődésébe és életébe is betekintést nyerhetünk a kiállításon.

14. ábra: Törley múzeum elrendezése

A kiállítás nem csak tartalmában, de berendezését tekintve is egyedi. A kiállítótérben a látogató először egy dugóban, majd egy palackban, végül egy pezsgőspohárban tekintheti meg a múzeumban kiállított értékeket. A kiállításon folyamatosan hangosbemondón közölnek információkat a Törley család és a Törley pezsgőpincészet történetéről, amely megkönnyíti az információk elsajátítását. A kiállítás

végén a vendégek vásárolhatnak az ajándékboltban, de kimehetnek a gyár udvarára is, ahol a nyári időszakban koncertekkel várják az érdeklődőket. (<http://www.torley.hu/torleymuzeum> 2015)

Már Törley József is nagy támogatója volt a művészeteknek, amely egy évszázad leforgása alatt hagyománnyá vált a Törley-nél. A Törley Pezsgőgyár fennállása óta számos zenei, képzőművészeti, irodalmi és más művészeti esemény megvalósulását segítette elő és vált házigazdájává is. A pezsgőgyár saját rendezvénye a 15 éve megrendezésre kerülő Törley Szalon esemény, amelyen a képzőművészeté, a zenéé és az irodalomé a főszerep. A rendezvényen a művészeteket szeretők a pezsgőfogyasztás mellett megismerkedhetnek a művészekkel és műveikkel. A rendezvényen elhangzott zeneművekből CD-t adnak ki, amelyet szintén támogat a Törley Pezsgőgyár. (http://www.torley.hu/amit-a-torleyrol-tudni-lehet_torley-es-a-muveszetek 2015)

Múzeumandragógiai lehetőségek a Törley Gyűjtemény és Látogatóközpontban

Mint az az előző fejezetből is kitűnik, a Törley Pezsgőgyár igen sok alkalmat teremt a felnőtt korosztály kulturálódásra és a kapcsolódásra, amely lehetőséget teremt a látogatóközpontnak a múzeumandragógiai programok kidolgozására és szervezésére. További lehetőséget nyújt a múzeumandragógiai programok kialakítására az is, hogy a múzeum tematikája a pezsgő, a bor és az alkoholfogyasztás köré épül, amely determinálja a múzeum célcsoportját. Bár a múzeum tevékenységei között nem használja a múzeumandragógia kifejezést, számos olyan lehetőséget és programot kínál, amely beleilleszkedik ebbe a tevékenységekörbe.

Pincelátogatás

Ez első és talán legkézenfekvőbb múzeumandragógia program a Törley Pezsgőgyár pincerendszerének látogatása. Az érdeklődők egyénileg és kiscsoportosan, magyar és idegen nyelvű idegenvezetéssel tekinthetik meg a pezsgőgyártáshoz alkalmazott technikákat. A látogatás másfél órától két és fél óráig terjedhet, amely függ a látogatás végén történő kóstolások számától, amelyet a belépőjegy ára tartalmaz.

A pincelátogatásnak múzeumpedagógiai vonatkozása is van, ugyanis a látogatóközpont lehetőséget ad az iskolák számára is a pezsgőgyártási technikák természetes közegben való megismerésére. A múzeum olyan tanulókat vár a múzeum és a pince látogatására, akik kereskedelmi és vendéglátóipari szakképzésben, szőlészeti

és borászati képzésben, vagy sommelier és bartender képzésben vesznek részt. (http://www.torley.hu/torleymuzeum_szakmai 2015)

15. ábra: A pincerendszer

Művészeti programok

Ahogy korábban is írtam, a Törley Pezsgőgyárban nagy hagyománya van a különböző művészeti programok szervezésének és támogatásának. A kulturális programok többsége zenei jellegű, ahol neves művészek – pl. Kozma Orsi, Majsai Gábor, Tompos Kátya – adnak koncertet nyári időszakban a Pezsgőgyár udvarán. A zenei programok közül is kiemelkedik a már nagy hagyománnyal rendelkező Sambosi - Törley Jazzfesztivál, amely úgyszintén neves művészeket vonultat fel a zeneszeretők örömére. A zenei programok mellett a Törley kiállításokat, irodalmi esteket is szervez. A programok létrejöttét nagyban elősegíti, hogy a Törley folyamatos és sikeres együttműködést tart fenn a kerületi művészekkel és művészeti intézményekkel. (http://www.torley.hu/torleymuzeum_programajanlo 2015)

A művészeti programok köré sorolható a Múzeumok Éjszakája programsorozat is, amely évek óta megrendezésre kerül a Törley Látogatóközpontban is. A Pezsgőgyár egy 2 dl-es pezsgővel ajándékozza meg azokat a látogatókat, akik a Törley Látogatóközpontban váltják meg jegyüket a programra. (http://www.torley.hu/torleymuzeum_muzeumok-ejszakaja 2015)

16. ábra: Múzeumok Éjszakájának plakátja

Budafoki Pezsgő- és Borfesztivál

A Budafoki Pezsgő- és Borfesztivál negyed évszázados múltra tekint vissza. A fesztivál minden év szeptemberének első hétvégéjén kerül megrendezésre Budapest XXII. kerületében, amely rendkívül színes kulturális programokkal várja a látogatókat. A fesztivál keretében minden, Budafok-Tétényben működő pincészet saját programmal is várja a fesztiválozókat, így a Törley Pezsgőgyár is. A fesztivál keretében a Törley Látogatóközpont ingyen látogatható, továbbá a pincészetákon is térítésmentesen vehetnek részt a látogatók. A két napos fesztivál alatt egész napos programokon vehetnek részt az érdeklődők, amelyek legnagyobb részét a zenei programok teszik ki. A Törley Pezsgőgyár udvarán megrendezésre kerülő koncertek közben a látogatók kedvezményes áron fogyaszthatják el a gyár termékeit, amely a jó hangulat mellett elősegíti a fesztiválozók újbóli látogatását a múzeumban. (<http://budafokteteny.hu/borfesztival/> 2015)

17. ábra: Koncert a Budafoki Pezsgő- és Borfesztiválon

Felhasznált irodalom:

- Törley és a művészetek. In http://www.torley.hu/amit-a-torleyrol-tudni-lehet_torley-es-a-muveszetek. 2015.05.10. 18. 20 h.
- Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont. In <http://www.torley.hu/torleymuzeum>. 2015.05.10. 18. 35 h.
- Törley József Alapítvány. In http://www.torley.hu/amit-a-torleyrol-tudni-lehet_torley-alapitvany. 2015.05.10. 18. 40 h
- Törley Pezsgőrend. In <http://www.torley.hu/torley-pezsgorend>. 2015.05.10. 18. 12 h
- Iskoláknak. In http://www.torley.hu/torleymuzeum_szakmai. 2015.05.19. 20.23 h.
- Egyéni látogatás. In http://www.torley.hu/torleymuzeum_egyeni-latogatas. 2015.05.19. 18.43 h.
- Program. In http://www.torley.hu/torleymuzeum_programajanlo. 2015.05.19. 21.23 h.
- Múzeumok Éjszakája. In http://www.torley.hu/torleymuzeum_muzeumok-ejszakaja. 2015.05.19. 20.18 h.
- Budafoki Pezsgő- és Borfesztivál. In <http://budafokteteny.hu/borfesztival/>. 2015.05.19.20.54 h.
- Programok. In <http://budafokteteny.hu/borfesztival/program.php>. 2015.05.19. 20.56 h.

Szabó Mária: A Wosinsky Mór Megyei Múzeum múzeumandragógiai tevékenysége

A múzeum története

A Tolna megyei Szekszárdon található múzeum alapítójáról, Wosinsky Mórról kapta az elnevezését. Ő egy, a régészeti kutatások mellett elkötelezett katolikus pap volt, aki elhivatottságának köszönhetően olyan nagyszámú anyagot gyűjtött össze, melyeknek elhelyezése már problémássá vált számára. Ennek hatására a helyi földbirtokos és egyben kutatásainak támogatójával, gróf Apponyi Sándorral folytatott tanácskozást követően született meg annak ötlete, hogy létrehozza Tolnavármegye múzeumát.

Az első kiállítás a millennium évében, 1896-ban nyílt meg az akkor megépült szekszárdi főgimnázium néhány termében. Ahogy azonban az idő múlásával a termek folyamatosan átvették rendeltetésüknek megfelelő funkciójukat, egyre sürgetőbbé vált egy önálló múzeum létrehozása. Wosinsky a kor neves építészeit, Herzog Fülöpöt és Schickedanz Albertet kérte fel a múzeum épületének megtervezésére. Wosinsky elkötelezett munkájának köszönhetően 1902-ben megnyithatta kapuit az impozáns neoreneszánsz stílusú múzeumpalota, melynek érdekessége, hogy a megyei múzeumok közül ez az egyetlen olyan épület, amely eredetileg is múzeumi célokra épült. Munkásságának a múzeum előtt elhelyezett bronz mellszobor állít emléket.

A Múzeum napjainkban fő küldetésének tekinti, hogy Tolna megye, azon belül kifejezetten Szekszárd városának régészeti, történeti, néprajzi, képző-, művészet- és ipartörténeti, valamint numizmatikai örökségét gyűjtse, őrizze, feldolgozza és közzétegye, annak érdekében, hogy a helyi és környékbeli lakosok, valamint az idelátogató turisták egyaránt megismerhessék a megye történetét, természeti és kulturális gazdagságát.

A múzeum felépítése

A múzeum jelenlegi igazgatója Ódor János Gábor, régész muzeológus. A múzeum belső struktúráját tekintve régészeti, történeti osztályra, titkárságra, gazdasági és technikai csoportra tagolódik. A régészeti osztályán nyolc munkatárs dolgozik, régész muzeológus, fotós, gyűjteménykezelő és restaurátor munkakörben. A történeti osztály személyi gárdáját tizenegy munkatárs teszi teljessé. Közülük többen múzeumpedagógusként, történész, néprajzos vagy irodalomtörténész muzeológusként állnak alkalmazásban.

A múzeum több tagintézménnyel is rendelkezik, melyek közé a Wosinsky Mór Megyei Múzeum Megyeházi Kiállítóhelye, a Babits Mihály Emlékház, illetve az Irodalom Háza- Mészöly Miklós Emlékház tartozik, melyek rendeltetésüknek megfelelően más-más funkciót látnak el. Ezen túlmenően a múzeum a Vármegyeháza kiállításokkal is szervesen egybefonódik tevékenységei ellátása során.

A múzeumban jelenleg négy állandó kiállítás megtekintésére nyílik lehetőség. A földszinten található régészeti kiállítás Tolna megye történetének bemutatására hivatott az őskortól kezdődően a kora Árpád-korig.

Az Örökségünk - Tolna megye évszázadai című kiállítás két részre tagolható, mivel a földszinten makettek, rekonstrukciók, illetve enteriőrök tekinthetők meg, míg a galérián a dokumentumokba való betekintés révén a háttér információkban való elmélyedésére van lehetőség. A múzeumban nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a látogatók ne csak passzív befogadók legyenek, hanem az informatikai, interaktív elemek kihasználása révén aktív résztvevővé váljanak. Emellett az egyik terem lépcső alatti részében játszóházat alakítottak ki a legkisebb látogatók számára, ahol pecsételhetnek, rajzolhatnak, illatokkal és formákkal ismerkedhetnek, illetve korhű ruhába öltözhetnek. A kiállítás összesen négy teremben került kiépítésre. Az első Tolna megye keresztény emlékeit mutatja be. A bemutatóterem egy középkori templombelsőt ábrázol. Ennek hangulatát a helyi világítás (elsötétítés és irányfények), magyar gregorián zene próbálja átadni. A második terem Tolna megye államalapítástól a hódoltságkor végéig terjedő időszakának történetét, általános településtörténetét, településeit, azok jellegzetes épületeit és az itt élő emberek mindennapjait ismerteti. A [harmadik terem](#) a török utáni újrakezdés időszakát idézi fel. A [negyedik terem](#) a rendi társadalom kétarcúságát mutatja be. Az egyik oldalon a nemesség, a másikon a parasztság, mindkettő a maga jellegzetes, egymástól nagyon is eltérő tárgyi és szellemi kultúráját idézi.

Az emeleten a Megelevenedett képek - egy kisváros a századfordulón címet viselő helytörténeti kiállítás várja a látogatókat. A tárlaton a kihelyezett nagyméretű fotókon keresztül a Szekszárd kelet-nyugati irányú tengelyén végighaladva olyan nevezetességek, épületek, műemlékek megtekintésére biztosított, melyeket annak idején a városba látogatók is megcsodálhattak.

A pincemúzeum ad otthont a negyedik állandó, a fegyvertörténeti kiállításnak, valamint a gyermekjáték gyűjteménynek. Ez egyben a múzeumpedagógiai foglalkoztató is.

Az állandó kiállításokon túl a múzeum számos időszakosan elhelyezett kiállításnak is otthont ad. Ezek témáit úgy igyekeznek meghatározni, hogy lehetőség szerint a múzeum valamennyi kutatási és gyűjtőterületét felöleljék, ugyanakkor látogatóbarát, interaktív eszközeivel a közönség igényeinek is eleget tegyenek. Ilyen volt

többek között a Megmentett Örökség vagy a Szekszárd Retro, azok a 60-as, 70-es évek megnevezéssel illetett kiállítás is.

Reklám és marketing tevékenység

A múzeum dolgozói fontosnak tartják a minél gazdagabb kapcsolati háló kiépítését a sajtóval, valamint az együttműködő intézményekkel annak érdekében, hogy a múzeumban zajló esemény híre minél szélesebb rétegekhez elérjen. Ebből eredően központi szerepet tölt be a címlista folyamatos bővítése, valamint a kapcsolatok erősítése.

Ezen tevékenységgel összefüggően az egyik leghangsúlyosabb területet a médiakapcsolatok képezik a múzeum életében, hiszen a programokról, rendezvényekről rendszeresen, havonta tájékoztatót küldenek az interneten keresztül a nyomtatott és elektronikus sajtónak, rádióknak, televízióknak, mint például a Tolnai Népújságnak, Szekszárdi Vasárnapnak, Antritt Rádióknak, Tolnatáj Televízióknak, valamint a megye kultúrával foglalkozó civil szervezeteinek. Alkalmanként egy-egy rangosabb, nagyobb publicitást igénylő eseményről, rendezvényről a médiák előzetesen is hírt adnak, majd a programokról képes riportot készítenek, melyet a napi híradóban, esetenként külön rövidfilm összeállításban, illetve a következő napi sajtóban jelentetnek meg.

A szakmai közönség részére továbbképzések, illetve különböző, rendszeres időközönként megvalósításra kerülő tájékoztató rendezvények (múzeumi információs napok, módszertani műhelyek, munkacsoport találkozók) szervezése keretében biztosítják a szakmai tapasztalatcsere, kapcsolatépítés és fejlődés lehetőségét.

A múzeum nagy odafigyelést fordít honlapja tartalmának frissítésére, melynek köszönhetően a soron lévő programokról szóló tájékoztatók, meghívók megtekintésére online módon is lehetőség nyílik, ugyanakkor az aktuális programokról meghívóit, plakátjait, szórólapjait postai úton is eljuttatják a célcsoport felé. A múzeum évente múzeumpedagógiai tájékoztató füzetet ad ki.

A marketing tevékenységük keretében a dokumentációk készítése is privilégiumot élvez, legyen szó impozáns meghívóról, a médiákban megjelent anyagok archiválásáról, fotókról, vagy a DVD felvételek folyamatos készítéséről.

2014-től került sor a múzeumbolt működtetésére, ahol ajándék- és emléktárgyak, valamint a kiállítások anyagához kapcsolódó termékek tekinthetők és vásárolhatók meg. Meglehetősen gazdag a kínálat, mivel hűtőmágnes, ceruza, poháralátét, jegyzetfüzet, matricázott bögre, kulcstartó és emblémás póló éppúgy megtalálható benne, mint műtárgymásolatok, illetve Tolna megyében élő népcsoportok hagyományait bemutató, neves népi iparművészek által készített néprajzi tárgyak.

A szervezet honlapja

A www.wmmm.hu oldalra kattintva tárul elénk a múzeum tartalmában gazdag, megjelenésében modern honlapja. A honlap eredendően magyar nyelvű, azonban

annak angol nyelvű verziója is működik. A fejlécben a múzeum logója található, melyre kattintva mindig a főoldalra jutunk. Szintén a fejlécben kerültek feltüntetésre a múzeum tagintézményei is, melyek ikonjain keresztül egyenes út vezet a kiválasztott intézmény saját honlapjára.

A honlap hét darab fő menüponttal rendelkezik, melyek mindegyike további három-hét pontból álló lenyíló füllel rendelkezik. Ezen lenyíló fülek tematikai egységtől függetlenül egyszerre jelennek meg.

A „Látogatóinknak” menüpont alatt a nyitva tartásról, belépőkről, elérhetőségekről olvashatunk, valamint a galéria és a virtuális múzeum alpontjait is magába foglalja. A múzeum a hétfői nap kivételével 10-17 óra között tart nyitva. Egy normál árú felnőtt belépőjegy ára 600 Ft, azonban a 25 fő feletti csoportok, a 6-26 éves, valamint a 62-70 éves személyek kedvezményes belépésre jogosultak. Ingyenes belépésre az EGT tagországainak 6 év alatti gyermekei, 70 év feletti nyugdíjasai, pedagógusai, iskolás csoportjai, illetve a fogyatékkal élő személyek és kísérői jogosultak. Emellett ugyanez vonatkozik minden hónap utolsó szombatján a 26. életévét be nem töltött személyekre, a legalább két, 18 év alatti személyt kísérőkre, a nemzeti ünnepek alkalmával minden látogatóra, a miniszter által kiadott szakmai belépővel rendelkező személyre, valamint a hónap műtárgyának látogatójára. A látogatásokhoz kapcsolódóan magyar nyelvű tárlatvezetés vehető igénybe, melynek díja 5000 Ft.

A „Kiállítások” és „Gyűjtemények” menüpontok alatt azok konkrét típusok szerint kerültek kategorizálásra, így az adott típuson belül részletes tájékoztatókat, illetve leírásokat olvashatunk, melyek képekkel is illusztráltak.

A „Programok” menüre kattintva az aktuális, valamint a már lebonyolításra került rendezvények között keresgélhetünk. Utóbbiak esetén tárgyév szerint tekinthetjük meg a programokról készült fotódokumentációkat.

A „Múzeumpedagógia” pont alatt célirányosan, korosztályok szerint böngészhetünk a kínált programok között, valamint azok részletesebb tartalmi felépítésével, időtartamával, és a részvétel feltételeivel kapcsolatban.

A „Rólunk” menüre kattintva a múzeum történetéről, személyi állományáról, pályázatairól kaphatunk részletesebb tájékoztatást. A munkatársak rovatra kattintva lehetőség nyílik az igazgatótól a takarítóig, vagyis a múzeumban dolgozó valamennyi munkatárs névjegykártyájának megtekintésére. Egy-egy munkatárs mellett a beosztása került feltüntetése, illetve a névjegyen található plusz jelre kattintva a pontos elérhetőségük olvasható. A névjegyen önarckép elhelyezésére is lehetőség nyílik. A honlapon feltüntetésre kerültek a nyertes TÁMOP (többet között a Múzeumi Szabadegyetem, Múzeumi Szakkör, Szünidei múzeumi gyermekfoglalkoztató napok), TIOP (mint a Nyári tábor, Régi ésszel - gyermekkézzel tematikus programok), és NKA pályázatok (Liszt Ferenc Szegzárdon vándorkiállítás) és a hozzájuk kapcsolódó kiadványok (A szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum Évkönyve, Festmény és ülgarnitúra restaurálás, Múzeumok Őszi Fesztiválja). Egy konkrét pályázatra kattintva részletesebb információk olvashatók annak tartalmáról, megvalósulásáról, illetve egyéb fontosabb tudnivalóiról.

A „Szolgáltatás” menüpontok alatt az intézmény működésével kapcsolatos információk tárulnak elénk, többek között a könyvtári szolgáltatással, a módszertani központtal és műhellyel, a múzeumbolttal, illetve kiadványokkal kapcsolatban.

A honlap közepén folyamatosan képek váltják egymást, melyek a tagintézményeket mutatják be, bár funkciójuk nem igazán van, mivel a képekre kattintva nem jutunk el az adott intézményhez. Szintén ezen sáv jobb oldalán a Facebook logója található, mely a múzeum profiljához vezet el, ahol a múzeum tevékenységével összefüggő aktualításokat, a közelgő események plakátjait osztják meg, illetve képekkel dokumentálják az éppen aktuálisan zajló régészeti munkákat, valamint a megvalósult programokat. A Facebook ikon alatt a Youtube ikonja jelenik meg, mely a múzeumról szóló, négy perces bemutató kisfilmet vetíti elénk, alatta pedig a naptár szerepel, ahol narancsságra színnel vannak kiemelve azok a napok, amelyeken a múzeum valamilyen rendezvényt tart.

Ez alatt a friss hírek kerültek elhelyezésre, alatta három állandó, a már fenti menüpontokban is látható pont, a hónap műtárgya, virtuális múzeum és gyűjtemények kerültek feltüntetésre. A virtuális séta keretében az állandó, az időszakos kiállításokon, valamint magán a múzeum épületén keresztül lehet végighaladni. A honlap tartalmaz egy rövid útmutatót is a használattal kapcsolatban, illetve feltünteti a működtetéshez szükséges feltételeket. 2015 áprilisában a hónap műtárgya „kitüntetést” a 12. századi besenyő férfi koponyája és arcreekonstrukciója Kajdacsról című alkotás kapta. Részletes leírást olvashatunk az alkotás eredetéről, történetéről, paraméteriről, leírásáról, időbeli elhelyezéséről, illetve képe sorozata is megtekinthető. A múzeum a 1997. évi a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló CXL. törvény 45. § - ában foglalt a megyei múzeumokkal szemben támasztott kritériumoknak megfelelően öt gyűjteményt tart fenn, melyek köré az irodalmi, a néprajzi, a képzőművészeti, a régészeti, illetve az újkortörténeti sorolható. Egy-egy konkrét gyűjteményt kiválasztva részletesebb információk birtokába juthatunk. Legalul az intézmény elérhetőségei, nyitva tartása és térképes megközelíthetősége szerepel.

Véleményem szerint a múzeum honlapja gazdag információtartalmának köszönhetően korrekt tájékoztatást biztosít a programok és szolgáltatások lebonyolításával, igénybevételeivel kapcsolatban, mindemellett a hosszabb tartalmi ismertetőik remekül szolgálják az adott témában érdeklődők informális úton történő ismeretszerzését.

A múzeum célcsoportja

A múzeum célcsoportja meglehetősen heterogénnek mondható, hiszen egyaránt magába foglalja a/az:

- Óvodás gyermekeket
- Kisiskolásokat, középiskolás tanulókat
- Főiskolás, egyetemi hallgatókat
- Pedagógusokat
- Társintézmények munkatársait
- Kultúra iránt érdeklődő aktív dolgozókat
- Nyugdíjas korosztályt
- Kultúrával (is) foglalkozó civil szervezeteket
- Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület Szekszárdi Klubját

A széles célcsoportnak köszönhetően az intézmény múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai, illetőleg múzeumgerontagógiai tevékenységet is folytat, melyek közül evidens módon legismertebbnek a fiatalabb korcsoportot felölelő érdeklődők részére nyújtott programok és tevékenységek bizonyulnak, azonban mindhárom terület egyformán hangsúlyosnak tekinthető az intézmény működésében.

Múzeumpedagógiai tevékenység

A múzeum gazdag múzeumpedagógiai tevékenységet folytat az óvodás korosztálytól kezdődően egészen a középiskolás korú tanulók részére egyaránt. A múzeumok mindenkinek program. Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése program keretében a nagycsoportos óvodások számára foglalkozások, filmvetítések szervezésére kerül sor, melyek a helytörténet, állatok, hon-és népismeret, valamint az ünnepek témák köré szerveződnek. Úgyszintén a pályázat fenntartásának keretében a kisiskolások számára múzeumi órákat tartanak az anyanyelv és irodalom, ember és társadalom, ember és természet, művészetek területekhez kapcsolódóan. A pályázat keretein kívül további konkrét programok is lebonyolításra kerülnek az óvodásoknak, kisiskolásoknak, mint például a/a:

- Múzeumi Barangoló Mamut Marcival: Múzeum őr. Mit őriznek a múzeumok?, A céhláda kincsei. Mesterek és mesterségek. című előadások köré szerveződve
- Régi ésszel-gyermekkézzel kézműves foglalkozások
- Interaktív programok terápiás kutyával: mozgás- és képességfejlesztő játszóházi programsorozat: Ugatja, mint kutya a holdat. Az állatok kommunikációja. Ebcsont beforr. Az állatok testfelépítése.
- Tárlatvezetés
- Részvétel alkalmakhoz kapcsolódó foglalkozásokon: pl. ismerkedés a farsangi népszokásokkal, húsvét előtti tojásfestés, adventi kézműves bemutatók.

Az általános, valamint a középiskolás tanulók részére múzeumi tanórákat szerveznek a múzeum egy-egy kiállításához kapcsolódóan, melyek szervesen

kapcsolódnak az iskolai tananyaghoz is. Ezen órák többek között az őskor-neolitikum, a honfoglaló magyarság, a Sárköz története és néprajza témák köré épülnek fel.

A tanulók számára az ún. Műhelytitkok, valamint a Fedezd fel programsorozatba való bekapcsolódásra is lehetőségük nyílik. Előbbi esetén például a restaurálás rejtelseiről, annak menetéről, magáról a munkafolyamatról hallhatnak az érdeklődő diákok, míg utóbbi keretében a fegyvertörténeti kiállítással való ismerkedésre, kőeszközök csiszolása, fúrása, fonás, szövés alapjainak elsajátítását célzó kézműves foglalkozásokra kerül sor.

A múzeum Együtt a múlt nyomában elnevezésű 5 napos nyári tábor is szervez 9-13 éves gyerekek számára. Egy-egy alkalommal az adott kor történelmét ismertetik meg a gyerekekkel vetítés, kiállítás és foglalkoztató füzet kíséretében. A foglalkozásra az ún. pincemúzeumi foglalkoztatóban kerül sor, ahol az időkapukban elhelyezett korhű műtárgymásolatok, ruha rekonstrukciók, valamint interaktív elemek (Múzeum Activity, Múzeumi Manó kártya) színesítik a programot.

Az egyetemi előkészítő funkciót is betöltő Múzeumi Szabadegyetemet a történelem iránt érdeklődő középiskolás tanulók részére hirdetik. A négy órás foglalkozások két részből épülnek fel, először egy központi előadásra kerül sor, melyet a fakultációs foglalkozás követ.

A múzeum évente más-más köntösbe öltöztetett emléklapetteket, okleveleket oszt ki együttműködő intézményei részére, a múzeumbarát óvoda, iskola vagy éppen az együttműködés, partnerkapcsolat elismerése címen.

Múzeumandragógiai és múzeumgerontagógiai tevékenység

A múzeumpedagógiához hasonlóan, a múzeumandragógiai tevékenység kialakítása során is arra törekednek, hogy az komplexitásából eredően alkalmas legyen a hagyományos, illetve az aktivitást igénylő informális ismeretszerzésre is a felnőttek általános műveltségének növelése érdekében, ezzel hozzájárulva az önképzésükhöz, személyiségfejlesztésükhöz, valamint a szabadidő értelmes eltöltéséhez. A nagyobb hatékonyság elérése érdekében fontosnak tartanak, hogy felnőtt korosztályt is differenciálni tudják életkor, foglalkozás, érdeklődési terület szerint, s ennek megfelelően kínálják a nekik szóló programokat.

A múzeum által kínált felnőttek részére szóló programtípusok közé az alábbiak tartoznak:

- **Tárlatvezetések:** az egyik legrégebbi közönségkapcsolati módszer a különböző kiállításokhoz kapcsolódóan
- **Múzeumi esték előadás sorozat:** főleg az őszi és téli hónapokban, különböző témák, jeles események köré szerveződve neves előadók által
- Szekszárd várossá válásának századik évfordulója emlékére Jubiláló város. Szekszárd száz éve előadássorozat
- A sors embere sorozat azt kutatta, mennyire volt egy adott történelmi esemény meghatározója az a személy, akihez kötődött

- **Évfordulókhoz, eseményekhez kapcsolódó programok:**
  - koszorúzás Wosinszky születésének 150. évfordulóján
- **Diákok nem mindennapi témák köré csoportosított előadásai felnőtteknek:**
  - alkalmanként tehetséges, egy-egy történelmi személy, esemény ismeretében jártas diákok is tartanak előadást
  - Honfoglaláskori ötvösmunkák és láncling rekonstrukciójáról szóló előadás
- **Könyvbemutatók:**
  - Faddi Varga János: Reneszánsz lakoma
  - Dr. Balázs Kovács Sándor: Újévtől szilveszterig. A jeles napokhoz fűződő népszokások a Kapos-mentén című könyvének bemutatója
- **Könyvtári szolgáltatás:**
  - nincs beiratkozási díj, azonban otthoni használatra sem vihetők haza a könyvek, csupán helyben történő használatuk biztosított. A központi könyvtár állományát 18.524 egység alkotja. A könyvtárban 31 darab időszakosan megjelenő kiadvány tanulmányozására nyílik lehetőség. Ezek tematikájukat tekintve, meglehetősen széles skálán mozognak a régészet, történelem, helytörténet, néprajz, muzeológia, restaurálás, művészet, iparművészet, valamint az egyénhez kötődő írók műveit tekintve, így megtalálható közöttük többek között a Rubikon, a Magyar Iparművészet, az Agrártörténeti Szemle, az Ethnográfia és a Múzeumcafé folyóiratok.
  - Ezen túlmenően a múzeum számos önmálló kiadvánnyal is rendelkezik pl. Illyés és a puszták népe, Régészeti kutatások Tolna megyében című kiállítás kalauza, Alkotások és pályaképvázlatok egy Tolna megyei tudományos és művészeti lexikonhoz, A Csapó-kúria és a szekszárdi képtár, A régi vármegeyháza világa: A Wosinsky Mór Megyei Múzeum állandó kiállítása, ETE egy elpusztult középkori mezőváros Tolna megyében.
- **Hangversenyek:**
  - A Szekszárdi Madrigálkórus Adventi hangversenye
- **Dramatikus bemutató foglalkozások:**
  - Betlehemes játékok
- **Kiállítások:**
  - állandó és időszakos
- **Kiállításnyitó, tárlatokhoz kapcsolódó programok:**
  - Japán babák című kiállítás megnyitója harcművészeti bemutatóval,
  - Dívák divatja. Színésznők kalappal és napernyővel kiállításához kapcsolódva Zenés Kávéház
- **Részvétel pályázatokon:**
  - Karácsonyfa díszítő pályázat, Adventi koszorú készítő pályázat
- **Családi hétvége programok:**
  - Itt a farsang, áll a bál...” Múzeumi kavalkád családi hétvége,

- Gyermeknap a múzeumban családi hétvége,
- Múzeumi szüret családi hétvége program,
- Advent a múzeumban családi hétvége program
- **Múzeumok éjszakája rendezvények:**
  - Pincétől padlásig. Zseblámpás kalandtúra a múzeumban
- **Múzeumok Őszi Fesztiválja programsorozat**
- **Gyűjtemények megtekintése:**
  - *irodalmi*: feladata egyrészt Mészöly Miklós írói pályájának bemutatása, másrészt Tolna megye irodalmi értékeinek megismertetése mellett a kortárs irodalom népszerűsítése és a helyi irodalmi élet élénkítése, könyvbemutatók, felolvasó és szerzői estek rendezése
  - *képzőművészeti*: főként a megye képzőművészeinek és az innen elszármazott alkotók munkásságait bemutatva a főnemesi, köznemesi családok, a megye kiemelkedő személyiségeinek arcképeit tartalmazza. A portrék mellett kisebb számban ugyan, de jelentős bibliai és mitológiai témájú festmények, táj- és életképek is megtalálhatók.
  - *néprajzi*: textil, bútor, fotó kerámiagyűjtemények
  - *régészeti gyűjtemények*
- **Fordított nap:**
  - idén a Kalandtúra a pincétől a padlásig elnevezéssel illették a programot. Ez egy rendhagyó, ingyenes múzeumlátogatást foglal magába, amikor a régészeti raktárakat, kutatókat is meg lehet tekinteni, egyes műtárgyakat meg lehet érinteni, betérhetnek a restaurátorok műhelyébe, valamint az irodai és könyvtári munkálatokba is belekukkanthatnak az érdeklődők.
- Főiskolás tanulók részére **múzeumpedagógiai foglalkozásokon** való részvétel
- A társintézmények (a köznevelési, közoktatási és felsőoktatási intézmények munkatársai, múzeumi közművelődési szakemberek, valamint a közművelődéssel foglalkozó civil szervezetek) munkatársai részére **szakmai fórumok, információs napok** szervezése, annak céljából, hogy a Tolna Megyei Általános Művelődési Központ, valamint az óvodák, iskolák igényeinek összeegyeztetése, az intézmények közötti együttműködés hatékonyságának növelése valósuljon meg. Emellett **kerekasztal-beszélgetések** lebonyolítására is sor kerül, ahol közösen dolgozzák ki, szervezik a városi vagy megyei rendezvényeket, valamint a múzeumi műhelymunkákat.
- **MOKK (Múzeumi Oktatási és Képzési Központ) rendezvények:**
  - a Tolna megyei múzeumok, kiállítóhelyek munkatársai, tanárok, szabadidő szervezők részére módszertani műhelyek
- Múzeumok találkozója: a közgyűjtemények, tájházak, helytörténeti gyűjtemények vezetői, közművelődéssel foglalkozó munkatársai, a

múzeumok iránt érdeklődő pedagógusok részére szóló rendezvény, ahol egy-egy intézmény kiállításainak megtekintésére, az intézmény közművelődési, múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai, kiállítás-hasznosítási és rendezési tevékenységének megismerésére nyílik lehetőség

A múzeum tagja a **Tájak-Korok-Múzeumok Egyesületének**, mely évente kb. 30-35 alkalommal szervez programot. Az aktuális év programtervét január elején, az éves közgyűlésen a klubtagok javaslata, véleménye, előzetes igényfelmérés alapján állítják össze. Tagjait főleg a nyugdíjasok alkotják. Az egyesület feladatának tekinti:

- az egyesületi tagok és minden érdeklődő számára programok szervezését
- a résztvevők műveltséggyarapító és turisztikai tevékenységének segítségét
- nemzeti hagyományok őrzését, értékek ápolását
- a helytörténeti tevékenység végzését
- a szabadidő tartalmas eltöltésére, az egészséges életmódra, a közösség érdekében való együttes cselekvésre ösztönzést

Ezen célok elérését az alábbi tevékenységek révén kívánják biztosítani:

- **Kirándulások szervezése** a megye, valamint az ország különböző múzeumainak, tájházainak, helytörténeti gyűjteményeinek, egyéb nevezetességeinek, természetvédelmi területeinek megismerése érdekében
  - Kirándulás Bikalra, a Reneszánsz Élmenybirtokra,
  - Látogatás a Paksi Atomerőmű Látogató Központjában
  - Szekszárdi séták sorozat, melynek keretében egy-egy városrész műemlékeit, jeles személyek sírjait, síremlékeit tekintették meg szakvezetéssel (pl. a Béla tér nevezetességei, Remete kápolna stb.)
- **Múzeum- és kiállítóhely látogatások:** múzeumok, helytörténeti gyűjtemények, tájházak látogatása helyi tárlatvezetéssel
  - A Megyeházi Kiállítás megtekintése Lovas Csilla muzeológus vezetésével
  - Látogatás a kiskunhalasi Csipkemúzeumban
  - Kirándulás Budapesten a Hadtörténeti Múzeumban
- **Előadások** a történelem, művészetek, irodalom, néprajz, helytörténet, élménybeszámoló, egészséges életmód, valamint egyéb (pl. foltvarrás) témákat érintve
- **Színházlátogatások:**
  - a pécsi Nemzeti Színház
  - a budapesti Operettszínház, Madách Színház, Vígszínház, Jégszínház
- **Magángyűjtemények látogatása:** művészek, mesterek látogatása saját otthonukban, műtermükben:
  - Csúcs Endre, Bíró Anna és Pálincás Judit keramikusok műhelyei
  - Tóthné Bogár Éva néprajzi gyűjteménye
  - Vargáné Kovács Veronika Hímzésmúzeuma
  - Farkasné Pál Bözsi Babamúzeuma

- Schmidt György óragyűjteménye
- **Szekszárdi Borútvonal túra szervezése:** évente egy-egy Szekszárd környéki borászat meglátogatása
- **Zenés – táncos rendezvények:** pl. karácsony előtt

A múzeum programkínálatában egyértelműen elkülöníthető a szakmai közönség, valamint az ún. érdeklődő közönség részére szervezett programok halmaza. Utóbbiak körében legkedveltebbnek a családi napokhoz kapcsolódó programok, valamint a nagyrendezvények, mint a Múzeumok éjszakája, Múzeumok őszi fesztiválja, illetve a Múzeumi világnap bizonyul. Ezzel párhuzamosan a rendezvények nagy része díjtalanul látogatható, kifejezetten, amik pályázati pénzből kerülnek megvalósításra, így lényegesen magasabb az ingyenes látogatók száma a fizetőknél. Ezen arány elmozdítása érdekében egy komplex programcsomag kidolgozására került sor, melynek segítségével a fizető látogatókat is nagyobb számban lehetne becsalogatni a múzeumba. A kezdeményezés egy olyan Programajánlatot kínál, mely egy egy, illetve kétnapos kirándulás keretében Szekszárd és környékének helyi nevezetességeit, kulturális és természeti értékeit mutatja be az idelátogatóknak. Az igényeknek megfelelően szállás, étkezés, illetve a helyi idegenvezetés biztosításáról is gondoskodnak. A kezdeményezés nem hozta a várt sikert, mivel csupán néhány csoport vette azt igénybe.

Javaslatok a múzeum további fejlődéséhez:

- vetélkedők szervezése felnőttek számára
- kávéház, büfé üzemeltetése
- audio guide mobil-applikáció
- online shop üzemeltetése
- fogyasztékkal élőkre vonatkozó információk honlapon való feltüntetése

Felhasznált irodalom:

www.wmmm.hu

http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/tanulmanyok/marton/muzeumandragogia_m.pdf

Valánszki Enikő: A Tisza-tavi Ökocentrum andragógiai szerepének vizsgálata

A Tisza-tó bemutatása

Jelen dolgozatomban a Tisza-tavi Ökocentrum tevékenységét vizsgáltam aszerint, hogy milyen mértékben és hogyan jelenik meg esetében a felnőttkori tanulás. Dolgozatom első részében annak érdekében, hogy teljesebb képet tudja adni a választott témáról, először magáról a Tisza-tóról, az itt fellelhető természeti értékekről és kapcsolódási lehetőségekről írok röviden, majd részletesebben beszélek magáról az Ökocentrumról, annak létrehozásáról, az ottani látnivalókról, programokról, tanulási lehetőségekről, végül a létesítmény honlapjáról. Dolgozatomat saját javaslataimmal zárom az Ökocentrum felnőttnevelési munkásságára vonatkozóan.

A Tisza-tó hazánk második legnagyobb tava, az Alföld északi részén található. Fontos tudni róla, hogy a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozik, emellett 1999 óta az UNESCO Világörökségnek is részét képezi. A Tisza-tó területe három nagyobb részre bontható, amelyek közül az első a Tisza-tavi Madárrezervátum, a vonuló madarak pihenőhelye, amely vezetővel látogatható védett terület. A második részhez tartozik az Aranyosi-kanyar, a Sarudi-medence és a Kis-Tisza, amely területekre a Tisza-tavi Túráközpont Hálózat segítségével lehetséges kirándulások szervezése, továbbá csónakok és kerékpárok bérélése is megoldható. A vízitúra választása esetén lehetőség van a madárvilág megfigyelésére, mivel a területhez tartozó szigeteken madár-megfigyelő állások is kialakításra kerültek a fészkelő helyek közelében. Végül a harmadik nagy egységet a Sarudi-medence, az Abádszalóki-öböl és a Tiszafüredi-medence alkotják, amelyek területe nem védett, egyedisége abban áll, hogy ez az egyetlen európai természetes tavi terület, ahol motoros vízi sportolás kedvelői hódolhatnak szenvedélyüknek (Tisza-tavi Ökocentrum 2015a).

A Tisza-tó természeti értékei mellett számos lehetőséget nyújt a kapcsolódni vágyóknak. Összesen hat szabad vízi strand található itt, emellett Tiszafüreden termálfürdő, Abádszalókon pedig extrém vízi sportolási alkalom, valamint szórakozóhelyek várják az érdeklődőket. A vizekben őshonos halfajták élnek, így szabályozott keretek között engedélyezett a horgászat. A természet iránt érdeklődők

számára adott a lehetőség, hogy gyalog, kerékpárral, lóháton vagy akár csónak segítségével járják be a vidéket többféle vízi és szárazföldi útvonal közül választva (Tisza-tavi Ökocentrum 2015a).

Összességében elmondható, hogy a Tisza-tó gazdag élővilágának megtekintése nem csak hasznos szabadidő eltöltési lehetőség, hanem a felnőttkori ismeretgyarapításnak is színtere, az odalátogatók az érdekes programok mellett informálisan is tanulhatnak.

A Tisza-tavi Ökocentrum létrehozása

A Tisza-tavi Ökocentrum helyileg Poroszlón található, amely község a Tisza-tó jobb partjának egyik legnagyobb települése. A Tisza-tó teljes területe 127 km², ennek 55%-a közigazgatásilag Poroszlóhoz tartozik (Bornemissza é.n.). A Tisza-tavi Ökocentrum – amely 2012 óta látogatható – Poroszló Község Önkormányzatának beruházásában valósult meg az Európai Unió támogatásával összesen 2,2 milliárd forint összegből. Az Ökocentrum olyannyira népszerű látványosságnak számít, hogy valamivel több mint négy és fél hónappal a nyitást követően a vendégek száma elérte az adott évre előirányzott 130.000 főt. Az Ökocentrum pozitív hatását mutatja, hogy az első szezonban a tervezett 20 fő helyett 30 fő számára teremtett munkahelyet, emellett megnövekedett a forgalom a település és a környék vendéglátóhelyein, kereskedelmi egységeiben és szálláshelyein (Tisza-tavi Ökocentrum 2012).

A Tisza-tavi Ökocentrum projektet 2003-ban kezdték el tervezni, amelynek során különböző szakértők bevonásával egyeztették a természetvédelmi, a gazdasági és ez idegenforgalmi hatásokat. Az Ökocentrum hazánkban eddig egyedi kezdeményezés, éppen ezért külföldi jó gyakorlatokat adaptáltak magyarországi viszonyok közé. A projekt célja az volt, hogy egy olyan hazánkban egyedi és európai szinten is ritkának minősülő ökocentrum-természetházat hozzanak létre, amely esetében összekapcsolódik a turizmus, a természetvédelem és az oktatás. Az Ökocentrum kialakítása egyrészt annak érdekében történt, hogy növekedjen a Tisza-tó és környéke turisztikai szerepe, másrészt a munkahelyteremtés által pozitív élettér alakuljon ki mind a lakosok, mind az ottani vállalkozások számára, harmadrészt teremtsenek meg a kedvező feltételek a befektetőként és turistaként érdeklődők számára olyan módon, ami nem terheli, hanem védi a természetet és erre neveli a gyermekeket. A projekt arra irányult, hogy összefogja a Tisza-tónál már meglévő és a tervezett ökoturisztikai programelemeket, azokat

egységes turisztikai terméké formálva, mindezt az Ökocentrum központi létesítményére alapozva (Poroszló Önkormányzat é.n.).

A projekt keretében alakították ki az Ökocentrum központi épületét, az úgynevezett Látogatóközpontot. Ennek pincszintjén található az édesvízi akvárium, emellett szintén ebben az épületben kapott helyet a háromdimenziós vetítőterem, a konferenciaterem, valamint az épület tartozéka még a kilátótorony is. A Látogatóközpont mellett a projekt keretében tervezték meg a szabadidő parkot, a csónakkal megközelíthető madár-megfigyelőhelyeket a tavon, a fogytékkal élők számára segítséget nyújtó akadálymentes horgászhelyeket, valamint az érkező vendégek számára fenntartott parkolót (Poroszló Önkormányzat é.n.). A témám szempontjából fontosabb létesítményeket és programokat a következőkben részletesen is bemutatom.

A Tisza-tavi Ökocentrum látványosságai, programjai

A Tisza-tavi Ökocentrum központi épülete – amely egy felszálló madárra hasonlít – 2600 m² alapterületen várja az érdeklődőket (Tisza-tavi Ökocentrum 2015b). Az említett építmény földfelszín alatti részén található a 750.000 liter osztérfogatú, több részből felépülő akváriumrendszer, amely a legnagyobb édesvízi akváriumnak számít egész Európában. Az itt található legnagyobb akvárium 535.000 literes, egy víz alatti alagutat képez, amelyen végigsétálva a látogatók olyan különleges halfajtákkal találkozhatnak, mint a hatalmas úszó víza, a vágótok és a sóregtok. A halakon kívül az akváriumrendszerben lehet megfigyelni naponta háromszori látványvetítés keretében a vidrákat is (Tisza-tavi Ökocentrum 2015c).

Az Ökocentrum főépületében állandó és időszakos kiállításokkal is találkozhatnak a látogatók. A földszinti kiállítótérhez hozzátartozik egy műholdas Tisza-tó térkép, amely bemutatja a térséget, az oszlopokon található gombok megnyomására felvillanó fényekkel pedig lehetséges a tavat körülvevő települések beazonosítása. A járófelület itt több helyen üvegből készült, így az óriásakvárium felülről is megtekinthető. Az Ökocentrumban összesen két állandó kiállítás látható, amelyek közül az egyik az Éjszakai erdő – Magyarország kétélűi és hullói címet viseli. Ennek keretében teliholdat idéző fényben lehet szemügyre venni a terráriumokban élő állatokat. A kétélűek otthonát éjjel mesterséges fénnel világítják meg, nappal pedig mesterséges éjszakát teremtenek számukra. Ez azért szükséges, mivel ezek az élőlények éjszaka

aktívak, akkor mozognak, táplálkoznak. A másik állandó kiállítás a Makrovilág földinfo terem elnevezést viseli, és a főépület első emeletén léphetnek be oda az érdeklődők. Az ott található mikroszkópok és mini akváriumok segítségével lehetséges betekinteni az apró lények világába. Az akváriumokban többek között megtalálható a kaukázusi törpegéb, valamint a 2015. évben „Az év hala” címet birtokló kecsege is. Ebben a teremben a turisztikai főszezon és a rendezvények idején úgynevezett rendhagyó biológia órák, tájékoztató előadások megtartása jellemző (Tisza-tavi Ökocentrum 2015d).

Az állandó kiállítások melletti időszaki kiállításoknak ad otthont az első emeleti konferenciateremben található Ökocentrum Galéria. A megnyitás óta a következő tárlatokat lehetett megtekinteni:

- a "Tiszamese" illusztrációs gyermekrajz pályázat legjobb műveiből összeállított tárlat;
- Szemadám György – Munkácsy Mihály díjas festőművész – által rendezett "Magyarország állatvilága képekben" című képzőművészeti kiállítás;
- Gacsai József "Tisza-tavi haltrófeák" című gyűjteménye;
- Szuromi Rita által rendezett "Élet az ártéren" című kiállítás;
- a „Tisza-tavi Madaras Ősz 2014” alkalmából megvalósuló természetfotós pályázat legjobb fényképeiből berendezett tárlat (Tisza-tavi Ökocentrum 2015e).

A fentebb bemutatott kiállítások egyértelműen informális tanulási lehetőségekként funkcionálnak. Ez igaz mind a gyerekek, mind pedig a felnőtt korosztály esetében, hiszen az élőlények és a művészeti alkotások megtekintése során gyarapodnak ismereteik az élővilággal és a kultúrával kapcsolatban egyaránt.

Ugyancsak informális tanulási alkalmat biztosít a főépületben létrehozott háromdimenziós vetítőterem, amely ötven férőhellyel várja a nézőket. Ebben a 3D moziban napközben félóránként lehet megtekinteni egy tizenkét perces, magyar nyelvű természetfilmet. Külföldi csoportoknak lehetőségük van angol nyelven megnézni az említett filmet. Esténként a vetítőtermet hagyományos moziként használják (Tisza-tavi Ökocentrum 2015f).

A főépület első szintjén található egy konferenciaterem, amely konferenciák, tanácskozások és előadások helyszínéül szolgál. A terem befogadóképessége 80-100 fő, de ez 120-130 főre bővíthető. A konferenciaterem szomszédságában működik egy 10-12 fő befogadására képes tanácskozóterem, amely elnökségi ülések és szűkebb körű

értekezletek megtartására alkalmas. Ami a technikai felszereltséget illeti, a konferenciateremben laptop, projektor, vetítővászon és mobil hangosítás is megtalálható (Tisza-tavi Ökocentrum 2015g). A fent leírtakból kiderül, hogy az említett konferenciaterem minden olyan jellemzővel rendelkezik, ami alkalmassá teszi egy felnőtteknek szóló ismeretterjesztő előadás, vagy tanulási, művelődési célú rendezvény megszervezésére és lebonyolítására.

Szintén a főépülethez tartozik a hetedik emeleten található körpanorámás kilátótorony, ahonnan megtekinthető Poroszló és az azt körülvevő táj, konkrétan egyik irányban a Tisza-tó, a másikban a Bükk és a Mátra láthatóak (Tisza-tavi Ökocentrum 2015h). Emellett a főépületben található még az Elvarázsolt Vízi Világ játszószoza, amely a gyermekeket várja az első emeleten (Tisza-tavi Ökocentrum 2015e).

A Tisza-tavi Ökocentrum változatos beltéri látványosságai mellett kinti tevékenységekkel és programokkal is várja az oda ellátogatókat. A létesítmény főépülete körül található a több mint hét hektár területű szabadidőpark, amelyet az „éld át a természetet” mottó jegyében alakítottak ki. A látogatók egy séta keretében megfigyelhetik az állatokat, kapcsolatba kerülhetnek velük, továbbá a gyermekekkel érkező családokat szárazföldi és vízi játszóterek várják, végül pedig itt tekinthető meg az 1884-ben épült poroszlói Tájház. A szabadidőpark keleti részén találkozhatnak a látogatók a mocsári, valamint az ékszerteknőssökkel, a sarkantyús óriásteknőssel, itt tekinthető meg a ragadozó madár röpde egerészölyvekkel, a szezonálisan működő Szitakötő Ház, a vörös róka kifutó, az aranyasálok, a kisállat simogató, a madárpark és végül a juhfélék (cikta, cigája, racka). A szabadidőpark nyugati részén kalandjátszótér, akadálypálya, rönkjátszótér, sportpálya, sövénylabirintus, valamint a Tutajos tó vízi játszótérrel várja a látogatókat, ezek mellett itt található a Dísz tó kormoránokkal, kacagó kokaburákkal és vízi szárnyasokkal, megtekinthető a Pelikános tó, a dámszarvasok, a halász skanzen, a hagyományörző baromfiudvar és a poroszlói Tájház (Tisza-tavi Ökocentrum 2015i).

Odakint az Ökocentrumtól nem messze található a tó fölé épített Tisza-tavi Vízi Sétány, amely 1500 méter hosszú. Az itt megtett séta során a résztvevők különböző megfigyelési pontokhoz juthatnak el, ahonnan megfigyelhetik a madarakat. Az Ökocentrum kikötőjéből kishajókkal vagy csónakkal lehet elérni az említett sétány kiindulópontját. Ugyancsak szabadtéri program a GPS-es csónaktúra, amelynek keretében tizenkét útvonal közül választhatnak a résztvevők, valamint lehetőségük van egyórás rövid, és többórás, hosszú körúton való részvételre is (Tisza-tavi Ökocentrum 2015e).

Az előbb bemutatott látnivalók mellett előzetes bejelentkezés és foglalás alapján a csoportok idegenvezetést vehetnek igénybe a főépületben. Az állandó látványosságok mellett a különböző rendezvények és jeles napok esetén természetismereti foglalkozásokat, kézműveskedést, rendhagyó tanórákat, horgász-szakkört és bemutatókat szerveznek. Emellett jellemzőek még a kulturális és közösségi programok, a fűzőversenyek és a koncertek is (Tisza-tavi Ökocentrum 2015e). A felsorolt rendezvények ugyancsak hozzájárulnak nem csak a gyerekek, de a felnőttek ismereteinek a gyarapításához is.

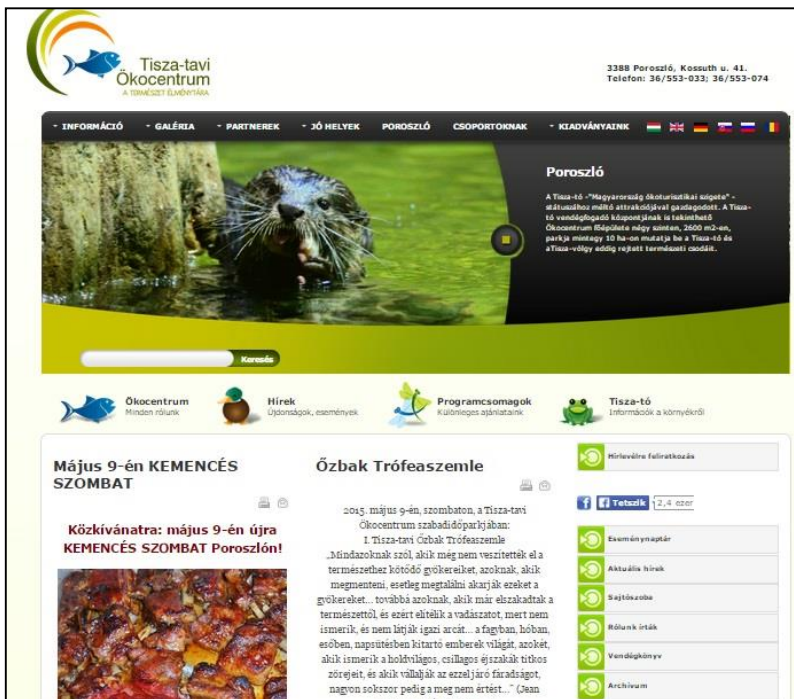
A Tisza-tavi Ökocentrummal kapcsolatos fenti információk, valamint személyes tapasztalataim alapján úgy látom, hogy az Ökocentrum elsődleges célcsoportját a családok képezik. Ezt azért gondolom így, mivel a programok és a szórakozási lehetőségek kialakításánál minden korosztály igényeire gondoltak. A szabadidős tevékenységek egy része kifejezetten a gyermekekhez kapcsolódik (pl. a Szabadidőpark játéakai, az Elvarázsolt Vízi Világ játszószoza), emellett meglátásom szerint nagyon sok olyan ismeretszerzési lehetőség is adott az Ökocentrumban, amely a szülők számára is érdekes és tanulságos lehet, az itt eltöltött idő során ők is számtalan új dolgot sajátíthatnak el a Tisza-tó élővilágával kapcsolatban az informális tanulás útján.

A Tisza-tavi Ökocentrum honlapjának bemutatása

Meglátásom szerint a Tisza-tavi Ökocentrum tevékenységének népszerűsítésében fontos szerepet kap a honlapja, amely a <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/> címen érhető el. A weboldalon az érdeklődők bőséges információt találnak az ottani látnivalókról, szabadidős tevékenységekről és programokról. A következőkben a honlap megjelenését és az ott elérhető tartalmakat mutatom be.

Az alábbi 1. kép az Ökocentrum honlapjának a felső részét mutatja be. Első ránézésre észrevehető, hogy a weboldalon domináns a zöld szín és annak árnyalatai, valamint a fényképek és a menüpontokat jelképező képek is illeszkednek a létesítmény arculatához. A honlap nem csupán kinézetre figyelemfelkeltő, hanem emellett nagyon informatív is, ráadásul gondolva a külföldi látogatókra összesen hat különböző nyelven érhető el.

1. kép: A Tisza-tavi Ökocentrum honlapja.

Forrás: <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/>

A honlap legfelső részén látható az Ökocentrum logója, mellette a létesítmény teljes neve olvasható. A logóval szemközti oldalon az elérhetőségek, vagyis a cím és egy telefonszám jelenik meg.

A legfelső menüsor Információk menüpontja segítségével a látogatók tájékoztatást kaphatnak a nyitvatartásról, a jegyárakról, a megközelítésről, itt találják meg az Ökocentrum térképét, valamint a kapcsolat felvételi lehetőségeket és a gyakran ismételt kérdéseket is. A Galéria menüpontban képeket és videókat találhatnak, amelyek segítségével betekintést nyerhetnek az intézmény életébe és kedvet kaphatnak annak személyes megtekintéséhez. A Partnerek menüpont alatt a támogatók, a megvalósításban közreműködők, a működtető szervezetek, valamint az egyéb intézmények és szolgáltatások találhatók meg. A Jó helyek menüpont abban segít, hogy a látogatók szálláshelyeket, gasztronómiai helyeket és egyéb szolgáltatókat találjanak. További információk érhetők el a honlapról Poroszló településre vonatkozóan, a csoporttal érkezők számára pedig árajánlatkérési lehetőség biztosított. A Kiadványaink

menüpont alatta megtalálható a 2015. évre szóló Eseménynaptár, amely tartalmazza az említett évben tervezett poroszlói programokat. Ugyancsak ebben a menüpontban érhető el a Tisza-tavi Vakáció kiadvány, amelyben Poroszló mellett más Tisza-tó környéki települések program- és vendéglátói kínálata is megtalálható. Úgy gondolom, hogy ez a két kiadvány nagy segítséget jelent azok számára, akik a Tisza-tó vidékét szeretnék felfedezni egy kirándulás, vagy nyaralás keretében, és ehhez keresnek programokat, szállást, éttermet.

A főmenü alatt fényképek láthatóak, amelyek folyamatosan változnak, az Ökocentrum életéből vett pillanatokat mutatják be. Ez alatt lehetőség van az oldalon belüli keresésre, azt követően pedig további négy menüpont érhető el, amelyeket a Tisza-tó élővilágához tartozó élőlények képei jelképeznek. Ezek közül az első konkrétan magára az Ökocentrumra vonatkozik, rákattintva egy bemutatkozást olvashat a látogató, majd a jobb oldalon megjelenő menü segítségével sorra veheti az létesítmény elemeit, látnivalóit, szolgáltatásait. A második a Hírek menüpont, amelyre kattintva az adott időszakban aktuális események, rendezvények hirdetései jelennek meg, továbbá lehetőség van hírlevélre történő feliratkozásra is, amit jó eszköznek tekintek a figyelem fenntartásának biztosítása miatt. A harmadik a Programcsomagok menüpont, amely egy-, kettő- és háromnapos kirándulások, nyári táborok és egyéb szolgáltatások részleteit tartalmazza. Az itt található ajánlatok zöme az iskoláknak, kiránduló osztályoknak, tehát a gyerekeknek és a fiatalabb korosztálynak szólnak. Végül a Tisza-tó menüpont a környékről tartalmaz általános információkat, a jobb oldalon megjelenő menüből pedig a tavon való közlekedésről, az ökoturizmusról, a strandolásról, a kerékpározásról és a horgászatról tudhatnak meg többet az érdeklődők.

Megemlíteném még a jobb oldalon megjelenő állandó menü, amely tartalmazza az Eseménynaptár, az Aktuális hírek, a Sajtószoba, a Rólunk írták, a Vendégek könyv és az Archívum menüpontokat. A marketing szempontjából kiemelendő a létesítményről tudósító híreket tartalmazó Sajtószoba, és a Rólunk írták menüpont, amely az Ökocentrumról szóló internetes megjelenéseket tartalmazza, és végül a Vendégek könyv a látogatók pozitív megnyilvánulásával. Az említett menüsor felett egy Facebook kedvelési lehetőséget is elhelyeztek a weblap készítői.

A 2. ábra a honlap alsó felét mutatja be. Itt jól látható, hogy feltüntetésre került az Ökocentrum megvalósításának pénzügyi fedezetet biztosító pályázati forrás. Emellett megjelenik egy szavazási lehetőség is, amely arra kérdez rá, hogy a honlapra látogató hol hallott először az Ökocentrumról. Itt három lehetőség közül választhatnak a szavazók: rádió, internet vagy ismerős általi tudomásszerzés. Mindezek mellett itt is

elérhetőek az Ökocentrum életét bemutató videók és képek, ahogyan ez a fenti menüpontok egyike által is lehetséges.

2. kép: A Tisza-tavi Ökocentrum honlapja.

Forrás: <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/>

Összességében úgy látom, hogy a honlap jól illeszkedik a Tisza-tavi Ökocentrum küldetéséhez, emellett pedig nagyon sok és folyamatosan frissülő információval látja el az érdeklődőket. A felnőttkori tanulással kapcsolatban meglátásom szerint érdemes lenne néhány olyan ismeretterjesztő szöveget közzétenni a weboldalon, ami részletesebben mutatja be a Tisza-tó élővilágát. Úgy vélem, hogy ez nem csak jobban felkeltené a látogatók érdeklődését, de segítséget jelenthetne az iskolai osztályokkal vagy családdal odalátogatók számára, mert ennek révén a tanárok és a szülők jobban tudnának tájékozódni a Tisza-tó élővilágával kapcsolatban, így az informális tanulás megvalósulása mellett a gyerekeknek a felmerülő kérdéseit is pontosabban meg tudnák válaszolni.

Összegzés és javaslatok

Az előbbiektől tükrében úgy látom, hogy a Tisza-tavi Ökocentrum programkínálata nagyon színes és választékos, valamint pozitívumnak tartom, hogy a település

rendezvényeihez és a jeles napokhoz kapcsolódóan mindig igyekeznek újabb és újabb, a témához kapcsolódó szabadidő eltöltési és kulturálódási lehetőségeket megvalósítani. A létesítmény elsődleges célcsoportját a családok képezik, akik kisgyermekkel érkeznek oda, amit bizonyít a számos gyerekeknek szóló program és játéklehetőség. Habár kimondva nem jelennek meg a felnőttek, mint célközönség, ugyanakkor azt gondolom, hogy dolgozatom korábbi részéből egyértelműen kiderül, hogy számukra is érdekes és hasznos tevékenységeket kínál a vizsgált intézmény, hiszen a szabadidő eltöltés mellett informális módon gyarapíthatják ismereteiket. Úgy vélem, hogy az Ökocentrum esetében több olyan lehetőség is kínálkozik, amelyet érdemes lenne kihasználni kifejezetten a felnőttek nevelése céljából.

Az andragógia szempontjából vizsgálódva meglátásom szerint érdemes lenne, ha nem is rendszeresen, de évente néhány alkalommal kifejezetten a felnőtt látogatók érdeklődésére számot tartó tanulási lehetőségeket kínálni. Itt gondolok például néhány a Tisza-tó élővilágával, vagy bármilyen a felnőtt közönség érdeklődési körével kapcsolatos előadás megtartására. Az említett program helyszínül szolgálhatna a központi épületben található konferenciaterem, amely technikai felszereltsége révén lehetővé teszi a színvonalas és szemléletes előadások megtartását. Az előadások megszervezését igényfelmérés előzhetné meg, amelyet legegyszerűbben a honlap segítségével lehetne lebonyolítani. A felnőtt célcsoport elvárásainak feltérképezését követően sor kerülhetne a vendégelőadók meghívására, majd a megszervezett programok hirdetésére Poroszlón és annak környékén. Úgy gondolom, hogy egy ilyen előadássorozat, amennyiben figyelembe veszi a felnőttek igényeit és elvárásait valóban népszerű és hosszú távon is működőképes lehetne.

Emellett az időszakos kiállításokban is remek lehetőséget látok arra, hogy a felnőttek ismereteit bővítsék, hiszen egy-egy jól megválasztott témájú kiállítás összekötve egy az alkotóművésszel folytatott beszélgetéssel vagy tárlatvezetéssel ugyancsak érdekes lehet a felnőtt korosztály számára. A művészetnek több olyan ága is létezik, amely számot tarthat a felnőttek érdeklődésére főleg egy kisebb településen és annak környékén, ahol nem jellemzőek az ilyen jellegű kiállítások. Az előzetes igényfelmérés természetesen itt is jó lehetőséget nyújt arra, hogy a megszervezett program biztosan vonzza a látogatókat. A kiállítások helyszínül a korábbiakban már bemutatott Ökocentrum Galéria szolgálhatna, a művésszel történő beszélgetésre pedig a konferenciateremben kerülhetne sor.

Végül úgy látom, hogy hozzájárulhatna a felnőttkori informális tanuláshoz egy olyan okostelefonra letölthető applikáció kialakítása, amely az Ökocentrum látnivalóiról nyújt információkat. Ezzel a megoldással a látogatók idegenvezető segítségével nélkül is

megszerezhetnék a számukra fontos ismereteket, ráadásul az applikáció kalauzolná őket végig a létesítmény területén így biztosítva, hogy minden látnivalóról tudomást szerezzenek és meg is nézzék azokat. Ráadásul ez az applikáció segítséget nyújthatna külföldi vendégeknek is, amennyiben idegen nyelven is elérhetővé válna.

Összességében úgy látom, hogy a Tisza-tavi Ökocentrum egy kiváló kezdeményezés, amit a népszerűsége is igazol. A családoknak remek kikapcsolódási, szórakozási lehetőséget kínál, emellett nem elhanyagolható a megjelenő tanulási tartalom sem. Habár a kifejezetten felnőttekre irányuló programok megjelenése nem mondható markánsnak, de a lehetőségek (galéria, konferenciaterem) adottak az andragógiai tevékenység megerősítéséhez, amelyre a jövőben remélhetőleg sor kerül majd.

Felhasznált irodalom:

Bornemissza János (é.n.): Bemutakozás, köszöntő. In

<http://poroszlo.hu/hu/koszonto.php>, 2015.04.25. 11.44 h.

Poroszló Önkormányzat (é.n.): Tisza-tavi Ökocentrum. In

<http://www.poroszlo.hu/hu/okocentrum.php>, 2015.04.25. 11.56 h.

Tisza-tavi Ökocentrum (2012): 130 EZER vendég a poroszlói Tisza-tavi Ökocentrumban!

In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/sajtoszoba.html>, 2015.04.25. 11.46 h.

Tisza-tavi Ökocentrum (2015a): Általános tudnivalók. In

<http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/tisza-to/altalanos-tudnivalok.html>, 2015.04.25. 11.41 h.

Tisza-tavi Ökocentrum (2015b): Bemutakozás. In

<http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/bemutakozas.html>, 2015.04.25. 12.01 h.

Tisza-tavi Ökocentrum (2015c): Európa legnagyobb édesvízi akváriumrendszere. In

<http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/europa-legnagyobb-edesvizu-akvariumrendszere.html>, 2015.04.25. 12.03 h.

- Tisza-tavi Ökocentrum (2015d): Állandó kiállítások. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/allando-kiallitasok.html>, 2015.04.25. 12.06 h.
- Tisza-tavi Ökocentrum (2015e): Szolgáltatások, programok. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/szolgaltatasok-programok.html>, 2015.04.25. 12.08 h.
- Tisza-tavi Ökocentrum (2015f): 3D Mozi. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/3d-mozi.html>, 2015.04.25. 12.09 h.
- Tisza-tavi Ökocentrum (2015g): Konferenciaterem, rendezvényhelyszín. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/konferenciaterem-rendezyenyhelysin.html>, 2015.04.25. 12.10 h.
- Tisza-tavi Ökocentrum (2015h): Körpanorámás kilátótorony. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/kilatotorony.html>, 2015.04.25. 12.11 h.
- Tisza-tavi Ökocentrum (2015i): Szabadidőpark. In <http://www.tiszataviokocentrum.hu/hu/okocentrum/szabadidopark.html>, 2015.04.25. 12.13 h.

Izer Boglárka Noémi: A Nemzeti Művelődési Intézet kultúrandragógiai megközelítésből

Bevezetés

Tanulmányomban a Nemzeti Művelődési Intézet (röviden Művelődési Intézet) szervezetét és tevékenységeit vizsgálom meg és mutatom be kultúrandragógiai vonatkozásban. A kultúrandragógia során a bemutatás folyamata átalakul, élményeken keresztül lesz, és ez többnyire informális tanulás útján valósul meg. Az elsajátítható ismeretek többsége a kulturális élethez kapcsolódik, azonban fontos, hogy ezeknek az ismereteknek a megismerése és elsajátítása az egyén szempontjából teljesen önkéntes és spontán módon zajlik. Kultúrandragógiai tevékenységet nemcsak a múzeumok, hanem egyéb kulturális intézmények is folytathatnak, ilyenek lehetnek a különböző klubok, körök és foglalkozások (Szabó, 2014). Ebben a tekintetben a Nemzeti Művelődési Intézet is egyéb kulturális intézménynek felel meg, mivel számos olyan projektje, programja van, amellyel kultúrandragógiai tevékenységet folytat, mint például az alább bemutatott „Kapunyitogató”, „Leleményes hőseink”, „Többcélú közösségi terek fejlesztése” stb.

Az intézetről

A Nemzeti Művelődési Intézet a közművelődési ágazat stratégiai fejlesztő és szolgáltató intézménye. Ezen a néven 2013. április 1-jén kezdte meg működését. Jogelődjei között található a Népművelési Intézet, az Országos Közművelődési Központ és a Művelődéskutató Intézet, a Magyar Művelődési Intézet. Az Intézet alapfeladata a magyar közművelődés, közösségi művelődés sikeres és eredményes társadalmi szerepvállalása érdekében végzett fejlesztési, innovációs és szolgáltatói tevékenység. A magyar kulturális élet legnagyobb közhasznú tevékenységet végző intézményhálózatát a közművelődési intézmények alkotják a hozzájuk kötődő civil szervezetekkel, közösségekkel szoros együttműködésben. Ezeknek az intézményeknek kiemelt szerepe van a magyarság előtt álló korszakos feladatok teljesítésében, a nemzeti-emberi

összetartozást erősítő közösségi együttlétek támogatásával, a számukra cselekvési teret biztosító művelődési intézmények szakmai munkájának kiteljesítésével. Ezért az Emberi Erőforrások Minisztériuma országos szerepkörű központi költségvetési szervet, Nemzeti Művelődési Intézetet működtet, amely tevékenységével képes a széles értelemben vett magyar közművelődés egészét megjeleníteni. Az Intézet küldetése e jelentős értékkel bíró közfeladatot ellátó intézményrendszer szakmai támogatása, együttműködésük megteremtése, az egyenlőtlenségek csökkentése, a magyar társadalom növekedése és fejlődése, a magyarság sikeres jövője érdekében (Nemzeti Művelődési Intézet, 2013)

A Művelődési Intézet közfeladata az Alapító Okiratában lefektetettek alapján „A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről” szóló 1997. évi CXL. törvényben meghatározottak szerint, hogy a helyi közművelődési tevékenységek és a területi, fővárosi feladatok segítése, fejlesztése érdekében közművelődési szakmai szolgálat biztosítson. Meghatározott alaptevékenységei között, a következőkhöz járul hozzá az Intézet, amelyek szorosan a kultúra és kultúrandragógia területéhez kötődnek:

- Közművelődési intézmények, színterek, civil szervezetek, művelődő közösségek módszertani, információs hálózatának működtetéséhez
- Közművelődési szakemberek képzése
- Részt vesz a területi szintű közművelődési tevékenységek szervezésében, támogatásában
- Képviseli a magyar közművelődés intézményeit, tevékenységeit, programjait hazai és nemzetközi szervezetekben
- Országos, területi programokat, versenyeket, fesztiválokat szervezés és koordinál: a népművészeti és hagyományőrző tevékenységek megőrzése és fejlesztése érdekében, a népi iparművészet, az LLL, a tanórán kívüli nevelés, a felnőttképzés, az ismeretterjesztés, a közösségfejlesztés, a honismeret, a helytörténeti kutatás, az anyanyelvápolás, a kulturális turizmus, a népfőiskolai mozgalom szakmai támogatása érdekében és a kreatív kulturális szolgáltatások keretében.
- Értéktárak gyűjtése települési, megyei, regionális és országos szinten

A Nemzeti Művelődési Intézet nagy hangsúlyt fektet arra, hogy folyamatosan frissülő és mindig az aktuális híreket, tevékenységeket, programokat jelenítse meg internetesen oldalán, amely a www.nmi.hu oldalon érhető el. A Művelődési Intézet fontosnak tartja, hogy minden program, tevékenység előtt és után hírt közöljenek a

honlapon, ezzel is tájékoztatva minél szélesebb körben az embereket. Lényegesnek tartják, hogy a telefonokon keresztül is megfelelő minőségben legyen elérhető honlapjuk, hiszen manapság az okostelefonok világában elengedhetetlen, hogy ezt a területet ne fejlessze egy olyan nagy Intézet, mint a Nemzeti Művelődési Intézet. Az Intézetnek kettő, folyamatosan megjelenő folyóirata van, az egyik a SZÍN – Közösségi Művelődés, a másik pedig a Kulturális Szemle. A SZÍN az Intézet 2013-as átalakulásával időszaki kiadványból szakmai lappá nőtte ki magát, amely a közművelődés, a közösségi művelődés és a vidékfejlesztés területén dolgozó szakembernek számára írásaival tápláló szakmai anyag, de folyamatosan bővülő tartalmaink az oktatási, közgyűjteményi intézmények és a települések életében kiemelt szerepet játszó kulturális és turisztikai szervezetek, vállalkozások számára is tartogat olvasnivalót. A Kulturális Szemle című online tudományos folyóirat a kultúra széles spektrumán, de elsősorban a közművelődés és a közösségi művelődés témaköreiben, illetve az ezekkel kapcsolatba hozható témákban mutatja be a tudományos relevanciával bíró fontos kutatásokat, tanulmányokat, köteteket és konferenciákat.

Kultúrandragógia projektek, kezdeményezések

„Kapunyitogató”

A Nemzeti Művelődési Intézet 2013-ban indította útjára a közművelődési szolgáltatáshiányos településeken „Kapunyitogató” című programját. Az elmúlt évek jó tapasztalatai a „Kapunyitogató” eseménysorozat továbbélését indokolják, ezért 2014-ben újabb 203 (177 magyarországi és 26 határon túli magyarlakta) település megszólításával igyekszik az Intézet lehetőséget biztosítani a közművelődési szolgáltatások eléréséhez. A program célja az, hogy azokon a településeken, ahol a művelődési ház bezárt, és csak úgynevezett „kulcsos” házként működnek, néhány napra kinyíljon az intézmény, és a falunapokhoz kötődően szervezett kulturális programok mellett a lakosság más közösségi-kulturális eseményeken is részt vehessen. Célja továbbá, hogy a helybelieket szakmailag támogassák abban, hogy felismerjék és alkalmazni tudják a rendelkezésükre álló erőforrásokat, amelyeket a közművelődés eszközeiként az adott közösség szolgálatába állíthatnak.

A kistelepülések közösségeit és intézményeit megszólítva és aktív, cselekvő részvételükre építve mintegy 2000 kollektív művelődési programot hívott az Intézet életre melyek során 2, időben egymástól elkülönülő esemény zajlik, így összesen 406 közösségi alkalmat kezdeményeztek. A sokszínű programok megvalósulása során különös figyelmet fordítanak arra, hogy a „látogatók” aktív résztvevői legyenek az eseményeknek, és ne passzív közönségként legyenek jelen, amely egy meghatározó kultúrandragógiai szempont (Szabó, 2014).

Ezek a közösségi események nemcsak hasznos szabadidős programokat biztosítanak, hanem közösségi és személyiségfejlesztő hatással is bírnak minden korosztály számára. Sokak számára a „hétköznapiak” nem teremtik meg a lehetőségét annak, hogy saját szűkebb közösségükben bármiféle társadalmi szerepvállalást gyakorolhassanak.

A „Kapunyitogató” program megvalósulásával új közösségi folyamatok indulnak be, javul a helyi lakosság életminősége, nő a résztvevők helyi identitástudata, erősödik önszerveződő képességük. A programok során feltárulnak az adott település építészeti, természeti, egyéb tárgyi kincsei, megelevenednek és feltárára kerülnek feledésbe merült hagyományok, még továbbörökíthető szellemi kulturális örökségek.

„Leleményes hőseink”

A „Leleményes hőseink” program a tudatos közösségi cselekvés kultúráját kívánja átadni a közösségi művelődés eszközrendszerével az érdeklődő fiatalok számára. A Nemzeti Művelődési Intézet országszerte felhívást tett közzé helyi hősök – a településért aktívan cselekvő példamutató személyek – felkutatására, valamint az ő példájukból kiindulva fiatalok által igényfelmérésen alapuló projektek létrehozására, illetve lehetőség szerint lefolytatására. A csatlakozó fiatalok megyei felkészítő napokon sajátíthatják el az ötleteik megvalósításához, valamint a programban való részvételhez szükséges ismereteket. Az ifjúsági közösségek által bemutatott projektek és projekttervek közül a legjobbakat a Nemzeti Művelődési Intézet szakmailag segíti. Megyénként egy középiskolás, valamint egy általános iskolás csoport kezdeményezését karolja fel a Művelődési Intézet.

A programban három fiatalból (10-18 éves, általános vagy középiskolai tanulóból), valamint egy felnőtt segítőtől álló csoportok vehetnek részt. A program fő pillérei a fiatalok kezdeményezéseit bemutató, a részvételhez segítséget nyújtó „Leleményes hőseink” honlap, a projektmenedzsmenthez gyakorlati ismereteket biztosító megyei felkészítő napok, valamint az országszerte megszülető ifjúsági projektek vagy projekt-ötletek. A program végén a támogatásra érdemesnek ítélt projektek stábjai számára a Nemzeti Művelődési Intézet, kifejezetten az általuk kidolgozott témákra koncentráló felkészítő alkalmat szervez.

A program során – a megyei találkozót követően – a következő kihívások várnak a településükért cselekedni kész fiatal közösségekre:

1. Keressék meg lakóhelyük „leleményes hősét”: olyan aktív cselekvő embert, aki példaértékű kezdeményezést vitt véghez a helyi közösség érdekében. Tudjanak meg róla minél több információt.
2. Mutassák be választott példaképüket a honlapon.
3. Készítsenek kortársaik bevonásával helyzetelemzést, melyből következtethetnek arra, hogy mire van szükségük a településen élő fiataloknak.
4. A felmért igényeket szem előtt tartva dolgozzanak ki egy közösségi projektet, és ha lehet, valósítsák is meg azt.

5. Minél kreatívabb módon mutassák be projektjüket a Leleményes hőseink honlapon: www.lelemenyeshoseink.hu

„Többcélú közösségi terek fejlesztése”

Az Intézet szakmai módszertani fejlesztő projektjének célja a többfunkciós közművelődési intézmények szolgáltatásainak közösségi alapú fejlesztése.

A projekt megvalósításával a célkitűzés az, hogy megfelelő háttértámogatást biztosítsanak a TÁMOP-3.2.3/B-12/1 A/B pályázati konstrukcióban nyertes 100 Integrált Községi Szolgáltató Tér és három Agóra részére, hogy azok a helyi társadalom megújulásának, a vidék kulturális fejlődésének motorjai és központjai legyenek.

A rugalmas szolgáltatáskínálat kialakításának, illetve a megújulásra való képesség erősítése érdekében 25 különböző adaptációs modellt alakítanak ki. Továbbképzésekkel, illetve szakmai tanácsadással támogatják a mintaprogramok helyi adottságokhoz való minél szorosabb illesztését, beindítását. A többfunkciós működésből adódó együttműködések létrejöttét kutatásokkal, hálózatszervezéssel, találkozási alkalmakkal, műhelyekkel és szakmai honlap működtetésével segítik. A konvergencia régiókban 19 megyei referens nyújt szakmai tanácsadást a közösségi művelődési intézmények munkatársai számára.

A projekt során partnerségi együttműködést kínálnak a fenti pályázati konstrukcióban nyertes szervezetek számára, majd az elért eredmények tapasztalatait is felhasználva tovább támogatják minden működő Integrált Községi Szolgáltató Tér és Agóra, Agóra Pólus intézmény szakmai munkáját.

Az adaptációs modellek a közösségi művelődésben feladatokat ellátók számára új szolgáltatási területek elindítására adnak lehetőséget az alábbi tématerületekben:

- ifjúsági részvétel,
- közösségi művelődés,
- adat- és információ szervezés,
- információs szolgáltatások,
- közösségfejlesztés,
- civil szervezetekkel való együttműködés,
- iskolai felzárkózás segítése,
- a 0-5 éves kisgyermekek fejlesztése,
- egészségfejlesztés,
- a települések erőforrásainak feltérképezése,

- helyi nyilvánosság,
- párbeszéd-körök,
- tankörök,
- konfliktuskezelés,
- értékörzés,
- mélyszegénységben élők integrációja,
- aktív időskor,
- önkéntesség,
- olvasókörök,
- tudásközpontok.

További kezdeményezések

A Nemzeti Művelődési Intézet további kulturális témában és kultúrdragógiai területen tett kezdeményezései az Intézet folyamatosan frissülő honlapján találhatóak, valamint az Intézetnek minden megyében vannak megyei irodái és azoknál is folyamatosan lehet tájékozódni az éppen aktuális programokról, projektekről. Az Intézet maga is nagy hangsúlyt fektet arra, hogy széles körben partneri hálózatokat építsen ki, akiket a lehetőségekről folyamatosan informálnak elektronikus hírleveleken keresztül.

INTÉZMÉNYI OLDALAK

<p>INTÉZMÉNY (ADATBÁZIS)</p> <p>Újra lehet pályázni a Minősítő...</p>	<p>MEGYEI IRODÁK</p> <p>Megyei feladatellátó irodák keresése</p>	<p>MŰVELŐDÉS (SZAKMAI)</p> <p>Március 27. II. Rákóczi Ferenc...</p>	<p>MŰVELŐDÉS (LAKOSSÁGI)</p> <p>VI. Országos Fazekasmester Tal...</p>
<p>SZÍN</p> <p>Jubileumot ünnepel a Szín Közö...</p>	<p>WEBÁRUHÁZ</p> <p>Könyv, DVD, CD és Kiadvány webáruház</p>	<p>E-TANFOLYAM</p> <p>Digitális oktatás</p>	<p>KULTURÁLIS SZEMLE</p> <p>kultszemle.nmi.hu Kulturális Szemle online folyóirat</p>

KERESÉS

Keresett kifejezés:

Hol keres?

Cikkekben

Keresés

Keresetek példaképeket a mindennapokban!

VALÓSÍTÁK MEG AZ ÖTLETETEKET!

www.telemyeshoseink.hu

ÚJ SZÉCHENYI TERV

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Összegzés

A Nemzeti Művelődési Intézet fentebb említett kezdeményezésein túl találhatnánk még számos olyan programot, projektet, amelyet a kultúrandragógia területén megemlíthetnénk. Amennyiben azt akarjuk vizsgálni, hogy miben lehetne az alábbi programokat fejleszteni, talán a legfontosabb az lenne, hogy még nagyobb hírértéket adni ezeknek a programoknak, projekteknek, hogy minél több ember tudjon róluk, részt vegyen rajta és ezeknek a segítségével minél több informális, spontán tanulásban, kulturálódásban lehessen része. Tanuljon úgy az egyén, hogy közben egy olyan közösségben van, amely önmagát szervezi egy olyan háttérszervezettel a háttérben, amely a sikeres működésben és erőforrások felismerésében segíti a közösségeket. További fejlesztendő terület lehetne még, hogy az adott programokat, projekteket hirdető posztok, megjelenő hirdetések felülete és megjelenése egységes legyen, tükrözve a Nemzeti Művelődési Intézet arculatát, ezzel is jelezve, hogy az Intézet részt vállal és segít a megvalósulást.

A tanulmányban bemutatott programokról, kezdeményezésekről elmondhatjuk, hogy megfelel a kultúrandragógia fogalma alapján annak, hogy a bemutatás folyamata átalakul, élményeken keresztül lesz és ez többnyire informális tanulás útján valósul meg. A kultúrandragógia során elsajátítható ismeretek többsége a kulturális élethez kapcsolódik, azonban fontos, hogy ezeknek az ismereteknek a megismerése és elsajátítása az egyén szempontjából teljesen önkéntes és spontán módon zajlik (Szabó, 2014).

Felhasznált irodalom:

Kapunyitogató program. Elérhető: <http://www.nmi.hu/hu/Kapunyitogato-hirek>

Kulturális Szemle online tudományos folyóirat. Elérhető: www.kultuszemle.nmi.hu

Leleményes hőseink program. Elérhető: <http://www.lelemenyeshoseink.hu/>

Nemzeti Művelődési Intézet Alapító Okirata (2013). Elérhető: http://www.nmi.hu/storage/files/files/nmi_alapito_okirat.pdf

Nemzeti Művelődési Intézet. Elérhető: www.nmi.hu

Szabó József (2014): Kultúrandragógia. Elhangzott a 2014-es Durkó Mátyás Emlékkonferencián.

SZÍN folyóirat. Elérhető: <http://www.nmi.hu/hu/SZIN>

Többcélú közösségi terek honlap. Elérhető: <http://www.nmi.hu/hu/Palyazati-honlapok/Tobbcelu-kozossegi-terek-fejlesztese>

Tóth Aliz: Az OKM Alfa-programja keretében megvalósuló múzeumandragógiai képzéssorozat, avagy: hogyan képezzük a múzeumi frontszemélyzetet?

A III. Országos Múzeumandragógiai Konferencia nem véletlenül viselte „A jövő múzeumai” címet. Múzeumandragógiai szempontból Magyarországon még jelentős azoknak a múzeumoknak a száma, főleg vidéken, akik nem találták meg a helyüket teljes mértékben a kultúraközvetítő intézmények között. Helyenként – külső szemlélő, látogató számára – a múzeum még mindig csak egy olyan, jobb esetben impozáns, kívülről csalogató épület, ahová az érdeklődő betér, szétnéz, sétálgat, és törekszik a kiállítás befogadására. A befogadáshoz, az értékek felismeréséhez és megértéséhez előfordul, hogy csak a tárlatvezetés nyújt segítséget, de pl. számos kisebb település tájházában még ez sem áll rendelkezésre.

Ezek, a paradigmaváltás szükségességét érző, de tenni még nem képes múzeumok lehetnek a jövő múzeumai, ha megfelelő múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai stratégiát tudnak kidolgozni és alkalmazni a mindennapokban. Ehhez viszont szükséges a tapasztaltabb múzeumok tudásátadása, tapasztalatcseréje, amihez a jó gyakorlatok bemutatása nagy segítséget nyújthat.

Jelen tanulmányban mi is egyfajta jó gyakorlatot fogunk közzétenni, megosztani az olvasóval, ami a múzeumi frontszemélyzet képzését mutatja be módszertani szempontból.

A képzés fontosságát alátámasztandó, rövid szakirodalom elemzésbe fogtunk, melynek eredményét alább mutatjuk be.

Közismertek a múzeumok törvény által is meghatározott alapfeladatai, melyek a múzeum működési engedélyében meghatározott gyűjtőkörébe tartozó kulturális javak...

- a) gyűjteménygondozása, ennek keretében azok
  - gyarapítása,
  - nyilvántartása,
  - állományvédelme,
- b) tudományos feldolgozása és publikálása,
- c) hozzáférhetővé tétele, ennek keretében

- állandó és időszakos kiállítások rendezése,
- közművelődési és múzeumpedagógiai programok és kiadványok biztosítása,
- a kulturális javak digitalizálása,
- a kutatási tevékenység biztosítása.

A múzeum kultúraközvetítő, közművelődési tevékenységével hozzájárul az egész életen át tartó tanulás folyamatához,

d) közművelődési rendezvényeket és egyéb programokat rendez,

e) együttműködik a nevelési-oktatási intézményekkel és múzeumpedagógiai programjaival segíti az iskolai és az iskolán kívüli nevelés céljainak elérését,

f) elvégzi a kulturális javak múzeumpedagógiai célú feldolgozását, folyamatosan megújuló múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai programkínálatot biztosít.
(1997. évi CXL. törvény, 2013)

Ezek a feladatok képezik a kultúraközvetítő tevékenységek szerves részét a 1997. évi CXL. törvény – a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről – szerint.

Más kérdés, hogy ezeknek a tevékenységeknek az ellátására mennyire felkészült a múzeumi szakembergárda, és mennyi segítséget kap például a múzeumi frontszemélyzet.

A terület támogatására, megerősítésére jó és mindenképpen kiemelendő példa az Új Széchenyi Terv keretében megjelent TÁMOP „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című konstrukció, ami pont a múzeumpedagógia, és valamelyest a múzeumandragógia fejlesztését hivatott segíteni állami oldalról. Számos projekt megvalósult a pályázat keretében, mely hazánkban jelentős fejlődésként könyvelhető el. A konkrét eredményekről bővebben a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Közgyűjteményi Főosztály, Múzeumi közművelődés, múzeumpedagógia szakfelügyeleti szakági csoportja által készített „Vizsgálati jelentés a TÁMOP 3.2.8./B/08 jelű, „Múzeumok Mindenkinek” Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése című pályázat tapasztalatairól és hasznosulásáról a támogatásban részesült muzeális intézmények körében” című jelentésből is lehet tájékozódni. (NFÜ 2013)

Miszné Korenchy Anikó a II. Múzeumandragógiai Konferencián elhangzott előadásában rámutatott, hogy egy társadalmilag felelősen gondolkozó múzeum....

- Gondol a szépkorúakra, sőt minden korosztályra,
  - Halad a korral a kiállítás készítésben,
  - Partnerként kezeli a látogatót,
  - Szereti és bevonja a látogatót és türelmes vele,
  - Minőségi formában osztja meg a közgyűjteményét,
  - Együttműködik a közintézményekkel: óvodától kezdve... önkormányzaton át stb.
- (Miszné 2011)

Miért fontos a társadalmilag felelősen gondolkozó múzeum?

Kurta Mihály „A múzeumandragógia relevanciája és a múzeumi közművelődés elavulása” című munkájában írja le, hogy minél gyorsabban fejlődik egy ország, annál nagyobb a megőrzendő tárgyak múzeumainak száma. Tehát a múlt a fejlődés dinamikájával egyenes arányban egyre fontosabb. A megőrzendő emléktárgyak mennyisége és a múzeumokban felhalmozott, átadásra váró tudás a civilizáció dinamikájával arányosan növekszik. (Kurta 2013)

A nemzeti emlékezesekben látszólag a múlt megbecsülése, valójában a jelen önbecsülése és a jövő lehetősége a tét. Ott rejtőzik benne a tragédia: a jövőbeli perspektívák elhalványulása majd elvesztése a múltbeli értékek „hűtlen kezelésével” kezdődik (Éles 2010, 63-72).

A múzeumok kultúráközvetítő tevékenységével szemben támasztott elvárásainkat a Magyar Múzeumi Etikai Kódex kézzelfoghatóan, ekképpen határozza meg:

„A múzeumok igyekezzenek minél szélesebb körben biztosítani a társadalom számára minden olyan eszközt, amelyekkel a látogatók ismeret- és élményszerzését, valamint a gyűjtemények jobb megértését segítik elő.

A múzeumok rendszeresen mérjék fel látogatóik és használóik összetételét és igényeit, hogy ez által teljesebb körű kiszolgálást nyújthassanak a különböző társadalmi csoportokból jövő, eltérő életkorú és felkészültségű látogatók számára.”

A múzeumi kultúráközvetítés jelenkori célja, hogy minden egyes személy és közösség számára a múzeum interaktív keretek között elérhető legyen, függetlenül attól, hogy egyén, család, formális, informális, civil csoport igényli a szolgáltatásokat. A konkrét korosztályokat célzó és aktivizáló múzeumi kultúráközvetítő programok szakmuzeológusok közreműködésével valósuljanak meg múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai, múzeumgerontológiai programok keretében. Mind az egyénileg, mind a társas formában érdeklődő, tanulni, szórakozni akaró emberek számára legyenek biztosítva az aktivitás feltételei. A magyar múzeumok ebben az értelmezésben gyermek,- család,- és látogatóbarát intézmények, a „Múzeumok mindenkinek” program alapján pedig a múzeumok társadalombarát közösségi terek, tanulási helyszínek is.

Mi a probléma?

„Az andragógia esélyei a magyar múzeumokban – egy országos múzeumpedagógiai vizsgálat (Múzeumi Oktatási és Képzési Központ 2008-2009) tanulságai” címmel a 2011-es Múzeumandragógiai Konferencián Kárpáti Andrea rámutatott, hogy még a múzeumpedagógia sem kap elég figyelmet a múzeumokban. (Kárpáti 2011)

Többségében ugyan a fontosságát belátják, de alig vannak ilyen programjaik, aminek fő okai a következők lehetnek:

- nem kapnak hozzá elég és folyamatos anyagi támogatást,
- nincs emberük erre a feladatkörre,
- nem ismerik a modern módszereket,
- nincsenek hozzá megfelelő eszközeik, módszertani tapasztalataik.

Bár az utóbbi időben egyre szélesebb körű figyelmet szentelünk a múzeumok pedagógiai, andragógiai színtéren betöltött szerepének, az elmúlt 2 évben mégsem feltételezhető olyan változás, ami megcáfolhatná a kutatás eredményeit.

Azt feltérképezni, hogy hol van múzeumandragógiai, múzeumpedagógiai program, és hogy ez milyen szintű, mennyire sikeres, kik a megvalósítói, és ők milyen szakmai-módszertani tudással rendelkeznek és milyen eszközök, valamint anyagi források állnak rendelkezésükre – külön kutatás tárgyát képezi.

A múzeumban dolgozó, vagy majdan a múzeumi szférában elhelyezkedő szakemberek számára a múzeumokra és azok új, speciális feladataira vonatkozó

ismeretek, valamint a megváltozott társadalmi, kulturális környezethez alkalmazkodó, versenyképes kompetenciák megszerzése kiemelten fontos kérdés. (Koltai-Koltai 2005)

Hazánkban számos jó gyakorlatra tudunk példát, ami a múzeumok andragógiai, pedagógiai tevékenységét mutatja be, valamint olyan jó gyakorlatokról is van tudomásunk, amik a múzeumi szakembergárda képzésére koncentrálnak, de ezek a képzések többségében valamilyen felsőoktatási intézményben zajlanak, mint specializáció, szakirányú továbbképzés.

Kevesebb azoknak a múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai képzéseknek a száma, amik a már széleskörű tapasztalattal rendelkező, múzeumban dolgozó szakemberek képzésére koncentrálnak helyben, bár erre is van precedens: vannak olyan szervezetek, intézmények, akik felkarolták ezt a területet, és képzéseket szerveznek, projekteket dolgoznak ki.

Saját kutatásom „A látogatóbarát múzeumokért! Múzeumok mindenkinek” programra irányul, ami az Oktatási és Kulturális Minisztérium Alfa-programja keretében valósult meg 2008-ban, az Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi régióban. A program célja a múzeumi frontszemélyzet képzése volt, kiemelt figyelmet fordítva a látogatóbarát múzeumi szemlélet fejlesztésére, amelynek célcsoportja a látogatókkal elsődlegesen találkozó teremőrök, pénztárosok, jegyszedők, biztonsági őrök, valamint a tárlatvezetők voltak. Ezt a programot, és a képzésben alkalmazott módszertani sajátosságokat szeretnénk most bemutatni, mint egy, a területen kiemelkedő, és sikeresnek bizonyult jó gyakorlatot.

Kutatásomban Dr. Juhász Erika témában megjelent tanulmányaira és Pete Nikoletta szakdolgozatára fókuszáltam, aki megfigyelőként vett részt a képzéseken és tapasztalatait a szakdolgozatban összegezte.

Az Alfa program kapcsán kezdeményezte szakmai körökben dr. Veres Gábor, a Heves Megyei Múzeumi Szervezet igazgatója egy tréningterv összeállítását a múzeumi frontszemélyzet részére. 2008 áprilisában, Egerben bemutató jelleggel zajlott le az első képzés, amelyen 61 fő vett részt a Heves Megyei Múzeumi Szervezet frontszemélyzetéből. A tréningen megfigyelőként részt vettek a Múzeumi Oktatási és Képzési Központ munkatársai mellett az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi Régió hat megyei múzeumának képviselői is. A tréningnap végére a megfigyelők úgy döntöttek, hogy megrendelik a képzést saját múzeumuk frontszemélyzete számára is.

A tréningterv összeállítása és a képzés Dr. Juhász Erika tanszékvezető, főiskolai docens vezetésével zajlott, valamint az Eszterházy Károly Főiskola Andragógiai és Közművelődési Tanszékének és a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Andragógia Tanszékének oktatói segítségével valósult meg.

Az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi Régió megyeszékhelyein, összesen hat helyszínen (Eger, Salgótarján, Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok) szervezték meg a múzeumi frontszemélyzet képzést, amely a megyék múzeumaiban dolgozó középfokú végzettséggel rendelkező munkatársaknak – tárlatvezetőknek, teremőröknek, jegyszedőknek, pénztárosoknak – szólt.

Az előadásból és tréningből álló komplex rövid időtartamú képzés fő céljai voltak:

- Látogatóbarát szemlélet formálása,
- Tapasztalatcsere az egyes múzeumok munkatársai között,
- Megjelenéssel, öltözködéssel kapcsolatos elvárások egyeztetése,
- A látogatókkal, munkatársakkal való kommunikáció segítése szituációs játékokkal,
- A látogatókkal és a kollégákkal való viselkedés elvárásainak egyeztetése,
- A látogatókkal és a munkával kapcsolatos tapasztalatok feldolgozása.

A múzeumi frontszemélyzet képzés felépítését tekintve két részből állt. A képzés 60 perces prezentációval kísért és esetpéldákkal alátámasztott előadással indult, amely a képzésre és a napi munkára hangolódást szolgált. Az előadás fontos része volt a képzésnek, mert a meglévő ismeretek összefoglalását és bővülését szolgált. Ezeket az új tudáselemeket gyakorolhatták a résztvevők a tréning csoportos feladatai során és beépíthették mindennapi gyakorlatukba is.

A második részben az előadás után 2 x 90 perces viselkedési- és konfliktuskezelési tréningprogram következett. Ennek keretében azonos létszámú csoportokat alakítva gyakorlati, szituációs feladatokat oldottak meg a résztvevők.

A különböző képzések időtervezése során fontos szempont a célcsoport időbeosztásának és a képzés céljaiból, jellegéből adódó szempontoknak a figyelembevétele. Ezen a hétfői nap bizonyult a legalkalmasabbnak a múzeumi frontszemélyzet képzésének megtartására, ugyanis hétfőnként minden múzeum zárva tart.

A képzések helyszínéül a múzeumokat választották, melynek előnye, hogy a képzés a résztvevők számára ismert, otthonosnak mondható terepen valósult meg. Ugyanakkor módszertani szempontból nem a legszerencsésebb, mert megfelelő

nagyságú helységek, könnyen mozgatható berendezések, plakátok kiragasztásához szükséges szabad falfelületek, eszközök korlátozott mértékben álltak a trénerek és a csoporttagok rendelkezésére az egyes helyszíneken. A trénereknek folyamatosan alkalmazkodniuk kellett a helyi viszonylatokhoz és ennek függvényében alakítani a tréningterven. A tréningeknek mind a hét képzés során megyei múzeumok adtak otthont. Ez a megoldás a költséghatékonyság szempontjából is előnyös volt, hiszen a szervezőknek nem kellett például terembérletet fizetni.

A tréning 10-11 fős csoportokban zajlott 1-1 tréner vezetésével. Tekintettel arra, hogy az egyes csoportokba került emberek ismeretlenek voltak egymás számára, bemutatkozással indult a munka. Ennek során a résztvevő elmondta a nevét illetve, hogy melyik múzeum alkalmazásában és milyen munkakörben dolgozik, továbbá egyéb olyan információkat is megoszthatott, amit fontosnak tartott elmondani magáról. A bemutatkozás során mesélt egy múzeumi negatív vagy pozitív tapasztalatáról is. Ennek a „mi tudat” erősítésében van fontos szerepe, hogy az egyes problémák felbukkanása során a résztvevők érezzék, nem csak ők küzdenek ilyen jellegű problémával.

A tréning gyakorlatai az előadás főbb tartalmi elemeihez kapcsolódtak, amelyek során az előadásban elhangzottak feldolgozásával és gyakorlatban való alkalmazhatóságával foglalkoztak a résztvevők a trénerek vezetésével. A megfelelő öltözködéssel kapcsolatos vélemények összegyűjtésével, az ehhez kapcsolódó javaslatok és viták eredményeként összeállt a közös megoldási javaslat a helyes öltözködés kritériumait illetően.

A képzés fontos elemei voltak a helyzetgyakorlatok, amelyek valós szituációkra épültek. A gyakorlati szituációkhoz az esetpéldákat múzeumi vendégkönyvből kiválasztott megtörtént események és konfliktushelyzetek adták. A kis csoportokban való végig gondolása egy-egy szituációnak segíti az együttműködést és a legjobb megoldás megtalálását az adott helyzetben. A helyzetgyakorlatok abban is segítenek a résztvevőknek, hogy kockázatmentes körülmények között kipróbálják magukat, és használják az új ismereteket a kapott szituációkban, valamint fejlődjön a konfliktus megoldási készségük.

A nap zárásaként minden résztvevőnek meg kellett fogalmazni egy-két mondatban, hogy mit szeret a munkájában. Az ilyen és ehhez hasonló záró feladatoknak kettős funkciója van. Egyrészt a résztvevő önmaga számára megfogalmazza és összefoglalja saját gondolatait a tréning témája vagy jelen esetben a munkája kapcsán, másrészt pedig pozitív zárása a tréningnapnak, amely segít ráhangolódni a másnapi munkára.

A továbbiakban a képzés megvalósítóinak néhány tapasztalatát emelném ki a múzeumi frontszemélyzet képzéséről. A résztvevők a kezdeti „szorongások” után

kellemes légkörben töltötték a képzés idejét, aktívak, lelkesek voltak, az előadáson figyeltek, a tréningen gyorsan feloldódtak, kevés „elégedetlen” résztvevővel találkoztak. Alapvetően a két régió frontszemélyzetéről a viselkedésük, megjelenésük és elmondásaik alapján a trénerek is kellemes képet kaptak: munkájuk iránt nagyfokon elkötelezett, megújulásra kész a többségük, és remélhetőleg ez a pozitív, optimista „mag” a többieket is tovább tudja lendíteni a látogatóbarát szemlélet kialakításában.

A képzés megvalósítói trénerként számos új élménnyel gazdagodtak és örömmel várják, látják a folytatás lehetőségeit. Lehetőség lenne más régiók és megyék múzeumi számára lefolytatni a képzést, de az eddigi helyszíneken is évente legalább egyszer és legalább ilyen időtartamban ismétlő/megújító képzésre lehetne szükség. Elindult egy folyamat, egy közös gondolkodás, amelynek folyamatos érlelése, fejlesztése nélkül ez a kezdeményezés elsorvadhat. A folytatás keretében azonban nem csak a frontszemélyzet, hanem más múzeumi célcsoportok képzését is fontosnak tartják, különösen a múzeumandragógusok képzésében látnak nagy lehetőségeket.

Felhasznált irodalom:

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. In:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV , 2013. 05. 30. 17:42

Éles Csaba (2010): Szép szavak, mély eszmék a magyar „muszeioni” szemléletért. In: Kurta Mihály – Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc-Szentendre, 63-72. p.

Herpainé Lakó Judit: Múzeumi frontszemélyzet tréningje két régióban. In: <http://www.mlalapitvany.hu/csatolt/1752/herpaine.doc> , 2013. 05. 30. 17:59

Herpainé Lakó Judit: Tréning nem csak teremőröknek. In: <http://www.magyar-muzeumok.hu/latogato/189> , 2013. 05. 30. 17:51

Juhász Erika (összeáll.) (2008): Múzeumi tréningterv. (Belső dokumentum)

Juhász Erika: A múzeumi frontszemélyzet képzésétől a múzeumandragógiai képzésig. In: Kurta Mihály – Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia. Az I. Országos

Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc-Szentendre, 78-84. p.

Kárpáti Andrea (2011): „Az andragógia esélyei a magyar múzeumokban – egy országos múzeumpedagógiai vizsgálat (Múzeumi Oktatási és Képzési Központ 2008-2009) tanulságai”. In:
http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/konferenciak/muzandr_20111017/ppt/Karpati_Andragogia_eselyei_2012_04_03.pdf , 2013. 05. 30. 18:21

Koltai Dénes – Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. In: Tudásmenedzsment, VI. évfolyam, 1. szám, 75-83. p.

Kurta Mihály: A múzeumandragógia relevanciája és a múzeumi közművelődés elavulása. In:
<http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/hirek/2011/2konferencia/2011%20debrecen.pdf> , 2013. 05. 30. 18:11

Miszné Korenchy Anikó (2011, Múzeumok és Látogatók Alapítvány): A múzeumok társadalmi szerepéből fakadó felnőtt programok. II. Múzeumandragógiai Konferencia, 2011. október 17. In:
http://www.hermuz.hu/muzeumandragogia/adatok/publikaciok/konferenciak/muzandr_20111017/ppt/4szekcio_Tarsadalmi_szerep_Andragogia_muhely_mka.pdf , 2013. 05. 30. 17:40

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség: TÁMOP-3.2.8.B-12/1 Múzeumok Mindenkinél Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése. In: http://www.nfu.hu/doc/3353_2013.05.30.17:45

Pete Nikoletta (2009): A tréningezés elmélete és gyakorlata. Eger, EKF, (Szakdolgozat) 32-36.p.

Deák Orsolya: A Múzeumpedagógia és múzeumandragógia vizsgálata az Iparművészeti Múzeum kapcsán

Jelen kutatásom kapcsán nem kerülhető meg az a tény, hogy egy jelenleg is zajló kutatást mutatok be. A kutatás jelen fázisában főképp dokumentumelemzésre és egy elektornikus interjúra épül, de később mélyíteni és szélesíteni is kívánom a vizsgálatot. Egyrészt a múzeum múzeumpedagógiai programjának alaposabb megismerésével, másrészt pedig több múzeumra kiterjesztve érdeklődésemet. A kutatás hosszú távú célja a több múzeum vizsgálatán alapuló jó gyakorlatok bemutatása, továbbá a mesterképzés végén ebből a kutatásból szeretném összeállítani a szakdolgozatomat.

A kutatás három részből áll, az első rész egy általános, a múzeumandragógiával foglalkozó rész, ahol a múzeumandragógia fogalmát vizsgálom, továbbá az ehhez kapcsolódó jelenségeket, kihívásokat igyekszem felvázolni. A következő két rész már az Iparművészeti Múzeumra fókuszál. Egyrészt a múzeum bemutatása, története kerül bemutatásra, másrészt pedig a múzeum múzeumpedagógiai tevékenységét mutatom be.

Elsőként elemzett intézménynek azért választottam az Iparművészeti Múzeumot, mert olyan intézményt kerestem, amelyben egyrészt működik múzeumandragógiai vagy múzeumpedagógiai program, másrészt interaktív, folytat pályázói tevékenységeket, honlapot működtet, igyekszik alkalmazkodni napjaink kihívásához

I. A múzeumok új szerepe

A felnőttoktatás az elmúlt évek, évtizedek során, részben az Európai Unió programjainak köszönhetően, részben pedig az átalakuló, felgyorsuló életmódnak, a globalizációnak és a lifelong learning koncepció elterjedésének köszönhetően felértékelődött, kultúraközvetítő szerepe mellett gazdaságfejlesztő, foglalkoztatáspolitikai, és társadalmi – gazdasági stabilizációs funkciót is nyert. Ennek köszönhetően a múzeumok fontos tanulási helyszínné váltak, mivel a gyűjtésen, kutatáson, és konzerváláson túl kiállítanak, közléstesznek, oktatnak, nevelnek és szórakoztatnak is. A felnőttoktatásnak, felnőttképzésnek számos különböző

megvalósulási terepe van, amiket jelen tanulmányban nem kívánok elemezni. A fejezetben kimondottan a múzeumok szerepével, felnőttoktatási munkájával igyekszem foglalkozni.

A múzeumban a sokféle tevékenység szétválik. A szaktudományhoz kötődő alaptevékenységek mellett megjelenik az intézmények fenntartása, a marketing, közgazdaságtan és a pszichológia is. Kialakulóban van annak módszertana, hogy a múzeum, mint nevelő, képző-oktató intézmény mit tud elérni, milyen tudástartalmakat miként tud közvetíteni, milyen kompetenciák fejlesztése lehetséges a múzeumi foglalkozások, programok keretén belül. A világ nagy és kis múzeumaiban elterjedtek már azok a módszerek, melyek az embert befogadóvá alakítják, és lehetőséget teremtenek a múzeummal való szoros kapcsolat megélésére. (Koltai 2005)

Andragógus hallgatóként nem kerülhettem meg, hogy a fogalmak meghatározását a Felnőttoktatási- és képzési lexikon szócikkével kezdjem. A lexikon a múzeumok felnőttképzési tevékenységét a következőképp definiálja: *„a múzeumok világszerte az egész életen át tartó oktatás, képzés, önképzés színhelyei és műhelyei. Tevékenységük általában három területen érvényesül; - gyűjteményeik vannak; - az anyagot tudományosan feldolgozzák, publikálják; - kiállításokat rendeznek, és más ismeretterjesztő, közművelődési feladatokat is ellátnak. Mindhárom fajta tevékenység szerepet játszhat a felnőttoktatásban... Intézményeik az egész országot behálózzák, így szolgáltatásaik, kiállításaiik lényegében mindenki számára hozzáférhetőek... A múzeumok szakmai vagy ismeretterjesztő előadássorozatokat szervezhetnek, a szakmai továbbképzések, a formális felnőttoktatás és a felnőttoktatás kiegészítő helyszínei is lehetnek.”* (Vásárhelyi 2000, 374.)

A múzeumpedagógiai– múzeumandragógiai– múzeumgerontagógiai programok összeállítása, a múzeumok megújulásának egyik lehetséges formája. A múzeumi paradigmaváltás lényege, hogy múzeumaink aktívabb szerepet töltsenek be az emberek, a múzeumok közönségének, és a társadalom szabadművelődésében, közösségfejlesztésében, kielégítve a dinamikus ütemben fokozódó önálló tanulási-közösségi igényeket és szükségleteket, amely egyidejűleg jelenti a személyiségfejlesztést, személyiségformálást. (Kurta, 2007)

A hazai muzeológiában bekövetkezett változásokat a rendszerváltás után azok a muzeológus szakemberek kezdeményezték, akik nemzetközi tapasztalatokra tettek szert, s megtagasztalták más országokban a nyitottabb szisztémákban működő múzeumi gyakorlatot, a látogatóbarát múzeumi filozófia lényegét. (Kurta, 2007) Ezek

azok a tapasztalatok, gyakorlatok amiket a múzeumok egyre növekvő számban vesznek át hazánkban.

A 21. század elejére a múzeumok hagyományos hármas feladatrendszere (gyűjtés, konzerválás-kutatás, kiállítás), amely a lexikon fent idézett meghatározásában is olvasható, új funkciókkal bővült. Napjainkban a múzeumnak szerepet kell vállalnia a lokális közösség építésében, a helyi tradíciók megőrzésében, a lokális identitás erősítésében. (Koltai, 2005) Az egyre globálisabbá váló világban erre különösen nagy szükség van, és a múzeumok, mint az élethosszig tartó tanulás meghatározó színhelyei, tökéletes terepet képeznek, továbbá szerepet játszanak az egyes etnikai, nemzeti kisebbségek identitásának megőrzésében is.

Hogy miért fontos a múzeumok számára megújulni? Ezzel kapcsolatban érdemesnek tartom idézni Cseri Miklóst, aki megfogalmazta a múzeumpedagógia egyik lehetséges meghatározását: *„A kiállítások és a bennük lévő tárgyak sok esetben primér megjelenési formájukban nem tudják közvetíteni azokat az információkat és üzeneteket, amelyeket megalkotójuk, a muzeológus szeretett volna átadni. Ezért szükséges az interpretáció, a magyarázat, a közönséggel való megismertetés. S az én olvasatomban ez igazán a múzeumpedagógia lényege.”* (Cseri, 2002, 57. p.)

Ahogy a fenti leírásokban olvasható, a múzeumok egyrészt támogatják a kiállítások megértését, közelebb hozzák a kapcsolódó ismereteket, másrészt az oktatásnak egy egészen új terepét nyithatják meg az érdeklődő közönség előtt. Az iskolai oktatással szemben a múzeumi oktatásnak (többek közt) nagy előnye maga a múzeumi tér, ami egy oldottabb légkört jelent, sokkal kevésbé kapcsolódik az emberek tudatában élő iskolaképhez. A légkör megteremti azt az alapot, ami tovább erősíthető különböző szórakoztató és az aktiválást, interaktivitást, bevonást célzó programokkal. Az ilyen programok nem csak az élmény-jellegük miatt fontosak, hanem a tanulást is hatékonyabbá teszik, mivel a cselekvés közbeni tanulás a hagyományos tanulásnál erősebben rögzült tudást eredményez.

II. A múzeum története

A budapesti Iparművészeti Múzeumot a londoni és a bécsi után, 1872-ben alapították, Európában harmadikként. A kezdetektől fogva gyűjtötte a magyar és egyetemes, a régi és kortárs iparművészeti alkotásokat. Gyűjteményei több forrásból származnak.

A történeti gyűjtemény magját a Magyar Nemzeti Múzeumból áthelyezett egyetemes régiségek jelentették, míg a kortárs gyűjtést világkiállítási vásárlások (1873, Bécs; 1878, Párizs; 1889, Párizs) és neves cégek (Herendi Porcelánmanufaktúra, Zsolnay-gyár) ajándékai alapozták meg.

A gyűjteménynek önálló épületet emeltek, a jelenlegi épületet, amit 1896. október 25-én Ferenc József uralkodó jelenlétében adtak át, a millenniumi rendezvények záróakkordjaként.

A múzeum első két főigazgatója, Ráth György és Radisics Jenő elismertségének köszönhetően a múzeum kiterjedt nemzetközi és hazai kapcsolatokkal rendelkezett, mely a kollekciók gyarapodásának is nagy lendületet adott. 1917-ben az intézmény élére Végh Gyula került, s ezt követően elsősorban a műgyűjtőkkel kialakult kapcsolat vált meghatározóvá. A Múzeumbarátok Egyesületének köszönhetően kitűnő tárgyakkal, gyűjteményegységekkel gyarapodott a múzeum.

1922-ben létrehozták az Országos Gyűjteményegyetemet, több közgyűjtemény érdekeinek hatékonyabb, közös képviselése céljából. 1934–1948 között az Iparművészeti Múzeum egy időre elveszítette intézményi önállóságát, és a Magyar Nemzeti Múzeum egyik, ún. iparművészeti táráként működött.

Az 1940-es évek végétől egészen az 1960-as évek elejéig hihetetlen mérvű műtárgy-gyarapodásnak lehetünk tanúi. Kastélyokból, palotákból a múzeumokba kerültek a még megmenthető, megmaradt műtárgyak. A fordulat évét (1948) követően több, addig önálló gyűjteményt újjászervezés, racionalizálás címén felszámoltak ezek anyaga különböző közgyűjteményekben, így az Iparművészeti Múzeumban nagyrészt megmaradt.

A 20. század második felétől elsősorban magyar történeti vonatkozású és egyre inkább modern, korabeli tárgyak kerültek a gyűjteménybe. Ma is a kortárs magyar alkotások gyűjtése jelenti a gyarapodás fő irányát.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében kiemelkedő, pazar műrecek származnak az egyik leggazdagabb magyar főúri család, az Esterházyak kincstárából. Káprázatos ötvöskincsek, török fegyverek, régi magyar főúri viseletek és ékszerek, valamint számos különleges műtárgy reprezentálja az egykori magyar arisztokrácia életmódját és gazdagságát.

(Forrás: Az Iparművészeti Múzeum honlapja)

III. A múzeum múzeumpedagógiai tevékenysége

Az Iparművészeti Múzeumban a múzeumpedagógiai programok előkészítését és megvalósítását körülbelül 10 fő végzi, akik egyrészt a múzeum által foglalkoztatott szakemberek, másrészt pedig külső munkatársak. A múzeum munkatársai, akik a múzeumpedagógiai programokért felelősek, jellemzően csak ezzel a területtel foglalkoznak munkájuk során. Végzettségüket tekintve a munkatársak között található múzeumpedagógus, művészettörténész, közművelődési szakember, és népművelő.

A múzeum már az 1970-es évek elejétől valósít meg múzeumandagógiai és múzeumpedagógiai programokat. A múzeumba érkezőknek sokféle izgalmas ismeretszerző, alkotó és játékos programot kínál az intézmény. A múzeumpedagógiai és -andagógiai programokban fontos szerepet kap az interaktivitás és a drámajáték, a kreatív kézművesség, a történelmi, társadalmi és művészeti ismeretek és a kortárs kulturális összefüggések kooperatív feldolgozása, továbbá igyekeznek a programokat az egyes kiállítások stratégiájához igazítani. A legkisebb gyermekeknek mesés szerepjátékos foglalkozásokat tartanak, míg a múzeumba látogató általános és középiskolás diákcsoportoknak 90 perces komplex múzeumi órákat, alkotóműhelyeket és szakköröket szerveznek. A legfőbb programok:

- Felnőtteknek: **ismeretterjesztő előadások; vezetések** („Épületséták”); **teaházak** (egy-egy kiállításhoz kapcsolódó témában, rövid előadás utáni „kötetlen” beszélgetések, eszmecserek)
- Gyermekeknek: **múzeumpedagógiai órák** (és kézműves foglalkozások) főképp iskolai/óvodai csoportoknak; **„születésnapok”** – jellemzően játékos múzeumi óra valamilyen kreatív foglalkozással kiegészítve; **rajzpályázatok**
- Családoknak illetve vegyes korosztályú csoportoknak: **workshopok, finisszázatok, családi napok**

A programok résztvevői jellemzően Budapestről és vonzáskörzetéből érkeznek. A célcsoport elérése és bevonása érdekében a múzeum számos kommunikációs lehetőséggel él. Ilyenek a saját (akadálymentesített) honlap, szórólapok, brosrák, hírlevél, személyes kapcsolatok, kedvezmények, a pedagógus tájékoztató napok, a partnerek honlapjai, internetes hírportálok, illetve az ingyenes programajánlók.

A programok hosszáról elmondható, hogy a felnőtt programok általában 120 percesek. A múzeumpedagógiai órák 60-90 percesek, a születésnapok 120 percesek. A családi napok 5-8 órák, a workshopok általában 180 percesek. Az egyes múzeumpedagógiai programok leírása az Iparművészeti Múzeum honlapján is megtalálható, részletes leírás kíséretében.

A múzeum munkatársai próbálkoztak különböző témanapokkal is (iskolás programokban), de nagyon nehezen működtek, aminek oka egyrészt a feszített tanmenet az iskolákban, másrészt pedig a szülők anyagi lehetőségei. Ebből kifolyólag ilyen napokban mostanság nem gondolkodnak.

A munkatársak szakmai felkészültségüknek fejlesztése érdekében részt vesznek továbbképzéseken, de az önálló olvasás, és a szakmai konferenciákon, megbeszéléseken való részvétel is segíti a naprakész ismeretek megszerzését, és a folyamatos módszertani felkészültséget.

Felhasznált irodalom:

Koltai Dénes, Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés.

In:Tudásmenedzsment, 6/1. 78. p.

Vásárhelyi Tamás (2000): Múzeumok felnőttoktatási tevékenysége. In: Benedek András

(szerk.): Felnőttoktatási és -képzési lexikon. Budapest, Magyar Pedagógiai

Társaság-OKI Kiadó-Szaktudás Kiadó Ház. 374.p.

Kurta Mihály: Múzeumandagógia. Paradigmaváltás a múzeumi kultúraközvetítésben. Pató

Mária (szerk.) Nyitott kapukkal. Múzeumok ma-holnap. Nyíregyháza - Szolnok,

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2007. 1.p., 3.p.

Cseri Miklós: 2002A múzeumpedagógia helye és szerepe a magyar múzeumokban. In:

Kovács Judit (szerk.) Múzeumok a „köz művelődéséért” Nemzetközi

Múzeumpedagógiai Konferencia. Budapest, 1999. október 25–27. Budapest, 57.

p.

Az Iparművészeti Múzeum honlapja: <http://www.imm.hu/hu/index>

Kerényi B. Eszter: Görög példák a múzeum világából

A Tempus Közalapítvány – Gruntvig Program **Az Egész Életen Át Tanulás Programja** keretében egy hetet töltöttem egy szemináriumon Görögországban, amikor is több múzeumot kereshettem fel mind a fővárosban, mind a fővároshoz közeli Aegina szigetén.

I. Az új Acropolis Múzeum (Το Καινούριο Μουσείο της Ακρόπολης)

Az 1994-ben elhunyt Melina Merkouri álma vált valóra 2009. június 21-én, amikor megnyitotta kapuit az új Acropolis Múzeum az Acropolis lábánál. Persze mint mindent, ennek az építését (2001–2009) is viták kísérték Görögországban: kávézóknak, napilapoknak, politikai hetilapoknak taglalták, hogy vajon helyes-e hogy külföldi építész tervezi az épületet, és egy ilyen modern épület hogy fog kinézni az ókori és neoklasszicista társai szomszédságában. Való igaz, első látásra kirí onnan, megdöbbszent, taszít is kicsit, főleg, ha hátulról pillantjuk meg, de ha belépünk, végigsétálunk, ráadásul ki-kipillantva a hatalmas ablakokon felnézünk az Acropolisra, akkor át tudjuk élni, hogy milyen lehetett az ókor csodás szentélye teljes szépségében, amikor még a szobrok nem a múzeumban, hanem a szentélykörzetben álltak. Végül úgy tűnik, hogy a görögök is lehiggadtak és belenyugodtak, hogy egy nem-görög is képes volt megfelelő épületet alkotni az Acropolis kincseinek.

Biztos sokan emlékeznek még a régi múzeumra, amely a Parthenon mögött, attól délkeletre helyezkedett el, a sziklába süllyesztve a maga 1.450 négyzetméterével. Zsúfolt termekben mutatta be az ásatások során előkerült leleteket, örülhettünk, ha a turista társunk nem lökött neki az egyik szobornak, és valamennyire élvezni tudtuk a gyűjteményt. Ennek „rég” épületnek az építését 1953-ban kezdték meg, az első termei 1953-ban nyíltak meg, de már az 1970-es években szó volt arról, hogy szükséges lesz egy új múzeum megépítése, majd Melina Merkouri kulturális minisztersége (1981-1989) alatt, a Lord Elgin által elvitt Parthenon-díszek visszaszerzéséért indított propaganda keretében felerősödtek az új múzeum mellett szóló hangok. Az angolok azzal érveltek, hogy addig nem adják vissza az utolsó kariatidát, és a többi elrabolt műkincset, amíg nem biztosítottak a megfelelő tárolási körülmények. Nem bíztak a görögökben, azaz abban, hogy valaha is képesek lesznek felépíteni egy olyan múzeumot, amely megfelel a

modern értelemben vett műtárgyvédelemnek. Kezdetben úgy tűnt, hogy igazuk lesz, ugyanis már 1976-ban és 1979-ben nemzeti, majd 1989-ben nemzetközi tervpályázatot írtak ki, de az építkezések megkezdése előtti ásatások klasszikus és bizánci kori leleteket eredményeztek, amik persze újabb és újabb késéseket okoztak. Tehát a dolgok kezdtek a végtelenségbe nyúlni. Végül azonban 2000-ben befejeződtek az ásatások, 2001-ben kiírták a második nagy nemzetközi tervpályázatot, és a nemzetközi zsűri nyertesnek a Bernard Tschumi Architects-et¹ (Parc de La Villette – New York) nyilvánította. (Görög együttműködő építész: Mihail Fotiadis.)²

2002 augusztusában elkészültek a tervek, 2003-ban volt az alapkövetétel, 2007 szeptemberében fejeződött be az építkezés. A régi múzeumból 2007 szeptembere és decembere között szállították át a tárgyakat az új épületbe, és 2009. június 20-án nyitotta meg kapuit az új múzeum.

A tervezés legfontosabb koncepciója a fény beengedése az épületbe: a festményeknél olyannyira káros elem itt éppen ellenkező hatást vált ki. Az épület külső falai szinte teljes egészében üvegből (és azt tartó acélból) készültek, hogy a nap minden időszakában átjárhassa a fény a kiállítótereket, megvilágítva az ókori szobrászat remekeit. Fontos volt továbbá, hogy a kiállítások olyan körüljárhatósággal rendelkezzenek, amelyek alkalmasak arra, hogy a napi 10.000 látogató ne torlódjon fel, valamint az útvonal megtétele a legfelső Parthenon teremig emlékeztessen arra az útra, amit meg kellett tenni az ókori Acropolison, illetve emellett még elvezessen a prehisztorikus koroktól kezdve egészen a késő római korig.³

Az új Acropolis Múzeum kb. 300 méterre délkeletre található az Acropolistól. A 2001 és 2009 között készült üveg és beton épületet úgy alkották meg, hogy az ásatások során előkerült leletek ne szenvedjenek kárt: a látogató egy hosszú átlátszó járófelületen keresztül jut el a bejáratig. (Ez a megoldás tulajdonképpen minden szintelválasztáskor visszaköszön az épületben, és az épület belső tömbjét így átláthatóvá, könnyedebbé, lebegővé teszi.) A bejáratnál szigorú ellenőrzés vár a látogatóra, hasonló a repülőtereknél tapasztaltakra, minden szűrő- és vágóeszközt elvesznek, az előzőekkel ellentétben itt azonban vissza is adják a látogatás végén. Sajnos fényképezni csak a földszinten, és a harmadik emeleten (Parthenon terem) lehet. De

---

¹ Bernard Tschumi Architects1

² Néhány megrököndítő adat: a kiállítóterek alapterülete 14.000 m², az összes alapterület 23.000 m², 3 szintes, 2 félemeletes épület, az ásatási terület feletti részt 43 oszlop tartja, az épület többi részén összesen 28 oszlop van elhelyezve. A Parthenon terem nagysága: 39x84 m, az üvegablakok összes felülete 1.302 m². Az építkezés 130 millió Euróba került. (Bernard Tschumi Architects2)

³ Bernard Tschumi Architects1

talán nem is baj, mert az ember ahelyett, hogy a fényképezésre koncentrálna, kénytelen a tárgyakra figyelni. A kiállítás maga, hiszen csupa-csupa agyag és kő leletről van szó időrendi és azon belül tematikus elrendezésben tálalva első látásra nem túl érdekes, de aztán el lehet veszni a részletekben. Csak legyünk óvatosak, mert eljön az a pillanat, amikor az elménk telítődik, és úgy érezzük, képtelenek vagyunk többet befogadni, ekkor viszont, az építészeknek köszönhetően leülhetünk az ablakpárkányhoz megpihenni, és frissíthetjük a szemünket az Acropolis vagy Athén egy másik dombjának látványában gyönyörködve. És szerintem ez az a pont, amikor mindenki fejet hajt a zseniális építészek előtt, mert ez az épület úgy tökéletes, ahogy van.

A múzeumnak a 2009. június 20-i megnyitása óta 6 millió látogatója volt. Érdeemes megjegyezni, hogy az első másfél évben mindössze 1 Euró volt a belépő, és ezután sem emelkedett nagyon a jegyek ára, a teljes árú jegy 5 Euró, a kedvezményes 3 Euró. Ugyanakkor az utóbbi két évben Görögország legjelentősebb múzeumában is csökkent a látogatók száma, mégpedig jelentősen: 2010 – 1,3 millió; 2011 – 1,2 millió; 2012 – 1 millió volt a látogatói szám. Mindeközben a másik jelentős fővárosi múzeumban, a Nemzeti Régészeti Múzeumban csak évi 170-190 ezer látogató van.⁴ A csökkenő látogatószám arra ösztönözte az Acropolis Múzeum igazgatóját, Dimitris Pantermalist, hogy új nyitvatartási rendet vezessen be, és hétfőnként most már nem lesz látogatható az intézmény, egyébként a megszokott hosszú időtartamban várják a látogatókat keddtől vasárnapig reggel 8-tól este 8-ig.

Igen nagy kihívás a rengeteg turista mellett az, hogy visszatérő látogatókra tegyenek szert, és a helyi lakosok igényeit is ki tudják szolgálni, ne elégedjenek meg csupán azzal, hogy a múzeum, kötelező programként amúgy is biztos szerepel a turisták tervei között. Úgy tűnik ez sikerül, mert rengeteg iskolással találkozni az épületben, illetve a látogatók 25%-a másodszor, vagy harmadszor tér vissza a kiállításokra.

Az időszaki kiállítások érdekessége, hogy nem egy elkülönülő térben kapnak helyet, hanem az állandó kiállításokba beépülve, azokra építkezve valósulnak meg. Például a jelenlegi időszaki kiállítás 2012. július 31-től egy éven keresztül az **„Τα αρχαία χρώματα”** – **„Az ókor színei”** témában zajlik, és az ókori szobrok színeit járja körbe. A restaurátorok és régészek életre keltették az ókor színeit. Mindannyian tudjuk, hallottuk már, hogy az ókori szobrok és épületek színesek voltak, de nehéz ezt elképzelnünk. Az időszaki tárlat segítségével azonban megelevenedhet a fantáziánk, és könnyebben

⁴ http://www.tourismexpress.gr/2012/01/blog-post_10.html és http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1802/PressReleases/A1802_SCI21_DT_MM_09_2011_01_F_GR.pdf

meggyőződhetünk milyenek voltak az ókor híres remekművei. A megmaradt festéknyomok segítségével néhány alkotás gipsz mását elkészítették a restaurátorszakemberek, és megfestették a rajtuk a ruhákat, az arcvonásaikat. A kutatások bebizonyították, hogy a festés nem csak díszítésre de karakterábrázolásra is szolgált: például az isteneket mindig szőke hajjal ábrázolták (ez fejezte ki az erejüket), a sportolókat, harcosokat barna bőrrrel jelezték (ez a férfiasság és erény jelölése volt), a lányok fehér bőre a báj, szépség és ifjúi ragyogás jele volt.

Felnőttek számára jelenleg a múzeum egy komplex csomagot kínál **„Μια μέρα στο Μουσείο της Ακρόπολης” (Egy nap az Acropolis Múzeumban)** címmel, amelynek egyes elemei természetesen külön is igénybe vehetők.

1.) Zenei estek

Rendkívül népszerűek a múzeum belső tereiben tartott kamarazenei koncertek, vagy nyáron a bejárat előtt tartott ingyenes nagy koncertek. 2013. február 15. és Húsvét között négy péntek esti koncert volt az európai zenei életből merítve. Ilyenkor a kiállítások este 10-ig, a múzeum étterme éjfélig tart nyitva.

2.) Tematikus tárlatvezetések

A látogatók a kiállításokban sétálva, kérdéseket tehetnek fel az ott lévő tárlatvezetőknek, muzeológusoknak, akik megkülönböztető jelzést viselnek a ruhájukon. Ugyanakkor tematikus tárlatvezetések vannak minden pénteken délután görög és szombaton, vasárnap angol nyelven az adott időszaki kiállításhoz kapcsolódóan.

3.) 3D-s vetítések

Szombaton és vasárnap 11 órakor angolul és 12 órakor görögül 3D-s filmvetítést tartanak az Acropolisról és az egykoron azt díszítő szobrokról, hogy a nézők jobban el tudják képzelni a látottak alapján a Pallas Athéné tiszteletére épült templom együttest. Hétköznaponként csoportok és iskoláscsoportok jelentkezését is várják. A vetítésen való részvétel 1 Euró. A harmadik emeleten folyamatos filmvetítés zajlik, amely ugyan hagyományos technikájú, de szintén az Acropolist mutatja be, és ingyenesen, a látogatás végén megtekinthető.

4.) Családi játékok

Családi felfedező hátizsák igényelhető két témában jelenleg. **„Αναζητώντας τη Θεά Αθηνά”, azaz „Athéné istennő felfedezése”**. Ebben a hátizsákban háromféle játék van, amely a kiállítótérben játszható, 12 téma köré csoportosítva. A felkészülést segíti egy otthon már megtekinthető internetes honlap: www.acropolis-athena.gr. A másik családi téma a jelenlegi időszak kiállításához kapcsolódik, és a családi csomagon kívül (amelyben dominó, kifestő és a szobrokon felfedezhető szín-kalauz) szintén kapcsolódik hozzá egy jópofa internetes játék: <http://www.theacropolismuseum.gr/peploforos/>.

5.) Kariatidák

A második emeleten az egykor az Erechteiont diszító és jelenleg itt kiállított öt kariatida (egy ugye még Londonban van) restaurálása jelenleg folyamatban van, de még egy felesleges elszállítás nélkül, ezért inkább elkerítik mindig az éppen aktuálisan érintett oszlopot, és kivetítőn mutatják a munka lényegét a látogatóknak. Krétai restaurátorok dolgoztak ki egy lézeres technikát, amellyel az utóbbi évszázadok rárakódott szennyeződését távolítják el aprólékos munkával, mindeközben dokumentálják a munka lényegét.

6.) Művészeti műhely

2013. január 15-én indult az a műhelyfoglalkozás, amelynek keretében keddtől vasárnapig minden nap 11 és 12 órakor tartanak bemutatót a múzeum restaurátorai, mégpedig arról, hogy hogyan készítenek pontos másolatokat egyes műalkotásokról. A programsorozat rendkívül népszerű.

7.) Spyros Louis „Bréal-kelyhe”

2012. augusztus 12-től egy éven át látható az Acropolis Múzeum előcsarnokában (azaz látogatói jegy nélkül) az az ezüstserleg, amelyet az első újkori olimpia (1896) maratoni távon győztes futója, a görög származású Spyros Louis nyert. A serleget a Christie's árverésén vásárolta meg a „Stavros Niarchos” alapítvány, és egy évre kölcsönözte a múzeumnak.

8.) Étterem és kávézó

A görög ember életében nagyon fontos a nyugodt kávézás és étkezés, és lehetőleg ezt igyekszik minél szebb környezetben megtenni. A gazdasági válság jelentkezése előtt pedig megszokott dolog volt a középosztály számára is, hogy nem

otthoni, hanem éttermi környezetben költötték el a heti étkezések egy részét, baráti társasággal. Az Acropolis Múzeum étterme a csodálatos kilátással az igényesebb réteget is kiszolgálta, a kávézója pedig a turisták és a görög fiatalok kedvelt helye is lett.

9.) Múzeumi bolt

Igényes és széles választékkal rendelkezik a diákoktól kezdve a gazdagabb turistáknak és a görög vásárlóknak is kínál kiadványokat és iparművész ékszereket is. Széles a paletta. Két bolt van, az egyik a második emeleten, a másik a földszinten, ami belépő nélkül is megközelíthető.

II. Aegina – Helytörténeti és Néprajzi Múzeum (Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αίγινας)

Aegina kicsiny, alig 87 km²-es sziget, 27 km-re a görög fővárostól, de már teljesen más hangulatban. Állandó lakosainak száma csak 13ezer (2001), de nyáron ez háromszorosára nő. Legfőképp nem külföldiek, hanem görög turisták választják nyaralási célpontként a nyugodt kis szigetet, sok athéninak van itt háza. A sziget állandó lakosai a turizmusból, a pisztácia- és olajtermesztésből élnek, illetve a rendszeres hajóforgalomnak köszönhetően sokan ingáznak Athénba dolgozni, a szárnyashajóval akár fél óra alatt is be lehet érni Pireuszba. A sziget történelmi jelentőségét az adja, hogy a török alóli felszabadulás hosszú és küzdelmes éveiben két évig 1826- és 1828 között a függetlenedő Görögország fővárosa volt.

Mivel Aegina az ország pisztáciatermesztő központja, ezért a sziget legfontosabb eseménye a szeptember végén minden évben megrendezésre kerülő Fistiki Fest (Pisztácia-fesztivál), amely nemcsak kereskedelmi, de kulturális, művészeti esemény is. Nekünk szerintem ez korántsem meglepő, hisz itthon is egyre meglepőbb fesztiválokról hallunk: sztrapacska-, rétes-, pálinka- szilva- és egyéb fesztiválok szövik át a magyar nyarat.

A Pisztácia-fesztivál és a nyári kulturális események egyik fő színhelye **Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αίγινας**, azaz az **Aeginai Helytörténeti és Néprajzi Múzeum**. Egy **Sylogos**, azaz kulturális egyesület tartja fenn, az épületet, amelyben működnek ajándékba kapták, a műtárgyaikat úgyszintén. Az épület egy szép, neoklasszicista lakóház (1828), ahogy a sziget épületeinek nagy része. A házat a gyűjtemény nagy részével együtt Polimnia Igiotis adományozta a városnak, akinek a nagyapja emeltette az épületet. Polimnia, lány létére, bár nem tanulhatott, igen nagy

műveltséggel rendelkezett. 1980-ban halt meg, és egy évvel a halála után, sajnálatos módon egy földrengés miatt igen rossz állapotba került az épület. 1989-ben egy közeli barátja alapította meg a Syllogost azzal a céllal, hogy különféle rendezvények szervezésével (bazárok, koncertek, felolvasóestek, kiállítások, táncestek) bevételre tegyenek szert, és így az önkormányzati pénzeket kiegészítve lehetővé tegyék az épület rendbetételét, és a múzeum megnyitását. Példátlan összefogással 2008. szeptember 29-én sikerült megnyitni a múzeumot a három kiállítási egységgel.

A földszinten kezdeni két szobát találunk, az egyik a „Falusi szoba”, a másik pedig a „Halász szobája”, mindkét név önmagáért beszél. Mindkettő igen gazdag anyaggal rendelkezik, nem is ezeket emelném most ki, hanem hogy a műtárgyvédelem, ahogy nálunk is a faluházakban és kisebb gyűjteményekben, mennyire nem létező fogalom: apró-cseprő tárgyak szerte a kiállításban: ez az, amitől a muzeológust a hideg kirázza, és rögtön felmerül benne a legrosszabb forgatókönyv.

A „Halász szobája” nálunk ismeretlen témát boncolgat, a szivacshalászatot. Régi dokumentumok (engedélyek, fényképek), felszerelések, hajó-makettek vannak kiállítva korszerű (plexi doboz) és kevésbé korszerű módon (önmagában).

Az emeleten egy városi lakás berendezését és a városi élet kellékeit lehet megtekinteni (az alapító adományozása), igényes, szép elrendezésben. A falakon 19. századi freskók bukkantak elő néhány helyen, sajnálatos módon ezek a sok ókori emlék mellett nincsenek olyan nagy becsben tartva Görögországban, mint megérdemelnék.

A Syllogos 2000-ben elismerést kapott az Önkormányzattól a szigeten és annak fővárosában betöltött kiemelkedő kulturális szerepéért. Valóban, nemcsak helyi iskolások látogatnak el a tematikus foglalkozásokra, de például a fővárosból ideérkező gyerekcsoportok is részt vesznek ezen, holott csak egyetlen embert foglalkoztat a Syllogos ezen feladatokra, és ugyanez az ember az, aki besegít a felnőtt programok megszervezésében is. Ezt az egy embert 2010 óta az önkormányzat fizeti, tehát közalkalmazotti státuszban dolgozik, és ez teszi lehetővé, hogy az addigi kissé hektikus nyitva tartási rendet egy viszonylag (!) átlátható és rendszeres nyitva tartás váltsa fel. Areti Pigiaditi múzeumpedagógus, múzeumi titkár feladatát azonban nagyban megkönnyíti, hogy a múzeum kiépített baráti körrel rendelkezik, akik segítik a különféle feladatok elvégzésében. Tavasztól ősziig szinte minden hétfőjén van valamilyen rendezvény a hatalmas kertben, illetve folyamatosan tartanak időszaki tárlatokat is, így a sziget fővárosában (amit bármily meglepő, de szintén Aeginának neveznek) ez a legfontosabb kulturális központ. Ide el lehet jönni ezekre a programokra, lehet beszélgetni egy-egy pohár helyi bor mellett, jó a társaság, kellemes a környezet, és

szeretettel várják a felbukkanó idegeneket is, akik friss külhoni hírekkel szolgálnak. A Syllogos a múzeum megnyitása után is rendkívül széles programokkal várja az érdeklődőket. És a város lakói teljesen a magukénak érzik ezt a kis múzeumot (nyilván a hosszú, megnyitás előtti nehézségek miatt is), mert amikor csak kell, megjelennek, segítenek cipekedni, rendezkedni, ha kell, süteményt hoznak, ha kell, ismét bazárt rendeznek és felajánlják a régi tárgyaikat, emlékeiket a múzeum javára. A múzeumi éjszakán tartott bazárból befolyt összeg 75%-a továbbra is a múzeum fenntartására szolgál.

Mint már említettem a sziget legfontosabb eseménye a Fistiki Fest (www.aeginafistikifest.gr), azaz a Pisztácia Fesztivál az ősz elején. 2009-ben szervezték az elsőt, idén az ötödik ilyen fesztivál megrendezésére kerül sor, szintén széles városi (azaz inkább szigeti) összefogással. Az iskolás gyerekektől kezdve az itt élő és nyaraló művészekig mindenki bekapcsolódik. Külön kézművesek utcája van, kiállítások, táncesemények és egyebek ezen a négy napon. Az eseménysorozat egyik fő szervezője a múzeum. Múzeumandragógiai szempontból legérdekesebb program az első ilyen fesztiválon zajlott: tizennégy képzőművész kapott egy nagyméretű, pisztácia-fa alakú falemezt, amelyre tetszése szerinti alkotást készíthetett. Csodás alkotások születtek.

Bármily kicsi is a múzeum, jó a honlapja, érdemes megnézni: <http://laografiko.gr>

III. Összegzés

Két szélsőséges, kiragadott példát láthattunk Görögországból. Az Acropolis Múzeum olyan lehetőségekkel és látogatói számmal rendelkezik, amikkel nálunk egy nagy múzeum sem, ez nyilván a hatalmas görög turisztikai látogatottságnak köszönhető. Ami viszont megszívlelendő ebből, az az a példa, hogy ők sem elégszenek meg ezzel, hanem igenis szeretnék, ha lenne egy visszatérő, múzeumértő hazai közönségük. A kis Aegina-i múzeum pedig példaértékű összefogással mintaként szolgálhat bárhol.

Egy érdekességre hívnám még fel a figyelmet. Görögországban a Múzeumok Éjszakáját nem akkor tartják, mint nálunk (Szent Iván napján), hanem az augusztusi holdtöltekor. Így ha valaki szeretne egy évben kétszer múzeumokban éjszakázni, mi sem egyszerűbb!!!

Felhasznált irodalom:

Bernard Tschumi Architects1: Ενημερωτικό δελτίο αρχιτεκτονικού σχεδιασμού.

http://www.theacropolismuseum.gr/sites/default/files/enimerotiko_deltio_arhitektonikoy_shediasmoy_0.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

Bernard Tschumi Architects2: Ενημερωτικό δελτίο κατασκευής

http://www.theacropolismuseum.gr/sites/default/files/enimerotiko_deltio_kataskeyis_0.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

http://www.tourismpress.gr/2012/01/blog-post_10.html (Letöltés: 2013. május 6.)

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1802/PressReleases/A1802_SCI21_DT_MM_09_2011_01_F_GR.pdf (Letöltés: 2013. május 6.)

<http://laografiko.gr> (Letöltés: 2013. május 6.)

Németh Petra: Egymásért, egy másért – múzeumandragógia és múzeumpedagógia a fogyatékkal élők világában

Az ember élethosszig tartó tanulása talán a mai tudásalapú társadalom egyik, ha nem a legfontosabb kérdése, az élet értelme. Aktuális tudással képesek vagyunk minden helyzetben megállni a helyünket, és képesek vagyunk életünk folyamán többször is változtatni, és a környezet igényeihez alkalmazkodni. A céltudatos művelés és önművelődés segíthet minket ehhez.

Ma már ez nemcsak az oktatáson keresztül valósulhat meg, hanem különböző kultúraközvetítő intézmények segítségével is, és nemcsak az ép emberek körében, hanem a fogyatékkal élők számára is lehetőséget jelent ez a művelődésre és arra, hogy látókörük bővüljön mindazon értékekkel, melyeket a múzeumandragógiai és pedagógia nyújt számukra. A fogyatékkal élőknek szóló múzeumokban történő foglalkozásokról sajnos nagyon keveset hallani és nagyon kevés forrást találni épp ezért tartottam fontosnak, hogy tanulmányomban bemutassan néhány Hajdú – Bihar megyei múzeum ez irányú törekvéseit.

Egyik interjúalanyom, aki a Déri Múzeum múzeumpedagógus munkatársa, így fogalmazott egy tanulmányában: „A múzeumok világa szinte érinthetetlen, elzárt világ a fogyatékkal élők számára. Egyes múzeumokban, ennek oka lehet az akadálymentesítés részleges vagy teljes hiánya. Pedig a múzeumok nem csak az egészséges embereknek szólnak. Helyet, lehetőséget kell adni a speciális igényekkel rendelkezőknek is arra, hogy megismerjék, használják és élvezhessék a múzeumok által nyújtott kulturális javakat.” (Baloghné, 2007:97)

A téma mélyebb felderítése érdekében egy kisebb kutatást végeztem, miszerint felkerestem a Hajdú – Bihar megyei múzeumokat, ahol interjúkat készítettem a múzeumvezetőkkel, múzeumpedagógusokkal. Öt intézményben sikerült ezt lebonyolítani, a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumban, a balmazújvárosi Semsey Andor Múzeumban, a hajdúszoboszlói Bocskai István Múzeumban, valamint a debreceni Déri Múzeumban. Kérdéseimet tekintve a múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai tevékenység meglétére, gyakoriságára, struktúrájára, témájára voltam kíváncsi, továbbá, hogy alkalmaznak – e múzeumpedagógus munkatársat és vannak – e egyéb szakkörök a múzeumban. Az ezekre érkezett válaszok alapján hasonlítottam össze az intézményeket.

Múzeumandragógiai, múzeumpedagógiai tevékenységek a múzeumokban

Összeségében elmondható, hogy az öt múzeum közül három múzeumban nincs múzeumandragógiai tevékenység, és két múzeum van, ahol múzeumpedagógiai képzés sincs.

A Semsey Andor Múzeumban múzeumandragógiai képzések, foglalkozások nincsenek. Múzeumpedagógiai foglalkozások szoktak lenni az állandó és az időszakos kiállításokhoz kapcsolódóan, iskolások, óvodások részére. Ezek még nem rendszeresek, de dolgoznak rajta, hogy állandó programjaik is legyenek. Fogyatékos gyerekek is voltak már ilyen foglalkozáson, de ez külön kérésre lett szervezve. Tehát ez sem rendszeres program egyelőre.

A Bihari Múzeum ez irányú tevékenységét tekintve kiemelkedő a törekvések tekintetében. A múzeum szorosabb együttműködésben áll 2012 óta, a Látássérültek Észak Alföldi Regionális Egyesületével, valamint 2012-ben létrehoztak egy tapintható tárlatot, „Mindent a szemnek, semmit a kéznek címmel.” Az együttműködési szerződés meg lett hosszabbítva, így minden hónap második csütörtökén 9.30- tól 11 óráig várják klubdélelőttre a látássérültek berettyóújfalui és biharkeresztesi csoportjának tagjait. Szívesen szerveznek programokat fogyatékkal élők számára.

A Bocskai Múzeumban és a Karacs Ferenc múzeumban sajnos múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai képzések sincsenek. A Bocskai Múzeumnak két szakmalmazottja van csupán, bármilyen rendezvénynek csak az időszaki kiállítások alkalmával tudnak helyet biztosítani.

A Déri Múzeum együttműködésben áll a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének Hajdú – Bihar megyei Szövetségével, valamint a Debrecenben található Dr. Kettesy Aladár Vakok és gyengénlátók Általános Iskolájával. Látássérültek, autisták és mozgássérültek számára is vannak múzeumpedagógia képzések, valamint felnőttek számára foglalkozások. 2005-ben a múzeum elnyert egy pályázatot, ami arra adott lehetőséget, hogy sérült gyerekek számára is elérhetőek legyenek az egyes népszerű kiállítóterek. Az elnyert összeget tárgymásolatokra, nagytokra, valamint korhű kosztümökre költötték, melynek a segítségével nemcsak a látássérültek, hanem a más fogyatékossgal rendelkező gyerekek is át tudják élni az élményt. Az autista gyerekek fogadása egy külön pedagógiai technika kidolgozását igényelte, ugyanis figyelmük szerteágazó és nagyon nehéz elérni náluk a motiváltságot. A foglalkozások alkalmával fejlesztik a finommotoros képességeiket pl. nemezeléssel, a kiállítások megtekintése során pedig szabadon mozoghatnak, kérdezhetnek valamint kézzel fogható tárgyakat

tapinthatnak meg, a figyelemmegtartásra koncentrálnak esetükben a múzeumpedagógusok.

Láthatjuk tehát, hogy a múzeumandragógiai és a múzeumpedagógiai képzések és foglalkozások megtartása összetett feladat, széleskörű szociológiai, pedagógiai, pszichológiai ismeretek meglétét kívánja.

Fogyatékkal élők a múzeumokban, múzeumpedagógusok

Amint azt a tanulmány elején is említettem, nagyon fontos, hogy a fogyatékkal élők számára is elérhetőek legyenek a múzeumok látogatásának feltételei. De valóban megvannak-e ezek a feltételek? Erre voltam kíváncsi, amikor a múzeumokat az akadálymentesítés meglétéről és a múzeumok fogyatékkal élők által való látogatottságáról kérdeztem. Teljes mértékű akadálymentesítés egyik múzeumban sincs jelen, bizonyos helyiségek és bizonyos kiállítások megtekintése csak a megoldott.

Semsey Andor Múzeum nincs akadálymentesítve. Több, mint száz éves épületben van jelenleg a múzeum. A kiállítások is régen készültek, nincsenek korszerűsítve. Jelen pillanatban ebben az épületben erre már nem is fognak költeni, - mondja a múzeum munkatársa - a múzeum ha minden jól megy még ebben az évben átköltözik az éppen felújítás alatt álló Semsey kastélyba. Az erre vonatkozó ottani paramétereket sajnos még nem ismerjük, vannak elképzelések, de tervezni így nagyon nehéz. Az biztos, hogy a múzeum a főd szinten lesz, így a bejutás meg lesz oldva a fogyatékkal élők számára is.

A Bihari Múzeum természetesen törekedett a fogyatékkal élőknek szóló kiállítások és foglalkozások tekintetében az akadálymentesítésre.

A Bocskai Múzeumban egyik kiállítás megtekintése kerekesszékeseknek is lehetővé van téve a rámpán történő felmenetel segítségével, amelyhez az ajtó is elég széles, azonban a többi épületben erre nincsen mód. A fogyatékkal élőket más módon segíteni nem tudják, csak a személyes törődés révén tudnak biztosítani számukra egy kis múzeumi élményt.

A Déri Múzeum közelmúltban történt felújítása alkalmával törekedtek az akadálymentesítésre, az épületben található lift, illetve bejutásuk egy külön bejáraton keresztül történik, ahol egy kamera segítségével látják, ha éppen a múzeumhoz egy kerekesszékes ember érkezik. Sajnos jeltolmács nincs, és Braille írást sem alkalmaznak a vakok és gyengénlátók számára.

Végül pedig, de nem utolsó sorban, a Karacs Ferenc Múzeum egyáltalán nem akadálymentesített. A múzeumpedagógus munkatárs alkalmazását tekintve a Karacs Ferenc Múzeum, a Semsey Andor Múzeum, és a Bihari Múzeum is csak egy személyt foglalkoztat, a Déri Múzeum két főt, a Bocskai Múzeumban pedig sajnos nincsen múzeumpedagógus munkatárs.

Mint láthatjuk, az akadálymentesítés, mint bármely más közintézményben, igen csekély mértékben vagy egyáltalán nem megoldott. Ez többségében a forráshiánynak köszönhető, illetve annak, hogy a múzeumok többsége régi épületben található, ami műemlékvédelem alatt áll.

Miért nem terjedt el a múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai tevékenység a fogyatékosokkal élők számára?

A múzeumandragógiai és múzeumpedagógiai foglalkozások fogyatékkal élők számára mind mind komoly fejlesztéseket igényelnek, és a legtöbb múzeum esetében ennek hiányában ezek a foglalkozások el is maradnak. Ezekből következik az a néhány ok, amit az interjúk során gyűjtött tapasztalataim következtében levonok. Elsőként megemlíthető, hogy nem ismerik fel a múzeumandragógiában, múzeumpedagógiában lévő lehetőségeket: pl. egy fogyatékkal élő személy közösségi életbe való bevonását segíthetik elő. Továbbá, amely talán a legmeghatározóbb oka, hogy forráshiánnyal küszködnek. A legtöbb múzeum régi épületben található, többségében külső felújítást igényel, bevétel hiánnyal küszködik, így a befolyt összegeket a fenntartásra, nem pedig a fejlesztésre fordítják. Megemlíthető még, hogy a kisebb múzeumok kevés embert alkalmaznak, nincs arra keret, hogy külön múzeumpedagógust foglalkoztassanak, valamint nincs megfelelően akadálymentesített környezet a fogyatékkal élők számára.

Konklúzió

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a megkérdezett múzeumok munkatársaiban kivétel nélkül megvan a törekvés arra, hogy teret nyissanak a fogyatékosok művelődésének, fejlesztésének múzeumpedagógiai tevékenységek által, azonban a rajtuk kívül álló körülmények az okozói annak, hogy ennek megvalósítása nehézkes vagy rosszabb esetben nem is kivitelezhető.

Tanulmányomat Kurta Mihály egyik gondolatával egyetértésben zárnám, miképpen a múzeumoknak paradigmaváltás kellene. Fel kellene ismerniük azt, hogy óriási szerepet tölthetnének be az emberek művelődésében illetve az önművelődés iránti igény kialakításában valamint teret nyithatnának a fogyatékkal élők számára, hogy ők megismerjék, mi az a kultúra. (Kurta 2007)

Felhasznált irodalom:

- Göllesz Viktor – Horányi Magdolna (1968): Bevezetés a felnőtt fogyatékosok neveléstanába. Szociális Intézetek Központja, Budapest
- Baloghné Pinczés Orsolya (2007): Hátrányos helyzetűek a Déri Múzeumban – látássérültek, mozgássérültek, autisták. In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal. Jász – Nagykun – Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza - Szolnok, 97-104. p.
- Kurta Mihály (2007): Múzeumandragógia - paradigmaváltás a múzeumi kultúráközvetítésben. In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal. Jász – Nagykun – Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza - Szolnok, 84-96. p.
- Kurta Mihály – Pató Mária (szerk.) (2009): Országos Múzeumandragógiai Konferencia. Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc

Pintérné Herczeg Andrea: Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni a szabadtéri néprajzi múzeumban örökség műhelyek

Tanulmányomban a „Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni” fogalomkört vizsgálom meg. Mitől válik élvezetessé és emlékezetessé egy tanulás, mik az ezeket befolyásoló tényezők. Hogyan lehet felosztani a múzeumi ismeretátadás eszközeit a különböző csatornákon érkező információk megtartása szerint, a szórakozás és a tanulás milyen arányban jelenik meg egy-egy ismeretátadási folyamatban. Továbbá bemutatok egy felnőtteknek szóló rövid programos oktatási rendszert, az Örökség Műhelyek programsorozatot.

Látogatóbarát múzeum

Thomas Bloch Ravn (a dán Skanzen, a Den Gamle By vezetője) mondja, a múzeumot nem a muzeológusok, gyűjteménykezelők és igazgatók számára csináljuk. A múzeumot az emberekért csináljuk, azért mert hisszük, hogy a történelem mindannyiunknak fontos. Tehát a látogatóból kell kiindulni, természetesen a múzeumok fő feladatának, a gyűjtésnek, megőrzésnek, feldolgozásnak ugyanúgy hangsúlyt kell kapnia. Azt az utat kell megtalálni, ahogy a látogatót a múzeumba csaljuk, illetve hogyan hassunk a szívére, hogy nyitott legyen arra az élményre, aminek átadása a múzeum alapcélja. A látogató szabadidejét tölti a múzeumban, tehát nem csak azt várja el tőlünk, hogy felkeltsük érdeklődését a kiállításunk iránt, hanem ez idő alatt szeretné jól érezni magát.

Thomas Bloch Ravn szerint négy kulcstényező lesz döntő az önálló szabadtéri múzeumok jövőbeli fejlődése szempontjából:

1. A múzeumnak ki kell alakítania a saját és másoktól megkülönböztethető profilját, ami biztosítja a látogatók számára a máshol meg nem szerezhető élményt.
2. A bemutatók/kiállítások alapja a legújabb kutatás és szakmai hozzáértés kell, hogy legyen.
3. A múzeum szolgáltatásainak olyan színvonalon kell lenniük, hogy versenyezzenek a kereskedelmi szolgáltatásokkal.

4. A múzeumoknak képesnek kell lennie arra, hogy újítsanak és fejlődjenek – még akkor is, ha gazdasági és kereskedelmi kontextusról beszélünk. (Thomas Bloch Ravn 2009, 2)

Szemléletváltás a múzeumokban – Látogatóbarát Múzeum

A látogatóbarát múzeum program célja, átfogó múzeumi programok kifejlesztése valamennyi korosztály számára, az egész életen át tartó tanulás elvére alapozva, új típusú muzeális intézmények létrehozása, –olvashatjuk a „Múzeumok Mindenkinél” Program – Múzeumok oktatási szerepének erősítése – Központi módszertani fejlesztés (TÁMOP-3.2.8/A-08-20008-0002) megvalósíthatósági tanulmányban. A modern múzeum legyen kulturális központ az adott közösség, város, régió számára. (Káldy Mária 2010,7)

A múzeumok expanziója a muzeális intézményeket új szerepkörrel egészíti ki, kiemelt feladatává teszi a tárgyak üzenetének minél szélesebb körű megismertetését, az üzenet mindenki számára érthetővé tételét és a hozzáférhetőség biztosítását. A múzeumokat tudásközpontként definiálja, oktató, szórakoztató, ismeretátadó funkciókkal látja el.

Múzeumandragógia

Az élethosszig tartó tanulás és a múzeum feladatainak összekapcsolása, a felnőttek múzeumban történő informális és formális tanulásának lehetősége és hatékonysága új perspektívákat nyit a múzeumi munkában.

A múzeumban meglévő értékek, ami oktató, ismeretterjesztő, szórakoztató céllal a közönség elé tárható, a látogatók számára hasznosíthatók, igen bő kínálatot nyújt. Az állandó, a vándor, az időszakos és a virtuális kiállításokon kívül, a gyűjteményraktárakban felhalmozott tárgytáza is érdekességeket, ismeretanyagot kínál. A múzeumi szakma (kiállítás-rendezők, restaurátorok, dokumentációval foglalkozó kollégák) tevékenysége, tapasztalata,

más múzeumi szakemberek (történészek, néprajzosok, ácsok, kőfaragók, mesteremberek, interpretátorok) speciális, egy-egy területre kiterjedő tudása szintén átadható. A múzeum épülete, mint kulturális örökség elem vagy a múzeum természeti környezete szintén ismeretanyagot rejt.

A kiállítások megtekintése után többnyire hangulatok, impressziók maradnak meg bennünk, emellett csak másodlagosan érezzük, hogy milyen mértékben bővültek ismereteink. Ha a látogató gyermek vagy felnőtt meghatározott szempontok szerint a múzeumpedagógus, tárlatvezető vagy tanár, oktató, muzeológus irányításával, segítségével dolgozza fel a tárlat anyagát, akkor valósul meg a tudatos ismeretszerzés folyamata.

A múzeumi környezet oldottabb, kötetlenebb tanulási helyszínt nyújt egy iskolai oktatással szemben. A múzeum látogatói számára szórakoztató jellegű, aktivitást vagy interaktivitást adó tevékenységformákat kínál. A múzeumi szakmában teret nyert egy új kifejezés a „Edutainment”- oktatás (education) és szórakoztatás (entertainment) kifejezésekből összevont szópáros, ami a szórakoztatva tanulni vagy tanulva szórakozni jelenti. A múzeumi ismeretátadás, oktatás fő velejárója, hogy hatékonyságában felülmúlja a frontális módon zajló oktatási formát, a kizárólag verbális közlésen alapuló tanítási-tanulási formákat. Ebben a tanulási közegben lehetősége van a résztvevőnek több csatornán is információhoz jutni (megfigyelés, olvasás, hallgatás, cselekvés).

A különböző csatornákon érkező információk megtartásának átlaga:

Információs csatorna	Megtartás %
Olvasás	10
Meghallgatás	20
Megfigyelés	30
Meghallgatás és megfigyelés	50
Előadás, magyarázat	70
Cselekvés és magyarázat	90

(Szabó Mária 2011, 21)

A múzeumi aktivitások egy-egy jól irányzott kérdésfeltevés mellett vagy kognitív módon is megvalósulhat. Elterjedtek az „érints meg”, „próbáld ki” típusú kiállítások, az elektronikus berendezéseket felhasználó elemek, képernyők, filmvetítések, fülhallgatók, szenzoros érzékelők. Aktívabb tevékenységre van

lehetőség a szakkörök, műhelyprogramok, múzeumi tanfolyamok, képzések keretében.

Emlékezetes és élvezetes tanulás akkor következik be, ha

- találkozik a magasan képzett, tanulást elősegítő személyzettel
- játékos, szórakoztató, élvezetes tevékenységben van része
- lehetősége van okszerű és elgondolkodtató beszélgetésekben
- többféle érzékszervet használ
- az egyén igényeinek megfelelő interakciók alakulnak ki
- függetlenül és önállóan irányíthatja a tanulási folyamatot
- az új ismereteket a korábban megszerzett tapasztalataihoz, tudásához kapcsolni tudja
- kreatív módon vizsgálódhat, felfedezhet, tapasztalatokat gyűjthet
- autentikus, valódi tárgyakkal, példányokkal találkozhat, azokat vizsgálhatja, megfoghatja (Vásárhelyi Tamás 2010)

A különböző csatornákon érkező információk megtartásának arányai szerint a leghatékonyabb tanulási módszer, ha a tanuló/ismeretszerző/látogató a tanulás folyamata közben közvetlen tapasztalatot szerez, cselekszik. A múzeumi ismeretátadás, tudásközvetítés formái is besorolhatók, felírhatóak mint különböző információs csatornák.

A különböző csatornákon érkező információk megtartása szerint

Olvasás 10%	Meghallgatás 20%	Megfigyelés 30%	Meghallgatás és megfigyelés 50%	Előadás és magyarázat 70%	Cselekvés és magyarázat 90%
honlap	audio- információs panel	a kiállítás tárgyai	hagyományőrök/ interpretátorok	konferenciák	feladatlapok
kiadványok		a kiállítás épületei	bemutatók	belső tovább- képzések	<i>műhely- programok</i>
könyvek, tanulmányköt etek		film	tárlatvezetés		szakmai gyakorlatok
magyarázó		vizuális			tanfolyamok

szövegek		eszközök, panelek			
táblaszövegek		kiállításba helyezett számítógépes eszközök			tovább- képzések
					múzeum- pedagógiai foglalkozások
					kézműves foglalkozások

A művelődés (tanulás) és szórakozás befolyásolja egymást. Az érdeklődés felkeltése a szórakozáson keresztül megy végbe, az „alkotó öröm” a legfárasztóbb tanulási feladatot is kellemessé tudja tenni. A szórakozva művelődni vagy szórakoztatva tanulni (Edutainment) abból a szempontból is értékelhető, hogy a különböző múzeumi ismeretátadási formáknak milyen mértékű a szórakoztató és tanulási/művelődési arányuk.

„A személyiségformálódás folyamatossága csak a művelődési, nevelési formák egész rendszerében gondolkodva valósítható meg, és valósulhat meg a gyakorlatban.”(Durkó Mátyás 1999, 20)

Szórakozás/tanulás (művelődés) aránya szerint

<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Tanulás</div> <div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; height: 100px; margin: 0 10px;"></div> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Szórakozva művelődés</div> </div>	kiállítás látogatása
	magyarázó szövegek olvasása, bemutatók nézése
	vizuális és audio-információs panelek használata
	kiállítási térbe helyezett számítógépek használata
	feladatlapok kitöltése, tárlatvezetések
	kézműves foglalkozásokon részvétel
	<i>műhelyprogramokon, továbbképzéseken, tanfolyamokon, szakmai továbbképzéseken részvétel</i>

Tanuláskor/művelődéskor nem csak az a fontos, hogy hogyan tanulunk, hanem motivációink, életkorunk, élethelyzetünk is befolyásolnak minket, mikor, hol, miért tanulunk.

	Mikor?	Hol?	Miért?
Nevelés	0-3 éves korig	családban	mert felfedez
	3-6 éves korig	óvodában	mert felkészítjük
Intézményes oktatás	6-14 éves korig	ált. iskolában	mert kötelező
	14-18 éves korig	középiskolában	mert elvárják
	18 év felett	felsőoktatásban	mert céljai vannak
Képzés	30 év felett	bárhol	mert önmegvalósít
	50 év felett	mindenhol	mert nem várják el

(Csesznák Éva 2009, 3)

A közművelődési szakembernek, múzeumpedagógusnak, múzeumandragógusnak tudnia kell a célja meghatározásánál, hogy *mit, mikor, hogyan, miért, kinek* akar bemutatni, a művelődés útjára vezetni, tanítani. Az átadni kívánt ismeretnek milyen arányú része lehet a szórakozás és a konkrét ismeretátadás, hogy a művelődés/tanulás a személyiség formálásához, gazdagodásához vezessen.

Örökség Műhelyek a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumpedagógiai osztálya már több évre visszanyúlóan szervezett autodidakta tanfolyamokat felnőtteknek, melynek szervezési munkáiban én is részt vettem.

- Kemenceépítés (30 óra)
- Biokertész (30 óra)
- Kosárfonás (30 óra)
- Fazekasság (30 óra)
- Növényi festés (8 óra)
- Babavarrás (15 óra)
- Csipkeiskola (30 óra)

Múzeumi oktatási rendszerünket jól kiegészíti egy rövid programos (4-5-6 órás) képzési szisztéma. Kiegészítheti, mert autodidakta tanfolyamaink hosszabb időt és magasabb fizetési költséget jelent a résztvevők számára. Való igaz, hogy a tanfolyam hosszabb ideje alatt tartalmasabb és mélyebb tudást szerez a tanuló. A rövid programok kevesebb kiadást jelentenek a látogatóknak, jobban tervezheti idejét, kedvére való témák közül válogathat, több mindent is kipróbálhat, anélkül, hogy nagyobb költségekbe verné magát. Egy közművelődési intézménynek ugyan nem szabad pusztán költség oldalra alapoznia munkáját, de mai magyar társadalmi rendszerünk egyik legmeghatározóbb tényezője a „pénz” és az „idő”. Olyan programokat kell kínálnunk, ami magas kulturális szint mellett megfizethető, hasznos tudást közvetít. Hasznossága abban rejlik, hogy ne kizárólag a múlt emlékeit emlegessük, hanem közvetítsünk a múlt és a jelen között, az átadott tudás napjainkban is felhasználható legyen, a mindennapi életbe bevonható, személyiség formáló hatású, fejlődést jelentsen az egyén személyiségében, munkájában, szakmájában.

A műhelyprogramok során olyan tevékenységeket kell összeállítani, hogy az ne legyen megterhelő, könnyen befogadható legyen, még egy heti munkától kimerült, fáradt embernek is kikapcsolódással, lelki és elméleti feltöltődéssel járjon. Továbbá ne foglalja le a teljes szabadidejét, maradjon ideje a megszokott hétvégi tevékenységeire, így szintén nem válik számára teherre egy-egy programon való részvétel. Vagy akár marad lehetősége múzeumunkban a nap hátra levő részét kirándulással, kikapcsolódással tölteni, főleg ha nem egyedül, hanem családdal, barátokkal érkezett. Míg a papa kerítést vagy „házat” épít, a mama a gyerekekkel eltöltheti a várakozási időt az állattartó tanyán, a működő malomban stb. Vagy fordítva, amíg a mama „süt-főz”, gyógynövényt szed, a papa tölti idejét a gyerekekkel. Múzeumunk területe 60 hektár, több mint 300 épület, számtalan látnivaló és élmény elem nem megnézhető, végigjárható egy nap alatt, többszöri visszatérésre is ad lehetőséget.

A műhelyprogramok változatos kínálati lehetőséget nyújtanak, ugyan más-más érdeklődési kört céloznak, még sem zárja ki egyik a másikat, inkább támogatják egymást. Miért ne érdekelne ugyan azt a személyt a kemenceépítés és a gubacstinta készítés is. Főleg, ha egy jól sikerült programon már részt vett, ami számára, mint úgy volt feltöltődés, kikapcsolódás, mint informatív, a hasonló kellemes élményekre vágyva visszajön és számára korábban kisebb érdeklődést kiváltó programon is részt vesz.

Felmértem, hogy múzeumunk milyen lehetőségeket rejt a rövid programos képzéshez. Szakembereink, muzeológusaink, interpretátoraink, múzeumpedagógusok munkáját térképeztem fel és a múzeumi infrastrukturális lehetőségeket vettem számba. Kiváló tudományos, néprajzi, építészettörténeti, szellemi kulturális örökség háttér,

működő műhelyek, interpretációs helyszínek, nagy szakmai tapasztalattal rendelkező szakembereink igen bő képzési lehetőséget adnak.

Témakörök:

- Házipraktikák: táplálkozási szokások, sütés-főzés kemencében, tartósítás, tésztakészítés, takarítás, tisztítás, tisztálkodás hagyományos módszerekkel, textilmunkák
- Gyógy- és festőnövények: selyem és fonalfestés festőnövényekkel, gyógyteák, gyógynövényes krémek, képiró festékek, gubacsinta
- Férfiaknak: építészeti munkák, famunkák, pálinkafőzés, borászati ismeretek, kemenceépítés
- Kertészkedés: Kertkialakítás, magvetés, palántázás, fűszernövények, komposztálás, betakarítás, zöldségek, gyümölcsök téli tárolása
- Mesterségek: nemezelés, bőrzés, fazekasság, kosárfonás
- Családi játszó programok: jeles napokhoz köthető dramatikus játékok, ringatók
- Játék: labdajátékok (métázás, bigézés), játékszerek a természetből, népi „hangszerek”, zajkeltők, rongybabák, rongylabdák
- Hangulat séták: Hajnali madárcsicsergés, éjszakai lámpás, templomok, szakrális helyeink, pince-túra, konyha-túra, szerelmes-túra

Olyan foglalkozási lehetőségeket gyűjtöttem össze, amit szét tudunk bontani rövidebb egységekre.

Például:

Nemezelő tanfolyam elemeiből válogatva, amit bárki el tud készíteni:

ékszerkészítés, tokok készítése (szemüvegtok, pénztárca), ujjbábok készítése, mamusz készítése

Kosárfonás:

kerekaljú, egyenes falú kis kosár, kari korár, krumplis kosár,

Építészeti munkák:

Parasztházak karbantartása, faltípusok (elméleti óra),

Vályogtéglák készítése, nádfalazás, tapasztás, meszelés, sövénykerítés készítése (gyakorlati órák)

Konyhai praktikák:

Tejfeldolgozás – vaj, túró, gomolyasajt készítése, háziszója készítése, szilvalekvárfőzés szabad tűzön, savanyítás – káposzta, csalamádé készítése, kenyérsütés, zöldségek téli tárolása stb.

Házi praktikák:

Takarítás, tisztítás természetes anyagokkal, házi szappan felhasználása, szépítő, gyógyhatású kencék készítése gyümölcsökből, mézből, tejből, ecet készítése felhasználása,

Így kisebb részekben is jól érthető, de amellett hasznos, napjainkban is hasznosítható ismereteket szerezhet a látogató. A programválasztásban nagy hangsúlyt fektettem, hogy kínáljunk egy-egy alkalommal kevesebbet, de azt mind néprajzi, elméleti oldalról megismerje a programon résztvevő, mind a mai használhatóságát, gyakorlati elsajátítását megtanulja. A programok önállóan is megállják a helyüket, ha a látogató az egyik téma köré felépített programsorozat valamelyikére nem tud eljönni, ne érezze, hogy lemaradt illetve kimaradt valamiből. Illetve ha az adott téma köré felépített programsorozatnak csak egy részén vesz részt, az is tartalmas és élményszerű legyen számára.

Mint kifejezésem is mutatja, nem egy témára fűztem fel a programokat, hanem egy-egy téma köré csoportosítottam. A hagyományos tanfolyami tematikát mindig egy témára felépítve, a képzési napok elméleti és gyakorlati anyagát egymásra kell építeni. A hosszabb gyakorlatot, elmélyültebb szakmai tudást igénylő tevékenységeket nem lehet a műhelyprogramok szintjén szétdarabolni.

A rövid programok lehetőséget jelentenek arra is, hogy az egyén egy-egy tevékenységi területet megismerve később tanfolyami rendszerben tartalmasabb ismereteket is szerezzen. Műhelyprogramok során megismert előadót, szakembert nagyobb bizalommal keresik fel, vesznek részt hosszabb időt és anyagi ráfordítást igénylő oktatásban. A hasonló érdeklődési körrel rendelkező személyek, akik már egy-egy műhelyprogramon ismeretséget kötöttek szívesebben mennek több elfoglaltságot

igénylő képzésre, amelyen már ismert személyeket talál. Így osztályunk a tanfolyami kínálatát idővel bővíteni is tudja.

Az Örökség Műhelyek megvalósítása

Az Örökség Műhelyprogramok kialakításánál több szempontot is figyelembe vettem. Egy részről, nemi szerepek szerinti megoszlásban is kínálunk program lehetőségeket. A hagyományos családi közösségekben meghatározott női- és férfimunkák voltak. Ezt a hagyományt is sugallva állítottam össze férfi és női munkákból foglalkozásokat, ezzel is erősítve a nemi identitásunk megőrzését.

A programok kiválasztásának másik szempontja, hogy a műhelyprogramokat összehangoljuk a múzeum interpretációs tevékenységével. A bemutatók, és a hagyományörök (interpretációs helyszínek) munkája a látogatók számára elsősorban vizuális élményt nyújt. Az érdeklődőknek a munkafolyamatokba nincs lehetősége bekapcsolódni, néhány perces időtartamig beszélget a személyzettel, információt gyűjt az ott folyó tevékenységről.

A műhelyprogramok során a látogató bekapcsolódik a tevékenységbe, együtt végzik a munkafolyamatokat. Így közvetlen tapasztalást szerez, elindul a tanulási folyamat útján. A bemutatók, hagyományőri tevékenységek során felkeltjük az érdeklődését, és a műhelyprogramok során megismeri azokat, megtanulja. Célunk, hogy megélje az „aha élményt”, milyen jó, milyen sokat és hasznosat tanult.

A műhelyprogramok a múzeumi ismeretátadás rendszerében a tartalmas, elméleti, gyakorlati tevékenységgel együtt járó tudásközvetítési szisztéma. A szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni rendszerben a tanulás, a gyakorlat kap nagyobb hangsúlyt. Úgy gondolom, hogy a képzés hitelességét és magas színvonalát megőrizve, helyet kell, hogy kapjon a „szórakozás” bizonyos formája is, amit a múzeumi környezet biztosít. Hiszen az ismeretek átadásán túl célunk a kultúra, az érték terjesztése, az egyén aktiválása. Ezt a folyamatot csak oldott, jó hangulatú, kellemes körülmények között lehet megteremteni. A múzeum ehhez ad kiváló közeget, ismereti háttérrel, fokozza és egyben megkönnyíti az ismeretek megszerzését.

A műhelyprogramra érkező felnőtt közönség nagyobb részt 30 év feletti, aki már „önmegvalósításával” is törődik. A non-formális tanulási forma nem kötelező, már nem

várják el tőle. Az Örökség műhelyprogram megfelelő teret nyújt az egyént érdeklő tevékenységek megismerésére, hobbija, kedvtelése végzésére.

Az Örökség Műhelyprogram folyamán megvalósul a pedagógia elméletének alapja: kíváncsivá tenni, felkelteni az érdeklődését, megadni a választ. A műhely programjaink biztosítják az egyén önművelését, képességei kibontakoztatását, ízlése fejlesztését. Egyszerre valósít meg szórakozási és személyiségművelő funkciót. Az információs társadalom erősödése mellett, utat mutat a hagyományok őrzésére, az értékek, a hamis és az igaz megkülönböztetésére, a nemzeti és nemi identitás erősítésére.

A műhelyprogramok témája a mindennapok. A házi tevékenységeink, mindennapos teendőink sokaknak nem jelent elismert, „tanulásra” méltó tevékenységet. Vannak, akik esetleg megmosolyogják vagy komolytalannak tartják, talán nem elég tudományosnak vélik. De ne feledjük, hogy a mindennapi tevékenységünk az életünk állandó és szokásaink legfontosabb része.

„Ahogyan szervezzük családi életünket, ahogy a mindennapjainkat éljük, végezzük az apró-cseprő teendőinket, azok a látszólag apró dolgok határozzák meg az életünket. Fontosak vagyunk mi kis emberek, nők, gyerekek, férfiak. Ahogy elődeink oldották meg a mindennapi élet problémáit, az tette olyanná a világot amilyen az ma.”

Felhasznált irodalom:

- Dr. Bereczki Ibolya (2010): Kiállítások és kiállítási stratégia a múzeumokban In: Dr. Bereczki Ibolya és Ságghi Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2010
- Thomas, Bloch Ravn (2009): A szabadtéri múzeumok egy új kor hajnalán In: Dr. Cseri Miklós, Dr. Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.): Ház és ember 21. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum évkönyve, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre.
- Csesznák Éva (2009): Skanzen tudás mindenkinek, Az élethosszig tartó tanulás lehetőségei a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, In: Cseri Miklós, Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.) Ház és Ember 21. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
- Csesznák Éva (2010): Skanzen Örökség Iskola – praktikus tudás a jövőért, Az Európai Örökség Iskolák hazai adaptációs lehetőségei a Szabadtéri Néprajzi Múzeum példáján keresztül In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Dr. Cseri Miklós (2010): Szemléletváltás a múzeumokban In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 4. Élmény és tudás, Múzeumi szakemberek a közoktatás szolgálatában, Kutatási jelentés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Csonka Takács Eszter, Káldy Mária (2010): Az épített, a természeti és a szellemi örökség és az Örökség Iskolák In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Káldy Mária (2010): Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában – az innováció és alkalmazás hazai lehetőségei, In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.

- Káldy Mária (2010): Élő történelem vagy múzeumi színház? In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.
- Káldy Mária (2010): A társadalmi szerepvállalás meghatározó eleme – a múzeum és az egész életen át tartó tanulás In: Dr. Bereczki Ibolya és Ságghi Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre 2010
- Kurta Mihály (2010): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúraközvetítésben In: Kurta Mihály- Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia, Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga, Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc-Szentendre.
- Kurta Mihály (2007): Múzeumandragógia. Paradigmaváltás a múzeumi kultúraközvetítésben, In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal, Múzeumok ma-holnap, Nyíregyháza-Szolnok.
- Szabó József (2010): A múzeumok új kihívásai: A múzeumandragógia, In: Kurta Mihály- Pató Mária (szerk.): Múzeumandragógia, Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga, Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Miskolc-Szentendre.
- Szabó Zsuzsanna (2009): A hitelesség kérdése az élő múzeum és a rendezvények esetében, a skanzenek gyakorlatában In: Cseri Miklós, Bereczki Ibolya, Kovács Zsuzsa (szerk.): Ház és ember 21. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Évkönyve, Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Zalai Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre
- Szabó Zsuzsanna (2010): Interpretációs kihívások a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, Szentendrén, In: Cseri Miklós, Sári Zsolt (szerk.): Szabadtéri Múzeumok Európában, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre
- Vásárhelyi Tamás (2010): A londoni Természettudományi Múzeum (The Natural History Museum, London) In: Dr. Bereczki Ibolya, Ságghi Ilona (szerk.): Múzeumi iránytű 5. Tudás és gyakorlat, Múzeumpedagógiai módszerek – európai példák és hazai

alkalmazások, Módszertani fejlesztés, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.

Vásárhelyi Tamás (2009): A nyitott múzeum, Múzeumi iránytű 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre.

Vígh Annamária (2010): Múzeumok a változó világban In: Dr. Bereczki Ibolya és Sági Ilona (szerk.) Múzeumi ismeretek 1. Múzeumi iránytű 8. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre

Andragógiai ismeretek (2008), Dr.Zachár László (szerk.): Tanár-továbbképzési füzetek, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

[www.nive.hu.hefop351ttklista.htm](http://www.nive.hu/hefop351ttklista.htm) (2011. február 17.)

Cseri Miklós: Az ismeretátadás, a múzeumpedagógia helye es szerepe a magyar múzeumokban

<http://mokk.muzeumokmindenki.hu/elearning/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=176>

(2011. szeptember 7.)

Durkó Mátyás (1999): Andragógia (A felnőttnevelés és közművelődés új útjai)

<http://mek.oszk.hu/01900/01942/> (2011. október 9.)

Szabó Mária: Hálózati tanulás, In: Dr. Bereczki Ibolya - Sági Ilona (szerk.): Hálózatosodás és együttműködés az iskolán kívüli szervezett tanulásban. Múzeumiskola 8. www.mokk.muzeumokmindenki.hu (2011. augusztus 23.)

Szórakoztatva tanulni, tanulva szórakozni, Projekt módszer a múzeumpedagógiában

<http://mokk.muzeumokmindenki.hu/elearning/mod/resource/view.php?inpopup=true&id=176> (2011. szeptember 7.)

Kovács Éva Marianna – Oravec-Kis Éva: Elzárva és integrálva

A gödöllői királyi kastély szerepe a helyi társadalomban

Az impozáns kastély a kezdetektől fogva hatással volt a gödöllőiek életére, ez a hatás azonban az évszázadok során sokat változott. E változásokat, folyamatokat vizsgáljuk dolgozatunkban.

Magyarországon a török hódoltság időszakát követő belső béke évtizedeiben, a 18. század folyamán általános gazdasági és társadalmi fejlődés indult meg, a művészetek területén hazánkban is megjelent a barokk stílus, amely a legszembevetőbb változást az építészetben hozta. A magyar főurak vidéki rezidenciákat emeltek, tornyokkal, kupolákkal, melyek körül tágas park terült el. Ezek az épületek a korábbi váraktól eltérően, már nem védelmi funkciót töltöttek be, csupán lakáscélokat szolgáltak és egyúttal a vagyon, gazdagság kifejezői voltak.(Kósa László 2003, 145-146) E reprezentatív kastélyok közé tartozik Grassalkovich Antal gödöllői kastélya is.

Grassalkovich Antal tervszerűen törekedett a Pesthez közeli gödöllői uradalom kialakítására. Amint megszerezte Gödöllő egy részét, hozzálátott kastélya felépíttetéséhez (1735 körül). Grassalkovich ez irányú döntése igen jelentős és hosszú távú változást hozott a település életében. Az impozáns kastély a franciakerttel és a konyhakerttel a régi református templom és temető helyén épült fel. A reprezentatív lakóhely építtetésével egyidejűleg a gróf a szegény és kis lélekszámú falvakból, valamint pusztákból álló uradalomból jól működő gazdaságot szervezett, és modern birtokközpontot épített ki. A termőföldet megművelő jobbágyokat, valamint magyar és német iparosokat (főként katolikus vallásúakat) telepített le a kuriális faluban, számukra új utcákat nyitott, egységes házakat építtetett. A kastély körüli utcákban, a Pest-kassai országút és a vásártér környékén uradalmi épületeket emeltetett. A település gyarapodásának kedvezőbb feltételeket biztosított a mezővárosi rangra való emelkedés. (Czeglédi Noémi – Fábián Balázs 2011)

A kor más főuraihoz hasonlóan Grassalkovich Antal is nagy mecénás volt, támogatását elsősorban a katolikus egyház élvezte. Birtokain több templomot és plébániát építtetett, újjátartott fel, rezidenciáinak templomait nyilvánossá tette, így a gödöllői

kastélytemplom is nyitva állt a község lakói előtt. Ez a templom máig folyamatos kapcsolatot jelent a község lakói és a kastély között. (Varga Kálmán 2003, 115-121)

A kezdeti időszakban a kastélyt és uradalmat birtokló földesúr igen intenzív változásokat eszközölt a település életében. A betelepítések miatti demográfiai változások (lélekszám-emelkedés, katolikus lakosság arányának jelentős növekedése) mellett a településszerkezet is átalakult. A Grassalkovich Antal utódainak idején is zajló, évtizedekig tartó építkezés hosszú időre munkával látta el a helyi és környékbeli lakosságot (téglaégetés, kőművesmunkák, ácsmunkák) és a kastély munkalehetőséget jelentett számukra (cselédek, szolgálók, istállószemélyzet, kertészek stb.). (Czeglédi Noémi – Fábíán Balázs 2011, 36-37)

Az 1867-es kiegyezést és koronázást követően a község élete megváltozott, a királyi család jelenléte kiemelte Gödöllőt a vidéki települések közül. Az uralkodópár gödöllői tartózkodásai, a jó levegő és a környék csendje vonzotta a budapesti lakosokat, polgárokat, értelmiségieket, akik tömegesen költöztek ki nyaranta Gödöllőre, vásároltak vagy építettek itt villát, béreltek nyaralót. A község lakosságának létszáma és összetétele a 19. század utolsó évtizedeiben rohamosan változott, az itt lakók igényeinek kielégítése pedig jó lehetőséget nyújtott az iparosoknak, kereskedőknek szolgáltatásaik bővítésére, és ezáltal vagyonuk gyarapítására, társadalmi felemelkedésre. (Ripka Ferenc 1896)

A kastély nem volt szabadon látogatható, gondozását, karbantartását és a személyzetet tekintve a Budai és Gödöllői Várkapitánysághoz tartozott. Állandó 20-30 fős személyzetét az udvar gödöllői tartózkodásakor körülbelül ugyanannyi napidíjas bejáróval növelték. A kastély tehát továbbra is munkalehetőséget biztosított a helyieknek és környékbelieknek, ám elzártságát mereven őrizte. (Varga Kálmán 2003, 180-182, 189-195) Parkját kerítés vette körül, kapukon keresztül lehetett rajtuk áthaladni. A kastély mögötti Felsőpark látogatása némileg korlátozott volt, a királyi udvar gödöllői tartózkodásának idején pedig teljesen le volt zárva. (Ripka Ferenc 1896, 51-53)

A 19. század közepén az Alsóparkban két hattyústó volt. Az egyiket a park 1873-ban megkezdődött rendezése során megszüntették. A kastéllyal szemben lévő másik tavat télen korcsolyázásra is használták. Jegét mesterségesen hizlalták simára, este zene szólt mellette és nagy társaság szórakozott rajta minden télen. (Hegedüs László 1981) Ezt a tavat 1894-ben töltötték fel, a királyné egészségi állapotára hivatkozva.

Erzsébet királynét nagy tisztelettel vették körül a gödöllőiek, halálát követően a királyné emlékére parkot létesítettek, és 1901-ben közadakozásból szobrot emeltek

neki. (Krassay László 1998, Lábadai Károly 1998) A park Erzsébet-emlékhely lett, ahová egyénileg és csoportosan is érkeztek a zarándokok, a királyné előtt tiszteletüket kifejezni vágyók, hogy elhelyezhessék koszorújukat a szobránál. (Gödöllő és Vidéke 1901)

A két világháború közötti időszakban Gödöllő újra kiemelt szerepet kapott, kormányzói rezidencia lett. A kastély ebben az időszakban is megőrizte uralkodó, kissé elkülönülő jellegét, annak ellenére, hogy a kastélygondnokok igyekeztek helyi lakosokat, iparosokat foglalkoztatni és legtöbbször helyi kereskedőknél vásároltak. (Kaján Marianna 2013)

Amikor Gödöllőn tartózkodott a Horthy-család, rendszeresen részt vettek a község közéletében, megjelentek szobor- és középület-avatásokon, a helyi Uránia mozi és a nyárra kitelepült színtársulatok előadásain, festménykiállításokon. Rendszeresen kilovagoltak, teniszeccseket néztek az Alsóparkban lévő tenispályán. Jelenlétük felpelzsdítette a község életét. Ugyanebben az időszakban többször a helyi egyesületek rendelkezésére bocsátották a kastély lovardáját, ami az 1920-as évektől a jótékony célú bálók, estélyek legkedveltebb helyszíne volt. A legtöbbször az Országos Stefánia Egyesület használta, évente két alkalommal februárban és novemberben tartották itt jótékony célú zenés teaestélyeiket. De például 1933-ban a Gödöllői Levente Egyesület tartott olimpiai bemutatót a lovardában, 1937-ben pedig az Egyházmegyei Eucharisztikus Nap helyszínéül szolgált. (Kaján Marianna 2013)

A háborúk idején hadikórház működött benne, katonai főhadiszállás volt, és sokszor menedékhelyet jelentett a gödöllőieknek, óvóhelyeket alakítottak ki számukra a kastély pincéiben.

A háború évei alatt, 1940-ben alakult meg a Múzeumi Bizottság Gödöllőn, amely a Gödöllői Egyházművészeti és Történelmi Gyűjtemény létrehozására irányult. A műtárgyakat a kastélytemplom ereklyéiből és helyi lakosok gyűjteményeiből válogatták. A múzeum számára a kastélyban két szobát engedtek át, itt rendezték be a kiállítást, amelyhez a Nemzeti Múzeum adott vitrineket. (Gödöllői Hírlap 1942) Azzal, hogy a gyűjteményt a kastélyban helyezték el, egyúttal biztonságot is reméltek számára. Azonban a gyűjtemény teljesen elpusztult a háború alatt.

A Gödöllő életében tulajdonképpen mindig különálló, elzárt világot jelentő kastély az idők során egyre többször engedte be falai közé a helyi lakosokat. Eleinte munka, esetleg menedékhely, majd szórakozás céljából is. A kastély és a község lakói között idővel egyre több találkozási pont jött létre.

Ez a kapcsolat a második világháború után sem szakadt meg automatikusan. Bizonyíték rá, hogy miután a szovjet csapatok 1948 júniusában elhagyták az épületet, a

helyi politikai és társadalmi szervezetek ismét igénybe vehették azt. 1949 nyarán például a Magyar Dolgozók Pártjának nagygyűlését, a Földműves Szövetkezet ünnepélyét, a Szabadságharcos Szövetség táncestélyét és a Gödöllői Munkás Énekkar dalosversenyét is a kastély lovardájában rendezték meg (Varga Kálmán 2003, 240). Csak miután a politikai változások 1949 őszére nyilvánvalóvá tették, hogy nincs lehetőség és akarat, hogy a kastélyt az addigi tervek szerint a köztársasági elnök rezidenciájául állítsák helyre, és megkezdődött a kastély katonai objektummá züllesztése, parkjának szétदारabolása, zárult be az épület teljesen a helyiek előtt.

Ebben az időben az épület megjelenésében is ezt a különállást tükrözte. Sem a magyar katonaságot a főépületben 1958-ban felváltó Fővárosi Tanács Szociális Otthona és a Városi Szociális Otthon, sem a déli részen elhelyezett szovjet bázis nem fordított elég gondot a karbantartásra. Az épület leromlott, a növényzet elvadult, a Felsőparkot lezárták, a környező utcákról a buja növényzet és a magas kerítések miatt szinte semmi nem látszott belőle.

A műemlék épületben működő szociális otthont Dr. Ozory Aladár (1913–1999) igazgató próbálta először kiszakítani az elszigeteltségből az 1960-as években. Elkezdte összegyűjteni a településre szétszóródott berendezési tárgyakat, a kastélyról és lakóiról megőrződött történeteket, és interjúkat adott a helyi sajtóban. Igazgatói évei alatt nemcsak a kastély kutatójává vált, hanem az épület állagát is igyekezett javítani. Tevékenységének nagy szerepe volt abban, hogy az épületegyüttes megőrződött az utókor számára. (Gödöllői Hírek 2010)

Az 1970-es évek végére társadalmi szinten is egyre inkább teret nyert a hazai kastélyállomány megőrzésének igénye, hasznosításuk gondolata, mely államilag támogatott rehabilitációs programmá formálódott. Gödöllő esetében a tényleges állagmegóvás az Országos Műemléki Felügyelőség programja alapján 1985-ben kezdődött. Gödöllőn lokálpatrióta alapítványt hoztak létre, a Helytörténeti Gyűjtemény gyűjtőakciót indított és kiállításon mutatta be a kastély királyi fénykorát, a helyi újság rendszeresen tudósított az épületet érintő tervekről és eseményekről, sőt 1991-ben időszaki kiállítás keretében látogathatóvá tették a felújítás alatt álló épületet. (Varga Kálmán 2003, 245-246)

1991-ben a rehabilitáció eredményeként kiköltözött a szociális otthon, és a szovjet csapatok is elhagyták az általuk használt részeket. 1993-tól a nyári idényben idegenvezetéssel újra látogatható volt az épület. Az önkéntes idegenvezetők, lokálpatrióták és helyi civilek 1995-ben Dr. Mélykúti Csaba nyugalmazott

villamosmérnök, helytörténész vezetésével, a hozzájuk csatlakozó szimpatizánsokkal együtt megalakították a Gödöllői Királyi Kastély Barátainak Egyesületét.

Időközben, 1994-ben állami és önkormányzati tulajdonrészrel megalakult a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Társaság, amely a törvényileg védett műemlék helyreállítását és hasznosítását jogutódja által (Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft.) jelenleg is végzi. A Társaság által alapított, és 1995-ben működési engedélyt kapott Gödöllői Királyi Kastély Múzeum és a Baráti Egyesület között folyamatos szakmai kapcsolat biztosítja, hogy a helyi társadalom befolyása továbbra is megmaradjon és mind a műemlék, mind a helyi civil szféra erősödését szolgálja. Az alapító Dr. Mélykúti Csaba elnök halála után, 2006-ban munkáját Szlávik Jánosné vezetőségi tag, könyvtáros vette át, aki hasonló szellemben vezeti tovább, sőt az egyesületi tevékenységet további szegmensekkel bővítve nyitott a szélesebb korosztályok felé is.

Az Egyesület egyik legrégebbi projektje az 1995 óta évente, a kastélyt üzemeltető kft.-vel és a Gödöllői Városi Könyvtárral közösen megrendezett Erzsébet királyné vers-és prózamondó verseny, amely az Egyesület díszelnöke, a városban élő Pécsi Ildikó színművész kezdeményezésére indult, hogy a város iskolásainak irodalmi látókörét, művészetekkel való kapcsolatát szélesítse. Az első évben Erzsébet királyné – magyar nyelven akkoriban megjelent – verseivel, a következő évtől pedig egy-egy hozzá közel álló témában (pl. anyaság, család, magyar táj, utazás, természetszeretet) magyar irodalmi alkotással lehet nevezni. A verseny 2012-ben először országos találkozóval egészült ki, sőt a nevező diákok által a magyaralkta területekre is kiterjesztette a kastély által meghatározott kapcsolatrendszer. A verseny önkéntesek szervezésében és munkájával, helyi vállalkozók adományaiból, valamint önkormányzati támogatással valósul meg.

Az önkéntes munka egyébként is mindennapos része az egyesületi életnek. 2006-ban a Közhasznú Társaság és az Egyesület együttműködési megállapodást kötött, amelynek fontos eleme volt ennek jogi kereteinek megteremtése. Az Egyesület tagjai tárlatvezetéseket, teremőrzést, információs tevékenységet végeznek és újabban bevonják őket a Kastélymúzeum gyűjtőtevékenységébe is. A múzeumi és turisztikai nagyrendezvények (Múzeumi Majális, Múzeumok Éjszakája, Kulturális Örökség Napjai, Barokk Kastélynapok, Vadász Nap, Erzsébet királyné karácsonya stb.) kiszolgálása elképzelhetetlen volna a lelkes és felkészült civil segítők nélkül.

Az egyesületi tagság emellett bevonható a kisebb műemléki felújítások, vagy szociális adománygyűjtések lebonyolítására is, tovább növelve a kastély körüli kapcsolati háló szilárdságát.

A tagság rendszeres összejöveteleit természetesen a kastélyban tartja, 1998-tól a Kastélybarátok Klubja nevű, havi egy alkalommal megrendezett esemény keretében. Az épülethez kapcsoló előadások mellett (neves tudósok, építészek, restaurátorok és más szakemberek voltak vendégek az évek során) ilyenkor lehetőség van a kötetlen eszmecserére, barátkozásra is.

Az Egyesület rendszeresen szervez kirándulásokat bel- és külföldre egyaránt. Ezek mindig valamilyen, a kastélyhoz kapcsolódó téma köré szerveződnek, és gyakran turisztikailag kevésbé ismert, vagy nehezen látogatható helyeket keresnek fel. A jelenleg futó legjelentősebb projekt a Kastélytúra-sorozat, amely Magyarország legérdekesebb, veszélyeztetett állapotú kastélyait keresi fel tájegységenként, többnapos buszos kirándulás keretében.

Összességében elmondható, hogy jelenleg az épületet és annak hagyományait két igen erős szál is a városhoz köti: az önkormányzat részesedése az épületet fenntartó és működtető intézményhez jogi kereteket és képviselést, míg az egyesület jelenléte társadalmi beágyazottságot és élő kapcsolatokat jelent. Mindkettő elengedhetetlen ahhoz, hogy a történelmi műemlék és a város viszonya egyenrangú és stabil legyen, alapot teremtve a továbbfejlődéshez.

Felhasznált irodalom:

Czeplédi Noémi – Fábián Balázs (2011): Fejezetek Gödöllő 18. századi fejlődéséből. In:

Czeplédi Noémi – Fábián Balázs (2011): „Birodalmam alatt...” (Gróf

Grassalkovich Antal) Gödöllő mezőváros élete a 18. században. Gödöllő, 7-39. p.

Kaján Marianna (2013): Kormányzói rezidencia Gödöllőn 1920-1944 között.

Szakdolgozat, Eszterházy Károly Főiskola, Történelem MA. Gödöllői Királyi

Kastély Múzeum Adattára

Kósa László (2003, szerk.): Magyar művelődéstörténet. Budapest.

Krassay László (1998): A Gödöllői Erzsébet-park története és leírása. In: Krassay László

(szerk.): Emlékezés a Gödöllői Erzsébet-park alapításának 100. évfordulóján.

Gödöllő, 57–83. p.

Lábadi Károly (1998): Könyvekkel, szobrokkal és parkokkal emlékezve. In: Krassay László (szerk.): Emlékezés a Gödöllői Erzsébet-park alapításának 100. évfordulóján. Gödöllő, 95–101. p.

Ripka Ferenc (1896): Gödöllő a királyi család otthona. Budapest

Varga Kálmán (2003): A gödöllői királyi kastély. Budapest.

Hegedüs László (1981): Gödöllő és a századforduló. Kézirat. Gödöllői Városi Múzeum Adattár 98.23.1.

Gödöllői Hírek (2010). július 2. 2. p.

Gödöllői Hírek (2010). július 16. 2. p.

Gödöllői Hírlap (1942). szeptember 27. 1-2. p.

Gödöllő és Vidéke (1901). június 30. 1-2. p.

Éles Csaba: A műemlékváros mint múzeum

A köztéri Itália muzeális arculatának andragógiai üzenetei

„Tézisektől” a tézisünkig

Shakespeare 1599-ben írt *Ahogy tetszik* című darabjában a száműzött herceg adja a felütést azzal, hogy a földi élet egyetlen „nagy és egyetemes színpad”. Erre válaszol a kíséretéből Jaques egy voltaképpen monológgal. *„Színház az egész világ”* – így kezdődik okkal elhíresült szónoklata. Tehát az ember földi életének egyik metaforája: a *színház*. (Shakespeare 1992, 496) Comeniusnak Amszterdamban egymás után jelentek meg átdolgozott korábbi és újabb könyvei; köztük 1656-ban a *Pampaedia*. Önmagában is heurisztikus élmény lett volna rábukkanni az V. fejezet első mondatára; de Shakespeare ismeretében különösen jelentőségteljesek ezek a szavak: *„iskola az egész világ.”* (Comenius 1992, 37)

Életvilágunk másik metaforája tehát: az *iskola*. Ha Comenius csak ennyit állított volna, akkor ez alapján is az ún. „élethosszig tartó tanulás” vagy permanens művelődés, az andragógia és antropagógia első neveléstudományi klasszikusának nevezhetnénk. Amit eddig tett egy mai szerző, az szellemi fölfedezés és téziszjellegű gondolatok társítása. Ezután jöhet a metaforák körének kiterjesztése a mára kulturális örökséggé nemesedett, épített környezetre. Ha igaz lehet az, hogy „színház” és „iskola” az egész világ, akkor miért nem állíthatnánk azt, hogy múzeum is? A mi alaptézisünk tehát: *múzeum az egész világ*; amit jelen tanulmányunkban bizonyítani és illusztrálni szeretnénk. Argumentumaink olyan 18-20. századi szépirodalmi, esztétikai, filozófiai forrásokból (teoretikus fragmentumok és esszék, emlékezések és útirajzok, levelek és naplók) származó szemelvények, amelyeknek szerzői éppúgy nem gondolhatták, hogy a múzeumandragógiához szolgáltatnak adalékokat, ahogyan Shakespeare sem, akit viszont a szociálpszichológiával hozhatunk összefüggésbe.

Az a kijelentés, hogy „múzeum az egész világ”, természetesen rögtön korrekcióra szorul. Mindenekelőtt azért, mert azt sugallja, hogy nincs semmiféle új, valami modern a Nap alatt; a haladás megállt, az élet pedig majdhogynem mumifikálódott. Csakhogy mi ezzel a – bizonyos mértékig a szellemi provokálás

szándékától sem mentes – tézisünkkel nem a civilizáció, hanem a kultúra világára koncentrálunk. Árnyalva tehát tételünket: *múzeum az egész kulturális világ*. A kultúra pedig tulajdonképpen kulturális örökség.

Virtuális múzeumvárosi túra Athéntól Rómaiig

A keresztény időszámítás 100. esztendejében, egy ismeretlen szerző leveléből kitűnik, hogy már a rómaiak is tulajdonképpen múzeumvárosokként tekintettek Hellász leghíresebb poliszaira. „A görög városok ma kicsinyek és jelentéktelenek; maga Spárta és Athén csak árnyékai a múltnak és ma már olyanok, mint az elaggott vén emberek. De annál nagyobb tisztelettel járulj eléjük. Légy tisztelettel templomaik iránt, légy tisztelettel történetük iránt.” (Geréb 1917, 168) A görögök földjéből eredő impulzusok a mai napig hatnak. Nem teremtenek már korstílust ugyan, és nem formálják a korszellemet; de időnként relevációként hatnak egy-egy íróra vagy filozófusra. Aki a szemével és a szellemével is beszívja a levegőjét, számos fontos kérdés megértéséhez közelebb kerülhet. Ilyen például az önismeret viszonyrendszere, a kultúra és a civilizáció kontrasztja, a tradíció és a modernség dialektikája. Nem utolsó sorban pedig egyfelől a múzeum mint városi intézmény – másfelől a műemlékváros mint múzeum korrespondenciája, közös andragógiai-antropagógiai üzenete.

Az ezekkel kapcsolatos, az alábbiakban számításba veendő heurisztikus fölismeréseknek visszatérő fő helyszíne Hellász és Athén szimbóluma: az Akropolisz. A modern korban először Renant ragadta magával az Akropolisz panorámája úgy, hogy hatásának himnikus tükre kivívta a kortársak elismerését. „Olyan erős benyomást, amelyet Athén tett rám, soha, még csak távolról sem éreztem. Van egy hely, ahol létezik a tökéletesség; ez az, és nincs másik” – ezekkel a mondatokkal indítja az *Ima az Akropoliszon* című esszéjét. „Amikor megpillantottam az Akropoliszt, az isteni nyilatkozott meg számomra” – folytatja alább; és érzékelhető konkrétságában az egész klasszikus görög kultúra „mértéke”. (Gyergyai 1977, 361)

Hellász az a világ, amelyről Miller könyve is azt sugallja, hogy múzeum az egész ország; mert – múzeumi intézményein kívül – muzeális az egész atmoszférája, mert muzeális reminiscenciákat keltenek levegőjének és vizeinek, ételeinek, gyümölcsjeinek, italainak ízei is. De azért akadnak ebben a nagy milleri esszében olyan toposzok is, amelyek ennél konkrétabban közelítenek témánkhoz. Egyik sétatája közben Miller megértette, hogy „nincs is régi és Görögország, egyszerűen csak Görögország van, egy,

az örökkévalóságban fogant és megteremtett világ.” (Miller 1993, 45) „Görögország az istenek hona; s bár az istenek meghaltak, jelenlétük még mindig érezhető” – állapítja meg mintegy összegzésként. (253) Katszimbálsz „túl gyakran beszélt a múltról, de nem úgy, mint amely halott és feledésre ítélt, hanem mint olyan valamiről, amit magunkban hordozunk, ami megtermékenyíti a jelent és vonzóvá teszi a jövőt.” (256) Ezzel a szerző nemhogy nem tér el igen eredeti szándékától, hanem éppenséggel beteljesíti azt; hiszen dokumentumértékű művének alcíme: *Görögország szelleme*.

Hubay Athénba 1967 kora tavaszán jutott el. A Nemzeti Múzeumot még zárva találván, megnézte Dionüszosz közeli színházát; melynek középpontja, az orkhésztra, egyben a görög kultúra kulcsa, amit képtelenség múzeumba vinni. Delphi színházában járván, lényegében hasonló következtetésekre jutott 1960-ban Devecseri. „Az Idő szaval az orkhésztrában, emberi segítség nélkül, láthatatlan-láthatóan. S a Tér hallgatja.” (Devecseri 1978, 73) Ezek szerint Athén és más városok, emlékhelyek stb. illetőleg maga egész Hellász az igazi múzeum.

Utóbb a filozófiatörténész Tordai fejezte ki ezt, plasztikusan érzékeltetve a kérdés összetettségét. „Számptalan út vezethet Hellasz felé: mindenki a magáét járja. ... Hellaszt ugyanúgy megleled Delphoiban, mint Athénben, Aiginán, mint Olümpiában. Valami szilánkot pedig mindenütt találsz. A múzeumok azonban többnyire a mai világ szelleme szerint kínálnak mindent: már mint tárgyakat. Hellaszt azonban csak valaha volt szelleme nyithatja meg előtted.” (Tordai 1993, 25) Valóban „számptalan” az út, de a Homéroszi utazás és az Odüsszeusz hajója után minden modern magyar szerző legalább egy kevésbé Devecseri útját is járja Görögországban. „Szúunion fokáról szertetekintve oly erősen árad a szem elé a mozdulatlan tájon is a történelem, hogy – ugyanúgy, mint az Akropoliszon – itt is szinte jelen volt minden hajdani évezred erre járt lelke, de a hajók is, a díszes orrú gályák ott látszottak emelkedni-süllyedni a múltba figyelő tekintet előtt.” (Devecseri 1978, 166)

Hubay a színház után bejutott a múzeumba; hamar ráésmélve, hogy „a távolság, amit tartanak, olyan szervesen hozzájuk (ti. a szobrokhoz – É. Cs.) tartozik, mint a felületükön kiütköző fémozidok.” (Hubay 1970, 155) Ettől a fölismereéstől inspirálva, már kimondható a múzeum paradoxona. A látszat az, hogy a múlt emlékei közelebb visznek bennünket a letűnt korokhoz; ezzel szemben a valóság az, hogy a patinás tárgyak demonstrálják a távolságot a történelemmel.

A monstre múzeumok – mindenekelőtt a Louvre, a Metropolitan és a British Múzeum – minden művelődés- és művészettörténeti korszakot magukba kívánnak foglalni. Ugyanakkor a különféle múzeumvárosok organikusan rétegződve tükrözik a különböző korszakok egymásmellettségét, sőt egymásra épülését.

Goethe 1786-ban keltezett levelében található egy olyan mondat, amely tézisünkre vonatkozóan nagyon tanulságos. „Ami a legsajátosabb s amit a legnehezebb belátni, az az, hogy hogyan következik Rómára Róma, és nemcsak az új az óra, hanem magának az ónak különböző korszakai egymásra.” (Goethe 1988, 146) A pályakezdő Heine is tett egy itáliai utazást; de az éppúgy torzóban maradt, ahogyan önmagát is egy „romnak” tekintette. Heine 1828-ban Livornóban írta azt a levelét, amely párhuzamba állítható Goethe idézett episztolájával. „Itt a kövek beszélnek, és én értek néma nyelvükön. S úgy látszik, ők is mélyen átérzik, amit én gondolok. Egy ilyen kettétörött római kori oszlop, egy ilyen málladozó longobárd torony, egy ilyen viharvert gót pillérdarab nagyon jól megért engem.” (Heine 1960, 478)

Justh 1890-ben Szicília szigetén útba ejtett egy olyan várost, amely az időben értendő többszólamúság – az ókortól a barokkig – mellett egy térbeli sokszínűséget is magába sűrített: ti. a Szentföldről Gibraltárig. Pár napja járkálgatott már „a virágok városában”, amikor Palermóból levelet írt. „Tropikus kertek között, orientális és bizánci dómok, körülkerítve Görögország hegyeivel. Ma egy görög templom oszlopai alatt belebámulok a végtelenségbe, a létező poézise fog meg, holnap a kapucinusok katakombáiban a fekete s a misztikus kap meg, holnapután egy kocsmában Spanyolország szellemét érzem.” (Justh 1977, 546)

Herbert az építészeti korszakoknak ezt a történelemadta montázsát 1973-ban Arles-ban kapta meg, az avatottan nyitott szeműek élményeként. „Őseinknek megközelítőleg sem volt olyan hajlamuk múzeumok berendezésére, mint nekünk. A régi tárgyakat nem üvegszekrényekben őrzött kiállítási darabokká változtatták, hanem új konstrukciókhoz használták föl őket, a múltat közvetlenül beleépítették a jelenbe. Az Arles-féle városok megtekintése, melyekben korszakok és kövek keverednek, tanulságosabb a rendszerbe foglalt gyűjtemények hideg didaktikájánál. Ugyanis az emberi alkotások maradandóságának, valamint a civilizációk párbeszédének nincs meggyőzőbb bizonyítéka, mint a váratlanul fölbukkanó és az útikalauzban sehol sem említett, római alapokra épült reneszánsz ház, melynek kapuzatát román kori szobrok díszítik.” (Herbert 1976, 50)

Róma és Livorno, Palermo és Arles... A sor még hosszan folytatható, de a tanulság végül is egyremegy, ha érzékeny szem tekint föl a faragott kövekre. Devecseri

például Spoleto-ban döbrent rá arra, ami Goethe és Heine, Justh és Herbert szavait mintegy összefoglalja. „Mintha korszakok, mikor végük eljön, nem tűnnének el, hanem maradnának, szolgálni a következőt. Vagy mintha nem óhajtanának távozni e kedves vidékről, s a következő korokat kényelmes derűvel pihenve szemlélnék.” (Devecseri 1978, 440)

Virtuális itáliai utazásunk azt fogja példázni, hogy egy nagymúltú történelmi (ó)város milyen értelemben és nézőpontokból válhat múzeumvárossá – ismét hangsúlyozva, hogy nem a múzeumok városává, mivel megmaradunk a köztereken. A műemlékvárosok múzeumi jellegét még akkor is érvényesnek véljük, ha azok – ellentétben a múzeumokkal – folyamatosan szegényednek. Méghozzá kettős aspektusból is: egyrészt direkt módon, mert eredeti és védendő köztéri szobrok másolatokra cserélődnek (pl.: a Dávid a firenzei Piazza della Signorián, vagy Marcus Aurelius lovasszobra a római Campidoglión stb.). Másrészt közvetve, mert a kortárs mindennapi élet számos jelensége töredezi meg a múzeumi összhatást. Ebben éppen azoknak a turistáknak nyújtott különféle szolgáltatások dominálnak, amelyeknek fogyasztói – ellentétben a múzeumtermek, a képtárak természetes csendjével – a múzeumvárosok közterein gyakorlatilag ugyanúgy hangoskodnak, mint a strandokon.

Nietzsche 1882-ben Genovában jutott arra a fölismerésre, hogy egy történelmi város tulajdonképpen a „letűnt nemzedékek” múzeuma – amennyiben jól kinyitjuk szellemi szemeinket is. Szójátékkal és szerzőnk szavával is élve, egy muzeálisan patinás város arculatában régi idők meghatározó várospolgári rétegeinek arca rejtőzik. „Alaposan megnéztem ezt a várost, vidéki házaival, díszkertjeivel, beépített magaslataival és lankáival; végül is ki kell mondanom: letűnt nemzedékek arcait látom – ez a vidék merész és független emberek képét viseli önmagán.” (Nietzsche 1997, 208)

Stendhal számára Firenze – a köztéri összképet kialakító külső falfelületek révén – ugyanúgy a „letűnt nemzedékek” egyéniségének, lelki tartásának, jellembeli arculatának múzeuma, mint Nietzsche szemében Genova. Ugyanakkor az ő esetében konkrétabban és kontrasztosan megfogalmazódva; ami azonban csak a két szerző idézett szavainak, és korántsem átfogó szellemiségének a különbsége. „Ezeket a palotákat óriási kőtömbökből építették – írta 1817-ben –, s utcára néző felüket amúgy nyersen hagyták; tömör formájukról jól látni, mennyiszer kóborolt itt a veszély!” (Stendhal 1961, 135) Stendhal nosztalgikusan szeretett, Firenzéje tehát az egykorvolt belső és külső harcok, a férfias szenvedélyek „képzeletbeli”, de rusztikus falakkal tárgyszerűen is illusztrált múzeuma. A konkrétság és a kontraszt abból adódik, hogy

Stendhal szembeállította a reneszánsz kori és a 19. századi firenzei polgárt: az előbbi bátorként és szenvedélyesként – az utóbbit viszont a szegényes fösvényesség és a hiú szokások foglyaként láttatva.

Amit tehát a történelmi óváros mintegy szabadtéri múzeumként megőriz és visszatükröz a múltbeli vitalitásból, az a (poszt)modern civilizáció enervált polgári életének indirekt kritikája. De maradjunk csak önmagában Firenzénél, amely nemcsak nyilvánvalóan múzeumváros, hanem egyben a legtermészetesebb módon múzeum is. Firenze ugyanis maga a tökéletes, a goethei értelemben veendő műalkotás: közel is engedi, és egyszerre távol is tartja a közterein járó turistákat, akik adekvát módon ugyanezt az ambivalenciát akarják. „A nagyszerű múlt ugyan fájdalmasan kevésbé kapcsolódik a mai Firenze életéhez, mégis túlon túl erőteljesen él önmagában, túl közvetlenül ragadja meg az embert ahhoz, hogy erőt vehetne rajtunk az egykor és a most között tátongó szakadék romantikus érzése” – írta az 1910-es években Simmel Firenze című esszéjében. (Simmel 1990, 15)

Közhely, hogy Firenze a klasszikus reneszánsz fővárosa – majd múzeuma. Az viszont esztétikai síkon különös kegyelmi ajándék a befogadó számára, ha ezt valaki a város egy rejtőzködő pontján is képes észrevenni: üzenetének összetettségét és mélységét meglátni. Ezt esett meg például Hubayval, aki 1966-ban egy fogadáson vett részt a Mediciek palotájában. Egy olyan erkélyen találta magát, amely elrejtett belső udvarra, vagy inkább zárt kertre nézett. Felülnézetből egybefoglalva, sűrítetten és szemléletesen tárult elé a reneszánsz formateremtés és látványkultúra néhány lényegi jellemzője; pl. a „pontos geometria”, a plasztika és a vegetáció szintézise stb. Esztétikai élményének emlékét Hubay egy kulcsszóra épülő mondattal összegezte. „A harmóniára emlékszem, s ez olyan tökéletes volt, hogy elfeledtette a részleteket, amelyekből felépült.” (Hubay 1970, 114)

Sienában Márai meglepve tapasztalta, hogy mindenki „a legtisztább olasz nyelven köszönt Petrarca nyelvén. Mintha valaki mosogatás után gótikus szövetekkel törölgetné el az edényt. A városban nemcsak minden kő, minden ablak, de minden idevalósi ember is belső, organikus kapcsolatot tart a Középkorral” – írta 1950-ben. (Márai 1990, 142) A köveket, falakat megelőzve, Márai fülében ismét az ember került a fókuszba; ahogy az korábban megtörtént Nietzschével Genovában, vagy Stendhallal Firenzében. Siena az olasz – pontosabban a petrarcai poézissel fémjelzett toszkán – nyelv élő múzeumvárosaként került föl tanulmányunk virtuális térképére.

Ha nyelvében él a nemzet, akkor nyelvében él a város is. Ismert az a középkori eredetű német szállóige, mely szerint „a városi levegő szabaddá tesz”. Ámde hogyan hat

a város levegője az újkor kezdete óta? Kulturális értelemben konzervál, ami témánk szemszögéből azt jelenti, hogy – természetesen megszűrve – muzeálissá nemesíti a lokális művelődéstörténet jelenségeit. Ezzel emelkedik igazán a falu fölé, amelynek népi kultúráját – ha nem zárkózik el hermetikusan a külvilágtól – minden könnyűszerrel szétzilálhatja, ami a civilizáció újdonsága; ugyanis a falut nem védik szilárd szellemi városfalak. (Egyébként a múzeumfalu nemzetközi elismerésre érdemes, szép magyar példája Hollókő.) Park állapította meg 1925-ben, hogy „a város lélekállapot, szokásokból és hagyományokból, a szokások keretében szerveződő s a hagyomány által közvetített viselkedésformákból és érzelmekből összetevődő egész”. (Benevolo 1994, 87)

Főntebb már idéztük Goethének azt a Rómából írt levelét, amely az örök várost mint különböző korok térben rétegzett múzeumvárost láttatja. Egy mélyreható tudományos elemzés tárgya lehetne, hogy „Rómának esete” mennyiben igazolja, illetve cáfolja Foucault idevonatkozó teóriáját; amelyet az *Eltérő terek* című tanulmányában kifejtett. Ehelyett megmaradunk a befogadót a középpontba állító koncepciónk nyomvonalán. „Az embernek hol az az érzése, hogy a város és a Város (mert kettő ez csak egyidőben van jelen) félelmetes gazdagságával, változatosságával mindjárt agyonlapítja; hol pedig az, hogy ő maga egyszerre több helyen tartózkodik, s több időben is persze” – ez az egyetértő, de szuverén „válasza” Devecserinek Goethe episztolájára. (Devecseri 1978, 427)

Amit Goethe egy emelkedett levélben, Devecseri pedig egy gondosan szerkesztett útirajzban rögzített Róma térben kiterített, korszakokat rétegző sajátosságáról, azt Simmel elvontságában is szép filozófiai esszéjében fejtette ki. Úgy veszi észre, hogy a megismételhetetlen történetiségű római műemlékváros egy olyan kivételesen virulens múzeum, amely a múlt és a jelen egybevegyülésének megtestesülése. „Róma szemléleti képében tehát, térbelileg, a lehető legkülönbözőbb dolgok olvadnak egymásba, s ez a folyamat az idő formájában is valóságosan hat. Egészen sajátos, nehezen leírható módon úgy érezzük, hogy az egymástól elkülönült idők egymásba és egymáshoz nőnek. Ezt néha úgy fejezik ki, hogy Rómában jelenné válik a múlt; de fordítva is, a jelen válik olyan álomszerűvé, szubjektivitás felettivé s nyugalmassá, mintha múlt volna.” (Simmel 1990, 22)

A 19-20. század fordulóján a múzeumokat és nézőiket még egyaránt a műtárgyakra koncentráló maximalizmus jellemezte. A műgyűjtő intézmények ugyanis mindent meg akartak mutatni – a művelt középosztály utazói pedig mindent meg akartak nézni. Abban is megegyeztek, hogy nem az esztétikumot kívánták demonstrálni; s nem az esztétikai élményeket óhajtották preferálni: ez már önmagában elvezethetett volna a kiemelésekhez és a válogatáshoz. A művészettörténeti információk árasztása és

hajszolása helyett, az esztétikai érzelmek kínálása és keresése ugyanis feltételezi a tudatos szelektálást.

Ez az, amit az előző századforduló táján Wölfflin művészettörténeti „elművelődésnek” nevezett. A történeti érdeklődés ti. túlságosan „elhomályosította a képzőművészet fő problémáját”, a formák iránti érzéket. Meglepőnek tűnhet, hogy a történetiség túltengését éppen egy művészettörténész kifogásolta; csakhogy az ő kutatásainak középpontjában egy esztétikai kategória állt: a stílus és formaváltozásai. Wölfflin esszéje azért figyelemre méltó témánk felől is olvasva, mert szemlélete még a képek esztétikai értékein is túlterjed. Észreveszi az embert mint városnéző, templomokban tájékozódó, képtárakban keresgélő turistát; a múzeumokban pedig nem csak az egyes műalkotásokat látja kritikusan, hanem az intézmény egészét és korabeli koncepcióját is.

„A modern, »művelt« turista becsvágya pszichológiai rémség. Művészettörténeti teljességre törekedve veszi át Itália templomait és múzeumait, pedig hamar rá kellene jönnie, hogy így nem szerezhetsz mély benyomásokat, hanem éppen ellenkezőleg, egyik benyomás a másikat oltja ki. ... Nagy múzeumaink persze már eleve mindent látni akarásra csábítanak, és ha megfigyeljük, hogy a látogatók nagy tömege mily csekély pszichológiai ökonómiával nyomakodik át a termeken, nagyon borúlátóan kezdhethetnénk az efféle intézmények hasznáról vélekedni, de hát a múzeumok önmagukban gyűjtőhelyek, és nemcsak esztétikai, hanem történeti feladatokat is ellátnak. Csak annyi változásra lenne szükség, hogy egy (kis) kiállítási anyag és egy (nagyobb) anyaggyűjtemény szétválasztásával ezt a kettős jelleget figyelembe is vegyék.” (Salyámosi 1981, 456)

Wölfflint a kortársai közül Fontane igazolja vissza, aki 1874/75-ben négy hetet töltött Itáliában; s igazán maradandó élményeinek vesztére, „szűken számítva tízezer képet meg szobrot” látott. Fontane a maga kárán tanulta meg azt, amit 1896-ban keltezett levelében másnak tanácsolt. Mondatainak mottója az lehetne, hogy a város élménye nemcsak sokkal élvezetesebb, hanem még maradandóbb is, mint a múzeumoké. „Megállni a Palatinuson, átvágni az Esquilinuson, felkeresni a Caecilia Metella síremlékét, végigkocsizni a Campagnán egész a Nemi-tóig – ezek a nagy pillanatok, nem a képek, bármennyire is szépek.” (Fontane 1962, 292)

A felnőttkorban folytatott tanulás – vagy sokkal inkább (ön)művelődés, sőt (ön)formálódás – még annyira sem lehet a kényszerűség érzetét keltő, mint a gyermekkori, hiszen munka vagy munkanélküliség mellett történik. Minél idősebbek vagyunk, a művelődés annál inkább a szórakoztatásával és szemléletességével

szerezheti-őrizheti meg a vonzerejét. A felnőtt valamiféle visszakapott szabadságként éli meg a kötöttségektől és tervezettségétől való mentességet: a kényszerűségek alól fölszabadulva művelődik csak igazán. Megragadóan ábrázolta ezt a lelkiállapotot Lamartine Graziella című, 1852-ben megjelent regényében.

„Komolyan tanulmányoztam Rómát, de tevékenyen akartam tanulmányozni. Ez volt számomra a legjobb történelmi lecke. Unalom helyett az antikvitás így csupa izgalom lett. Semmiféle terv nem vezetett a tanulásban a pusztá kedvtelésen kívül. Mentem vaktában, amerre lépteim vittek. Az antik Rómából a mai Rómába, a Pantheonból X. Leó palotájához, Horatius tiburi házából Raffaello otthonába.” (Lamartine 1963, 22) Ez már par excellence múzaumandragógia – a műemlékvárosra, tehát a történelmi óvárosra mint szabadtéri múzeumra kivetítve.

Megszámlálhatatlan cserépdarabot tárolnak a világ megannyi múzeumának raktáraiban és tárlóiban. Ámde Róma maga az „óriási, darabokra tört edény” – írta Rilke. Az 1903-ban keltezett levelet a költő úgy folytatja, hogy ez az „a város, melyből a századok alatt tömény történelem szivárgott a talajba”. (Rilke 1994, 76) Mennyi elképesztően sok és legszívesebben nagy kezdőbetűvel írandó fenség, szépség és nagyság lelhető föl a földkerekség műgyűjteményeiben – különösen a mega- és metropoliszok monumentális múzeumaiban! De egyedül Róma az, ahol ez a megnevezett múzeumi „feeling” már a köztereken megkapható, belépőjegyek nélkül. „Egyetlen más városban sincsen az embernek szüntelenül az az érzése, hogy a Fenség, a Szépség, a Nagyság kézzelfogható közelben van, állandóan körülvesz, következésképp minden pillanatban beléphetünk a szentélyébe” – vélekedett Turgenyev 1857-ben. (Turgenyev 1963, 218)

Róma és egész Itália csodája mindenkit lenyűgözött – kivéve a futuristákat, akiket fölbőszített. Marinetti 1909-es kiáltványában mozgalmuk minden meghatározó jellemzőjét szerteharsogta a médiában. A múzeumok és az antikváriumok szerinte „temetők”, a képzőművészetek „vágóhídjai”; a megújulni vágyó Itália „bűzös rákfenéi” a professzorokkal, régészekkel és idegenvezetőkkel együtt. Olaszország összességében az „ócskaságok piaca”. Le kell tehát rombolni a múzeumokat és a könyvtárakat, meg még azt is, ami körülveszi a modernizálódást „mérgező” intézményeket! Tulajdonképpen „köszönet” illeti Marinettit, aki – bár ellenkező előjellel – igazolja kezdeti tézisünket. „Ragadjátok meg a csákányokat, a fejszéket, a kalapácsokat, és romboljátok, romboljátok könyörtelenül a tiszteletre méltó városokat!” (Szabó 1967, 136) A múzeumok azonban ma is állnak, magukba illesztve természetesen a futurista művészetet is. Száz év múltán állnak a városok is: múzeumi arculatukat még vonzóbbá fokozódva.

Felhasznált irodalom:

- Benevolo, Leonardo (1994): A város Európa történetében. Atlantisz, Bp.
- Comenius, Johannes Amos (1992): Pampaedia. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak
- Devecseri Gábor (1978): Epidauroszi tücskök, szóljatok. Magvető, Bp.
- Fontane, Theodor (1962): Élete levelekben. Gondolat, Bp.
- Geréb József (1917): A római kultúra legjelentősebb vonásai. Franklin-Társulat, Bp.
- Goethe, Johann Wolfgang (1988): Levelek. Európa, Bp.
- Gyergyai Albert (vál., 1977): Ima az Akropoliszon. Európa, Bp.
- Heine, Heinrich (1960): Versek és prózai művek 2. kötet, Európa, Bp.
- Herbert, Zbigniew (1976): Barbár a kertben. Esszék. Európa, Bp.
- Hubay Miklós (1970): Úton és itthon. Gondolat, Bp.
- Justh Zsigmond (1977): Naplója és levelei. Szépirodalmi, Bp.
- Lamartine, Alphonse de (1963): Graziella. Európa, Bp.
- Márai Sándor (1990): Napló, 1945-1957. Akadémiai-Helikon, Bp.
- Miller, Henry (1993): Az amarusszióni kolosszus. Magvető, Bp.
- Nietzsche, Friedrich (1997): A vidám tudomány. Holnap, Bp.
- Rilke, Rainer Maria (1994): Levelek 1899-1907. Új Mandátum, Bp.
- Salyámosi Miklós (vál., 1981): Kultusz és áldozat. Európa, Bp.
- Shakespeare, William (1992): Összes művei. Helikon, Bp.
- Simmel, Georg (1990): Velence, Firenze, Róma. Atlantisz, Bp.
- Stendhal (1961): Séták Itáliában. Gondolat, Bp.
- Szabó György (vál., 1967): A futurizmus. Gondolat, Bp.
- Tordai Zádor (1993): Utazás Hellaszba. Héttorony, Bp.
- Turgenyev, Ivan Sz. (1963): Visszaemlékezések, levelek. Gondolat, Bp.

Bohádi Dóra, Mihályfi Judit: "Lásd, halld, érezd!" Múzeumi kultúraközvetítés fogyatékkal élők számára

Az Európai Unió kiemelt fontossággal kezeli a hátrányos helyzetű csoportok, köztük a fogyatékkal élők társadalmi integrációját, esélyegyenlőségük biztosítását. Ebben nagy szerep jut a közművelődés intézményeinek, mint például a múzeumoknak is. Kutatásunkban a szegedi múzeumok esélyteremtő funkcióját, esélyegyenlőségi szerepét vizsgáltuk, meglátásunk szerint ezen intézményekben a teljes körű akadálymentesítés még várat magára. Hipotézisünk szerint a magyarországi múzeumokban csak a fizikai akadálymentesítés a teljes mértékben biztosított. Kutatásunkban bemutatjuk a fogyatékkal élők közül kiemelve a vakok és gyengénlátók, illetve a siketek és nagyothallók csoportjának helyzetét Magyarországon. Célunk, hogy segítsük a szegedi múzeumok komplex akadálymentesítésének megvalósulását, ennek érdekében kidolgoztunk egy tervezési segédletet, mely a szakirodalmon és saját szakmai tapasztalatainkon, a fogyatékkal élők számára megvalósított tárlatvezetéseinken alapul. A dokumentumban összegyűjtöttük mindazokat a feltételeket, melyek szükségesek az akadálymentes tárlatok kialakításához ezen célcsoportok számára.

A múzeumok a XIX. századi intézményi struktúra kialakulásától kezdődően a társadalmi elvárásoknak megfelelően fejlődtek, a különböző korokban más és más szerepet töltöttek be. A globalizálódó világhoz és társadalomhoz egyaránt alkalmazkodniuk kell a múzeumoknak, a tradicionális kultúraközvetítési szerepüket ki kell bővíteniük, ennek hatására jelennek meg egyre inkább, mint az informális és non formális tanulás lehetséges helyszínei, egyre nagyobb szerepet vállalnak az élethosszig tartó tanulás biztosításában, a múzeumpedagógiától a múzeumandragógiáig. A XXI. században a múzeum, mint közösségépítő színtér, a gyűjtemény pedig, mint a lokális és kulturális identitás megtestesítője, megőrzője jelenik meg, de mindkettőnél a fő hangsúly az élményszerűségeen kell, hogy legyen. (Koltai 2011)

Alapvető joga minden embernek, hogy hozzáférjen a kultúrához, megismerhesse történelmi múltunk emlékeit, szabadidejét számára értékesen tölthesse el és megkapjon minden olyan információt, amire neki szüksége van. Ezt támasztja alá az 1948-ban ENSZ-egyezményként elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 27. cikke. Mindezeket a múzeumok biztosítani tudják. A hozzáférés azonban

akadályokba ütközhet, főleg, ha azokra a csoportokra gondolunk, akik valamilyen fogyatékkal élnek. A múzeumnak minden ember számára látogatható kell hogy legyen, meg kell felelnie a speciális igényeknek is. (Árpássy 2008)

Tapasztalataink alapján elmondhatjuk, hogy mind törvényileg, mind a megvalósítás szempontjából a fogyatékkal élők csoportjai között a mozgássérültek számára biztosított leginkább az akadálymentesítés, míg az általunk vizsgált két csoport a vakok és gyengénlátók, illetve a siketek és nagyothallók számára a teljes körű múzeumi kulturálódás még megoldatlan, vagy csak részben megoldott. A kiállítások során az ún. egyetemes tervezésre kell törekednünk, mely egy olyan tervezési mód, ami szociális és esélyegyenlőségi szempontokat szem előtt tartva az emberi különbözőségből indul ki, célja az akadályok megelőzése, hogy a különböző képességű látogatók mind igénybe tudják venni a múzeumot. (Árpássy 2008)

A múzeumpedagógiában John Dewey elmélete hozott újítást, ami szerint a múzeumokat hasznosítani kell az iskolai pedagógiában, és a tanulási folyamat középpontjába a gyerekek gyakorlati tevékenységét és ismeretszerzését kell helyezni. „A múzeumok, mint tanulási terek fontos szerepet kapnak a múlt megőrzésében, de azzal hozzá is járulnak a jelen és a jövő megértéséhez, valamint új dolgok létrejöttéhez.” (Chadwick 2005, 49) Ennek érdekében egy múzeumpedagógiai foglalkozást úgy kell felépíteni, hogy az a tárgyakon keresztül tanulásra, az interaktivitásra és a cselekvésen keresztül tanulásra épüljön, vagyis az élményszerűségekre kell törekedni.

A múzeumpedagógián belül egyre inkább önálló területet követel magának a múzeumi felnőttoktatás, mely a múzeum és az élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning) kapcsolatán alapul. A múzeumandragógiai foglalkozás során a legmeghatározóbb tényezők a felnőttek életkori sajátosságai, úgy mint személyes élettapasztalataik, előzetes tudásuk, kialakult identitásuk, társadalmi hierarchiában betöltött szerepük. A programba való becsatlakozást jelentős mértékben befolyásolja a felnőtt egyének érdeklődési köre, hiszen míg egy múzeumpedagógiai foglalkozásra a gyerekek iskolai keretek között szervezeten érkeznek, addig a felnőttek önállóan döntenek. (Koltai 2011)

A fentebb említett rövid áttekintésből kiderül, hogy sem a múzeumpedagógia, sem a múzeumandragógia nem tér ki a speciális szükségletekkel rendelkező csoportokra, mint például a fogyatékkal élőkre. Kulturális mediátorként, úgy gondoljuk,

hogyan erre a hiányterületre a kulturális mediáció egy részterülete, a múzeumi mediáció kínálhat megoldást. A múzeumi mediátor feladatai közé tartozna, hogy felmérje ezen látogatók igényeit és szükségleteit, ezeket továbbítsa a múzeum felé. Az információk birtokában olyan programokat lehet szervezni, mely elősegíti a fogyatékkal élők és a múzeumok közötti szorosabb kapcsolat kiépülését.

Törvényi háttér

A fogyatékkal élők múzeumlátogatási lehetőségeit feltáró kutatás során először a jogi háttért kell megvizsgálnunk, melyet a nemzetközi és a magyar jogszabályok is deklarálnak. A **magyar jogszabályokból**, a következőket kell figyelembe vennünk e téma kapcsán:

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

1997. évi LXXVIII. törvény az Épített környezet alakításáról és védelméről

1998. évi XXVI. törvény A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.

1998. évi XXVI. törvény indokolása a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról

10/2006. (II. 16.) OGY határozat az új Országos Fogyatékosügyi Programról

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékos-sággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról

Tervezési Segédlet az akadálymentes épített környezet megvalósításához.

A jogszabályok alapján tehát megállapítható, hogy a törvénykezés az egyenlőség elvének érvényesítését, a társadalmi integrációt tűzi ki célul, amely csak a fogyatékkal élők tudatos támogatásával, segítségével és együttműködésével valósítható meg.

A fogyatékoság típusa, tartós betegség	Férfi (fő)	Nő (fő)	Összesen (fő)
Mozgássérült	105 577	126 629	232 206
Gyengénlátó, aliglátó	28 691	44 739	73 430
Vak	4 264	4 790	9 054
Nagyothalló	28 613	34 401	63 014
Siket	4 201	4 370	8 571
Súlyos belszervi fogyatékos	22 880	23 768	46 648
Mentálisan sérült (pszichés sérült)	20 733	25 532	46 265
Értelmi fogyatékos	23 857	18 922	42 779
Beszédhibás	9 249	5 279	14 528
Beszéd fogyatékos	6 516	4 397	10 913
Autista	3 992	1 128	5 120
Siketvak (látás- és hallássérült)	1 514	1 748	3 262
Egyéb	1 148	1 129	2 277
Ismeretlen	1 594	1 586	3 180
Összesen	262 829	298 418	561 247

1. számú táblázat

A fogyatékoság típusok és nemek szerinti megoszlás 2011-ben

forrás: <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00>

Az 1998. évi XXVI. törvény alapján fogyatékos személy „az, aki érzékszervi – így különösen látás-, hallásszervi, mozgásszervi, értelmi képességeit jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációjában számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív

részvétel során.” A törvény 18. § első bekezdése kimondja, hogy a fogyatékos személy számára lehetővé kell tenni a művelődési, kulturális, sport- és más közösségi célú létesítmények látogatását. Az 1997. évi LXXVIII. törvény kimondja, hogy akkor akadálymentes egy környezet, „ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális létesítményekre, eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.” A múzeumok számára is kötelező ez az akadálymentesítés, de ebben az esetben nem csak a fizikai, hanem a szellemi/info-kommunikációs akadálymentesítésre is gondolnunk kell. A törvény alapján tehát az akadálymentesítésnek ki kell terjednie a múzeum megközelíthetőségére, a kulturális termékek, alkotások és aktív ismeretek hozzáférhetőségére, a kulturális örökség megközelíthetőségére és ennek ismeretére: az információ, a kritikus diskurzus, a tapasztalatcsere hozzáférhetőségére. (Szabó 2009)

A komplex akadálymentesítéshez nyújt segítséget az általunk összeállított Tervezési Segédlet.

Magyarországon a fogyatékkal élők pontos számát nehéz meghatározni, komplex, országos szintű adatokat csak a népszámlálások során nyerhetünk. A legfrissebb, 2011. évi népszámlálás adatai alapján a fogyatékkal élők száma Magyarországon 561 247 fő. (ld. 1. számú táblázat)

A társadalomban a mozgássérültek vannak jelen a legnagyobb számban 232 206 fő, az általunk vizsgált célcsoportokba tartozók száma 154 069 fő. Láthatjuk, hogy a társadalom egy jelentős részével van dolgunk, így van létjogosultsága mind a fizikai, mind az info-kommunikációs akadálymentesítésnek.

A WHO 1992-es meghatározása szerint: „Látássérültnek tekinthető az a személy, akinek jobbik szemén maximális korrekcióval mérhető látásélessége az ép látás 30%-a (V:0,3), vagy ennél kevesebb, illetve látótérszűkülete nem több 20%-nál.” (Pajor 2010, 12) A látássérültek csoportjába tartoznak a vakok és a gyengénlátók is, így ezeket a fogalmakat is tisztáznunk kell. **Vakok** azok „akik a síkírás-olvasás elsajátítására, huzamosabb ideig történő használatára segédeszközök alkalmazásával sem képesek.” (Móga 2009, 9) **Gyengénlátók** azok az emberek „akik speciális eszközök és módszerek segítségével képesek a síkírás-olvasást elsajátítani, és az ismeretszerzés eszközeként alkalmazni.” (Móga 2009, 9)

A hallássérülésnek különböző fokozatait különböztetjük meg, létezik enyhe, közepes, súlyos nagyothallás, illetve siketség. A hallássérülés mértékét decibelben (dB)

mérik, ez a szám azt jelöli, hogy az adott személy mennyivel hall kevesebbet az átlagos halláshoz képest. Mindezek meghatározzák az egyén hallását, kommunikációját, és hogy szüksége van-e valamilyen segédeszközhöz. Az enyhén nagyothalló személyek hallásvesztése 10-40 dB között mozog, nem hallják a távoli, halk hangokat, anyanyelvükön, beszéddel kommunikálnak, segédeszközük lehet a hallókészülék. A közepesen nagyothalló személyek hallásvesztése 40-60 dB között mozog, hallókészülék nélkül a beszédet alig értik, és zajos környezetben hallókészülékkel könnyen félreértik a beszélőt, anyanyelvükön, beszéddel kommunikálnak, de emellett a szájról olvasásra is támaszkodnak, segédeszközük a hallókészülék és az indukciós hurok, amely technikai eszközként elősegíti a hang eljutását a hallókészülékhez, megkönnyítve a megértést. (Pandula 2009) A súlyosan nagyothalló személyek hallásvesztése 60-90 dB között mozog, hallókészülék nélkül a beszédet nem hallják, hallókészülékkel is nehezen értik a beszédet, a kommunikáció során elsősorban a szájról olvasásra támaszkodnak, beszédük nehezen érthető, jelnyelvet is használhatnak. Segédeszközei közé tartozik a hallókészülék és a fényjelző berendezések, ezen egyének számára már szükség van feliratozásra és jelnyelvi tolmácsra.

A siketek hallásvesztése 90-110 dB között mozog, vagy efelett van, így már a nagyon erős zajokat sem hallják, csak a rezgéseket érzékelik. Kommunikációjukban leginkább a szájról olvasásra hagyatkoznak, beszédük nehezen érthető, a jelnyelvet használják, anyanyelvükön főleg írásban kommunikálnak. Számukra segédeszközök lehetnek a fényjelző berendezések. A siket személyeknek mindenképpen szükségük van a feliratozásra és jelnyelvi tolmácsra. (Henger 2010)

Magyarország az európai trendeknek megfelelően próbál nyitni a fogyatékkal élők célcsoportjai felé a múzeumi életben, ugyanakkor elmondható, hogy ezek a törekvések még nem kellően kiforrottak, illetve kevés múzeumban valósul meg a teljes körű akadálymentesítés⁵. A következőkben bemutatjuk, hogyan valósul meg a múzeumi esélyegyenlőség európai szinten, elsősorban Ausztriában, melyről a múzeumok

---

⁵ Teljes körű akadálymentesítés alatt a múzeumok fizikai és szellemi (info-kommunikációs) akadálymentesítését értjük, továbbá olyan múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai programok kínálatát, melyek külön a fogyatékkal élő célcsoportok tudásbővülését szolgálják.

honlapjáról tájékozódunk.⁶ Továbbá fontos kiemelni jó magyarországi példákat is, melyet minden múzeumnak érdemes lenne követni.

A bécsi Kunsthistorisches Museumban 2010 ősze óta foglalkoznak kiemelten a vak és gyengénlátó látogatókkal. A vak és gyengénlátó vendégek számára dombormű formájában elkészítettek pár képet, melyeket meg is tapinthatnak a látogatók, továbbá egy Braille írásos katalógus is vezeti őket a kiállításban.

A bécsi Albertinában szintén kínálnak programokat fogyatékkal élők számára. Előzetes bejelentkezés után a siket és nagyothalló látogatók számára jelnyelvi tolmács áll a rendelkezésükre. A múzeumba a fogyatékkal élők és kísérőik ingyen mehetnek be. A látássérültek, ha rendelkeznek vakvezető kutyával, a kiállító térbe a kutyát is magukkal vihetik, ha a kutya rendelkezik a megfelelő papírokkal. Ez általában az összes Nyugat-Európai múzeumról elmondható.

A bécsi Belvedere múzeumban a vak és gyengénlátó célcsoportnak kínálnak elsődlegesen múzeumpedagógiai foglalkozásokat. A látogatók a vezetés során a szobrokat megérinthatik, megtapinthatják. A kiállításban audioguide segíti őket. Az intézmény egy részén a siket és nagyothalló célcsoportnak multimédiagiude áll rendelkezésükre, mely az osztrák jelnyelv segítségével mutatja be a kiállítást. Az intézmény felkínálja a lehetőséget a fogyatékkal élőknek, hogy ha jelzik, a múzeum egy munkatársa várja őket a buszmegállóban és elkíséri őket az intézménybe.

Néhány tartományi múzeumot is megvizsgáltunk annak érdekében, hogy a szegedi helyzetképpel való párhuzamba állítás releváns legyen. Olyan osztrák városokat választottunk ki, melyek lélekszáma hasonló Szegedéhez. Fontos megemlíteni, hogy több tartományi múzeum honlapján szó sem esik az akadálymentesítésről, vagy csak a fizikai akadálymentesítés megoldott. Tehát Ausztriában sem valósul meg mindenhol a teljes körű akadálymentesítés, ugyanakkor a kisebb intézményeknél is tapasztalunk törekvéseket a helyzet javítására.

A Landesmuseum Niederösterreichben a mozgássérülteknek olyan segédeszközöket bocsájtanak rendelkezésükre, melyek megkönnyítik az intézmény bejárását. A vakvezető kutyákat ebben a múzeumba is beengedik, továbbá előzetes

---

⁶ A teljesség igénye nélkül, csak néhány intézményt emelünk ki, hiszen dolgozatunknak nem célja bemutatni a teljes osztrák múzeumi térképet. Az összegzést a múzeumok honlapjainak információi alapján készítettük el.

bejelentkezés alapján a vak és gyengénlátó csoportoknak speciális tárlatvezetéseket is tartanak.

A Salzburg Museum kiemelkedik a teljeskörű akadálymentesítés szempontjából. Az intézmény 2009-ben elnyerte az európai múzeumdíjat, valamint 2007-ben az osztrák múzeumdíjjal is kitüntették. A vak és gyengénlátó látogatók számára Braille írásos vezetőkatalógusokat bocsájtanak rendelkezésre, továbbá az információs pultnál nagyító kölcsönzésére van lehetőség. Fizikai szempontból a lépcsőket sárga csíkokkal jelölték meg, hogy a vak és gyengénlátó látogatók jobban érzékelhessék azokat. A siket és nagyothalló látogatók számára indukciós hurkokat biztosít a múzeum, ezzel elősegítve a megértést. A múzeumban a vak és gyengénlátó és siket és nagyothalló csoportok számára rendszeresen szerveznek vezetéseket. A siket és nagyothalló látogatók számára pedig jelnyelvi tolmácsot biztosítanak. Kiemelkedő kezdeményezésnek tartjuk a múzeum részéről, hogy az intézményről egy video megosztó portálon filmeket tekinthetünk meg jelnyelven.

Összességében elmondható, hogy Ausztriában a múzeumok előrébb járnak a teljes körű akadálymentesítésben, mint Magyarországon, ugyanakkor az osztrák tartományi múzeumokban is még további fejlesztésekre van szükség. Az akadálymentesítés magasabb szintje nem meglepő, hiszen a Nyugat-Európai országok gazdasága stabilabb, több idejük volt kivitelezni az akadálymentesítést. Fontos azonban kiemelni, hogy Magyarországon is elkezdődtek a törekvések annak érdekében, hogy nyissanak a fogyatékkal élő célcsoportok felé.

A Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen) folyamatosan kínál programokat, múzeumpedagógiai foglalkozásokat a fogyatékkal élő célcsoportoknak. A múzeum már a '90-es években felismerte, hogy nyitni kell a hátrányos helyzetben lévők felé és elkezdte a kiállításai akadálymentesítését. Az intézmény kezdeményezte a „Múzeumok Mindenkinnek” program elindítását, melynek keretében múzeumi szakemberek vehetnek részt az „Érted?! – Értem?! Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat a múzeumainkban” című képzésen, vagy akár e-learninges formában is elsajátíthatják az ismereteket.

A Szépművészeti Múzeumban eddig öt tapintható tárlatot készítettek vak és gyengénlátó célcsoportok számára. A kiállítások rendezésében több múzeumi és esélyegyenlőségi szakember is részt vállalt, hogy akadálymentesen megközelíthessék a vak és gyengénlátó látogatók a kiállítást. A kiállításához tárgymásolatokat készítettek, ezeket megtapinthatták a résztvevők. Érdekes, hogy az tapintható tárlatok látogatói nagyrészt (akár 90%) látó felnőttek, illetve gyermekek voltak. (Bartos 2009)

Fontos olyan kezdeményezést is megemlítnünk mely elősegíti a vak és gyengénlátók és a látó emberek közötti kapcsolat kiépülését, elősegíti a sztereotípiák leküzdését, bemutatja, hogy milyen akadályokkal kell megküzdenie egy vak és gyengénlátónak. A „Láthatatlan kiállítás” című tárlat Budapesten 2012-ben nyitotta meg kapuit. A látogatókat egy vak személy vezeti végig egy teljesen sötét teremben, ahol különböző tárgyak vannak elhelyezve, ezzel érzékeltetve, hogy a vak embereknek milyen akadályokkal kell megküzdeniük.

Mint látjuk, vannak kezdeményezések a magyar múzeumi életben is, hogy a kiállítások elérhetőek legyenek fogyatékkal élők számára is. A fent említett példák csak egy kis szelete ennek, ezeken kívül a Magyar Nemzeti Múzeum is kínál programokat, illetve Szolnokon is vannak kezdeményezések, hogy nyissanak ezen célcsoportok felé.

Dolgozatunkban a szegedi múzeumok programjait vizsgáltuk esélyegyenlőségi szempontból, kvalitatív kutatásunkat négy szegedi intézményben folytattuk (Móra Ferenc Múzeum, Alsóvárosi Ferences Látogatóközpont, Interaktív Természetismereti Tudástár, Regionális Összművészeti Központ (Reök-palota)). Választásunk azért esett ezekre az intézményekre, mert Szegeden ezekben zajlik múzeumi kultúraközvetítés. Az interjúkat az akadálymentesítésről, a fogyatékkal élő csoportok felé történő nyitásról az intézmények közönségkapcsolatokért felelős személyeivel készítettük. Az interjúkat összehasonlítottuk annak érdekében, hogy feltárjuk, az intézmények milyen szinten helyezkednek el az akadálymentesítésben egymáshoz képest. Kutatásunk második lépcsőfoka a fogyatékkal élő szervezetek érdekvédelmi csoportjaival elkészített, szintén félig strukturált interjúk. A dolgozat szempontjából mindenképpen fontos, hogy megismerjük a célcsoportok véleményét, javaslatait a múzeumi akadálymentesítésről.

Kutatásunk fő vonala az általunk elkészített tárlatvezetések előkészítése és megvalósítása. Szakmai ismereteink, gyakorlataink és a szakirodalmi vonatkozások áttekintése után kidolgoztunk két tárlatvezetési forgatókönyvet az Interaktív Természetismereti Tudástárba, melyeket a gyakorlatban is megvalósítottunk. A foglalkozás után a csoportokkal fókuszcsoportos interjút készítettünk, arra vonatkozóan, hogy ők, mint fogyatékos személyek hogyan látják a múzeumi akadálymentesítést, vettek-e már részt interaktív tárlaton, hogyan tetszett nekik a mi foglalkozásunk, milyen további javaslataik lennének a még tökéletesebb akadálymentesítés érdekében. Az interjúk, tárlatvezetések és szakirodalom alapján dolgoztunk ki egy segédletet, melyben az egyetemes tervezés eszméje valósul meg, vagyis már a tervezés folyamatában az emberi különbségek mind szociális, mind esélyegyenlőségi szempontok figyelembevételével kerülnek a középpontba. (Árpácssy 2008) Ezen dokumentum segítséget nyújthat az intézményeknek tárlataik akadálymentesítésében.

Összességében elmondható, hogy a REÖK-öt kivéve mindegyik intézmény nyitni kíván a fogyatékkal élők célcsoportjai felé, szeretnék az info-kommunikációs akadálymentesítést is megvalósítani, a fizikai akadálymentesítésen túl. Ennek érdekében szükség lenne a múzeumok és a fogyatékkal élők szervezetei közötti kapcsolatháló kialakítására, amelyre eddig csak a Móra Múzeumnál tapasztaltunk kezdeményezést.

Az intézmények megkeresése és megkérdezése után úgy gondoltuk, hogy a teljes kép kialakításához látnunk kell az érem másik oldalát is, így interjút készítettünk ezen célcsoportok érdekvédelmi szervezeteinek képviselőivel. A Vakok és Gyengénlátók Csongrád Megyei Egyesületének elnökével Vaskóné Kiss Évával, a Siket és Nagyothallók Országos Szövetség (SINOSZ) jelnyelvi tolmácsszolgálatának jelnyelvi tolmácsával Vörös Krisztinával és a SINOSZ Csongrád megyei titkárával, Hangya Dórával is készítettünk interjút.

Megvalósított projektek

2012. november 8-án került sor az Interaktív Természetismereti Tudástárban a vakok és gyengénlátók számára a tárlatvezetésre. A 7 főből álló csoport a Vakok és Gyengénlátók Csongrád Megyei Egyesületének tagjai, vezetőjük Vaskóné Kiss Éva volt. A tárlatvezetésen résztvevők látása különböző mértékben sérült. A programról, melyhez tárlatvezetési forgatókönyvet készítettünk, fénykép és videofelvétel is készült. A vezetés után visszajelzéseket kértünk a résztvevőktől. A vezetés során a Tudástár Biológiai Tárát ismertettük rendszertani szempontból, majd állathangokat játszottunk le a számukra, és ki kellett találniuk melyik állat lehet az, végül mindenki kapott egy-egy herbáriumos tasakot és meg kellett fejteniük milyen növényt rejthet a tasak. A tárlatvezetés után egy kerekasztal beszélgetés keretében a résztvevőket élményeikről, tapasztalataikról, további ötleteikről kérdeztük. Összességében úgy tapasztaltuk és az ő elmondásaik alapján erről visszajelzést is kaptunk, hogy nagyon élvezték a tárlatvezetést, szívesen jönnének máskor is. Eddig még nem jártak a Tudástárban, és elmondásuk szerint nem is tudták, hogy létezik ez az intézmény.

2012. november 14-én tartottuk a siket és nagyothalló csoportnak tárlatvezetésünket az Interaktív Természetismereti Tudástárban. A csoport megszervezéséhez a SINOSZ Csongrád megyei szervezetének segítségét kértük. A tárlatra 8 siket és nagyothalló személy érkezett. A tárlatvezetés során jelnyelvi tolmács,

Vörös Krisztina volt a segítségünkre, hogy kommunikálni tudjunk a résztvevőkkel. A foglalkozásról, melyhez szintén készítettünk tárlatvezetési forgatókönyvet, fénykép és videofelvétel is készült. A vezetés végén megkérdeztük a csoportot, hogy hogyan érezték magukat, milyen további javaslataik lennének a teljes körű akadálymentesítés megvalósítása érdekében. A siket és nagyothalló csoportnak szintén a Tudástár Biológiai Tárát ismertettük rendszertani szempontból. Az ismertetés után a csoportnak két játékos feladatot kellett megoldania.

Összességében elmondható, hogy egy nagyon vidám, érdeklődő és nyitott csoportnak tarthattunk foglalkozást. A vezetést 45 percesre terveztük, de gyakorlatban túlhaladtuk ezt az időintervallumot. Fontos tapasztalat ez számunkra a későbbi vezetések során.

A fókuszcsoportos interjú során kiderült, hogy még nem vettek részt ehhez hasonló interaktív tárlatvezetésen és a Tudástárban sem jártak még ezelőtt. A foglalkozásunk nagyon tetszett a csoportnak, kiváltképp a játékos feladatok. A csoport elmondta, hogy több ehhez hasonló tárlaton szeretnének részt venni. Javaslataink csak annyi volt, hogy még több játékos feladatot találjunk ki számukra. A csoport vendégkönyvi bejegyzése igen sokatmondó és kifejezi érzéseiket „Vannak pillanatok, amiért érdemes élni, ez egy ilyen gyönyörű pillanat volt, akadálymentesített múzeumi látogatás, köszönjük szépen, felejthetetlen élmény volt.”

2012. december 3-án ellátogattunk a szolnoki Damjanich János Múzeumba, ahol előzetes egyeztetés alapján Bodolai Mária múzeumi munkatárs segítőkészségének köszönhetően részt vehettünk egy vakok és gyengénlátók számára szervezett rendhagyó múzeumi órán. A foglalkozás a történeti kiállításához kapcsolódott, ahol Bagi Gábor történész mesélt Szolnok polgárosodásáról, történetéről és Bodolai Mária segített a tárgyak körbeadásában, megtapintásában.

Összességében úgy tapasztaltuk, hogy ez egy nagyon jó kezdeményezés, mely Bodolai Mária erőfeszítéseinek köszönhetően már évek óta működik, de sajnos itt is megjelenik a pénzhiány, hiszen nem tudnak havonta több alkalmat megszervezni. Mária azt is megemlíttette, hogy szükség lenne, egy-egy ilyen foglalkozás előtt a kollégák „továbbképzésére” is, hiszen ők nem feltétlenül ismerik ezen csoportok speciális igényeit, nem tudják, hogy hogyan is kezeljék őket első alkalommal.

Kutatásunkban rávilágítottunk arra, hogy a fizikai akadálymentesítés megvalósult, viszont az info-kommunikációs akadálymentesítés kevésbé vagy egyáltalán nincs jelen a szegedi múzeumokban, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ennek

megvalósítása érdekében az intézményeknek pályázati forrásokra van szükségük. Kutatásunk során bebizonyosodott, hogy a fogyatékkal élő csoportok részéről van igény, múzeumi oldalról pedig megfogalmazódott a szándék a gyűjtemények akadálymentesítésére, a kulturális kínálat szélesítésére. Mindkét csoport visszajelzése alapján igény lenne további interaktív tárlatvezetésekre, ezért szeretnénk az Interaktív Természetismereti Tudástárban egy programsorozatot megvalósítani, mely az intézmény többi részét is a fogyatékkal élők elé tárná.

A szegedi múzeumok teljes körű akadálymentesítésének fejlesztésével közelebb kerülhetnénk ahhoz az elvhez, amely kimondja: „Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.” (Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozata 1948 27. cikk)

Felhasznált irodalom:

1998. évi XXVI. törvény,

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800026.TV, [2012-08-08]

1997. évi LXXVIII. törvény,

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700078.TV, [2012-08-08]

Árpássy Miklós et al. (2008): Múzeumok mindenkinek: az integrált tárlat kialakításának szempontjai és tapasztalatai, Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest.

Bartos Zoltán (2009): Tapintható tárlatok a Szépművészeti múzeumban. In: Bereczki-Sághi (szerk.): *Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban?* Oktatási segédanyag. SZNM-MOKK, <http://doktar.mokk.muzeumokmindenkinek.hu/dokumentum.php?IDD=436> [2012-11-10]

Chadwick, Allan (2005): Lifelong Learning- Áttekintés a múzeumok és az iskolarendszeren kívüli oktatási és tanulási formák világáról In Thinesse-Demel,

Jutta–Németh Balázs (szerk.): *A múzeumok, mint a tanulás helyszínei – Museums as learning places*, PTE-TTK FEEFI, Pécs.

Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozata (1948) 27. cikk
http://www.unesco.hu/site/documents/emberi_jogok_egyetemes_nyilatkozata.pdf, [2012-12-30]

Koltai Zsuzsa (2011): *A múzeumi kultúraközvetítés változó világa*, Iskolakultúra, Veszprém.

Móga Erzsébet (2009): Vakok és gyengénlátók észlelése, érzékelése. In: Bereczki–Sághi (szerk.): *Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban?* Oktatási segédanyag. SZNM-MOKK, <http://doktar.mokk.muzeumokmindenki.hu/dokumentum.php?IDD=436> [2012-11-10]

Pajor Emese (2010): *Látássérülés: Bevezető ismeretek*, ELTE BGGYK, Budapest.

Pandula András (szerk.) (2009): *Segédlet a közszolgáltatások egyenlő esélyű hozzáféréseinek megteremtéséhez – Komplex akadálymentesítés*, Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest.

Szabó Zsuzsanna (2009): Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat a múzeumban? In: Bereczki–Sághi (szerk.): *Múzeumiskola 4. „Érted?! – Értem!?” Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban?* Oktatási segédanyag. SZNM-MOKK, <http://doktar.mokk.muzeumokmindenki.hu/dokumentum.php?IDD=436> [2012-11-10]

Kuttner Ádám: „A hét műtárgya” múzeumi facebook alkalmazás bemutatása

A közösségi oldalak, elsősorban a Facebook térhódítása felvetette azt a kérdést, hogy a kapcsolatteremtés és szabadidő eltöltése mellett oktatási célra felhasználható-e az oldal, amelyen tanítványaink naponta órákat töltenek el. A 2011-2012-es tanévben lefolytatott, két egymástól független iskolai kísérlet⁷ tanulságai szerint a Facebook jól használható oktatási környezetként mind a tanórán, mind pedig azon kívül a középiskolában és a felnőttképzésben egyaránt (Kárpáti, Szálas, Kuttner 2012). A kísérletek tapasztalataiból tanulva, immár az eszköz újszerűségén túllépve, újabb kutatásokkal kell szilárd alapot biztosítani a további sikeres gyakorlatnak. Jelen kutatás témája a Facebook alkalmazási lehetőségei a tudománykommunikációban és a múzeumi oktatásban.

Facebook a múzeumi kommunikációban

Ismert, hogy megfelelő motivációval és a foglalkozások gondos előkészítésével a múzeumi tanulás során a kulcskompetenciák szinte mindegyike fejleszthető (Vásárhelyi, 2011). Azonban megjelent egy új, digitális eszközökön felnőtt fiatal generáció, akiknek a figyelmét folyamatosan elvonja az iskoláról és a múzeumról az őket körülvevő egyre fejlődő technológia (Turcsányi-Szabó, 2012). A megváltozott körülményeket jól mutatja, hogy korábban nem létezett olyan kommunikációs csatorna, mint a Facebook, amelyen keresztül átlagos pedagógusként, andragógusként több mint 2,7 millió⁸ Magyarországon regisztrált tizenhét és harmincöt év közötti fiatal felnőtt érhető el, kiknek jelentős része rendszeres látogatója a közösségi portálnak.

Ugyan a hazai és a külföldi trendek egyaránt azt mutatják, hogy a múzeumok körében folyamatosan nőtt az elmúlt években a Facebook felhasználása, ez a legtöbb

---

⁷ A középiskolai kísérletet Szálas Tímea végezte a szabadkai gimnázium 3 osztályában. A felnőttképzési kísérletet két párhuzamosan futó csoportnál Kuttner Ádám végezte a budapesti Top School Oktató Központban

⁸ Pontosan 2,704,560 személy. A 2013. április 11-i adat a Facebook statisztikai rendszeréből származik.

esetben mindössze az online jelenlétre koncentrálódik. *Holdgaard* megvizsgálta a dán múzeumok közösségi média – elsősorban a Facebook – használati szokásait és megállapította, hogy a múzeumok többsége ugyan használja rendszert és nagy támogatói közösséggel is rendelkezik, de ennek ellenére a Facebook oldalakon a felhasználóktól érkező visszajelzések száma rendkívül alacsony. Ennek okát abban látta, hogy a múzeumok általában statikus szövegeket, képeket és olyan információkat osztanak meg, amelyek a kiállítások fizikai, valódi látogatóinak szólnak (*Holdgaard*, 2011). A közösségi médiában azért kulcskérdés a különböző típusú megosztások és „like-ok” száma, mert ezek segítségével terjed az információ és a támogató közösség tagjai ezek segítségével tudják befolyásolni a múzeumokat nem kedvelő, múzeumokba nem járó ismerőseiket.

Magyarországi múzeumok Facebook kommunikációja

A vizsgálatom során ötvenegy olyan magyarországi múzeum és gyűjtemény Facebook kommunikációját elemeztem, amelyek 2013. április és május hónapjában is legalább egy bejegyzést közzétettek a közösségi portálon. Megállapítható, hogy a magyarországi helyzet a *Holdgaard* által Dániában feltártakéhoz hasonló. A múzeumok jelentős többsége Magyarországon is a kiállítások fizikai látogatóival kommunikál a virtuális térben azt gondolva, hogy közösségi felületen történő pusztán jelenlét elegendő sikerhez. Azonban a közösségi média megjelenése alapvetően változtatta meg kommunikációs szokásokat, a hagyományos egyirányú kommunikációs folyamat helyett egy újfajta, kétirányú kommunikációt kell folytatni (*Markos, Gáti*, 2012), ahol a felhasználók többé nem passzív befogadói a weboldalakon található információknak, hanem a kommunikáció aktív résztvevői, illetve a tartalom létrehozói is egyben.

A magyarországi múzeumok Facebook oldalain a rendszer által automatikusan biztosított fénykép megosztó funkciót 43, az eseményt megosztó funkciót 35, a térképalkalmazást pedig 33 múzeumban használják. Viszonylag kevés, hat múzeum töltött fel saját videókat a Facebook rendszerbe annak ellenére, hogy minden statisztika azt mutatja, hogy a videók nézettsége messze meghaladja szöveges megosztások nézettségét.

Összesen tíz múzeum használt a beépített rendszerfunkciók bővítésére használható úgynevezett Facebook alkalmazásokat, ráadásul ezek többsége valamilyen hiba miatt nem működött, vagy nem volt elérhető a vizsgálat időpontjában. Továbbá

gyakori volt, hogy az adott alkalmazás által megvalósított funkció elérhető lett volna a Facebook alapfunkcióival is.

A vizsgált múzeumok közül kiemelkednek a Kogart⁹ és a Ludwig¹⁰ múzeumok Facebook oldalai. A két múzeum által létrehozott Facebook oldalak és az azokon használt Facebook alkalmazások biztosítják, hogy a közösségi média a múzeumi marketingmix vagy kommunikációs mix úgynevezett hibrid eleme lehessen (Mangold, Faulds, 2009), azaz a hagyományos értelemben lehetővé teszi a múzeum számára, hogy információt adjon át az érdeklődők számára, ugyanakkor a nem hagyományos értelemben lehetővé teszi a látogatói interakciókat és további tartalom létrejöttét.

Ismeretátadás, oktatás Facebook rendszerrel

A Facebook egy virtuális közösségi környezet, amely jól használható a tanulmányokkal kapcsolatos tájékoztatásban és a tanulási célú tantárgyi integrációban egyaránt, de a Facebook közösségi hálózatot nem e-learning rendszernek tervezték, így azokat a klasszikus és egyértelmű funkciókat hiába keressük, amelyeket máshol megtalálhatunk. Mivel ez egy kereskedelmi termék, kicsi az esély arra, hogy valaha olyan mértékű átalakításon menne keresztül – például eltűnnének a reklámok, stb. –, hogy összemérhető legyen az Ilias vagy a Moodle keretrendszerekkel, így az ilyen jellegű összehasonlítást teljesen feleslegesnek tartom.

A szakirodalom a Facebook oktatási alkalmazásainak három funkcióját, lehetőségét emeli ki: tanóraba integrált oktatási célú alkalmazás, szocializáció elősegítése, illetve tájékoztatási funkció. (Szálás, 2012). A korábban említett iskolai kísérletek egyik fő tanulsága, hogy a Facebook segítségével könnyen létrejöhet valódi társas tanulás és kollaboratív tudásépítés a felnőttek között, amelyek gyakorlati megvalósítása korábban lényegesen nehezebb feladat volt, mint a közoktatásban résztvevő nappali tagozatos hallgatók esetében. A platform által biztosított interakció lehetőséget nyújt arra, hogy a résztvevők egymástól tanuljanak, közösen gyűjtsenek tudáselemeket, véleményt alkossanak egymás munkáiról és segítsék egymást az előrehaladásban.

---

⁹ <https://www.facebook.com/kogart>

¹⁰ <https://www.facebook.com/ludwigmuseum>

„A hét műtárgya” Facebook alkalmazás

A cél egy olyan általános felhasználású múzeumi ismeretterjesztő Facebook alkalmazás elkészítése volt, amelynek elsődleges célközönsége a közösségi hálózatot rendszeresen használó felnőtt legyen, tartalma pedig könnyen szerkeszthető és illeszthető legyen a legtöbb múzeum tematikájához vagy akár a múzeumpedagógusok által fontosnak tartott témakörökhöz. További cél volt a kiállítás tervezőinek kezébe olyan eszközt adni, amellyel külső szakember bevonása nélkül támogatják az intézmény közösségi marketing tevékenységét.

Az alkalmazás jelenleg két oldalon tekinthető meg, az egyik a Top School Oktató Központ Facebook oldala¹¹, ahol informatikatörténeti virtuális kiállítás keretében minden héten egy-egy érdekes, és számítástudomány-történeti szempontból jelentős tárggyal, emlékekkel ismerteti meg az iskola oldalának látogatóit. A másik oldal az ELTE Természettudományi Karán működő Multimédiapedagógiai és Oktatástechnológiai Központ tanárai és hallgatói által közösen szerkesztett „Tudkompót” bloghoz tartozó Facebook oldal¹², ahol hallgatók által készített úgynevezett „Mínusz 1” kiállításon bemutatott tárgyak jelennek meg virtuálisan.

Az alkalmazásba közösségépítő funkció is beépítésre került, ugyanis a tárgyleíráshoz csak azok férnek hozzá, akik csatlakoztak („like-olták”) a Tudkompót, illetve a Top School Facebook oldalához.

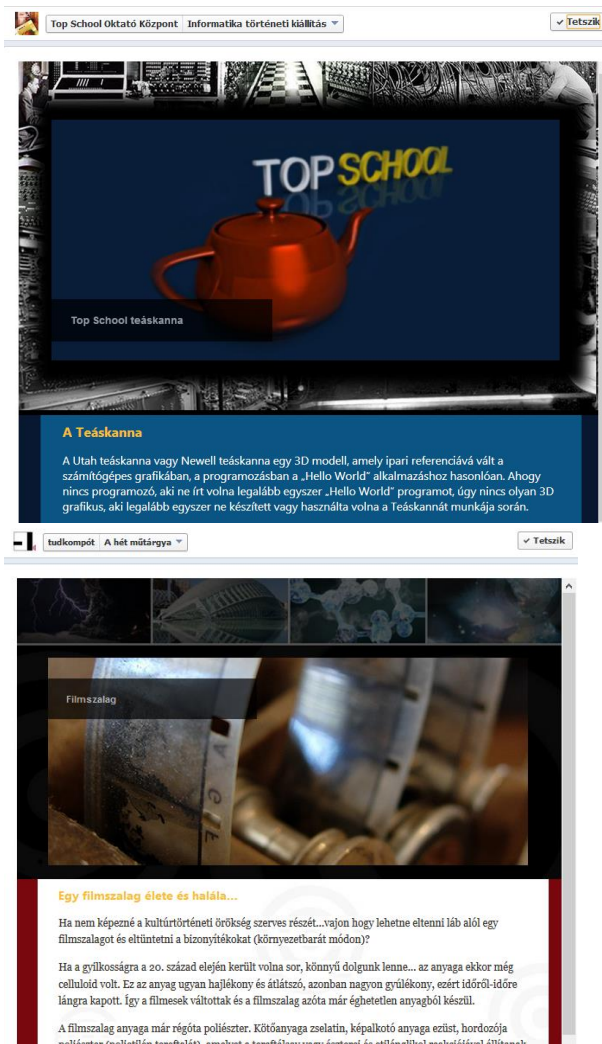
---

¹¹ Az alkalmazás webcíme: http://www.facebook.com/topschool.hu/app_621465737866978

¹² Az alkalmazás webcíme: https://www.facebook.com/tudkompot/app_526215387435092

A hét műtárgya Facebook alkalmazás nyitó képei

Az első cikkek a virtuális kiállításban

A fejlesztés során kiemelt szempont volt az, hogy ingyenes és programozás nélkül is használható technológiát alkalmazzak azért, hogy informatikai szakember bevonása nélkül üzemeltethető legyen a rendszer.

Az alkalmazás informatikai szempontból két fő komponensből, egy szerveroldali illetve egy kliensoldali részből tevődik össze. Mint az informatikai rendszerek többsége, ez is egy központi számítógépen tárolja a működéséhez szükséges adatokat, ehhez MySQL adatbázis-kezelő szerverszoftvert használtam, mert ennek a támogatása elég magas a host-oldalak körében, illetve képes a PHP rendszerrel gördülékenyen

együttműködni. A kliens oldali rész hagyományos HTML-CSS alapú rendszer, amelyet egy JQuery alapú galériával egészítettem ki.

Facebook alkalmazás hatékonysága

Mint minden kommunikációs terméknek, így „A hét műtárgya” Facebook alkalmazásnak a hatékonyságát is az alapján mérhetjük, hogy az adott intézmény célközönsége milyen mértékben szólítható meg a segítségével. Április közepén aktiváltam a Top School Oktató Központ Facebook oldalán a programot. Az április 18. és május 9. közötti időszakban 251 ember lépett be és használta az alkalmazást, 145 ember „like-olta”, 19 fő osztotta meg saját oldalán és 11 ember szólt hozzá a bemutatott műtárgyakhoz. Véleményem szerint ez az eredmény a kommunikációs szempontból vizsgált 51 múzeum bármelyikének Facebook oldalán szép eredménynek számítana. Még figyelemre méltóbb az eredmény annak tükrében, hogy a Top School Facebook közössége mindösszesen 1500 fő körüli, míg a múzeumoké között nem ritka a 10-20 ezres tagsággal rendelkező sem.

A bemutatott alkalmazás az érdeklődő múzeumok számára szabadon elérhető az alábbi weboldalon: <http://www.topschool.hu/het-mutargya.php>

Felhasznált irodalom:

Holdgaard, N., (2011): The Use of Social Media in the Danish Museum Landscape, URL: <http://bit.ly/17rxGKx>, Hozzáférés: 2013. 04. 10.

Kárpáti, A., Szálas, T., Kuttner, Á. (2012): Közösségi média az oktatásban – Facebook estetanulmányok. In: Iskolakultúra folyóirat, 2012. október

Turcsányi-Szabó, M., (2012): Fenntartható innováció a tanárképzésben – az elmélettől a gyakorlatig, Oktatás-Informatika Folyóirat, ELTE PPK. URL: <http://bit.ly/WvvrNI>, Hozzáférés: 2013.04.10.

Markos-Kujbus, É., Gáti, M., (2012): A közösségi média mint online stratégiai eszköz, Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 18. Országos

Konferencia, URL: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/886/>, Hozzáférés:
2013.05.11.

Mangold, W.G., Faulds, D.J. (2009): „Social Media: The New Hybrid Element of the Promotion Mix”, Business Horizons, 52, pp. 357-365.

Szálás, T. (2012): A „közösségi háló” (SocialWeb, Web 2.0) jelentősége az oktatásban: a blog és Facebook platformok alkalmazásai a középiskolai oktatásban, Szakirodalmi tanulmány, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola

Vásárhelyi, T. (2011): A múzeumi tanulás környezete. In: Vásárhelyi, Kárpáti (szerk.): Múzeumi tanulás, Typotex, Budapest, 2011, 130-136 pp.

Szabó József: Múzeumandragógia az informális tanulás szolgálatában

A múzeumi gyűjtemények

Ahhoz, hogy a múzeum tanulásban betöltött helyét értelmezhessük, először tisztáznunk kell a múzeum szerepét a mai társadalmi és gazdasági körülmények között. Ehhez azt is meg kell határoznunk, hogy mi a múzeum. A múzeumot mint intézményt a hatályos 1997. évi CXL. törvény (A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről) definiálja, mely szerint a kulturális javak tudományosan rendszerezett gyűjteményeiből álló muzeális intézmény, amely a kulturális javakat és a szellemi kulturális örökség elemeit tudományos, örökségvédelmi, oktatási és ismeretátadási céllal gyűjti, megőrzi, feldolgozza, kutatja és kiállítja, továbbá egyéb formákban közzé teszi. Tevékenységével elősegíti a természeti, társadalmi, művészeti, kulturális és tudományos összefüggések kutatását, megértését, nyomon követi azok jelenkori változásait és folytonos művelődésre ösztönöz. Feladata a gyűjtőkörébe tartozó kulturális javak gyűjteménygondozása, ennek keretében azok gyarapítása, nyilvántartása, állományvédelme, tudományos feldolgozása és publikálása, hozzáférhetővé tétele, ennek keretében állandó és időszakos kiállítások biztosítása, közművelődési és múzeumpedagógiai programok és kiadványok biztosítása, a kulturális javak digitalizálása, a kutatási tevékenység biztosítása. A múzeum elnevezést csak az e törvény szerinti működési engedéllyel rendelkező múzeum besorolású muzeális intézmény használhatja.

A fenti intézményi megközelítés alapvetően a fenntartás és működtetés oldalát definiálja, ebben az írásban viszont a múzeum fogalmát kiterjesztett módon, elsősorban a fogyasztó oldaláról, illetve a múzeumi szolgáltatások oldaláról vizsgáljuk. Így a gyűjtemény a mi megközelítésünk szerint nem csak tárgyak összességét jelenti, hanem virtuálisan létező anyagok, ismeretek, illetve a valóságosan létező tárgyak virtuális együttesét is. Bár a virtuális múzeum intézményként nem kezelhető, ám szolgáltatásként létezhet és létezik. A mai technika lehetőséget ad a digitalizálásra, és így a látogató számára az eddigieknél sokkal eredményesebb, felhasználó barátabb látogatásra. Vannak olyan múzeumi tárgyak, amelyek a nagyközönség számára nem elérhetők, de a virtuális térben akár tudományos alaposságú kultúrákövetítés is megvalósítható. A múzeum fogyasztói szemléletű leírásánál az elmúlt években paradigmaváltás történt. Az intézményi és a szolgáltatói oldal ellentmondásaira utal,

hogyan a szakirodalomban megjelent többek között a változó múzeum, a nyitott múzeum, a totalizáló múzeum és az univerzalizálódó múzeum, mint új modell. Ezek mindegyike a gyűjteményre, illetve a közönségre és a kultúrákövetítésre vonatkozó eddigi határokat feszegeti. Ez is jelzi, hogy ma már komplexebb módon kell a múzeumra, illetve a múzeumi szolgáltatásra tekintenünk, de egyben célszerű a meghatározásban a meglévő korlátok legalább részleges feloldása, ami viszont nem jelenti a törvényi szabályozás felülírását. Első közelítésben leegyszerűsíthetjük feladatunkat, ha minden tudományosan rendszerezett gyűjteményt annak megjelenési formájától és a közönséggel kialakított kapcsolat minőségétől függetlenül múzeumi gyűjteményként kezelünk. Nem könnyű ezt a megállapítást elfogadni, mert ezzel megszakadhat a valós tárgy és a látogató közötti közvetlen kapcsolat. Ráadásul az unikális tartalommal rendelkező múzeumok eddigi előnyei csökkennek, és ez akár jelentős gazdasági hatással is járhat. Manapság viszont azt tapasztaljuk, hogy ezt a szemléletet számos amerikai múzeum követi többek között virtuális múzeumok létrehozásával, és ezzel generálhatnak személyes látogatást, és állandó kapcsolatot a közönséggel. (Koltai 2005) A digitalizást múzeum tehát nem feltétlenül jelent hátrányt, sőt, legtöbbször aktív látogatást indukál.

Az elmúlt években a múzeumok és a helyi társadalom viszonya is jelentősen megváltozott, ami a törvény módosításában is jelentkezett. A múzeumi intézmények feladatai között ugyanis megjelenik a kultúrákövetítő, közművelődési tevékenység, amivel hozzájárul az egész életen át tartó tanulás folyamatához, valamint a rendezvények szervezése és a nevelési-oktatási intézményekkel való együttműködés. Napjaink globalizálódó világában a múzeumok bekapcsolódnak a lokális közösségek építésébe, a helyi tradíciók megőrzésébe, a lokális identitás erősítésébe. Ebből a szempontból különösen fontos lehet a múzeum kapcsolatrendszerének, ezen belül is a közművelődési tevékenység működtetésének újragondolása. A múzeumok a kultúrákövetítés aktív szereplőivé válnak, több feladatot is a többi intézménnyel együttműködve végeznek el. (Vásárhelyi 2009)

A múzeumi feladatokat ellátó intézményekben folyó munkát az új paradigma szerint továbbra is három fő feladatra bontjuk, a muzeális értékű anyagok gyűjtésére és feldolgozására, a gyűjtemények nyilvántartására és megőzésére, valamint a társadalmi kapcsolatrendszer működtetésére. Ez utóbbi területbe soroljuk be a kultúrákövetítést, az információellátási tevékenységet, valamint azt az új szemléletű marketing munkát, amit jelen viszonyok között minden múzeumnak fel kell vállalnia. Az anyagok összegyűjtése ebben az esetben a virtuális, akár egyéni igényekre szabott összeállítást is jelenthet, amit az adott intézmény a saját elképzelései szerint egészít ki, illetve építi fel a

kapcsolódó információs blokkokat. A nyilvántartás és rendszerezés inkább csak a kapcsolódó eszközökben, a visszakereshetőségben és az információk tárolásában tér el az eddigiektől. Meglátásom szerint a múzeumandragógia mindhárom tevékenységgel szoros kapcsolatban áll, mivel a felnőttek tájékoztatása, információs és kulturális igényeinek kiszolgálása a múzeumi feladatok mindegyik szintjén fontos. Elsődleges kapcsolat azonban továbbra is a gyűjtemények nyilvános bemutatása terén valósulhat meg. (Koltai 2011)

A múzeumi kultúráközvetítés

A múzeumok közönségkapcsolati rendszerét sok szempontból közelítve próbálták eddig is leírni. A múzeum a mai értelmezés szerint a társadalom aktív szereplője, kapcsolatrendszerében a kultúráközvetítés az egyik leglátványosabb tényező. A múzeumi tárgyi alapú vagy virtuális gyűjtemény a múzeumi szakemberek ismeretanyagára építve, részben a társ intézmények bevonásával a kulturális örökség társadalom által felismert és elfogadott értékeinek bemutatásával biztosítja a kultúráközvetítés feladatainak teljesítését. Ezt a folyamatot az egyes tudományterületek szintén érzékelik, és a saját nézőpontjukból kiindulva eltérő fogalmakkal jelölik. Különösen nagy problémát jelent a múzeumok gazdasági tevékenységének felértékelődésével a marketing és a PR feladatok erősödése a múzeumi szolgáltatásokban és a múzeumi kommunikációban. Ennek egyik eredménye lehet az a szélsőségesen gazdasági megközelítés, ami sok esetben akár a múzeum által nyújtott tudományos igényű kultúráközvetítés rovására is mehet. Ilyen történhet akkor, amikor csak a látogatók számának növelésére koncentrálnak a múzeumi menedzsment, de a látogatáshoz kapcsolódó tanulási, ismeretszerzési folyamatot igazán nem támogatja, ami akár csalódásként is megjelenhet a közönségben, és ez később gazdasági szempontból is káros lehet. Ezért is fontos a múzeumi tevékenység és a kapcsolódó fogalmak pontosítása, egyértelművé tétele, ami tisztázhatja a múzeumandragógia helyét és szerepét.

A múzeumi kultúráközvetítés napjainkban felmerülő aktuális kérdése az, hogy továbbra is szakértői típusú ismeretközlést választja, vagy együttműködésre készítve a látogatókat olyan aktivitást vált ki, aminek során a közönség számára igényként fogalmazódik meg az új tudás megszerzése. Ez azt is jelenti, hogy a múzeumok belső rendszerében, akár a menedzsmentjében is jelentős változásokra lesz szükség. Az új

múzeumi funkciók megjelenésével, a múzeumi tevékenységek és a kultúraközvetítési módszerek innovációjával, a technikai és közvetítési rendszerek folyamatos változásával olyan új ismeretek és új kompetenciák megszerzése szükséges, amelyekkel a múzeumokban dolgozó szakemberek a hagyományos felsőoktatási képzésben ma még nem találkozhatnak. A felsőoktatásnak minél előbb fel kell készülnie arra, hogy az újonnan megjelenő igényekre válaszolva segítse a múzeumi szakemberek andragógiai szemléletű felkészítését, illetve a fiatalok számára olyan új szakot vagy szakirányt indítson, amit a modern múzeumi kultúraközvetítés egyértelmű követelményként fogalmaz meg. (Szabó 2009)

A múzeumandragógia rendszerszemléletű megközelítése

A múzeumandragógia fogalmának újraértelmezésével megteremthetjük egy egységesen használható szakmai megközelítés alapjait. A múzeumok kultúraközvetítő gyakorlatában, a felsőoktatási intézmények és a szakmai szervezetek szóhasználatában terminológiai kavardás tapasztalható. Az alábbi terminusok fordulnak elő a leggyakrabban: múzeumpedagógia, múzeumi kreatív foglalkozás, múzeumandragógia, felnőtt múzeumpedagógia, múzeumi gerontagógia, múzeumi közművelődés, múzeumi népművelés, múzeumi mediáció, múzeumi közönségkapcsolatok.

A talán leggyakrabban használt múzeumi mediáció a terminológiai kavalkád feloldása érdekében fogalmazódott meg. A múzeumi kultúraközvetítők, a közönségkapcsolati és a múzeumi marketingért felelős munkatársak, múzeumpedagógusok, múzeumandragógusok összetett tevékenységét viszont még mindig a hetvenes években elterjedt „múzeumi közművelődés” fejezi ki legjobban.

A fentieknek megfelelően az utóbbi években a múzeumandragógiát is megpróbálták definiálni. A kiindulási pont az egységes felnőttnevelés szemlélete szerinti felosztás volt, amit Durkó Mátyás gondolatmenete alapján fogalmaztunk meg. Az ebben a tanulmányban megjelölt andragógia fogalmat gondolták tovább a múzeumi felnőttnevelés szakemberei. Ez alapján a múzeumandragógia a kulturális örökség védelmét, őrzését felvállaló szervezetek felnőttkori tanulást segítő tevékenységét szolgálja. (Kurta 2009)

Ma már elmondhatjuk, hogy ezt az egyszerű megközelítést korunk múzeumi tevékenységgel foglalkozó szervezetei túlhaladták. Bár továbbra is megfelelő

értelmezési keretnek tekinthető a hagyományos leírás, azonban a felnőttekkel kialakított és elvárt kapcsolat sokkal bonyolultabbá vált. A marketing és PR tevékenység kölcsönös aktivitást generál, ami az eddigi tanulási folyamatok lényegesen kibővíti. Sok múzeumi szakember viszont megütközéssel és jelentős ellenszenvvel figyeli a marketing szemléletének megjelenését a múzeumi kultúraközvetítés rendszerében. Nehezen fogadják el, hogy a múzeum is legalább részben szolgáltató intézmény, szervezet, illetve néhány esetben egyfajta non-profit vállalkozás, így joggal vetődik fel a szolgáltatásmarketing alkalmazásának kérdése. A múzeumandragógia új, marketing szemléletű megközelítése a múzeumok komplex marketing rendszerén belül a gyűjteményekre épülő, felnőtteket célzó szolgáltatások összessége, ami a társadalom felnőtt tagjai valamint a múzeumok között valósul meg, elsősorban a múzeumi szakemberek segítségével.

Az ellentétek feloldása és az elüzleteiesedő múzeum vádjának elkerülését szolgálja, ha a múzeumandragógia fogalmát inkább a társadalomban elfoglalt helyének hangsúlyozásával értelmezzük. Ezek szerint a múzeumandragógia a felnőttekkel történő olyan együttműködés, ami az egyént és a közösséget szolgálja a múzeumi anyagok (tárgyi és virtuális egyaránt) bemutatásával, a múzeumi szakemberek szakmai ismereteinek felhasználásával és a közvetítési folyamatba bevont technikai apparátussal. A kölcsönös kapcsolat eredménye a társadalom aktív szereplőjeként a múzeum hosszú távú működésének biztosítása a mindenkori közösségek igényei szerint.

A múzeumok finanszírozása

A gazdasági változások egyik eredménye, hogy az állam először részlegesen, majd akár teljes mértékben is kivonul a múzeumok finanszírozásából. Néhány nagyobb múzeum esetén valamilyen mértékben megmarad az állami hozzájárulás, de ez messze nem fogja fedezni a múzeumok fenntartási költségeit. A mai elgondolások szerint – összhangban az általam alkalmazott definícióval – a közösségi finanszírozási háttér kialakítása lesz a cél, részben a turizmussal történő összehangolással. Ez azt is jelenti, hogy a hosszú távú működéshez a helyi lakosság közösségi aktivitását is ki kell használni. Ennek keretében érdekes, hosszú idő eltöltésére alkalmas, tartalmas közösségi programokat érdemes szervezni, amelyekre alapozva az üzleti szféra bekapcsolásával annak bevételei is elérhetők, illetve megfelelő háttérrel teremtenek közös fellépéssel új pályázati források bevonásához. A lokális társadalommal történő együttműködés a

múzeumi programok szervezésén túl jelentősen befolyásolja a múzeumi stratégiát, a múzeumi programok kialakítását.

A múzeumok jövője tehát új közösségi terek, turisztikai célpontok létesítését, fogyasztó orientációt, múzeumi élmény megteremtését jelenti. Ehhez kapcsolódik egy új szemléletű tájékoztatási rendszer kidolgozása. Ennek fontos része a médiával való szoros együttműködés, aminek eredménye a múzeumról szóló, és a múzeumon belüli információs rendszer kialakítása és működtetése. A közeli jövő másik iránya klasszikus múzeumok szakembereinek véleménye ellenére az új típusú digitalizált formában tárolt anyagokat nyilvánossá tevő virtuális múzeum megjelenése különféle média felületeken. Ez lehetővé teszi akár egyedi igények szerinti tematikus múzeumi projektek kidolgozását, személyre szabott múzeumi programok kialakítását, ami a kisebb múzeumok új, a kulturális turizmus részeként is értelmezhető megjelenési formája lehet.

Múzeumandragógia a gyakorlatban

A múzeumokat az állami finanszírozás, a közösségi szerep és a látogatói lehetőségek alapján 3 csoportba sorolom, és ezekben vizsgálom a múzeumandragógia megvalósítási lehetőségeit.

Az első csoportba tartoznak azok az országos vagy megyei hatókörű nagy múzeumok, amelyek a gyűjtemény, az eddigi kutatói munka és többnyire a földrajzi helyzet, a nagyvárosi elhelyezkedés alapján kiemelt jelentőségűek. Ezeket a kormányzat továbbra is támogatja, sőt a jövőben a többi helyi múzeum tudományos és szakmai irányítójaként kezeli. Ezekben a múzeumokban jól kidolgozott múzeumpedagógiai és andragógiai programokkal várják a látogatókat. Ilyen pl. a debreceni Múzeum, ahol a modern múzeum a fiatal felnőttekre koncentrál, a szubkultúrák számára nyújt célzott programokat. Ezek közül is kiemelkedik a „Poetry Slam – Street Art a MÚZEUM-ban” program. Ennek keretében a költészet, a rap zene és a képzőművészet mutatkozott be a fiatalok között igen nagy sikerrel. A látogatók többsége 25 év alatti fiatal volt, ami mutatja, hogy a múzeumok megfelelő célzott programokkal olyan rétegek felé is nyitni tudnak, amelyeket eddig csak ritkán sikerült elérni. Ezekkel az egyedi programokkal viszont sikerülhet egyedi pályázatokat további forrásokat elnyerni, ami újabb projektek indítását segítheti.

A másik ilyen intézmény a Hermann Ottó múzeum Miskolcon. Itt kezdődött el a múzeumandragógia tudományos előkészítése, új múzeumandragógiai programok kidolgozása. Ezzel együtt jelentős múzeumpedagógiai munka is folyik. Ennek keretében együttműködnek a helyi óvodákkal a Nálunk is laknak állatok programban. Az általános iskolásoknak az Amiről a szelencék mesélnek programot dolgozták ki. A középiskolásoknak is készítettek színvonalas anyagot „Herman Ottó nyomdokán” és „Nyolcmillió éves erdőben jártam” címmel. A múzeumandragógiai tevékenységet is elsősorban a gyerekek felől közelítik, többnyire családi programokat kínálnak. Kifejezetten felnőtt programjaik ma még ritkák, de folyamatosan fejlesztik ezeket. A célzott, legtöbbször az oktatáshoz kapcsolt kínálat alátámasztja azt a pályázati rendszert, amiből a forrásaik zöme származik az állami finanszírozás mellett. Ez egyébként azt is jelzi, hogy az oktatáson kívüli projektek finanszírozása ma még nem kiforrott, így a hagyományos, az iskolához kapcsolható programok megvalósítása a pályázatokon keresztül jobban finanszírozható.

A fentiekből is látható, hogy az alapvetően állami fenntartású múzeumok eltérő pozicionálási megoldást választanak, de mindkét eset mutatja az innovációs munka, a közönség számára kialakított egyedi programok eredményeit.

A második csoportba a turisztikai célként kezelhető múzeumokat sorolom. Ezek egy része valamilyen neves személyhez vagy történelmi eseményhez köthető. Ilyen az egri vár és a Dobó Múzeum. Hagyományosan itt is a múzeumpedagógiai megoldásokkal próbálták és próbálják az iskolásokat a múzeumba vonzani. Az utóbbi időben azonban egyrészt a családi programok szervezésével kívánják növelni a látogatói számot. Ebbe a körbe sorolható az élményturizmus megteremtése. A múzeumban minden évben tematikus Vártábort szerveznek a 10-16 éves diákoknak. Az élmény programok célja, hogy a látogatók ne csak betekintést nyerjenek a XVI. századi egri várvédők életébe, hanem személyes tapasztalatokkal is gazdagodjanak. Ilyen továbbgondolt szolgáltatás például a fáklyás kazamatavezetés, valamint a tapintható tárlat.

Hasonló turisztikai célpont az edelényi kastély. A tervek között szerepel a kosztümös formában történő tárlatvezetés lehetősége, hiszen ezáltal a látogatók könnyebben átélhetik a kor hangulatát, illetve a korszak divatjával testközelben is megismerkedhetnek. Emellett a kastély berendezése fontos ismereti forrás lehet a mai lakberendezéshez is. A kastély Észak-Magyarország egyik leglátogatottabb intézménye lehet, ahol a múzeumi szolgáltatások a vendéglátással is kiegészülnek.

A turisztikai célpontok közül kiemelkednek a célzott múzeumi létesítmények, a skanzenek, múzeumfaluk. Ilyen a Sóstói Múzeumfaluk. A Skanzen a családok turistákat

tekinti célpiacnak, május közepétől egészen augusztus közepéig heti rendszerességgel fazekas és népi gasztronómiai bemutatót rendeznek. Ez kiváló alkalom a tanulásra, a bemutatók során a látogatók megismerhetik a különböző tárgyak és ételek elkészítését, illetve a korabeli eszközöket. Emellett pedig a tapasztalati tanulásra is lehetőség nyílik, hiszen be is kapcsolódhatnak a munkába. Mindez élményszerűvé teszi az ismeretszerzést.

A harmadik csoportba a közösségi múzeumok tartoznak. Talán ezek vannak a legnehezebb helyzetben. Az értékmegőrző funkciójuk fontos, ám elhelyezkedésük vagy a bemutatott anyag miatt turisztikai szempontból nem jelentősek. Kitörési lehetőségük lehet valamilyen egyedi különlegesség megteremtése, vagy közösségi térként történő működés. A miskolci Rock Múzeum mindkét megoldást egyszerre kívánta alkalmazni. A rock múzeum nem arról szól, hogy rock ereklyéket láthatunk benne, bár ilyenek is lesznek, hanem Cleveland rock múzeumának méltó, európai párja kíván lenni. Visszatekintve, de nem lezárva mutatja be az elmúlt 50 évet, benne a zene és a társadalom kölcsönhatásával. Itt tehát a múzeumi bemutatás mellett egy aktív közösség is megjelenik, amelyik segíti a múzeum tudományos és közönségkapcsolati munkáját.

Az Ebesi Széchenyi Ferenc Tájmuzeum, illetve a mádi zsinagóga viszont ahhoz a csoporthoz tartozik, ahol a turisztikai vonzerő nem számottevő, ennél sokkal fontosabb a helyi közösségekkel való együttműködés. A fennmaradás egyetlen lehetősége a közösségek segítségével pályázati források keresése, illetve a közösség munkájára támaszkodva a múzeumi funkciók legalább minimális szintű megtartása. Az ilyen múzeumok fennmaradása a jelenlegi helyzetben nagyon nehéz, várhatóan gyűjteményük egy nagyobb múzeumhoz kerül, helyi működésük pedig megszűnik. Ez elsősorban a helyi közösségek számára lehet hátrányos.

Összegzés

A fentiekből látható, hogy a múzeumok működése, társadalmi és gazdasági helyzete, fogyasztói kapcsolatrendszere folyamatosan változik. Jelentősen átalakult a gazdasági környezet, megváltozott a célpiac, újabb rétegek bevonására nyílt lehetőség, illetve a helyi társadalom érdeklődése is a múltbeli értékek felé irányult. A múzeumokat a közösségi aktivitás, a társadalmi és gazdasági háttér, valamint a támogatások alapján érdemes csoportokba rendezni, és a jövőbeni lehetőségeket ez alapján vizsgálni. Fontos

továbbá a közönségkapcsolati rendszereket is elemezni. Vizsgálataink azt mutatják, hogy a múzeumandragógia egyre nagyobb szerepet kap a múzeumok életében, ezért érdemes ezen a téren is a fogalmak tisztázását elindítani, mivel csak ezután kezdhető a tudományos háttér alapján kidolgozott projektek indítása. Az intézményi vezetés feladata, hogy a menedzser szemléletet is alkalmazva megtalálja azokat a megoldásokat, amelyek segítségével biztosítani tudja a szervezet fennmaradását. Mindez az egyes múzeumi csoportokban más és más megoldásokat igényel, ezért a szakemberek felkészítése újabb kihívást jelent a felsőoktatás számára. A vizsgálataink szerint a legnehezebb helyzetben a kis múzeumok vannak, várhatóan jelentős részük az állami finanszírozás csökkenése és az alkalmazkodás elmulasztása miatt teljesen ellehetetlenül. A többi múzeum helyzete is egyre nehezebbé válik. A csökkenő források várhatóan a tudományos tevékenységet érintik leginkább, miközben a közönségkapcsolati rész a növekvő bevételek miatt folyamatosan változik, szélesedik. Így a jelenlegi elvárásoknak megfelelően a múzeumi intézmények társadalmi szerepük mellett aktív részesei lesznek a gazdasági folyamatoknak.

Felhasznált irodalom:

- Koltai Zsuzsa (2011): A múzeumi felnőttoktatás kihívásai és lehetőségei. In: Koltai Zsuzsa (szerk.): A „Kulturális valóságismeret és EKF 2010. 35 éves a pécsi kultúraközvetítő képzés” című tudományos konferencia és emlékülés szerkesztett anyaga. PTE FEEK, Pécs.
- Koltai Zsuzsa (2005): A múzeumok funkcióváltása. In: A múzeumok, mint a tanulás helyszínei. Szerk.:Thinnesse-Demel Jutta – Németh Balázs. PTE-TTK-FEEFI, Pécs.
- Kurta Mihály (2009): Múzeumandragógia és múzeummediáció. Innovációs törekvések a múzeumi kultúraközvetítésben. 23.. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc – Szentendre. 23–54.
- Szabó József (2009): A múzeumok új kihívása: a múzeumandragógia. In: Káldy Mária, Kriston Vízi József, Kurta Mihály és Szabó József (szerk.): Múzeumandragógia 1. Az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. A Magyar

Nyelv Múzeuma, Széphalom, 2009. május 11–12., Borsod-Abaúj-Zemplén
Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum kiadja, Miskolc –
Szentendre.

Vásárhelyi Tamás (2009): A nyitott múzeum. Szerk.: Dr. Bereczki Ibolya – Sággi Ilona.
Szentendre

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a
közművelődésről

